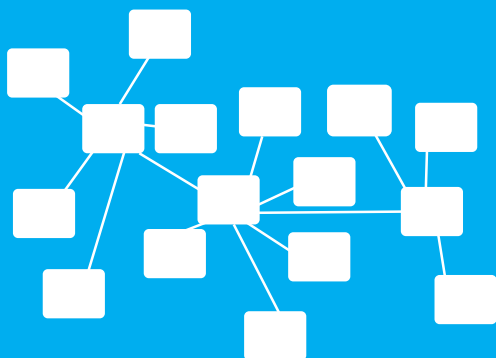

LOTTA COLLIN

VARIATION I WEBBDISKUSSION

EN FALLSTUDIE AV KONTEXT,
FUNKTION OCH FORM
I DISKUSSIONSFORUM
OM DIABETES

Lotta Collin

f. 1974 i Ekenäs

FM 1999, Åbo Akademi, huvudämne svenska.

Arbetat som biblioteksassistent och språkgranskare.

Doktorand i svenska 2000-2005.

Forskare inom projektet

”Cultural and linguistic differences in digital storage and retrieval of information”, finansierat av Finlands Akademi, 2001-2004.

Pärm layout: Tove Ahlbäck

Åbo Akademis förlag

Tavastg. 30 C, FIN-20700 ÅBO, Finland

Tel. int. +358-2-215 3292

Fax int. +358-2-215 4490

E-post: forlaget@abo.fi

<http://www.abo.fi/stiftelsen/forlag/>

Distribution: Oy Tibo-Trading Ab

PB 33, FIN-21601 PARGAS, Finland

Tel. int. +358-2-454 9200

Fax int. +358-2-454 9220

E-post: tibo@tibo.net

<http://www.tibo.net>

Variation i webbdiskussion

En fallstudie av kontext, funktion och form i
diskussionsforum om diabetes

Lotta Collin

Innehåll

Förord	vii
1. Inledning	1
1.1 Inkörsport	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor.....	3
1.3 Disposition.....	5
1.4 Material, metod och begränsningar	5
2. Bakgrund	8
2.1 Datorförmedlad kommunikation – från enhet till mångfald	8
2.2 Den datorförmedlade kommunikationens funktioner – information eller social kontakt?	12
2.3 Datorförmedlad kommunikation och skriftspråket.....	15
2.4 Sammanfattning.....	17
3. Diskussionsforum på webben som studieobjekt	19
3.1 Diskussionsforum på webben – en form av datorförmedlad kommunikation.....	19
3.1.1 Webben allmänt.....	19
3.1.2 Diskussionsforum på webben	21
3.2 Diabetesdiskussioner som exempelfall.....	25
3.3 Materialet: urvalsprinciper, insamling och omfång	28
3.4 Etiska aspekter	30
3.5 Sammanfattning.....	35
4. Teoretisk-metodisk förankring.....	36
4.1 Diskussionsinlägg som text.....	36
4.2 Text i bruk.....	38
4.3 Olika aspekter av text.....	41
4.3.1 Text och kontext.....	43
4.3.2 Text i funktion.....	48
4.3.3 Text med form.....	49
4.3.4 Från modell till metod	51
4.4 Sammanfattning.....	57

5. Förpackningsformat	58
5.1 Variation i situationskontext	58
5.2 Verksamhet: diskussionsforumens sammanhang och syfte.....	59
5.3 Deltagare: avsedda deltagare och faktisk deltagarprofil	60
5.4 Kommunikationssätt: diskussionsforumets struktur	65
5.5 Översikt: förpackningsformat.....	67
 6. Funktion.....	 71
6.1 Informationsrelaterade versus socialt relaterade kommunikativa funktioner.....	71
6.1.1 ... ur ett lingvistiskt perspektiv	72
6.1.2 ... ur ett informationsvetenskapligt perspektiv	75
6.1.3 ... i tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation	77
6.1.4 ... i föreliggande undersökning.....	81
6.1.5 Om analysmetoden och analysenheterna	85
6.2 Funktionskategorier	87
6.2.1 Referentiell funktion – <i>fakta</i>	90
6.2.2 Referentiellt-emotiv funktion – <i>erfarenheter</i>	97
6.2.3 Emotivt-referentiell funktion – <i>åsikter</i>	104
6.2.4 Konativt-referentiell och konativt-fatisk funktion – <i>kontakter</i>	112
6.2.5 Fatisk funktion – <i>umgänge</i>	115
6.3 Primära och sekundära funktioner.....	121
6.4 Sammanfattning och diskussion.....	126
 7. Form.....	 132
7.1 Datorförmedlad kommunikation och skriftspråksnormen	132
7.2 Okonventionella skriftspråksdrag i diabetesdiskussionerna	137
7.2.1 Undersökta drag.....	138
7.2.2 Om analysen.....	142
7.3 Resultat av formanalysen	143
7.3.1 Meningsnivå: syntaktiska reduktioner.....	143
7.3.2 Ordnivå: stavning.....	148
7.3.3 Teckennivå: mellanrum, stor/liten bokstav, teckenanvändning..	157
7.3.4 Formkategorier	183
7.4 Sammanfattning.....	189

8. Diskussion.....	192
8.1 Undersökningens syfte, frågeställningar och analysmodell.....	192
8.2 Den gemensamma kulturkontexten.....	195
8.3 Variationskategorier och variationsmönster.....	197
8.3.1 Förpackningsformat, funktionskategorier och formkategorier	197
8.3.2 Hur hänger kategorierna ihop?	200
8.4 Skriftbrukets utveckling – några reflexioner	215
8.6 Avrundning med förslag till fortsatt forskning.....	219
Summary.....	223
Litteratur	232
Bilagor	242
Bilaga 1: Lista över diskussionsforum i materialet	242
Bilaga 2: Beskrivning av diskussionsteman	243
Bilaga 3: Materialets fördelning på de olika kategorierna i absoluta tal...	246

Tabellförteckning

<i>Tabell 3.1</i>	Materialets fördelning över de åtta olika diskussionsforumen i fråga om antalet inlägg och antalet ord.....	29
<i>Tabell 5.1</i>	Procenten inlägg som kunnat kategoriseras visavi ålders- respektive deltagargrupp i de olika forumen, liksom denna andels fördelning på de olika ålders- respektive deltagar- grupperna	63
<i>Tabell 5.2</i>	Antal inlägg, antal ord och antal ord i medeltal per inlägg i respektive förpackningsformat.....	69
<i>Tabell 6.1</i>	De olika diskussionsämnena och deras frekvenser inom funk- tionskategorin <i>fakta</i>	96
<i>Tabell 6.2</i>	De olika diskussionsämnena och deras frekvenser inom funk- tionskategorin <i>erfarenheter</i>	103
<i>Tabell 6.3</i>	De olika diskussionsämnena och deras frekvenser inom funk- tionskategorin <i>åsikter</i>	111
<i>Tabell 6.4</i>	De olika underkategorierna och deras frekvenser inom funk- tionskategorin <i>kontakter</i>	114
<i>Tabell 6.5</i>	De olika underkategorierna och deras frekvenser inom funk- tionskategorin <i>umgänge</i>	121
<i>Tabell 6.6</i>	De olika funktionskategoriernas andel av materialet som helhet i antal inlägg och procent, samt diskussionsinläggens medellängd i respektive kategori.....	127
<i>Tabell 6.7</i>	Översikt över funktionskategorierna i materialet.....	128
<i>Tabell 7.1</i>	Antal subjektlösa meningar i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori	146
<i>Tabell 7.2</i>	De vanligaste talspråkliga stavningsvarianterna i materialet och deras frekvens.....	151
<i>Tabell 7.3</i>	Antal okonventionella stavningsdrag i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpack- ningsformat och funktionskategori.....	154
<i>Tabell 7.4</i>	Antal slag- eller slarvfel i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori	157
<i>Tabell 7.5</i>	Antal utelämnade mellanrum i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori	160
<i>Tabell 7.6</i>	Antal utelämnade stora bokstäver i materialet och deras frek- vens i förhållande till antalet ord i respektive förpacknings- format och funktionskategori	162

<i>Tabell 7.7</i>	Antal okonventionella interpunktionsdrag i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori	174
<i>Tabell 7.8</i>	De olika smilisvarianterna i materialet och deras frekvenser	175
<i>Tabell 7.9</i>	Antal smilisar i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori.....	178
<i>Tabell 7.10</i>	Antal symboler som ersätter ord i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori	183
<i>Tabell 7.11</i>	Materialets fördelning över de tre formkategorier som etablerats i materialet	187
<i>Tabell 7.12</i>	Tre exempel på diskussionsinlägg ur varje formkategori som etablerats i materialet.....	188
<i>Tabell 8.1</i>	Översikt över kategorierna i materialet.....	202
<i>Tabell 8.2</i>	De olika funktionskategoriernas andel i procent av respektive förpackningsformat, liksom de olika formkategoriernas andel i procent av de olika funktionerna i förpackningsformaten.....	204

Figurförteckning

<i>Figur 3.1</i>	Exempel på hur ett diskussionsforum kan se ut	23
<i>Figur 4.1</i>	Modell av tre sammanhängande aspekter hos språket enligt Halliday (1985: 78)	42
<i>Figur 4.2</i>	Grundläggande textanalysmodell som undersökningen baseras på	43
<i>Figur 4.3</i>	Schematisk bild av den analysmodell som tillämpas i undersökningen	52
<i>Figur 5.1</i>	Fiktivt exempel på ämnesvis strukturerad diskussion	65
<i>Figur 5.2</i>	Fiktivt exempel på kronologiskt strukturerad diskussion	66
<i>Figur 5.3</i>	Diskussionsforumen i materialet enligt forumets struktur och avsedd deltagargrupp	68
<i>Figur 6.1</i>	Utgångspunkten för vad som är informationsrelaterad respektive socialt relaterad kommunikation i det undersökta materialet	82
<i>Figur 6.2</i>	Fyra språkfunktioner enligt Jakobson (1960) och funktionernas olika fokus	83
<i>Figur 7.1</i>	Kurva över diskussionsinläggen i ordningsföljd enligt normaliserat formindex, samt infällt samma kurva i ett log-log-koordinatsystem	186
<i>Figur 8.1</i>	Undersökningens analysmodell	194
<i>Figur 8.2</i>	Schematisk illustration av analysresultaten som helhet	203
<i>Figur 8.3</i>	Formkategoriernas relativa fördelning i de olika förpackningsformaten	207
<i>Figur 8.4</i>	Formkategoriernas relativa fördelning i de olika funktionskategorierna	208

Förord

När jag sommaren 1999 blev klar med min magistersexamen i svenska hade jag inga konkreta planer på att fortsätta med forskarstudier. Jag hade likväl uttryckt ett eventuellt intresse för en sådan möjlighet för min professor. Detta hade han lagt bakom örat och ett halvår senare då jag var på god väg in i biblioteksvärlden kontaktade han mig och såg till att jag kom att återvända till institutionen och blev doktorand.

Professorn i fråga är Erik Andersson, som också har fungerat som min handledare. För detta förtjänar han givetvis ett stort tack, men minst lika viktigt i sammanhanget är att han insåg möjligheterna i mitt tudelade intresse för såväl språk som information. Han hjälpte mig att återknyta kontakten till ämnet informationsförvaltning där jag hade avlagt mitt långa biämne och trivts väldigt bra. Den kontakten ledde först till att jag inspirerades av ämnet diabetes i och med att jag stiftade bekantskap med den forskning kring hälsoinformation som bedrevs på institutionen. Professor Mariam Ginman förtjänar här ett speciellt tack för sin entusiasm över samarbetet och många uppmuntrande kommentarer under åren. Men det som blev avgörande för att jag verkligen fick min avhandling skriven var att professor Sara von Ungern-Sternberg gav mig möjlighet att vara med i sitt Finlands Akademi-finansierade forskningsprojekt kring digital informationsförmedling. Utan den lön i över två och ett halvt år som projektanknytningen gett mig skulle jag knappast ha slutfört avhandlingsarbetet. Institutionen för informationsförvaltning har dessutom utgjort en inspirerande miljö, och jag har haft stor nytta av att få ventilerat min forskning där. Jag vill tacka alla forskare på institutionen, speciellt förstås de två som ingått i samma projekt som jag, Susanna Keränen och Maria Forsman.

Men det är på svenska institutionen jag i huvudsak har tillbringat min tid de senaste fem åren. Jag tackar för tillgången till arbetsrum och dator, liksom för mycken trevlig samvaro i olika konstellationer. Isen var bruten efter att jag hängt i taket under den första julfesten. Speciellt vill jag givetvis tacka de andra doktoranderna i ämnet. Avhandlingscirkuläerna tvingade fram text, men var framför allt ett forum för ångestventilering. Arbetsseminarierna på institutionen hjälpte mig också mycket på vägen (postseminarierna inte att förglömma). Bland deltagarna förtjänar Saara Haapamäki här ett speciellt

omnämmande. Jag vill även varmt tacka Lars Wollin för hans klarsynta och uppmuntrande kommentarer på mitt manuskript.

Ytterligare tackar jag förhandsgranskarna docent Anna-Malin Karlsson och professor Marianne Nordman för att de tog sig an uppgiften och kom med värdefulla kommentarer på mitt arbete.

Viktiga i sammanhanget är förstås också alla de personer som skriver i diskussionsforum på webben och bidrar med ett mycket intressant och spännande material för en språkforskare. Till dem riktar jag också ett tack.

När jag inte lyft lön som härstammat från Finlands Akademi har Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut, Svenska kulturfonden och Åbo Akademi bidragit med stipendiemedel, vilket jag är mycket tacksam över.

Vidare vill jag rikta ett tack till mina föräldrar Erik och Ann-Lis för att de gett mig stöd och trygghet och en god grund att stå på. Jag vill även tacka alla mina vänner för att de finns till. En del av dem har fått höra mycket om forskningsrelaterad frustration de senaste åren. Jag är glad att de stått ut med det, liksom med min ständiga upptagenhet. Både familj och vänner spelar också en viktig roll genom att de hjälper en att minnas att livet är så mycket mer än avhandlingar och akademiska grader.

Slutligen vill jag förmedla ett varmt och kärleksfullt tack till min sambo Markus för såväl uppmuntran när jag tvivlat på min förmåga, som för hjälp med teknik och matematik. Min disputationprocess underlättades också avsevärt av att du var den av oss som nådde målet först.

Åbo 27.1.2005

Lotta Collin

1. Inledning

I det här kapitlet introduceras avhandlingen. Här presenteras undersökningens syfte och frågeställningar, liksom de synpunkter arbetet avser att tillföra forskningen kring och kunskapen om användningen av datorförmedlad kommunikation. Också avhandlingens uppläggning beskrivs.

1.1 Inkörsport

Webben har förändrat den skriftliga kommunikationens landskap. Nya typer av skriftlig kommunikation uppstår och existerande textslag anpassas till nya förutsättningar. En av de nya datorförmedlade kommunikationsformer som webben har gett upphov till är *diskussionsforum*. Via diskussionsforum kan man oberoende av tid och plats och till låga kostnader möta andra människor. Man kan diskutera med dem om de mest varierande ämnen, och detta på ett relativt enkelt, fritt och anonymt sätt. Diskussionsforum lockar en bred användarskara, och kombinerar egenskaper från både masskommunikation och interpersonell kommunikation. Diskussionerna karakteriseras av öppenhet och sker inför en potentiellt mycket stor publik, men interaktionen kan ta formen av personlig dialog mellan några individer. Man kan därför säga att diskussionsforum befinner sig i ett gränsland mellan det offentliga och det privata, vilket också leder till en balansgång mellan formell och informell skriftspråklig form. Genom att studera inlägg i diskussionsforum på webben kan man granska å ena sidan vilka möjligheter nya medier ger och å andra sidan människans sätt att agera i nya situationer. Studier av olika varianter av den datorförmedlade kommunikationen bidrar samtidigt till vår kunskap om den mänskliga kommunikationen per se och framför allt dess typologiska diversitet (Herring 1996a).

Diversitet är nämligen vad som kännetecknar också den datorförmedlade kommunikationen. Då forskningen kring denna först kom igång insåg man inte de stora skillnaderna mellan olika typer och bruk av skriftlig datorinteraktion. Snarare uppfattade man all datorförmedlad kommunikation som en enda textgenre. Man betonade då framförallt mediets inverkan på kommunikationen, och tog som gemensamma drag upp att kommunikationen är

tangentbordsskriven, endast består av text och således är helt visuell, saknar många paralingvistiska ledtrådar, tonar ner deltagarnas identiteter och inte ser avstånd som ett hinder för snabb interaktion (Ferrara et al. 1991). Senare forskning har dock visat att den datorförmedlade interaktionen är känslig för olika tekniska och situationella faktorer, vilket gör också detta till en komplex och variationsrik kommunikationsform. Variation finns både mellan olika typer av datorförmedlad kommunikation och inom samma kommunikationsform (Herring 2001; Hård af Segerstad 2002).

Hur variationen inom den datorförmedlade kommunikationen exakt ter sig i olika situationer är emellertid ännu inte helt utrett, vilket också påpekas i litteraturen (t.ex. Collot & Belmore 1996; Cherny 1999; Crystal 2001; Shortis 2001). Frågan är viktig bland annat om man vill kunna ta ställning till om och hur det språkbruk som karakteriserar datorförmedlad kommunikation också kommer att påverka språket i allmänhet. Paolillo menar att

[i]f we are to understand truly how the Internet might shape our language, then it is essential that we seek to understand how different varieties of language are used on the Internet (Paolillo 1999).

På samma sätt påpekar Baym (1996) att för att helt kunna förstå hur datormediet påverkar språket måste man utföra systematiska jämförelser inom och mellan olika typer av datorförmedlad kommunikation. Man bör ta reda på i vilka kontexter datorförmedlad kommunikation används och vilka funktioner kommunikationen fyller, liksom hurdan språklig form kommunikationen ges. Framför allt genom att studera sambanden mellan dessa faktorer får man insikter som behövs för att man skall kunna relatera de nya skriftbruksformerna till ett större sammanhang.

Det är till denna övergripande forskningsuppgift föreliggande undersökning vill bidra, genom att ta sig an ett exempel på diskussioner i webbmiljön, närmare bestämt svenskspråkig diskussion kring diabetes. Webbaserade diskussionsforum hör till den typ av datorförmedlad kommunikation som inte ännu blivit föremål för någon större forskningsinsats. Ett gemensamt diskussionsämne som utgångspunkt för materialurvalet är också en mindre vanlig infallsvinkel.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att *granska relationen mellan kontext, funktion och form i webbaserade diskussionsforum*. Detta görs utgående från ett exempelmaterial bestående av svenskspråkiga diskussionsforum kring sjukdomen diabetes. Undersökningen uppmärksammar variationen i materialet ur tre dimensioner: för det första typen av diskussionsforum, för det andra förhållandet mellan informationsrelaterade och socialt relaterade kommunikativa funktioner, och för det tredje bruket av ett traditionellt eller ett mer nyskapande skriftspråk. Sambandet mellan dessa dimensioner är av speciellt intresse. Målet är att identifiera mönster i variationen och utgående från detta diskutera hurdana faktorer som påverkar kommunikationen i det här mediet.

Jag vill med den här avhandlingen alltså bidra till två diskussioner som förts rörande den datorförmedlade kommunikationen. Det gäller å ena sidan kombinationen av och förhållandet mellan informationsförmedling och socialt kontaktskapande i gruppdiskussioner på nätet, å andra sidan skriftspråkets eventuella förändring eller till och med avståndstagande från traditionella normer i datorförmedlad kommunikation. Avhandlingens syfte är emellertid inte att göra diakroniska jämförelser av hur svenskan förändras då nya kontexter uppstår, eller att lyfta fram språkbruket i nya medier som något unikt och enastående. Snarare är avsikten att peka på hurdan variation som kan förekomma i fråga om användningsfunktioner och språkbruk vid ungefär samma tidpunkt och inom endast ett relativt homogent nätkommunikationssammanhang. Detta ger ledtrådar också till förhållandena och deras möjliga utveckling på ett mer allmänt plan.

Avhandlingen avser alltså att bidra med information eller pusselbitar till följande övergripande forskningsfråga:

Hurdan variation vad gäller kontext, funktion och form kan man finna i datorförmedlad kommunikation, och hurdana samband finns mellan dessa faktorer?

Bidraget baserar sig på en granskning av ett specifikt exempel på dator-förmedlad kommunikation och på specifika frågor i relation till exempel-materialet, nämligen:

1. Hurdana allmänna förutsättningar karakteriserar diskussionsforum på webben som kommunikationsform?
2. Hurdan variation på olika nivåer av diskursen står att finna i materialet?
 - 2.1 Hur skiljer sig de olika diskussions**forumen** i materialet (d.v.s. den omedelbara *kontext* diskussionerna sker i) från varandra med avseende på forumens utformning och användare?
 - 2.2 Hur skiljer sig de enskilda diskussions**inläggen** i materialet från varandra med avseende på primär kommunikativ *funktion*?
 - Hurdant är förhållandet mellan diskussionsinläggens informations-förmedlande och kontaktskapande egenskaper?
 - 2.3 Hur skiljer sig diskussions**inläggen** i materialet från varandra med avseende på *form*?
 - Vilken spridning har (ett urval av) i tidigare forskning identifierade för datorkommunikation typiska okonventionella skriftspråksdrag?
 - Hurdana funktioner fyller dessa drag i materialet?
3. Hurdana samband finns mellan kontext, funktion och form i materialet? Hurdan roll spelar diskussionsforumsmediets allmänna förutsättningar för kommunikationen i exempelaterialet och dess variation? Hurdana mönster följer alltså variationen och vad berättar det här om kommunikationen generellt?

Fråga 1. besvaras i första hand utgående från litteraturstudier, medan fråga 2. besvaras med hjälp av en empirisk analys av forskningsmaterialet. Fråga 3. kan sägas vara undersökningens huvudfråga.

Förutom ovan beskrivna empiriska syfte har avhandlingen också ett metod-utvecklande syfte. I samband med undersökningen utvecklas nämligen en analysmodell som potentiellt kan användas också på andra liknande material.

1.3 Disposition

Avhandlingen är upplagd på följande sätt. I detta inledande kapitel (1) presenteras undersökningens syfte, frågeställningar och avgränsningar, liksom även i korthet material och metod. Kapitel 2 ger utgångspunkterna för forskningen genom att placera in den i dess praktiska sammanhang och ge bakgrund till de specifika frågeställningar som berörs i avhandlingen. Kapitel 3 beskriver undersökningens objekt, det vill säga webbaserade diskussionsforum om diabetes, liksom hur materialet samlats in och den omfattning det har. Även etiska ställningstaganden diskuteras. Kapitel 4 förser undersökningen med en språkteoretisk förankring och ger utgångspunkter för de analysmetoder som tillämpas. Man kan säga att kapitel 4 presenterar den helhetsram innanför vilken analyserna sker. Kapitlen 5, 6 och 7 utgör de empiriska analyskapitlen i avhandlingen. Kapitel 5 diskuterar olika typer av diskussionsforum i materialet, kapitel 6 de olika kommunikativa funktioner diskussionsinläggen fyller, och kapitel 7 den variation i skriftspråklig form som diskussionsinläggen uppvisar. I synnerhet kapitlen 6 och 7 inleds med en teoretisk bakgrund till de ifrågavarande analyserna; man kan alltså säga att teori och analys här löper parallellt. I kapitel 8 konkluderas avhandlingen och de enskilda analysresultaten relateras till varandra. Trender som kan iakttas i materialet redovisas och diskuteras. Resonemanget kopplas också till diskussionen kring skriftbrukets utveckling i och med de nya medierna. Slutligen ges förslag till fortsatt forskning.

1.4 Material, metod och begränsningar

Undersökningen tar formen av en fallstudie där diskussionsforumsmediet exemplifieras av svenskspråkiga diskussionsforum i vilka sjukdomen diabetes är den gemensamma nämnaren för diskussionerna. Materialet består av sammanlagt 1 000 diskussionsinlägg skrivna runt millennieskiftet och hämtade ur 8 olika diskussionsforum. Forskningsfrågorna som ställs till materialet besvaras med hjälp av en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod som ges den allmänna benämningen diskursanalys. Att fånga en övergripande uppfattning om materialet och dess variation är i det här fallet väsentligare än att gå på djupet med någon enstaka språklig struktur. Det är

inte heller endast spridningen av olika drag som är det primärt intressanta utan likaså deras konkreta användning.

Om man som Wallén (1996: 46f) skiljer mellan explorativa, beskrivande, förklarande och normativa studier, kan man konstatera att föreliggande undersökning uppvisar drag från de tre första typerna. Den är explorativ i och med att den tar upp ett relativt nytt område och funderar på hur det kan undersökas, den är beskrivande i och med att den samlar in data och försöker systematisera dem, och den är förklarande eftersom den också i någon mån vill ge sig på frågeställningar kring orsak och verkan. Normativ kan man däremot inte säga att den är, eftersom syftet ingalunda är att komma med anvisningar om hur man borde skriva i diskussionsforum.

Till följd av sin begränsning till endast en kommunikationsform och ett visst diskussionsämne kan undersökningen naturligtvis inte säga något generellt om hur svenskan används på Internet. Däremot kan den, genom att den studerar ett hittills rätt utforskat område av den datorförmedlade kommunikationen bidra till diskussionen om språkbruket i nya elektroniska medier – och då framför allt till nyanseringen av diskussionen. Generaliserbarheten torde utsträcka sig till åtminstone andra diskussionsforum av samma slag om liknande ämnen och från samma tid.

Mycket av den forskning som bedrivits om datorförmedlad kommunikation behandlar interaktion som sker på engelska. Även om engelskan är det förhärskande språket på Internet¹, är det dock klart att det finns även andra språk representerade i de elektroniska medierna som också de bör bli föremål för forskningsinsatser (jfr Herring 1996a). Sin obetydliga globala roll till trots är det svenska språket och dess användning och utveckling i Internet-sammanhang ingalunda ointressant, framför allt inte ur ett mer lokalt skandinaviskt perspektiv. Denna undersökning vill bidra till detta perspektiv. Den skiljer sig också från en stor del av den tidigare forskningen om det svenska språkets användning i datormedier genom att också avhandlingen är skriven på svenska. Detta innebär ingalunda att undersökningen tappar kontakten med den internationella forskningen. Det faktum att studien granskar just svenskspråkig diskussion medför inte att resultaten kan sägas gälla

¹ Enligt statistik uppgjord av OCLC (www.oclc.org) var språket på drygt 70 % av alla allmänt tillgängliga webbplatser engelska år 2002. Svenska användes på mindre än 1 % av de undersökta webbplatserna.

enbart svensk interaktion i den undersökta kontexten. Kulturellt betingade skillnader mellan olika språk finns förvisso, men det torde inte hindra att resultaten åtminstone i någon mån generaliseras också till liknande diskussioner på andra språk. På samma sätt kan resultat av tidigare forskning om datorförmedlad kommunikation på andra språk än svenska ses som relevanta också för den här undersökningen.

Undersökningen kan uppfattas som intressant för såväl en språkvetenskapligt som en informationsvetenskapligt² inriktad publik. Ett sekundärsyfte med undersökningen kan nämligen sägas vara att beskriva hur webben kan användas för att informera om och diskutera kring ett ämne som är aktuellt för en stor mängd människor, i det här fallet en kronisk sjukdom. Undersökningen ger en bild av den här typen av informationskälla, och visar på olika användningskulturer inom den. Studien redogör med andra ord för ett exempel på hur den "vanliga människan" deltar i skapandet av den informationsdatabank webben kan ses som.

² Det informationsvetenskapliga intresset aktualiseras av att föreliggande studie ingått som ett delprojekt av tre i ett forskningsprojekt med titeln *Cultural and linguistic differences in digital storage and retrieval of information*, där projektledaren och de två övriga delprojekten har sin hemvist inom disciplinen informationsvetenskap.

2. Bakgrund

I det här kapitlet ges en allmän introduktion till fenomenet datorförmedlad kommunikation och den forskning som bedrivs inom området, med poängterande av den datorförmedlade kommunikationens variationsbredd. Kapitlet ger också en bakgrund till de specifika frågeställningar rörande den datorförmedlade kommunikationens funktioner och former som undersökningen fäster speciell uppmärksamhet vid.

2.1 Datorförmedlad kommunikation – från enhet till mångfald

Enligt statistik från juni 2002 använder 55 % av 15–79-åringarna i Finland Internet minst en gång i veckan. Under de tre senaste månaderna hade 96 % av 15-24 åringarna använt Internet åtminstone en gång (källa: Finska gallups webbplats, www.gallupweb.com). I Sverige, det land i vilket det material som studeras i den här undersökningen till största delen producerats, använde 62 % av de mellan 16 och 74 år Internet varje vecka i början av år 2003. Också här hade nästan alla i den yngsta ålderskategorin (16–24 år) använt Internet under de senaste tre månaderna (källa: Statistiska centralbyråns webbplats, www.scb.se). Internet har alltså fått en förhållandevis stor spridning i de finska och svenska samhällena. Enligt ovannämnda svenska undersökning används Internet främst till kommunikation och till informationssökning. Susan Herring (1996b) menar också att tiden sedan datornätverkens uppkomst lika väl kunde kallas interaktionens tidevarv som informationens tidevarv, eftersom det är i möjligheten till interaktion med andra som en väsentlig del av Internets lockelse verkar ligga. Det som appellerar till folk i den här interaktionen är den enkla, billiga och snabba överföringen av skriftliga meddelanden.

Dessa nya interaktionsmöjligheter har gett upphov till en kommunikationsform som på engelska kallas *computer-mediated communication* (CMC). På svenska kallas den t.ex. *datordialoger* (Josephson 1997) eller *datorförmedlad kommunikation* (Severinson Eklundh 1997). I den här avhandlingen används termen *datorförmedlad kommunikation*. Datorförmedlad kommunikation avser den kommunikation som uppstår då människor interagerar med varandra

genom att sända meddelanden via datorer i nätverk (t.ex. Herring 2001). De flesta slag av datorförmedlad kommunikation är idag textbaserade, dvs. läses som text på skärm.

Det finns en mängd olika typer av datorförmedlad kommunikation, med olika särdrag. Den datorförmedlade kommunikationen kan delas in i kategorier enligt olika utgångspunkter vad gäller t.ex. produktionsförutsättningar och deltagare. Ett vanligt sätt att särskilja olika typer av datorförmedlad kommunikation är att som Svenningsson (2001: 20) dela in kommunikationen enligt följande två kriterier:

1. kommunikation som är *synkron* (simultan) respektive *asynkron* (fördröjd)
2. kommunikation som är typiskt *dyadisk* respektive som involverar *många deltagare*

Den typ av datorkommunikation som fokuseras i föreliggande undersökning hör till den asynkrona mångdeltagarkommunikationen, där deltagarna är en stor grupp och inte är samtidigt närvarande vid sina datorer utan läser och skriver inlägg då det passar dem bäst. Till samma typ av kommunikation hör elektroniska anslagstavlor (*BBS*), diskussionsgrupper (*news*) och e-post-baserade sändlistor. Privat e-post är oftast dyadisk asynkron kommunikation, det vill säga skickas mellan två personer som inte behöver sitta vid sina datorer samtidigt. Chatt³ å sin sida hör i typfallet till den synkrona mångdeltagarkommunikationen, medan olika typer av snabbmeddelanden (*instant messaging*), t.ex. *ICQ*, kan ses som exempel på synkron dyadisk kommunikation.

Den datorförmedlade kommunikationen i sina olika former har blivit föremål för olika typer av forskning. Denna har bedrivits utifrån åtminstone språkvetenskapliga, etnografiska, sociologiska, pedagogiska, psykologiska, kommunikationsvetenskapliga och filosofiska perspektiv. I början handlade forskningen rätt mycket om hur människan kommunicerar **med** datorer, senare har fokus skiftats mot hur kommunikation mellan människor sker **medelst** datorer (Beuchot 2001: 31). Intresset har alltså vänts mot hur man

³ Jag väljer i min framställning att med *chatt* endast avse synkron kommunikation, även om t.ex. Crystal (2001) menar att också asynkrona datordiskussioner kan kallas chatt.

använder olika former av elektronisk kommunikation i olika kontexter och för olika ändamål (jfr Kiesler 1997). Speciellt stort intresse har sociologiskt inriktad forskning kring datorförmedlad kommunikation, i termer av t.ex. gemenskaper, relationer, identiteter och könsskillnader, rönt. Likaså har forskningen kring datorförmedlad kommunikation ofta befattat sig med sådant som de nya kommunikationsformernas inverkan på yrkeslivet (hur datorförmedlad kommunikation kan användas i arbetet) och på samhället i stort.

Det primärt språkligt inriktade studiet av datorförmedlad kommunikation kan ses som en förhållandevis ny forskningsgren. Den startade försiktigt redan på 1980-talet, men forskningen kom på allvar igång i början av 1990-talet, varefter den ständigt vuxit. En av pionjärerna inom den lingvistiska forskningen kring datorförmedlad kommunikation var den svenska forskaren Kerstin Severinson Eklundh som redan 1986 lade fram en avhandling om e-postanvändningen i ett företag. År 1991 publicerade Ferrara et al. en artikel i vilken de hävdade – efter att ha studerat syntax och stil i synkron datorförmedlad kommunikation – att en ny språklig varietet håller på att uppstå. Denna karakteriseras av att den är både skriven och interaktiv, och kommer att skapa nya konventioner för skriftspråket. Artikeln kom att väcka det vetenskapliga intresset för denna nya form av skriven kommunikation.

Till de viktigaste språkliga undersökningarna av datorförmedlad kommunikation under 1990-talet hör Collot & Belmore (1996) och Yates (1996). Båda tog sig an frågan hur den datorförmedlade kommunikationen placerar sig i förhållande till tal och skrift. I båda undersökningarna jämfördes material från asynkron datorförmedlad en-till-många-kommunikation med talspråks- respektive skriftspråkskorpor. Resultaten visade att den datorförmedlade kommunikationen vad gäller vissa språkdrag låg närmare skrift, och vad gäller andra närmare talad kommunikation. Till samma forskningstradition sällar sig Ko (1996) som försökte placera in synkron datorinteraktion i förhållande till tal och skrift. Slutsatsen av Kos forskning blev att han valde att placera den chattdiskurs han studerade som en egen kommunikationsform vid sidan av både tal och skrift istället för mitt emellan dem. Severinson Eklundh (1986), liksom Condon & Čech (1996) och Harrison (1998), diskuterar för sin del likheter och skillnader mellan dialoger som sker å ena sidan via datormedier och å andra sidan öga-mot-öga. Analyserna ger vid handen såväl likheter som också betydande skillnader.

Att placera in och diskutera den datorförmedlade kommunikationen i förhållande till det som uppfattas som traditionell och typisk skriven och/eller talad kommunikation har alltså uppfattats som en viktig uppgift för forskningen kring datorförmedlad kommunikation. Men den här uppgiften försvåras givetvis av att man inte kan tala om **en** datorförmedlad kommunikation eller **ett** datorförmedlat språkbruk. Det har visat sig nödvändigt att ta avstånd från synen på datorförmedlad kommunikation som något relativt enhetligt och fundamentalt väsensskilt från tidigare kommunikationsformer. Ferrara et al. (1991) framhäver fortfarande likheterna inom vad de kallar *interactive written discourse*, medan Yates (1996) avslutar sin analys med att poängtera de elektroniska meddelandenas heterogena karaktär. Olika slag av variation har därför ofta varit objekt för mycket av den fortsatta forskningen.

Den datorförmedlade kommunikationens heterogenitet har studerats ur olika synvinklar. Man har för det första sett på skillnader mellan olika former av datorförmedlad kommunikation (t.ex. Serpentelli 1992; Hård af Segerstad 2002). För det andra har man inom samma kommunikationsform bland annat sett på diakronisk variation (Herring 1998), uppkomsten av gruppnormer (Postmes et al. 2000), kulturella skillnader i internationella sammanhang (Virtanen & Maricic 2000), könsrelaterade skillnader (t.ex. Herring 1996b) och givetvis skillnader som relateras till kommunikativt syfte och relationer mellan deltagarna (t.ex. Yates & Orlikowski 1993; Gains 1998; Hård af Segerstad 2002).

Ferrara et al. (1991) använde sig av ett material som kommit till så att säga i laboratoriemiljö, det vill säga interaktionen var iscensatt, men därefter har forskningen i de flesta fall arbetat med autentiskt material. Till stora delar har forskningsobjekten bestått av meddelanden från diskussionsgrupper eller e-postlistor av olika slag, med varierande spridning och bredd i fråga om diskussionsämnen. Också olika varianter av synkron interaktion har studerats. Den privata e-postkommunikationen har dock varit svårare att komma åt av forskningsetiska skäl. (Se närmare om datorförmedlad kommunikation och forskningsetik i kapitel 3.4). Man kan också se en trend där analyserna gått från kvantitativa korpusanalyser av stora material mot djupare och mer kvalitativa studier av mindre material.

Föreliggande avhandling vill bidra till bilden av den datorförmedlade kommunikationens mångfald genom att ägna uppmärksamhet åt den variation som finns inom **en** (ännu rätt utforskad) typ av datorförmedlad

kommunikation (asynkrona webbaserade diskussionsforum) och ytterligare inom ett material som har ett visst diskussionstema (diabetes) som gemensam nämnare. Undersökningen fokuserar som ovan framhållits speciellt diskussionernas kommunikativa funktioner och skriftspråkliga form. I de två följande avsnitten presenteras bakgrunden till dessa infallsvinklar.

2.2 Den datorförmedlade kommunikationens funktioner – information eller social kontakt?

Den datorförmedlade kommunikationen och de nya digitala nätverksbaserade medierna överhuvudtaget har haft stor inverkan inte minst på våra möjligheter att få tillgång till information. Man brukar tala om att det uppstått ett informationssamhälle, i vilket det finns större volymer av information, nya former och samlingar av information och nya verktyg för att arbeta med informationen (Marchionini 1995: 1-4). För att skaffa oss information använder vi såväl datorbaserade globala och lokala databaser, som olika slag av elektronisk interaktion. På detta sätt blir det till exempel enklare för oss att undersöka nya intresseområden enkelt och snabbt (Marchionini 1995: 14f).

Men i vilken utsträckning används datorförmedlad kommunikation enbart eller primärt för att förmedla information? Också möjligheter till skapande av kontakter och sociala nätverk, stöd, umgänge och rekreation är viktiga orsaker till den datorförmedlade kommunikationens popularitet. Chenault konstaterar att

[p]eople meet via CMC every day, exchange information, debate, argue, woo, commiserate, and support (Chenault 1998).

Man kan således fråga sig om till exempel olika typer av diskussionsgrupper och diskussionsforum egentligen alls kan kallas informationskällor, och hurdana informationskällor de i så fall är? Med andra ord, vilka funktioner fyller de?

Sedan medlet av 1980-talet har i man olika sammanhang diskuterat frågan om den datorförmedlade kommunikationens informationsrelaterade respektive socialt relaterade funktioner och förhållandet mellan dessa. I den datorförmedlade kommunikationens ungdom diskuterade man mycket huruvida

kommunikation som sker med hjälp av datorer överhuvudtaget kan användas för något annat än rent och skärt utbyte av information. Eftersom datorförmedlad kommunikation förmedlas endast via en visuell kanal och i typfallet är begränsad till tangentbordsframställd text, uppstod en föreställning om att datormediet är olämpligt för social interaktion (Herring 2001). Den tidiga forskningen ansåg att datorförmedlad kommunikation är uppgiftsorienterad, stel, kall och illa lämpad för överföring av känslor (bl.a. Hiltz et al. 1986 och Sproull & Kiesler 1986). Det förekom också antydningar om att språket i datorförmedlad kommunikation tolkas som negativt till sin ton (Barker et al. 2000). Man ansåg att det "maskinskrivna" och datoriserade var en direkt motsats till muntliga samtal öga-mot-öga, vilka uppfattades som urtypen av varm och personlig kommunikation bland annat för att åsikter och nyanser i tal kan uttryckas med prosodi och extra-lingvistiska drag (jfr Walther 1996; Shortis 2001: 86; Crystal 2001: 27). Förutom att allt kroppsspråk, liksom all auditiv information i form av intonation och andra nyanser, saknas i den elektroniska interaktionen – som i all skriven kommunikation – finns där inte heller någon handstil att dra slutsatser av, eller en viss typ av papper; där finns överlag relativt få spår av skribentens personlighet (Moran & Hawisher 1998). Detta låg bakom karakteriseringen av datorförmedlad kommunikation som opersonlig, ovänlig och osocial (Beuchot 2001: 93) – och därmed som i första hand lämpad endast för överföring av information.

Efterhand som forskningen gått framåt har dock de här föreställningarna till stor del övergetts. Herring (2001) hävdar till exempel att det är en missuppfattning att datormediet skulle vara genomgående kallt och opersonligt. Hon hänvisar härvid till bevis på att användarna i den skriftliga datorinteraktionen kompenserar för de auditiva och paralingvistiska ledtrådar som saknas i mediet (t.ex. med smilisar och avvikande stavningar), vilket leder till att den datorförmedlade kommunikationen visst kan vara mycket uttrycksfull. Walther (1992) kritiserar tidigare forskning för att ha tenderat att fokusera de strukturella särdragen hos kommunikation via datorer, utan att ta hänsyn till olika användningar och tillämpningar av mediet som kan antas ge upphov till olika grad av social närvaro och relationsrelaterade kvaliteter. Vidare baserade sig de tidiga forskningsresultaten ofta på experimentella studier i laboriemiljö. Fältstudierna, alltså sådana som studerat naturligt förekommande interaktioner, har gett en helt annorlunda bild.

Under 1990-talet kunde man följdriktigt skönja ett ökande intresse för hur man kommunicerar med datorer inte enbart i syfte att utbyta information,

utan också för att söka gemenskap, stöd och bekräftelse (t.ex. Sproull & Faraj 1997). Forskningen har kunnat konstatera att deltagare i datorförmedlad gruppinteraktion anpassar sig till tekniken och utvecklar uttryckssätt som gör det möjligt att utbyta social information, skapa gruppidentiteter och interaktionsnormer samt bygga upp relationer som kan vara väldigt djupa (Baym 1998; Barker et al. 2000). Deltagare i diskussionsforum som delar ett intresse och kunskapen om detta "lär känna" varandra och känner sig som en grupp trots att man skiljs åt av tid och plats och endast utbyter skrivna texter (Du Bartell 1995; Collot & Belmore 1996; Crystal 2001: 150).

Frågan om kommunikationens informationsrelaterade och socialt relaterade funktioner⁴ aktualiseras speciellt i den här undersökningen, eftersom materialet för den empiriska analysen utgörs av diskussionsforum i vilka man diskuterar en sjukdom. I vilken utsträckning handlar diskussionerna om informationsutbyte, i vilken utsträckning om t.ex. socialt kontaktskapande? Den allmänna diskussionen kring förhållandet mellan den informationsrelaterade och den socialt relaterade dimensionen av asynkrona datorförmedlade gruppdiskussioner (det vill säga den typ av kommunikation som här undersöks) betonar oftast det sociala inslaget och dess betydelse (Sproull & Faraj 1997; Burnett 2000). Crystal (2001: 168) menar till exempel att om människor ville ha diskussionsgrupper för att få information skulle det uppstå problem. Information är enligt Crystal sådant som man hittar på webbsidor; diskussionsgrupper erbjuder egentligen något annat, nämligen mellanmänsklig kommunikation som är övervägande social till karaktären. På samma sätt hävdar Wellman och Gulia (1999) att information är endast en av de sociala resurser som utbyts på nätet, och att de specifikt informationsorienterade aktiviteterna är i minoritet jämfört med t.ex. emotionellt stöd och

⁴ Det bör här påpekas att olika forskare använder olika benämningar på dessa funktionella dimensioner, men i stort sett handlar det i praktiken om samma distinktion eller idé. Det som jag i min diskussion kallar *informationsrelaterad* kommunikation har av andra kallats t.ex. instrumentell (Barker et al. 2000), uppgiftsorienterad (Bales 1951; Sudweeks & Allbritton 1996) eller opersonlig kommunikation (Beuchot 2001). Det som i den här avhandlingen kallas *socialt relaterad* kommunikation har också kallats affektiv eller expressiv (Barker et al. 2000), socio-emotionell (Bales 1951; Sudweeks & Allbritton 1996) eller interpersonell kommunikation (Beuchot 2001). Jag har ansett termerna *informationsrelaterad* respektive *socialt relaterad* kommunikation mest tillämpliga för att beskriva den funktionella variationen i materialet. Jag vill också här betona att denna indelning kan ses som en förenkling av verkligheten. Se kap. 6 för ett mera nyanserat resonemang.

andra typer av social interaktion i gruppdiskussioner online. Även i grupper där interaktionen huvudsakligen handlar om – eller kunde antas handla om – informationsutbyte, är det sociala stödet och en känsla av tillhörighet vanlig (Wellman & Gulia 1999). Även om det sociala elementet kan uppfattas som speciellt viktigt i synkron chattediskussion, som ofta kännetecknas av mindre konkret innehåll och mindre koherens än asynkrona diskussioner, hävdar man att det likaså finns ett signifikant socialt element i de asynkrona diskussionerna.

Trots att man vill framhålla att interaktionen i asynkrona gruppdiskussioner i allmänhet i stor utsträckning handlar om förströelse, personlighet och åsikter, står det klart att olika former av datorförmedlad kommunikation och olika kontexter uppvisar olika blandning av informationsrelaterade och sociala funktioner (jfr Burnett 2000). Denna kommunikation är lika komplex och situationsberoende som all annan mänsklig kommunikation. En fokuspunkt i den här undersökningen är att bidra till klargörandet av denna komplexitet. Det finns förvisso redan tidigare en del forskning (se kapitel 6) kring förhållandet mellan de olika funktionerna i olika sammanhang, och härtill metoder att undersöka detta, men det betyder ingalunda att ämnet därmed skulle vara färdigbehandlat. Det är t.ex. långt ifrån självklart vilka kriterier man skall utgå ifrån då man delar in kommunikation enligt de olika funktionerna. Vad analysen i det här fallet utgått ifrån, hur den genomförts och vilka resultat den gett presenteras i kapitel 6.

2.3 Datorförmedlad kommunikation och skriftspråket

I den här undersökningen är den funktionsrelaterade ovan presenterade aspekten inte endast, eller ens i första hand, intressant i sig. Det är av lika stort intresse att granska vilka samband olika funktioner har också med den språkliga formen, vilken utgör den andra fokuspunkten i avhandlingen. Den textbaserade datorförmedlade kommunikationen innebär alltså kommunikation i skrift. Hur denna skrift ser ut och hur den eventuellt kan komma att påverka skriftspråket också utanför de datorförmedlade medierna är ett tema som berörts en hel del, men som likväl – till följd av mediets ständiga utveckling – fortfarande är aktuellt.

Med hjälp av olika slag av språkliga analyser har man försökt karakterisera språket i olika former av datorförmedlad kommunikation. De sammanfattande omdömena handlar vanligtvis om språkets informella karaktär och om avvikelser från vad som upplevs som skriftspråkets standardnorm. En allmän uppfattning är att datorförmedlat språk är mindre korrekt, mindre komplext och mindre koherent än skrivet standardspråk (Herring 2001).

Ett vanligt omdöme i tidigare forskning om det datorförmedlade språket är vidare att det för skriften närmare talet. Som vi såg i avsnitt 2.1 har man sett det som relevant att diskutera var den datorförmedlade kommunikationen befinner sig i förhållande till talad respektive skriven kommunikation. Flera forskare har kommit att betrakta datorförmedlad kommunikation som något av en hybrid mellan tal och skrift, en ny form av mänsklig kommunikation, där det datorbaserade mediet anses förändra vårt sätt att använda det skrivna språket (t.ex. Ferrara et al. 1991; Herring 1996a; Collot & Belmore 1996; Baym 1998). Man framhåller att mediet medger en kombination av de förutsättningar som ses som prototypiska för talspråk och skriftspråk, dvs. en snabb interaktion respektive bruket av skrivtecken och ett fysiskt avstånd⁵. De som vill betona den datorförmedlade kommunikationens närhet till talad kommunikation, eller rentav dess karaktär av skrivet tal (t.ex. Du Bartell 1995), poängterar framför allt snabbheten i överföringen och också den informalitet som allmänt anses förknippad med datorinteraktioner. Det som däremot talar för att detta trots allt är en kommunikationsform som liknar mera traditionell skrift är bl.a. att den även i sin snabbaste form är långsammare än tal och att den ofta resulterar i ett dokument ("leaves a record") (Shortis 2001: 81), liksom att direkt feedback och icke-verbala signaler ofta saknas (Severinson Eklundh 1997).

Min ståndpunkt i den här frågan lutar mot att textbaserad datorförmedlad kommunikation lämpligen bör ses som en typ av skrift, vid sidan av all annan bokstavsbaserad visuell kommunikation. Synsättet får stöd av bland andra Walther (1996) och Crystal (2001: 47) som menar att datorförmedlad kommunikation hellre skall uppfattas som skrift som dragits i talets riktning, än som talat språk som har skrivits ner. En annan sak är sedan att den här typen av skrift i vissa sammanhang och i vissa bemärkelser ser rätt annorlunda ut än vad vi är vana vid.

⁵ För ingående diskussioner kring talspråkets och skriftspråkets prototypiska drag, se t.ex. Crystal (2001) eller Hård af Segerstad (2002).

Man kan rentav skönja en viss oro bland folk och i medierna för att skriftspråket förändras radikalt i nya datorbaserade kommunikationsformer (jfr Hård af Segerstad 2002: 2, 51ff). Man befarar att språket kommer att försämrats och kanske inte längre kommer att vara lika lämpat för att överföra alla de nyanser och distinktioner som det tidigare kommunicerade (Hård af Segerstad 2002: 5). Denna farhåga är i och för sig inte ny, speciellt inte vad gäller ungdomars språkanvändning. Informellt skriftspråk är inte heller det i sig något helt nytt; informell och talspråksliknande skrift finns från förut t.ex. på vykort och köksbordslappar (Josephson 1997).

Hur det i verkligheten förhåller sig med skriftspråkets form i datorförmedlad kommunikation, och vartåt utvecklingen kan tänkas vara på väg, får vi veta bara genom att systematiskt och fortlöpande studera olika typer av datorförmedlad kommunikation och dess olika användningskontexter. Det är nämligen uppenbart att språkformen har samband med kontext och funktion. Ofta är den lingvistiska forskningen kring datorförmedlad kommunikation också väldigt inriktad på att söka fram de extrema fallen – som utan tvivel finns. Men datorförmedlad kommunikation är mycket mer än så. I den här avhandlingen är syftet inte att plocka fram nya extrema drag i modernt svenskt skriftspråk. Snarare vill undersökningen se hur mycket av sådana drag som redan plockats fram som det i verkligheten finns i ett specifikt material, och i hurdana sammanhang. Vilka drag som studerats, varför och hur, samt vilka resultat analysen gett, presenteras i kapitel 7.

2.4 Sammanfattning

Sedan början av 1990-talet (och i viss mån redan tidigare) har det vetenskapliga intresset för olika aspekter av den datorförmedlade kommunikationen ökat. Man har skiljt åt olika former av datorförmedlad kommunikation och börjat granska hur de används i olika sammanhang, av olika människor och för olika ändamål. En fråga som fått speciell uppmärksamhet är huruvida datorförmedlad kommunikation i allmänhet och datorförmedlade gruppdiskussioner i synnerhet är mer lämpade för utbyte av information eller för social och personlig kontakt och rekreation. En annan, och ännu mera brännande, fråga är huruvida den datorförmedlade skriftliga interaktionen uppvisar ett skriftspråk som ser annorlunda ut än det vi traditionellt är vana

vid. Dessa är de primära fokuspunkterna i den här avhandlingen. Man kan säga att avhandlingen samtidigt utgör såväl en sammanfattning som en utvidgning av den tidigare forskningen på området. Den kopplar dessutom ihop ett språkvetenskapligt resonemang med undersökningar som primärt har sin hemvist någon annanstans inom den human- och socialvetenskapliga domänen.

3. Diskussionsforum på webben som studieobjekt

I det här kapitlet beskrivs objektet för de empiriska analyserna i avhandlingen. Allmänna särdrag i materialet – inlägg i webbaserade diskussionsforum om diabetes – diskuteras. Vidare motiveras valet av material, och insamlingsförfarandet liksom materialets totala omfång presenteras. I kapitlet redogörs också för de etiska aspekter som berör användningen av ett material som detta.

3.1 Diskussionsforum på webben – en form av datorförmedlad kommunikation

Den typ av datorförmedlad kommunikation som valts som exempelmaterial för den här undersökningen består alltså av webbaserade diskussionsforum. Det här är en form av datorförmedlad kommunikation som ännu inte studerats i någon större utsträckning och som därför bör undersökas för att bredda vår kännedom om den datorförmedlade kommunikationen. Herring (2001) hävdar också att när webben i allt ökande grad integrerar olika Internettillämpningar såsom e-post, diskussionsgrupper och chatt i ett enda grafiskt gränssnitt, kan man förvänta sig strukturella och kulturella förändringar i on-line-kommunikationen. I det följande kommer webbaserade diskussionsforum som kommunikationsform att presenteras, liksom i korthet likheter och skillnader mellan dem och andra former av datorförmedlad kommunikation.

3.1.1 Webben allmänt

Eftersom det är kommunikation på webben som står i blickpunkten i den här undersökningen, ges i det följande en kort beskrivning av webben som medium och dess karakteristiska egenskaper.

World Wide Web (www eller webben) utvecklades ca år 1990 vid forskningscentret CERN i Schweiz. Man valde att låta detta nya system för distribuering

av dokument förmedlas via Internet, som vid det här laget var utbrett inom forskarvärlden. Internet å sin sida hade skapats på 1960-talet under kalla kriget av det amerikanska försvaret för kommunikation mellan olika enheter via datornät. Idén var att bygga upp ett decentraliserat kommunikations-system som var mindre sårbart för attacker. Amerikanska universitet hjälpte till med att bygga upp nätet och anslöts efter hand till nätverket, vilket delades upp i en militär och en civil del och därtill fick också en global spridning.

Webben spreds från forskarvärlden till den stora allmänheten 1993 i och med att den första grafiska webbläsaren, *Mosaic*, introducerades. I en grafisk webbläsare kan bilder visas, och man navigerar med hjälp av knappar och menyer istället för med skrivna kommandon. Samtidigt blev också Internet mer tillgängligt och intresset för webben växte kraftigt. Allt fler blev också intresserade av att producera innehåll till webben. Detta ledde till att webben började växa lavinartat och fyllas med webbsidor av varierande slag då företag, organisationer, privatpersoner, statliga organ m.m. fick upp ögonen för det nya mediet. Enligt OCLC (Online Computer Library Center, <http://wcp.oclc.org>) ökade antalet webbsidor mellan åren 1998 och 2002 från knappa 3 miljoner till 9 miljoner.

Den stora fördelen med webben har varit att i stort sett alla Internettjänster så småningom har integrerats i webben så att man inte längre behöver lära sig hur en mängd olika program och tjänster fungerar. Man kan göra det mesta med webbläsaren, numera även sköta sin e-post, följa med diskussionsgrupper och chatta, liksom ladda ner filer och söka i databaser. Webben har därför kommit att bli den mest populära Internettillämpningen (jfr Herring 2004). I det här sammanhanget är det viktigt att påpeka att webben alltså ursprungligen var endast en del av, en funktion i, hela Internetnätverket. Med tiden, i och med integreringen av så gott som alla Internetfunktioner i webbmiljön, har webben dock börjat uppfattas som i princip synonym med Internet.

På webben finns allt från webbsidor som upprätthålls av stora nyhetsorganisationer, över diskussionsgrupper i vilka man diskuterar såpoperor, till e-postmeddelanden mellan kolleger och vänner. Burnett (2000) hävdar att webben har utvecklats till ett av de mest framgångsrika medierna någonsin när det gäller att kombinera masskommunikation och interpersonell kommunikation i ett och samma paket. Den massmediala komponenten medger en stor spridning av budskapet, medan de interpersonella egenskaperna ger

möjlighet till tvåvägskommunikation som kännetecknas av närhet och personlighet. Webben som massmedium skiljer sig från de flesta andra massmedier genom att skillnaden mellan producent och konsument ofta suddas ut – den som traditionellt varit mottagare kan nu lika väl fungera som sändare. Kommunikationen är alltså dubbelriktad på ett sätt som varit ovanligt för masskommunikation i traditionella medier, vilket är ett av den datorförmedlade kommunikationens främsta särdrag.

3.1.2 Diskussionsforum på webben

Det är framför allt i olika slag av diskussionsforum på webben som de traditionella mottagarna i masskommunikation nu kan fungera som sändare. I början av sin utveckling var webben först och främst ett medium för informationssökning. Rätt snart kom dock interaktiva formulär med i webbsidekoden. Det dröjde ett tag innan användarna blev medvetna om den här möjligheten, men när nyheten väl började spridas kan man med fog säga att det framför allt är via webben som också andra än tekniskt lagda personer börjat få allt större tillgång till nätbaserade diskussioner.

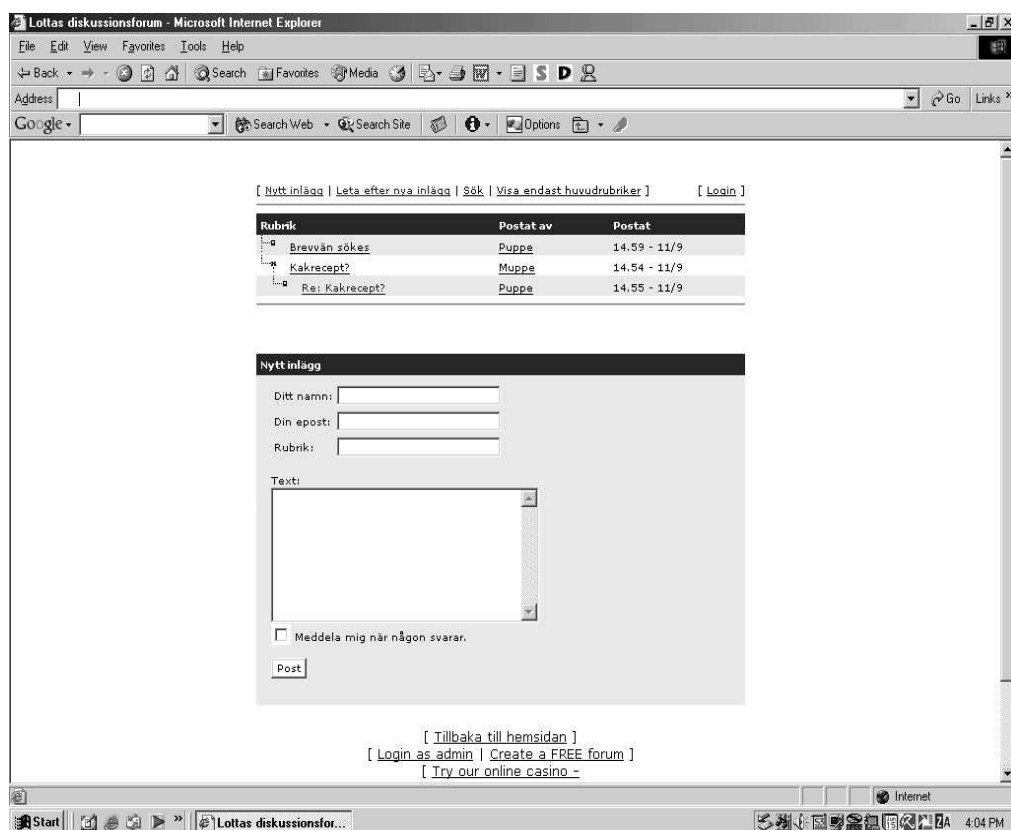
De webbaserade diskussionsforumen hör alltså till den asynkrona många-till-många-formen av datorförmedlad kommunikation. Man kan också kalla den här typen av kommunikation för t.ex. datorförmedlade asynkrona gruppdiskussioner, eller diskussionsgrupper⁶. Likheterna mellan webbaserade diskussionsforum och övriga typer av diskussionsgrupper i Internetmiljön är rätt stora, men det finns också vissa uppenbara skillnader.

Crystal (2001: 11) definierar diskussionsgrupper på nätet (eller chattgrupper som han kallar dem) som "continous discussions on a particular topic, organized in 'rooms' at particular Internet sites, in which computer users

⁶ I vissa fall har termen *diskussionsgrupper* specifikt använts som en svensk motsvarighet till det som på engelska kallas *newsgroups*. Svenska datatermgruppens nyaste rekommendationer behandlar dock *diskussionsforum* och *diskussionsgrupper* som synonymer vilka motsvarar engelskan *discussion group* eller *newsgroup*. Sammanhanget får avgöra vilken som används. Däremot accepteras inte *nyhetsgrupp* som svensk term. I den här undersökningen upprätthålls emellertid fortfarande en skillnad mellan *diskussionsforum* och *diskussionsgrupper* i och med att med de förra avses webbaserade diskussioner där inlägg sänds in med hjälp av ett sändformulär, medan de senare avser e-postbaserade diskussionsformer.

interested in the topic can participate". Denna allmänna definition stämmer väl också för de diskussionsforum som utgör materialet för den här undersökningen. Det är frågan om olika "rum" eller snarare sidor på webben, i vilka likasinnade kontinuerligt kan föra diskussioner med varandra. Rent tekniskt fungerar kommunikationen i webbaserade diskussionsforum så att själva forumet finns på en webbsida, till vilken diskussionsinlägg sänds med hjälp av ett sändformulär (ifyllnadsformulär) som finns i samband med forumet på en webbsida. Formulären kan ha rätt varierande utformning, men gemensamt för dem är att man skall fylla i uppgifter om till exempel vem man är (namn eller signatur) och ofta också vilket ämnet för ens inlägg är. Vidare finns det en ruta i vilken man skriver ner sitt inlägg. Det finns sällan några längdbegränsningar för inläggen, utan man får skriva så mycket man vill. När man har skrivit klart trycker man på en "sändknapp" med musen och meddelandet skickas iväg. (Hur formuläret sedan rent tekniskt fungerar är i det här sammanhanget varken intressant eller relevant.) I de flesta fall blir inlägget direkt efter att det skickats iväg synligt på en webbsida. I vissa fall går meddelandet via en redaktör innan det publiceras i forumet i fråga (eller refuseras om det strider mot forumets regler). Inlägg kan också ofta plockas bort om de uppfattas som t.ex. stötande.

Nedan visas ett "fiktivt" exempel på hur ett diskussionsforum kan se ut. Överst visas rubrikerna på de inlägg som skickats in till forumet. Om man klickar på rubrikerna får man fram själva inlägget. Nedanför finns det formulär som man skall fylla i om man vill ta del i diskussionen med ett nytt diskussionsinlägg.

Figur 3.1 Exempel på hur ett diskussionsforum kan se ut

Huvudprincipen för den här typen av kommunikation är således den att texterna skrivs och läses direkt på webben. Man behöver alltså i princip inte besitta någon större datorerfarenhet eller ens ha en e-postadress för att kunna ta del av och bidra till ett webbaserat diskussionsforum. Det enda som krävs är en vanlig webbläsare jämte grundläggande kunskaper i webbsurfning. Det börjar bli allt vanligare att man måste registrera sig för att kunna skicka in bidrag till ett diskussionsforum på webben, men det är oftast en enkel och automatisk procedur. De webbaserade forumen är alltså enklare att använda, och därför mer tillgängliga, än traditionella diskussionsgrupper – däri ligger kanske den största skillnaden.

Kännetecknande för interaktionen i de webbaserade diskussionsforumen är vidare att den sker öppet, dvs. vem som helst med tillgång till webben kan ta del av och delta i kommunikationen (i vissa fall dock alltså först efter registre-

ring). Detta står i motsats till bland annat e-postlistor inom slutna grupper, t.ex. i en arbetsgemenskap. För de diskussionsforum som utgör materialet för den här undersökningen gäller t.ex. att även om forumen primärt kan uppfattas som avsedda för en rikssvensk publik, kan också t.ex. finlandssvenskar, norrmän och danskar delta eftersom webben är ett globalt nätverk. Öppenheten för med sig att ett inlägg som skrivs till ett diskussionsforum kan nå en mycket större publik än skribenten kanske tänkt sig. Texten kan ha skrivits med en viss mottagargrupp, eller rentav en viss bestämd person i åtanke, men i själva verket är det omöjligt att veta vem som kommer att läsa den. Det här gäller även för de texter som är av mera privat karaktär. Interaktionen är per definition aldrig dyadisk i diskussionsforum (Baym 1996), även om det förekommer en del vad man kan kalla "dyader inför publik" (Karlsson 1997). Det är också kännetecknande för diskussionsforum att diskussionsinläggen ofta bevaras i forumet till allmän beskådan en rätt lång tid, ibland flera år. Crystal (2001: 139) anser vidare att man i gruppdiskussioner inte förväntar sig svar på samma sätt som i privat e-post. Man tar det inte personligt om man inte får något svar, utan detta tolkas som att ingen råkade läsa inlägget eller att ingen som läste det visste svaret.

Liksom andra typer av asynkron datorförmedlad kommunikation karakteriseras diskussionsforumen vidare av att diskussionerna är oberoende av tid. Man kan delta när det bäst passar en. Man kan också ta god tid på sig att skriva sitt inlägg; man har inte samma brådska som i synkron chatt eller snabbmeddelanden. På samma sätt är kommunikationen förstås oberoende av plats. Man kan delta var som helst, om så på andra sidan jorden om man råkar befinna sig där. Det enda som krävs är Internetanslutning och webb-läsare. Typiskt för diskussionsforum är också anonymiteten. Det är oftast möjligt att delta under pseudonym. På det sättet döljer man sin egen identitet, samtidigt som man inte heller vet vilka de andra deltagarna egentligen är.

I diskussionsforum handlar det alltså om att föra diskussion utan kännedom om vem som kommer att svara på ens inlägg eller vem som överhuvudtaget läser dem. Man kan aldrig veta om man kommer att få någon respons, och i så fall hurdan eller hur omfattande. Allt detta gör att diskussionerna kan te sig som ett osäkert och opersonligt sätt att kommunicera, men dessa eventuella nackdelar till trots har diskussionsforum blivit mycket populära och verkar ha en viktig uppgift att fylla. De skiljer sig främst från andra typer av tid- och platsoberoende datorförmedlad gruppdiskussion genom att de är lättillgängliga, öppna och enkla att använda.

3.2 Diabetesdiskussioner som exempelfall

De diskussionsforum som uppstått på webben behandlar de mest varierande ämnen. Det kan handla om rockgrupper, föräldraskap, resmål, politik – i stort sett vad som helst. Ibland har diskussionsforumen fått utstå kritik i och med att allt som diskuteras inte alltid tål dagsljus. Till exempel väckte det uppståndelse då det kom fram att en ung man som sprängde en bomb i ett köpcentrum utanför Helsingfors hösten 2002 hade diskuterat bombtillverkning i diskussionsforum på nätet.

Men många av diskussionerna berör alldeles normala, anständiga och nyttiga ämnen. Den här studien behandlar diskussionsforum på webben som berör sjukdomen diabetes. Att detta ämne aktualiserades hänger samman med ett litet samarbete i denna undersöknings initialstadium med ett delprojekt inom ett större forskningsprojekt med titeln *Citizens, Health and the Changing Media Culture* som bedrevs inom ämnet informationsförvaltning vid Åbo Akademi. Delprojektet fokuserade Internet som informationskanal för människor som behöver medicinsk information för att klara av livet med en kronisk sjukdom, och diabetes hade valts som primärt studieobjekt.

Att det uppstått ett intresse för hälsorelaterad kommunikation på Internet kan relateras till det faktum att Internet blivit en viktig källa för hälsoinformation (jfr t.ex. Murray & Sixsmith 2002). Detta har påvisats i flera undersökningar. Till exempel en enkätundersökning utförd av *Datamonitor* år 2002 visade att av 4 500 vuxna i några europeiska länder och i USA konsulterade 57 % Internetkällor för hälsorelaterad information. Visserligen var det vanligare att man konsulterade läkare (76 %), eller sökte information via televisionen, böcker och tidskrifter (73 %), men det var ungefär lika vanligt att ty sig till Internet som att be om råd av familj och vänner (53 %). Personer i åldern 18 till 54 år var de som oftast uppgav sig använda Internet som hälsoinformationskälla. (Källa: Nua Internet Surveys - www.nua.ie/surveys/). En annan undersökning av amerikanska ungdomar mellan 15 och 24 år utförd år 2001 visade att dessa i stor utsträckning använde webben för att söka hälsorelaterad information lika ofta som de laddade ner musik eller spelade spel online. Det man sökte information om var frågor om vikt, mental hälsa, droger, alkohol och våld. Men också specifika sjukdomar som cancer och diabetes omnämns i undersökningen (Källa: Nua Internet Surveys www.nua.ie/surveys/). Också andra amerikanska undersökningar t.ex. Fox et al. (2000) och Pennbridge et al. (1999) har visat på hur allt fler personer, i

vissa fall över hälften av dem som har tillgång till Internet, använder Internet som en källa till hälsoinformation.

Man skall dock inte härmed låta sig förledas att tro att alla undersökningar enhälligt visar på Internetkällors popularitet. I Eriksson-Backas (2003) undersökning av informationsbeteende hos gravida och diabetessjuka finländare var det förvånansvärt få som uppgav sig använda Internet som informationskälla för hälsorelaterad information. Liknande resultat har man också kommit till i en svensk studie (Garpenby & Husberg 2000), där det visat sig att endast 11 % av informanterna hade använt Internet som en hälsoinformationskälla. Istället föredrog man att skaffa sig information på andra mer traditionella sätt. Isynnerhet interaktiva elektroniska källor, av den typ som studeras i den här undersökningen, användes av mycket få. Förtroendet för Internet som källa för hälsoinformation var också i allmänhet lågt. Det oaktat kan kommunikation om hälsa och sjukdom utan tvivel ses som ett utbredd och viktigt användningsområde i Internetsammanhang. Man bör också beakta att det är några år sedan ovannämnda undersökningar utfördes. Det är knappast helt orealistiskt att tänka sig att Internet som källa till information om hälsa och sjukdom stadigt ökar i popularitet. Detta kan man sluta sig till bland annat av det faktum att användningen av Internet som hälsoinformationskälla var betydligt mer utbredd bland de unga informanterna (18–29 år) i Garpenby & Husbergs (2000) undersökning. Också familjer med långtids-sjuka barn var aktiva användare av såväl webbsidor som interaktiva elektroniska kommunikationsformer för hälsoinformation.

Att bland all hälsoinformation som finns på webben fokusera just diabetes kan motiveras med att diabetes är en s.k. folksjukdom⁷ som drabbar människor i alla åldrar och som kräver mycket kunskap av patienten själv, eftersom vården i stor utsträckning baseras på diabetikerns eget ansvar för att livet med den kroniska sjukdomen skall fungera så bra som möjligt (Öhrn 2000: 51). Det är meningen att patienten själv skall ta ansvar för sitt välmående och själv bli expert på sin sjukdom, varför det kontinuerliga behovet av information om t.ex. medicinska nyheter kanske är större än beträffande andra kroniska sjukdomar (Wikgren 2001). Wikgren (2001) konstaterade att trots att Internet kan ses som ett enormt medicinskt uppslagsverk med bl.a. öppet

⁷ I Finland finns sammanlagt ca 200 000 diabetiker (källa: www.diabetes.fi), i Sverige 350 000 (källa: www.diabetes.se), vilket för båda länderna utgör nästan 4 % av befolkningen. Diabetes kan alltså med fog kallas en folksjukdom.

tillgängliga vetenskapliga databaser, föredrar många konsumenter att skaffa sig information via mer informella kanaler som t.ex. olika slag av diskussionsforum.

Diskussionsforumen är dock inte endast nya typer av informationskällor, utan har också andra kvaliteter. Enligt Preece (1999) ger webben och olika medicinska stödgrupper online patienter en möjlighet att själva skaffa information, men också få socio-emotionellt stöd och skapa kontakter (jfr även t.ex. Winzelberg 1997). Läkarna ses inte som en tillräcklig informationskälla och de har ofta bråttom. "Verkliga" stödgrupper finns inte på alla orter och är begränsade till sin omfattning. Diskussionerna på nätet ger patienterna möjlighet att få mera kontroll över sin situation, även om de måste vara på sin vakt mot felaktig eller vilseledande information. I webbens öppna natur ligger nämligen att trovärdigheten och tillförlitligheten inte alltid är densamma som i andra massmedier. Det här gäller för webbsidor i allmänhet, men naturligtvis speciellt för diskussionsforum. Den information som står till buds i diskussionsforum förmedlas oftast av utbildade personer. Detta gör att man kan få felaktiga upplysningar, men det har visat sig att om man tar med experter i gemenskapen förändras kommunikationen varvid man kan förstöra en del av den empati som annars skulle finnas mellan patienterna (Preece 1999).

Att diabetes berör människor i alla åldrar och påverkar livet på många fronter, gör det mycket förståeligt att det också uppstår diskussionsforum på webben om diabetes och att dessa kan bli en viktig kommunikations- och informationskanal för den "moderna" diabetikern. Diskussioner kring diabetes utgör därmed ett exempel på en potentiellt viktig och fruktbar användning av webbens interaktiva möjligheter. Av samma orsak lämpar sig diabetesdiskussioner väl som exempelmaterial för en undersökning av datorförmedlad kommunikation som denna. Exemplet är ständigt aktuellt för en relativt stor och bred grupp människor och kan därför såväl antas vara intresseväckande som uppvisa en för undersökningens syfte intressant heterogenitet.

3.3 Materialet: urvalsprinciper, insamling och omfång

Materialet för undersökningen består alltså av inlägg⁸ i asynkrona webb-baserade diskussionsforum som berör ämnet diabetes. För materialet gäller två viktiga kriterier. Texterna

- 1) finns (fanns vid insamlingstillfället) tillgängliga på webben för vem som helst utan lösenord
- 2) är skrivna på svenska.

Insamlingen av materialet utgick från en allmän kartläggning av diabetes-information och diabetesdiskussion på svenska på webben. Denna kartläggning grundade sig på sökningar gjorda med två olika söktjänster (Alta Vista och Google) i juni 2001, med sökordet 'diabetes' och språket inställt på svenska. Själva materialinsamlingen skedde sedan i augusti 2001. I de flesta fall gjordes ingen gallring i det här skedet, utan allt som hittades togs tillvara. Senare har dubletter och inlägg på andra språk än svenska rensats bort, och materialet har också i övrigt beskuren för att få en omfattning som ter sig lämplig för undersökningens syften. Det material som behandlas i den här undersökningen består av allt som allt 1 000 diskussionsinlägg. Materialet har lagrats såväl i form av pappersutskrifter som html- och wordfiler. De nyaste texterna i materialet är alltså skrivna på sensommaren 2001. Olika forum sträcker sig över olika långa tider, där de tidigaste inläggen är daterade redan 1998. Man kan därför säga att materialet speglar situationen runt millennieskiftet.

Materialet är allmänsvenskt i det avseendet att någon särskiljning mellan rikssvenska och finlandssvenska texter inte görs. Eftersom samtliga webbplatser är skapade i Sverige är dock utan tvekan största delen av inläggen skrivna av svenskar bosatta i Sverige. Men till följd av webbens gränslösa natur är det mycket troligt att också en del finlandssvenskar använder dessa forum, något som också bevisas av några inlägg av vilka det framgår att skribenten bor i Finland, som i exempel 3.1. (Också några norska inlägg har påträffats, men de har inte tagits med i det slutgiltiga materialet.)

⁸ Ibland talas det i litteraturen om *meddelanden* istället för *inlägg*. I den här framställningen används dock konsekvent termen (*diskussions*)*inlägg* om texterna i materialet.

- (3.1) Vilken bra sida [föreningsnamn] i Sverige har. Den Finländska är inte lika bra, tycker jag. Kul med diskussionsforum och gästbok.

[förnamn efternamn finländsk stad]

(dfgb108)

Materialet för undersökningen har samlats in från åtta olika diskussionsforum på fem olika webbplatser. Andelen material som kommer från de olika diskussionsforumen är inte jämn. Från vissa forum har alla tillgängliga diskussionsinlägg som varit skrivna på svenska tagits med i analysen. Från andra har sedan bara så många inlägg tagits med som krävts för att materialet sammanlagt skulle uppgå till 1 000 diskussionsinlägg. Materialets fördelning på de åtta olika diskussionsforumen framgår av tabell 3.1. I tabellen visas också materialets storlek mätt i antalet ord. Varje forum benämns här med en kod⁹. De olika forumen och deras inbördes skillnader beskrivs närmare i kapitel 5.

Tabell 3.1 *Materialets fördelning över de åtta olika diskussionsforumen i fråga om antalet inlägg och antalet ord*

Forum	Antal inlägg	Antal ord
dfdf	180	13963
dfgb	180	9047
nddg	90	7400
ade	84	5937
adof	57	3731
dndf	118	10018
uddf	111	5267
udtp	180	3999
Summa	1000	59362

⁹ Koderna fungerar så att de två första bokstäverna står för webbplatsens namn och de(n) följande för forumets namn. En lista över de diskussionsforum som ingår i materialet ges i Bilaga 1.

Antalet inlägg från respektive forum varierar alltså från 57 till 180. Eftersom syftet med analysen är att skapa olika kategorier i materialet utgående från olika kriterier torde inte den ojämna fördelningen mellan de olika forumens bidrag till materialet spela någon avgörande roll. Det är inte de olika forumen i sig som skall jämföras med varandra. Det är således snarare materialhelheten som kan ifrågasättas. Hur lämplig är storleken om 1 000 inlägg och knappa 60 000 ord? Avsikten var att få ett material som är så pass litet att det är hanterbart för en kvalitativ och närläsande analys. Det skall vara möjligt för forskaren att hålla hela materialet i arbetsminnet, vilket gör det enklare att vara konsekvent i kvalitativa kategoriseringar. Å andra sidan behöver materialet vara så stort att det är meningsfullt att göra kvantitativa jämförelser mellan olika delar av det. Att en pilotundersökning på en femtedel av materialet gav i stort sett liknande resultat som den slutliga analysen, tyder på att variationen i materialet inte avgörande förändras ju mer material man tar med i analysen. 1 000 inlägg sågs också som en lämplig mängd därför att det jämna talet gör det enkelt att se hur stor andel av materialet som helhet olika kategorier utgör. Ett inlägg utgör en promille av materialet, 200 inlägg 20 %, och så vidare.

3.4 Etiska aspekter

Det som gör det här materialet speciellt lockande för en språkforskare är att det är så lätt att komma åt. Man kan dock fråga sig om det är rätt att använda människors diskussioner som material utan att de vet om det, och i vilken utsträckning man skall dölja personernas identitet? Internet har på olika sätt utmanat de forskningsetiska riktlinjerna genom nya typer av kommunikationskontexter, vilka kräver nya etiska överväganden. Det går inte alltid att direkt jämföra Internetkommunikation med andra kontexter (Bromseth 2002).

Någon enhetlig linje när det gäller etik och forskning kring datorförmedlad kommunikation finns inte ännu. Olika forskare har olika åsikt, och har således förfarit på olika sätt. Många tar inte ens upp frågan till diskussion. Man kan också skönja en viss skillnad mellan olika discipliner, så att språkvetare kan uppfattas ha en något liberalare inställning än t.ex. sociologer. Det här kan antas ha ett samband med forskningsfrågorna och forskningens grad av kvalitativitet. Sociologer tittar närmare på människorna och deras beteenden och t.ex. identiteter i Internetmiljön, medan språkvetare ser mer på

språkbruket som sådant utan att koppla det till enstaka individer (jfr Ågren 2000). Det oaktat är forskningsetiken en brännande punkt också för lingvistiskt orienterade forskare.

Den kanske viktigaste frågan i sammanhanget är huruvida datorförmedlad kommunikation skall ses som offentlig eller privat. Frågan har inget absolut svar och det finns uppenbara skillnader mellan olika former av datorförmedlad kommunikation. En allmän uppfattning är dock att sådana forum som är allmänt tillgängliga, det vill säga som kan nås när som helst av vem som helst, skall ses som offentliga (Herring 1996a; Sudweeks & Rafaeli 1996; Karlsson 1997; Paccagnella 1997; Cherny 1999; Jacobson 1999; Ågren 2000). Man utgår då ifrån att det här är fråga om en form av offentlig kommunikation där deltagarna är väl medvetna om att vem som helst kan läsa deras inlägg. Denna typ av material kan man således använda för forskningsändamål utan informerat samtycke. Forum som är tillgängliga endast för vissa utvalda bör dock uppfattas som privata (Jacobson 1999; Ågren 2002), och detsamma gäller för e-post och annan kommunikation mellan endast ett fåtal personer som andra inte kan komma åt (Herring 1996c; Hård af Segerstad 2002). Speciellt tydligt offentliga uppfattas sådana diskussioner som sker öppet på webben och inte kräver någon registrering. Men även en automatisk registrering (där ingen gallring av deltagarna sker) gör inte automatiskt diskussionen privat (Ågren 2000). Man kan alltså utgå ifrån att de forum som undersöks i den här avhandlingen kan räknas som offentlig kommunikation eftersom de är fritt tillgängliga för vem som helst, både vad gäller aktivt deltagande och enbart läsning av diskussionsinlägg.

Men huruvida forum som tekniskt sett är offentliga också verkligen uppfattas som sådana av deltagarna, är en annan fråga (Smith 1999, Bromseth 2002). I synnerhet när det gäller mer känsliga och personliga diskussionsgrupper är det inte säkert att användarna uppfattar diskussionen som offentlig (Cherny 1999). Inlägg i olika forum på nätet kan vara väldigt privata och intima, även om forumet är offentligt. Ågren (2000) för fram att också själva samtalet i forumet kan uppfattas som antingen offentligt (man riktar sig till alla inom forumet) eller privat (man riktar sig endast till ett fåtal inom forumet). Själva diskussionens offentlighet, och deltagarnas egna förväntningar, ses av en del forskare som ett mer avgörande kriterium för hur kommunikationen bör uppfattas, än tekniken i sig. Nivån av upplevd enskildhet har samband med faktorer som registrering eller prenumeration, antal deltagare (har gruppen 10 eller 1 000 medlemmar), avsedd publik, syfte och normer inom forumet

(Eysenbach & Till, 2001). Det finns alltså en skillnad mellan vad som de facto är offentligt och vad som upplevs som offentligt, och det finns skillnader i hur man som forskare ställer sig till dessa olika kriterier. Endel är mer kategoriska, andra mer inriktade på situationsrelaterad etik (Ågren 2000). Herring (1996c) poängterar att det finns tekniska sätt att skydda en grupp, och använder man inte dem menar Herring att texterna kan uppfattas som offentliga. Det åligger då användarna att vara medvetna om det offentliga i sina interaktioner och vilka risker detta kan medföra. Cherny (1999: 309) och Bromseth (2002) kritiserar dock denna inställning och menar att användarna kanske inte inser detta. Då man i några fall frågat deltagare i öppna diskussionsforum har de emellertid hävdad att de ser kommunikationen som offentlig (Pargman 2000; Bromseth 2002). I föreliggande material finns visserligen en hel del personliga inslag, men samtidigt rör det sig om forum med en potentiellt väldigt stor publik. Det finns alltså inte heller ur den här synvinkeln någon orsak att inte behandla kommunikationen som offentlig.

Även när man kan dra slutsatsen att den kommunikation man undersöker är offentlig, kunde det kännas bra att ha tillstånd av alla dem vars texter man studerar. Det här är dock ofta en praktisk omöjlighet (Ågren 2000). Förfarandet är endast genomförbart om informanterna består av en rätt begränsad och sluten skara som går att identifiera och som är villig att avslöja sina "verkliga" identiteter för forskaren (jfr Cherny 1999: 302). I analyser av diskussionsarkiv kan det dessutom vara svårt att längre få tag i de personer som för flera år sedan skrivit ett inlägg. I många fall har man dessutom inget annat än en pseudonym att utgå ifrån. Detta är fallet i föreliggande undersökning.

En annan fråga som ofta kommer upp i samband med etik och forskning kring datorförmedlad kommunikation är vikten av att forskningen inte får påverka eller skada den grupp eller det forum som undersöks (Bromseth 2002). Viktigt är kanske här att fundera på hurdana exempel man plockar fram, det vill säga att t.ex. inte citera texter med ett potentiellt känsligt innehåll (Cherny 1999: 315). Hälsorelaterade diskussioner kan uppfattas som mer känsliga än t.ex. diskussioner om hobbyer eller filmstjärnor. Sixsmith och Murray (2001, även Murray & Sixsmith 2002) tar upp etiska frågor i samband med kvalitativ forskning kring hälsa och sjukdomar i datorförmedlad kommunikation. De förespråkar en rätt restriktiv hållning, utan att för den skull kunna eller vilja ge en definitiv lösning på de etiska problemen. Huvudsaken är enligt dem den personliga anonymiteten – alla namn på personer och forum eller e-postlistor bör avlägsnas. Som ett exempel på speciellt

känsliga diskussioner nämns en stödgrupp för personer som utsatts för sexuella övergrepp. I jämförelse med detta ter sig diabetes förhållandevis neutralt. Fokus i den här undersökningen är heller inte enskilda diabetiker och deras sätt att vara och kommunicera. Det är snarare kommunikationen som helhet i egenskap av ett exempel på datorförmedlad kommunikation som är det intressanta. Jag avser inte heller att uttrycka mig klandrande om deltagarnas språkbruk. Jag har full respekt för deltagarna och ser det som positivt och intressant att det förekommer olika slag av skriftspråksbruk. Mina analyser av olika funktioner är också avsedda att ge en bild av hur diskussionsforumen används, utan att på något vis ha förutfattade meningar om hur de borde användas. Det är forumupprätthållarna och informations-specialisterna som skall anpassa sig till användarna – inte tvärtom.

Också om man konstaterar att det forum man vill undersöka utgör offentlig kommunikation, betyder det inte att alla problem är lösta. Man bör även ta ställning till upphovsrättsliga frågor. Om inlägg i diskussioner på webben uppfattas som publicerade texter (vilket i synnerhet gäller om de finns lagrade) har de som skrivit dem i princip upphovsrätt till dem, på samma sätt som till andra verk. Att använda dem är egentligen inget problem eftersom upphovsrättsskyddat material kan användas i forskning. Problemet uppstår om man väljer att dölja upphovsmannen (Ågren 2000).

Det verkar dock som att konsensus lutar mot att man ska göra det så svårt som möjligt att identifiera personer i forskningsmaterial. Jacobson (1999) anser att man skall vara försiktig med vad man använder, och att det kan vara på sin plats att låta etiken gå längre än lagen och betona integriteten framför upphovsrätten. Det är därför relativt vanligt att man låter bli att avslöja exakt varifrån materialet är hämtat genom att låta bli att nämna vad diskussionsgrupper o.d. heter, och man byter oftast ut namn, pseudonymer, orter och så vidare i citerade inlägg (Paccagnella 1997; Ågren 2000; Cherny 1999; Smith 1999; Hård af Segerstad 2002). När det gäller att dölja namn och pseudonymer kan man använda olika tekniker. I Virtanen & Maricic (2000) har t.ex. alla namn i materialet ersatts med [Name] i exemplen, medan Gains (1998) ersätter alla namn i sitt e-postmaterial med [****]. Pargman (2000) har försökt ersätta namn med så liknande namn som möjligt för att bibehålla den rätta stämningen. Det finns också de som argumenterar för att man inte skall byta ut pseudonymer i chatt, eftersom de är en viktig del av kommunikationen och redan i sig döljer deltagarnas identiteter (Karlsson 1997; Hård af Segerstad 2002). Paccagnella (1997) är emellertid av den åsikten att det att

man inte enbart byter ut riktiga namn utan också pseudonymer visar att man som forskare har respekt för cyberrymdens sociala verklighet. Men t.ex. i akademiska forum där deltagarna explicit skriver för att få sina åsikter publicerade kan det vara befogat att låta de korrekta namnen stå kvar och ära den som äras bör.

I den här undersökningen väljer jag att byta ut alla identifierande uttryck, och låter således integritet gå före upphovsrätt. Förnamn ersätts med [förnamn], efternamn med [efternamn], signaturer med [signatur], e-postadresser med [e-postadress] och så vidare. I exempel där flera deltagare förekommer och detta är viktigt att indikera för läsarens förståelse av exemplet, skiljs dessa på ett lämpligt sätt åt för att bibehålla läsbarheten. Också alla datum och klockslag, liksom orter etc. döljs.

Även om man väljer att utelämna alla identifierande namn och orter i exempel ur ett material som finns öppet på webben, finns det fortfarande en möjlighet att inläggen kan spåras. Det är nämligen möjligt att göra sökningar på webben med exempeltexten som sökfras. Om materialet fortfarande finns kvar är det fullt tänkbart att det återfinns. När det som i mitt fall dock har gått flera år mellan materialinsamling och publicering är det föga troligt att väldigt stora delar av diskussionsinläggen fortfarande kan hittas på webben. Vissa av forumen finns t.ex. inte ens längre kvar. Av samma skäl är det omöjligt för en annan forskare att upprepa samma forskning även om man uppger namnen på forumen. Cherny (1999) ser det som ett potentiellt problem att välja att inte uppge namnen på de forum man undersöker, i och med att forskningen då blir omöjlig att upprepa av en annan forskare. I de elektroniska texternas flyktiga värld är detta knappast en relevant faktor vid övervägandet av att uppge eller dölja namn på forum och grupper – validitet är inte ett skäl att inte anonymisera materialet (Bromseth 2002). Vad gäller validiteten är det dock förkastligt att helt låta bli att återge exempel ur materialet i (språkliga) analyser om man vill bibehålla något slag av validitet. Det bör vara möjligt att se exempel på hur forskaren gjort sina tolkningar, och – som i det här fallet – kategoriseringar.

Man kan sammanfattningsvis säga att den här undersökningen följer Ågrens utgångspunkt.

Är forumet offentligt har forskaren rätt att forska så länge människornas identiteter skyddas (Ågren 2000).

Det gäller att hitta en balans mellan att kunna utföra forskning och få tag i intressant material – och att se till att deltagarnas integritet inte rubbas eller kommunikationen skjuts i sank (Smith 1999). Den här undersökningen, som valt ett mycket öppet material, men döljer sådant som kan identifiera deltagarna samt försöker inta en värderingsneutral och icke-individcentrerad hållning, torde ha hittat en sådan balans.

Jag vill i detta sammanhang slutligen påpeka att varje exempel ur materialet har kopierats in direkt från den fil i vilken jag sparat de webbsidor texterna förekommer på. Jag har alltså aldrig skrivit av texterna, vilket torde förhindra att jag ens omedvetet förvanskar dem. Texterna ser precis ut som de gjorde i sin ursprungliga omgivning. Också detta kan ses som en etiskt viktig poäng.

3.5 Sammanfattning

I kapitlet har objektet för föreliggande undersökning beskrivits. Jag har presenterat centrala kännetecken för webben i allmänhet och webbaserade asynkrona diskussionsforum i synnerhet. Som webbens viktigaste särdrag uppfattas dess kombination av massmediala och interpersonella egenskaper. Det mest specifika för webbaserade diskussionsforum anses vara deras lättillgänglighet och öppenhet, liksom deras enkla teknik. Dessutom kännetecknas diskussionsforumen i likhet med andra former av asynkron många-till-många-interaktion i Internetmiljön av tids- och rumsberoende och möjlighet till anonymitet.

I den här undersökningen ägnas uppmärksamheten åt diskussionsforum om diabetes. Valet motiveras av att hälsokommunikation utgör en viktig del av Internetanvändningen. Bland den hälsorelaterade kommunikationen är interaktion om diabetes speciellt viktig till följd av sjukdomens stora utbredning bland alla befolkningsgrupper och dess relativt omfattande inverkan på den insjuknades vardag, liksom de ökade kraven på diabetikerns egen aktivitet. Diabetes som diskussionsämne torde alltså vara både ständigt aktuellt och uppvisa en för undersökningen intressant variationsbredd.

Sammanlagt 1 000 svenskspråkiga inlägg från åren kring millennieskiftet ur åtta olika diskussionsforum ingår i studien. Dessa inlägg uppfattas som offentliga texter, vilka dock anonymiseras då materialet exemplifieras i avhandlingen.

4. Teoretisk-metodisk förankring

I de föregående kapitlen har bakgrunden till undersökningen presenterats och avhandlingen har placerats in i det forskningssammanhang den på ett praktiskt plan kan hänföras till. Samtidigt har de frågor som fokuseras i avhandlingen när det gäller dess egenskap av ett exempel på en studie av ett material från datorförmedlad kommunikation introducerats. Likaså har undersökningens objekt presenterats, alltså det material som analyseras.

Före övergången till redovisningen av analyserna är det på sin plats att sätta in studien i en vidare teoretisk kontext och diskutera undersökningens grundförutsättningar. Mer specifika teoretiska resonemang som stöd och utgångspunkt för analyserna tas dock upp först i anslutning till respektive analyskapitel. Det här kapitlet är snarare avsett att skapa den helhetsram innanför vilken de enskilda analyserna utförs och diskuteras.

4.1 Diskussionsinlägg som text

Avsikten i det här kapitlet är att inledningsvis skissera upp en allmän teoretisk ram för undersökningen, vilken sedan utvecklas till en analysmodell. Objektet för studien är alltså 1 000 diskussionsinlägg ur diabetesrelaterade diskussionsforum på webben. Mer generellt kan man säga att det handlar om 1 000 texter. En naturlig startpunkt för konstruerandet av den allmänna teoretiska ramen blir därför en kortfattad diskussion av vilka egenskaper som texter diskussionsinläggen uppvisar.

Begreppet *text* kan definieras och uppfattas på flera sätt. Det finns olika egenskaper som man kan ta upp och betona som kännetecknande för en text. Det har varit relativt vanligt att se form som det viktigaste kriteriet för vad som är en text. En text har en början och ett slut, den följer i många fall vissa konventioner när det gäller utformningen och den är stabil (Hellspong & Ledin 1997: 34). En text kan ses som en materiell yttring i t.ex. pappersform, som en viss typ av dokument (Dahlström 1999). Längdkriterierna för en text

kan dock variera, en text kan bestå i endast ett ord eller en hel bok (Karlsson 1998: 239). Koherens ses vidare ofta som en central egenskap hos en text. Med detta avser man att texten uppvisar en tillräcklig innehållslig och strukturell koherens eller homogenitet (Karlsson 1998: 239). Koherensen behöver inte nödvändigtvis hänga samman med att texten uppvisar språklig kohesion i form av kohesiva markörer, sammanhanget ligger snarare i läsarens upplevelse och tolkning av texten (Brown & Yule 1983: 190ff). Oftast förknippas text med något skrivet, men en text kan lika väl vara talad. Likaså behöver en text inte nödvändigtvis bestå av bokstäver som bildar ord och meningar; en text kan lika väl vara multimodal, det vill säga innehålla också (eller endast bestå av) andra teckensystem som t.ex. bilder (Ledin 1999: 13). En text kan också vara både monologisk och dialogisk (Karlsson 1998: 239).

När det gäller diskussionsinlägg som texter kan man konstatera att de är skriftbaserade och monomodala dokument i elektronisk form. Det handlar alltså om skrivna texter som inte innehåller något annat teckensystem än de skrivtecken ett tangentbord kan stå till tjänst med. Texternas längd kan också variera kraftigt, och det finns inga egentliga konventioner för deras utformning, åtminstone inte formellt. Texterna kan vidare uppfattas som dialogiska eftersom de ingår i en diskussion.

Det är emellertid inte nödvändigtvis självklart att varje enskilt diskussionsinlägg utgör en separat text. Det skulle vara möjligt att se också hela forumet, eller t.ex. en diskussionstråd, som en text. Diskussionsinläggen utgör dock enskilda texter om man som kriterium ställer att en text är den mängd bokstäver som vid ett tillfälle av en person skickats in till ett diskussionsforum med hjälp av ett sändformulär. Man kan här dra paralleller till Michail Bachtins (1997) syn på vad som avgränsar ett yttrande (text). Han menar att en text avgränsas av att en talare tydligt överlämnar ordet till andra (talarbyte) och av att mottagaren uppfattar att talaren sagt allt det han avsett (textens finalitet). Denna avgränsning blir tydlig i diskussionsforumen i och med att varje inlägg avgränsas grafiskt från de övriga, även om man i inläggen inte explicit ger över ordet till de övriga deltagarna eller signalerar att man skrivit allt man avsett.

I sina definitioner av text har textforskare börjat gå alltmer också mot sociala kriterier, istället för endast form och koherens. Text ses som en social process där betydelse förverkligas, och som en enhet i språkbruket, inte i språkssystemet eller språkets struktur (Karlsson 1998: 239). Halliday (Halliday &

Hasan 1985) anser att en text enklast kan definieras som språk som är funktionellt, dvs. som utför något i en kontext. På samma sätt arbetar Ledin (1995: 18f) med ett sociokulturellt textbegrepp där texter ses som handlingsredskap som kommer till användning i olika situationer. Texter är socialt beteende, de fyller en kommunikativ funktion.

Också för diskussionsinläggen är den funktionsrelaterade dimensionen viktig. När någon satt sig ner och skrivit in ett antal bokstäver i rutan i sändformuläret och skickat iväg det, kan man anta att personen gjort detta för att kommunicera med andra, att skribenten har ett visst syfte med sin text. Detta syfte präglar också den form texten tar sig.

Diskussionsinläggens egenskaper som texter kan således sammanfattas som att de utgör **tekniskt avgränsade med skrivtecken uttryckta enheter som uppvisar varierande form och som antas fylla kontextrelaterade funktioner.**

4.2 Text i bruk

En av diskussionsinläggens egenskaper som texter är alltså att de är språk som är funktionellt, de är texter i bruk. Undersökningen av dessa texter kan därför också naturligt relateras till den funktionellt orienterade språk-teoretiska skolbildning som Halliday är en av förgrundsfigurerna för. Den funktionella språkvetenskapens rötter ligger nära sociologin och antropologin. Inom språkvetenskapen är funktionaliteten snarare ett sätt att närma sig språket än en enhetlig skolbildning eller teorimall, och det finns inte ett allena rådande funktionellt angreppssätt inom lingvistikens utan många inriktningar (Luukka 2000). Halliday menar att det funktionella sättet att angripa språket innebär:

Investigating how language is used: trying to find out what purposes that language serves for us, and how we are able to achieve these purposes through speaking and listening, reading and writing. But it also means more than this.

It means seeking to explain the nature of language in functional terms: seeing whether language itself has been shaped by use, and if so, in what ways – how the form of language has been determined by functions it has evolved to serve.

(Halliday 1973: 7)

Ett funktionellt angreppssätt betonar alltså hur språket påverkas på olika sätt av omgivningen, hur det formas av den sociala användningen och reflekterar de funktioner det har utvecklats för att fylla. En text ser ut som den gör för att den uppfyller en viss funktion i ett visst sammanhang. Motsatsen¹⁰, den formella språksynen, som traditionellt kopplas till Chomsky, betonar att språkvetenskap i första hand ska befatta sig med språkets inre struktur oberoende av användningskontext. Den funktionella språksynen däremot anser alltså att språkvetenskap skall studera inte bara språkets struktur, utan också språkets sociala natur, användning och betydelsebyggande egenskaper, med andra ord hur man utnyttjar de möjligheter språket ger. Funktionella analyser undersöker således framför allt hur språket och texter används till olika uppgifter och i olika situationer (Luukka 2002). Enligt Halliday (1978: 28) är språkets användning dock inget enkelt begrepp, men det är nödvändigt för att kunna förklara variationer vi finner i språket – olika stilar, grader av formalitet osv. – eller själva språkets natur. Den funktionella språkvetenskapen studerar alltså förhållandet mellan språk och kontext, liksom skillnader i fråga om individers, grupper och samfunds språkbruksvanor.

Den mest kända av de nutida funktionella språkteorierna är den systemisk-funktionella teorin med Halliday som främsta upphovsman. Teorins mål är att försöka beskriva språket och språkbruket som en del av människans sociala verksamhet och förklara hur betydelse konstrueras (Luukka 2002). Jag kommer här att ta fram några synvinklar och begrepp ur detta teorikomplex, vilka får fungera som en inramning för de kommande analyserna och ge dem ett sammanhang också på en mer abstrakt nivå. Det mer konkreta sammanhanget, forskning kring datorförmedlad kommunikation, berörs däremot i samband med undersökningens bakgrund och de enskilda analyserna¹¹. Min avsikt är inte att introducera den systemisk-funktionella lingvistik (eller funktionella grammatiken som den också kallas) som den teori som analys-

¹⁰ Att tala om förhållandet mellan en formell och en funktionell språksyn som ett motsatsförhållande kan uppfattas som en omotiverat skarp tudelning. Till exempel menar Linell (1998) att struktur- och verksamhetsaspekter på språket snarare kan ses som komplementära synvinklar.

¹¹ Halliday är dock inte helt okänd heller i tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation. Till exempel analyserar Luukka (1998) e-postkommunikation inom ramen för vad hon kallar en systemisk-funktionellt orienterad diskursanalys, där hon utnyttjar Hallidays situationsmodell för att få fram typiska drag i materialet och diskutera kontextens betydelse för språkbruket. Yates (1996) å sin sida jämför textuella, interpersonella och ideationella aspekter av talspråk, skriftspråk och datorförmedlad kommunikation med utgångspunkt i Halliday.

erna och diskussionen i avhandlingen som helhet går i dialog med. Däremot diskuterar jag här premisser ur denna teoretiska tradition som premisser även för den här undersökningen som helhet. Diskussionen utmynnar dock i en analysmodell som utgör en rätt fri modifiering av den teoretiska traditionen, och de enskilda analyserna placerar sig inte i en primärt systemisk-funktionell tradition.

En central utgångspunkt i det funktionella synsättet är alltså att språket formas av sina funktioner, det vill säga att man kan se samband mellan funktion och form. Det här är något som teorikomplexet ser som en generell egenskap hos språket som sådant (t.ex. Halliday & Hasan 1985), men också språkets varianter och utveckling kan ses ur detta perspektiv. Detta att språket åter-speglar människors behov av att använda det i olika situationer, inverkar följaktligen också på den specifika språkanvändning som aktualiseras i den här avhandlingen, nämligen datorförmedlad kommunikation. Om vi t.ex. vill tala om ett nytt offentligt skriftspråk, handlar det just om att vi har fått nya behov för vårt skriftspråk i och med de nya situationerna.

Viktigt i den systemisk-funktionella teorin är vidare att språket bör studeras som texter, inte som lösryckta meningar eller strukturer, liksom också att språket bör uppfattas som handlingar, som betydelserelaterade val som förekommer i en viss kontext (Halliday 1978:1-3). Termen *systemisk*, i *systemisk-funktionell*, kan härledas till Firths definition av begreppet system, med vilket han avsåg den uppsättning språkliga valmöjligheter som språkbrukaren har till sitt förfogande i en given språksituation, med andra ord betydelsepotentialen (Halliday 1973: 49-51). System är således i det här sammanhanget ett teoretiskt begrepp som beskriver språkkonstituenternas paradigmatiske relationer. Strukturbegreppet beskriver å sin sida syntagmatiska relationer.

Att uttrycka sig i text innebär således att man gör val – inom ramarna för vad som är möjligt i ifrågavarande situation – bland det semiotiska system eller konventionaliserade kodsyste som språket kan uppfattas som (Eggins 1994: 3). När man gör ett val ur ett språkligt system, kommer det som sägs eller skrivs också att tolkas mot bakgrund av vad som kunde ha sagts eller skrivits i samma kontext. Det handlar alltså om skillnaden mellan faktiska (actual) och potentiella språkliga val. Det man sedan kan fråga sig är vilken funktion ett visst val har. Genom att analysera och begrunda detta beskriver man hur språket används i olika sociala kontexter, för att uppnå olika mål. Det handlar

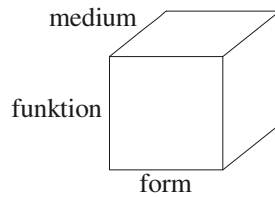
inte primärt om vad som är rätt och fel, utan vad som är lämpligt eller olämpligt – effektivt eller ineffektivt – för en viss kontext (Eggins 1994: 22).

Olika val bland möjligheterna i systemet leder till språklig variation, ett centralt tema också i den här undersökningen. Den systemisk-funktionella lingvistikern ser språklig variation som inherent i språkbruket. Variation ses inte som avvikelser från regelbundenheter, utan också variationen är systematisk och något som är inbyggt i språksystemet (Luukka 2002). Som socialt system är språket föremål för två typer av variation, vilka dock inte är skarpt åtskilda från varandra. Den ena typen beror på talare och geografi och den andra på användning och situation (t.ex. Halliday 1978, Halliday & Hasan 1985). Den talarberoende variationen kan kallas dialektal variation och den situationsberoende diatypisk variation eller registervariation (Halliday 1973: 22f). Register är den term som Halliday främst använder för att beskriva språklig variation. Man kan säga att register ger uttryck för hur språk och situation samverkar och hurdana konventioner det finns för språkanvändningen (Halliday 1978). Enligt Ledin (1995) kan man dra en parallell mellan registervariation och funktionell stilvariation.

Sammanfattningsvis menar jag alltså att den här undersökningen kan uppfattas som funktionell därför att den beskriver hur språket används, och relaterar text till kontext. En funktionell utgångspunkt intresserar sig nämligen för hur kontext och funktioner formar språket och ger upphov till språklig variation genom att de korrelerar med olika val bland språksystemets möjligheter.

4.3 Olika aspekter av text

Typiskt för funktionella studier av text är också att man utgår från att texter är flerdimensionella. Man kan studera texter ur olika synvinklar och med utgångspunkt i olika nivåer av texten. Analyserna tar då avstamp i textmodeller. Halliday (1985: 78) presenterar t.ex. tre aspekter hos språket som hänger ihop med varandra och som man skall utgå ifrån då man studerar och diskuterar både tal och skrift, nämligen *medium*, *funktion* och *form*. Med *medium* avser han uttrycksmedlets natur, med *funktion* de funktioner som utförs och med *form* de formella drag som texten uppvisar. Halliday illustrerar själv de tre olika sidorna av en text med hjälp av en kub.

Figur 4.1 Modell av tre sammanhängande aspekter hos språket enligt Halliday (1985: 78)

Ett i princip likartat synsätt ger Hellspång & Ledin (1997) uttryck för i den Halliday-inspirerade textmodell de presenterar som ledstjärna för textanalyser. Modellen tar också den upp tre sidor av en text:

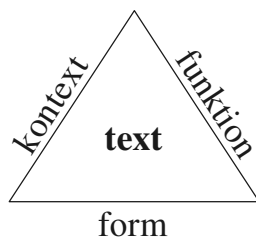
1. sammanhanget eller *kontexten*
2. uppbyggnaden eller *strukturen*
3. framställningssättet eller *stilen*

Dessa två modeller bygger alltså på att texter är komplexa och har olika nivåer, liksom på att texter bör studeras i relation till det sammanhang i vilket de förekommer. Nämnas bör att ingendera av modellerna ovan kan sägas tillhöra kärnan i den funktionella traditionen. Hallidays modell hör till de mer perifera delarna av hans teoridiskussioner, medan Hellspång & Ledins modell å sin sida utgör en tillämpning med pedagogiska syften av Hallidays traditionella teori. Den grundläggande tankegången om texters olika dimensioner är dock karakteristisk för ett funktionellt resonemang.

Idén i de två modellerna är i stort sett densamma, men begreppen olika. Hellspång & Ledin (1997) talar t.ex. här om *kontext* där Halliday talar om *medium*, men *medium* ingår i Hellspång & Ledins kontext. På samma sätt ingår *funktion* på ett sätt både i vad Hellspång & Ledin kallar en texts *struktur*, men också i *situationskontexten*. Däremot är *stil* i Hellspång & Ledins modell inte helt detsamma som *form*. Hellspång & Ledin diskuterar olika aspekter av texters utformning (t.ex. lexikogrammatik) redan i samband med strukturen (textuell struktur). Struktur handlar nämligen i deras modell om texters innehåll, form och relation till läsaren ur olika synvinklar. Med stil avser de sedan något av en sammanfattande kategori, "de övergripande principerna för hur en text i en viss kontext organiserar sin struktur" (Hellspång & Ledin 1997: 198). Huvudprincipen i båda modellerna är likväl densamma: de tre

olika aspekterna av en text hänger samman och bildar en helhet. Det kan därför uppfattas som onaturligt att skilja de olika sidorna av en text åt, men samtidigt gör en dylik indelning det enklare att skapa en systematik i analys av texter, liksom att urskilja vad som kan vara värt att fokusera på.

Också jag använder mig i min studie en analysram i form av en tredelad modell. Modellen utgör ett slags kombination av modellen ur Halliday (1985) och Hellspong & Ledin (1997), det vill säga begrepp från båda modellerna används. En sida blir kontext, närmare bestämt situationskontext. En annan blir funktion, vilket dock också inbegriper bl.a. innehåll, som Hellspong & Ledins (1997) struktur. Den tredje sidan benämns form, som särskiljs från innehåll. Analysramen kan illustreras med en triangel på följande sätt:

Figur 4.2 *Grundläggande textanalysmodell som undersökningen baseras på*

Denna textanalysmodell ser på olika aspekter av text ur ett sammanknyttande men samtidigt hierarkiskt och särskiljande perspektiv. Kontext, funktion och form hänger tätt samman, men kan också diskuteras var för sig och dessutom med utgångspunkt i olika nivåer av kommunikationen. Detta är väsentligt för den analys som genomförs i den här undersökningen, där en stor mängd texter analyseras ur olika perspektiv vid olika tillfällen, varefter analyserna jämförs med varandra. I det följande diskuteras närmare begreppen kontext, funktion och form som ram för analysen.

4.3.1 Text och kontext

Ett av benen i triangelmodellen står alltså för textens kontext. En funktionell språksyn intresserar sig för samband mellan språk och kontext, och betonar att text alltid bör studeras i relation till dess kontext. Men vad är egentligen

kontext? Kontext är inget entydigt begrepp utan kan betyda olika saker för olika personer och i olika sammanhang. Man kan till exempel ha olika åsikter om vad som i ett visst fall hör till kontexten. För att kunna greppa detta med kontext har språkvetare gjort upp modeller för beskrivningen av kontext och sambandet mellan text och kontext. Kontexten kan också delas upp i olika nivåer, nämligen situationskontext och kulturkontext (eller social kontext).

Situationskontext

Halliday hör till de mest inflytelserika då det gäller att integrera kontext i lingvistisk teori (t.ex. Enkvist 1982). Hans modell för att relatera text till kontext är således en av de mest betydelsefulla, även om Halliday ingalunda är ensam om att ha arbetat med att utveckla en sådan modell. Halliday påverkades och inspirerades av antropologen Malinowski och lingvisten Firth, vilka båda var verksamma i England under första hälften av 1900-talet (t.ex. Halliday & Hasan 1985). Även om Malinowski inte explicit var språkvetare intresserade han sig för sambandet mellan språk och kontext. Han myntade termen *situationskontext* med vilken han avsåg den omedelbara omgivning som en text fungerar i. Malinowskis kontextbegrepp var dock inte helt lämpat för språkvetenskaplig teori därför att det inte var tillräckligt allmängiltigt. Firth tog därför visserligen in begreppet situationskontext i sin lingvistiska teori, men fortsatte arbetet med att systematisera kontextbegreppet och relationen mellan språk och kontext. Detta arbete gick Halliday sedan ytterligare vidare med. I sammanhanget kan också nämnas Hymes som i samband med sina arbeten om kommunikationens etnografi lade fram förslag för beskrivandet av situationskontexten, och således också kan ses som en av Hallidays inspirationskällor.

Begreppet situationskontext intar således en central position inom den funktionella språkvetenskapen (t.ex. Halliday 1978, Halliday & Hasan 1985). Begreppet implicerar att språket alltid används och tolkas i relation till situation, till språkbrukare och verksamhet. Enligt Halliday (1978: 28f) avser dock situationskontexten inte alla möjliga drag i kontexten utan bara sådana som är relevanta med tanke på språkbruket och påverkar det. Det viktiga med situationskontexten är att den gör vissa språkliga val möjliga och sannolika.

För sin syn på situationskontexten använder Halliday (t.ex. Halliday & Hasan 1985; Eggins & Martin 1997) en begreppsram bestående av tre faktorer: *field*, *tenor* och *mode*. Dessa anser han vara de viktigaste aspekterna av kontexten – den omgivning i vilken utbytet av betydelser sker – när det gäller inverkan på hur språket används, dvs. för vilka betydelser som uttrycks och den form dessa får (Halliday 1978: 31). *Field* står för den institutionella miljö eller sociala händelse i vilken språket används, det som språket används för att tala om. Vad görs i situationen och vilka innehåll eller teman behandlas? *Tenor* beskriver relationerna mellan de personer som deltar i situationen. Vilka olika roller och vilken status har deltagarna? *Mode* beskriver vilken position språket har i kommunikationssituationen. Vad gör man med språket och genom vilken kanal förmedlas kommunikationen?

Det har visat sig att det finns rätt stora likheter mellan olika forskares försök att göra upp modeller över situationskontexten, snarast handlar skillnaderna om en större eller mindre finfördelning av faktorerna (jfr Lagerholm 1999: 161). Det är också klart att modellerna kan ge endast en förenklad bild av den komplexa verkligheten. Eftersom den här undersökningen på en allmän nivå vill knyta an till Hallidays funktionella teorikomplex är det naturligt att Hallidays kontextfaktorer får utgöra ramen för diskussionen kring kontextaspekten på texterna. Jag använder dock de svenska termer som Hellspong & Ledin (1997) introducerat, nämligen *verksamhet*, *deltagare* och *kommunikations-sätt*. Exakt vilka kontextfaktorer som fokuseras bestäms sedan i relation till undersökningens utgångspunkter. Detta kan relateras till Askehave & Swales (2001) som ser kontext som något av en "svart låda" som kan operationaliseras av enskilda forskare enligt de aktuella omständigheterna.

Kulturkontext

Men det är inte tillräckligt att tala endast om texternas situationskontext. För att förstå texter och deras förutsättningar är även en relatering till ett större sammanhang värdefull. Malinowski introducerade förutom situationskontext också begreppet *kulturkontext* för den vidare kulturella miljö som en text har sin bakgrund i (Halliday & Hasan 1985). Begreppet kulturkontext (eller social kontext) är dock inte lika centralt som situationskontext inom alla delar av den systemisk-funktionella skolan. Halliday talar visserligen också om en vidare kulturkontext (Halliday & Hasan 1985), men koncentrerar sig ändå

främst på situationskontexten, eller låter denna innefatta även en vidare kontext. Däremot delar t.ex. Martin (1985) tydligt in kontexten i två nivåer, där den kulturella eller sociala kontexten utgör ett vidare begrepp än situationskontexten. Eggins (1994: 30) menar att kulturkontexten utgör ett mer abstrakt begrepp – den allmänna ram som en viss situation placerar sig inom och som gör interaktionen i situationen meningsfull, medan situationskontexten befinner sig på ett mer konkret plan. Detta kan också jämföras med den kritiska diskursanalytikern Fairclough (1995) som skiljer mellan *discourse practice* och *socio-cultural practice*. Med det förra avser han olika aspekter av textproduktionen och textkonsumtionen i en kommunikationssituation, med det senare sociala och kulturella faktorer som påverkar kommunikations-situationen.

Hellspong & Ledin (1997) beskriver tre dimensioner av kulturkontextbegreppet: den *materiella kulturen*, den *sociala organisationen* och den *andliga kulturen*. Den materiella kulturen handlar om de redskap och tekniker som står till människornas förfogande. Datatekniken är ett exempel på en sådan uppfinning som ger vissa förutsättningar för textbruket. Den sociala organisationen berör handlingsmönster i ett visst samhälle som vuxit fram efter hand och som sätter sin prägel på livet. Dessa är av betydelse för vilka typer av texter som behövs; skolböcker förutsätter t.ex. att det finns utbildningsinstanser. Den andliga kulturen handlar å sin sida om tänkesätt, attityder och värderingar som kännetecknar ett samhälle. Olika uppfattningar om verklighetens natur är t.ex. relevanta. Det bör dock påpekas att det i praktiken kan vara svårt att skilja dessa olika aspekter på kulturkontexten från varandra.

Situationskontext, kulturkontext och förpackningsformat

När man analyserar och jämför många texter – vilket är fallet i föreliggande studie – blir det ofta så att texterna delvis har samma, delvis olika kontexter (eller att vissa aspekter av kontexten är lika, vissa olika). I det material som här studeras kan man säga att den vidare kulturkontexten (datorförmedlad kommunikation i ett informationssamhälle) kan uppfattas som gemensam för samtliga 1 000 texter. Situationskontexten för de enskilda inläggen varierar dock. För att hantera beskrivningen av situationskontexten för de 1 000 texterna införs här begreppet förpackningsformat, vilket refererar till olika typer av diskussionsforum i materialet. Termen *förpackningsformat* eller endast *format* används av Ledin (1999: 31), Karlsson (2001: 24-25; 2002a: 66) och

Karlsson & Ledin (2000). Ledin använder termen för att beskriva den rent materiella samlingen av olika typer av texter i t.ex. tidskrifter. Karlsson å sin sida tar i bruk termen förpackningsformat i fråga om den personliga hemsidan med dess olika typer av undersidor. Man framhåller att förpackningsformatet i egenskap av texters materiella förpackning är viktigt som definierare av det sammanhang inom vilket en text skall såväl produceras som konsumeras. I förhållande till genre kan förpackningsformat ses som en högre kategoriseringsnivå; förpackningsformat innefattar med andra ord ofta flera olika genrer¹² (Ledin 1999: 32).

På samma sätt som en tidning utgör förpackningsformatet för en tidningsartikel, kan alltså diskussionsforumet uppfattas som förpackningsformatet för diskussionsinläggen. I materialet finns dock inte bara ett utan flera förpackningsformat, det vill säga olika slag av diskussionsforum. Förpackningsformatet blir ett slags mellannivå mellan varje inläggs individuella situationskontext och den för alla inlägg gemensamma kulturkontexten. Förpackningsformaten i materialet etableras således med stöd av den Hallidayska modell för situationskontext som presenterats ovan, men diskussionen rör sig på en rätt generell nivå och handlar om diskussionsforumen som helheter, inte enskilda inlägg. Skillnader i kommunikativ funktion diskuteras t.ex. inte här utan forumens verksamhet uppfattas som i princip uniform. Inläggens kommunikativa funktioner analyseras istället separat, varvid funktionskategorier etableras oberoende av förpackningsformat.

Förpackningsformaten och deras indelningsgrunder diskuteras i kapitel 5, medan den vidare kulturkontexten, som alltså uppfattas som gemensam för hela materialet, har berörts i samband med bakgrunds- och materialbeskrivningen i kapitlen 2 och 3, och sammanfattas i det avslutande diskussionskapitlet (8).

¹² Observera dock att Karlsson (2001: 25) argumenterar för att förpackningsformat också kan uppfattas som genrer i sig. *Genre* är ett mycket mångtydigt begrepp, som jag inte tar upp till närmare diskussion i den här avhandlingen. I den mån jag använder begreppet avser jag i stort sett samma sak som t.ex. Ledin (1995), dvs. en texttyp med social förankring som relateras till prototypföreställningar vad gäller innehåll och form.

4.3.2 Text i funktion

Det andra benet i triangelmodellen står för textens funktion. Funktioner i språket kan beskrivas och förstås på olika sätt. När Halliday (t.ex. Halliday 1973, 1978; Halliday & Hasan 1985) diskuterar språkets och texters funktioner tar han upp tre *metafunktioner* som han anser att man kan urskilja hos språket. Med metafunktioner avser han funktioner på en abstrakt nivå i språk-systemet, inte konkreta användningar av språket. Dessa är den *ideationella*, den *interpersonella* och den *textuella* funktionen. Den ideationella metafunktionen handlar om att uppfatta, tolka och ordna våra erfarenheter av världen. Den interpersonella metafunktionen handlar om vårt deltagande i världen och om våra sociala relationer, medan den textuella metafunktionen handlar om uppbyggandet av sammanhängande texter. Dessa metafunktioner hör, enligt Halliday, mycket tätt samman och kan realiseras samtidigt i samma uttryck (språkets semantiska komplexitet). De tre kontextuella komponenterna i Hallidays teori passar väl ihop med dessa tre metafunktioner. Man kan säga att det finns en korrelation mellan den ideationella metafunktionen och kontextens *field*, den interpersonella och *tenor* och den textuella och *mode* (t.ex. Eggins & Martin 1997). Dragen i kontexten binds ihop med språkets grundfunktioner och ger uttryck för samma uppgifter.

Halliday diskuterar alltså funktion som något fundamentalt i språksystemet, inte i första hand som användningen av språket. I den analys som utförs i den här avhandlingen får dock funktion stå för det mer konkreta bruket av texter. Det är med andra ord den *kommunikativa funktionen* som står i fokus för analysen. Funktion uppfattas emellertid också i det här fallet som en textformande faktor, och som något som inbegriper olika aspekter. Man kan nämligen säga att den kommunikativa funktionen här baserar sig primärt på såväl ideationella som interpersonella aspekter av texten, det vill säga vad man skriver om och i vilket syfte. Även den textuella tangeras vid analysen av den kommunikativa funktionen genom att viss uppmärksamhet fästs vid texternas komposition, t.ex. i form av förekomster av hälsningsfraser.

Som begrepp förekommer den kommunikativa funktionen eller det kommunikativa syftet hos en text bland annat hos mer sentida genreteoretiker, med Swales i spetsen. Swales (1990) använde "kommunikativt syfte" som det avgörande kriteriet för texters tillhörighet till en viss genre. Senare har han kommit fram till att kommunikativt syfte inte är så enkelt att identifiera i alla sammanhang, varför en texts funktion snarare skall vara något som genre-

forskaren kommer fram till genom att ingående tolka och analysera en text, inte något självklart eller allmänt känt (Askehave & Swales 2001). Hur exakt man kommer fram till vilket textens kommunikativa syfte (eller syften) är och hur man vet om man som forskare träffat rätt är sedan en annan fråga. Askehave & Swales (2001) understryker här vikten av att ta kontexten i beaktande, i enlighet med den systemisk-funktionella språkvetenskapens betoning av kultur- och situationskontextens betydelse för en texts syfte. Ett konstruktivistiskt synsätt, vilket vanligtvis kopplas till en social textsyn, försvårar dessutom tanken på ett för alltid bestämt syfte hos en text. Snarare konstruerar varje läsare texten aktivt på nytt och skapar då sin egen tolkning av syftet (Karlsson & Ledin 2000). Det kommunikativa syfte man tillskriver en text blir således snarare forskarens konstruktion än något objektivt och för alltid giltigt – så även i denna undersökning.

I den här avhandlingen har diskussionen kring texternas funktioner en speciell fokus, nämligen relationen mellan informationsrelaterade och socialt relaterade funktioner i materialet. Hur dessa definieras, hur analysen gått till och vilka resultat den gett presenteras i kapitel 6.

4.3.3 Text med form

Den tredje och sista sidan i triangelmodellen står för textens form. Form kommer här att stå för textens uttryckssida eller yta: den språkliga form innehållet får i texten. Form särskiljs således från innehåll, som alltså ingår i den kommunikativa funktionen, även om man givetvis kan ställa sig tveksam till en sådan uppspjälkning.

Att arbeta med form i en sådan här från textens övriga "strukturer" separerad variant för diskussionen rätt långt från en systemisk-funktionell utgångspunkt. Uppdelningen kan dock relateras till den textmodell av Halliday (1985) som presenterades på s. 42 ovan (figur 4.1), i vilken han talar om en texts medium, funktion och form. Form så som den här uppfattas kan också kopplas till den systemisk-funktionella teorin med avseende på de val som man där utgår från att en språkbrukare gör i det tillbudsstående systemet vid ett visst tillfälle, liksom den funktion eller effekt ett visst val har. I den här undersökningen studeras val i fråga om konventionell eller okonventionell skriftspråksform, till exempel vad gäller interpunktion och stavning – en infallsvinkel som förankras i tidigare forskning kring datorförmedlad

kommunikation. Man har alltså teoretiskt sett olika varianter att välja mellan i språkssystemet när man utformar innehållet i sin text. I den här undersökningen riktas blickarna mot de okonventionella alternativen, och den funktion eller effekt valet av en okonventionell variant kan ha, med andra ord varför skribenten kan tänkas ha gjort på ett visst sätt. Det handlar helt enkelt om hur man väljer att uttrycka ett visst innehåll, och idén är att samma eller liknande innehåll potentiellt skall kunna uttryckas med olika form, varför innehåll alltså bör kunna särskiljas från form. En annan sak är sedan att det mycket väl kan visa sig finnas typiska samband mellan vissa innehåll och vissa former, alltså att formen kan förklaras som en funktionell anpassning till kommunikationssituationen.

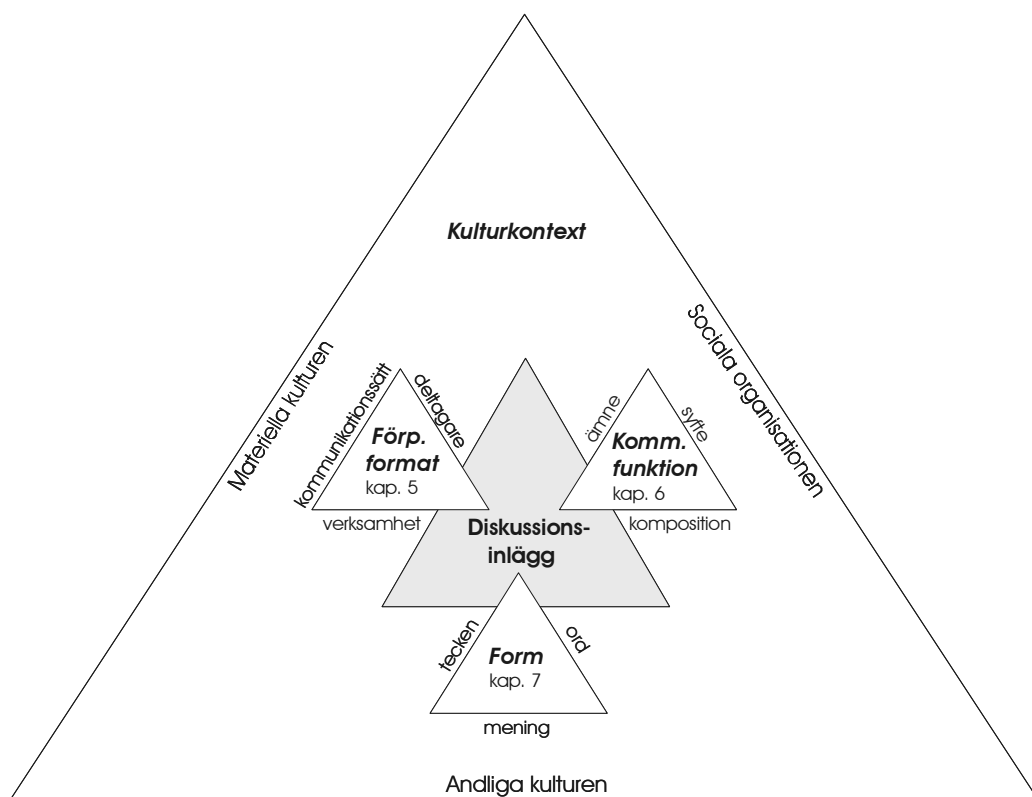
Ett alternativ till termen form kunde vara begreppet *stil*. Paralleller från resonemanget ovan kan till exempel dras till Askebergs (1963: 78) hävdvunna stildefinition som säger att "stil är det sätt, varpå man i en given språksituation löser problemet att ge sina ord avsedd effekt". Stil handlar alltså också om val bland olika möjligheter som resulterar i en viss effekt. Hellspong & Ledin (1997) å sin sida använder i sin modell stil som en tredje analysnivå, vid sidan av kontext och struktur. Med stil avser de ett slags syntes av de andra analysnivåerna, med andra ord textens allmänna framställningssätt. I den här undersökningen är jag dock i den tredje delen av analysen inte ute efter någon allmän karakterisering av texten som helhet, utan av dess form i mer renodlad och ytlig bemärkelse. *Stil är* ingen lämplig term att använda här eftersom man svårligen kan skilja stil från innehåll, vilket det åtminstone teoretiskt sett är lättare att göra med form. Det oaktat kommer formaspekten av texterna att närma sig det man tänker på då man talar om stil som texters "nivå" (Melin 1998: 81), i och med att form avser textens utseende i relation till standardnormen för skriftspråk. Det blir alltså i stor utsträckning fråga om grad av formalitet.

Form har alltså här att göra med textens yta. De formrelaterade markörer som är av intresse i undersökningen förekommer dock på olika nivåer av denna yta, nämligen på vad som kan kallas menings-, ord- och teckennivån. Detta kan jämföras till exempel med Cassirer (2003) som talar om stildrag på syntaktisk, morfologisk och fonetisk/fonologisk nivå. Vilka drag som exakt analyseras i undersökningen, hur analysen har gått till och vilka resultat den gett, redovisas i kapitel 7.

4.3.4 Från modell till metod

Ovan har en generell teoretisk helhetsram för undersökningen konstruerats med inspiration från funktionell lingvistik. Den allmänna utgångspunkten för analysen av materialet är alltså den något grovhuggna teoretiska modell av olika relaterade aspekter på text (kontext, funktion och form) som presenterats ovan på s. 43 (figur 4.2). Modellen tar upp de synvinklar som anläggs på materialet och indikerar samband mellan dessa. Synvinklarna operationaliseras sedan i analyskapitlet på ett för avhandlingens syften ändamålsenligt sätt.

Denna mycket allmänt hållna modell kan dock byggas ut och preciseras enligt resonemangen i de föregående avsnitten för att ge en bättre helhetsbild av undersökningen (figur 4.3). Den grafiska återgivningen av analyshelheten fortsätter på triangeltemat, eftersom det visat sig att varje faktor i analysen kan beskrivas som tredimensionell, det vill säga det är tre aspekter eller nivåer som granskas. Triangelmodellen beskriver också det ömsesidiga förhållandet mellan de olika aspekterna på text – alla ben i triangelarna är relaterade till varandra. Tredelningen bottnar i Hallidays textanalytiska resonemang, men det bör påpekas att analyshelheten som sådan varken är helt förenlig med Hallidays resonemang, eller med Hellspong & Ledins tillämpning av detta. Analysmodellen har endast lånat tankar och begrepp från dessa, och kombinerar och specificerar dem förhållandevis fritt.

Figur 4.3 Schematisk bild av den analysmodell som tillämpas i undersökningen

Man kan säga att kontextbenet i utgångstriangeln (figur 4.2) har spjälkts upp i dels kulturkontext, dels förpackningsformat. Kulturkontexten är gemensam för alla de undersökta diskussionsinläggen och återges här som den stora triangel innanför vilken all kommunikation i de undersökta diskussionsforumen sker. I enlighet med Hellspong & Ledins (1997) resonemang är kulturkontexten summan av den materiella kulturen, den sociala organisationen och den andliga kulturen. Förpackningsformaten å sin sida beskriver diskussionsinläggens situationskontext i termer av den typ av diskussionsforum som de förekommer i. Förpackningsformaten etableras i kapitel 5 utgående från den verksamhet, de deltagare och det kommunikationssätt som karakteriserar och särskiljer forumen. Funktionsbenet i utgångstriangeln inriktar sig i undersökningen på vad som benämns diskussionsinläggens kommunikativa funktion, vilken baserar sig i första hand på diskussionsämne och syfte, och även i viss mån tangerar textens komposition. Den kommunikativa funktionen analyseras i kapitel 6 och är speciellt inriktad på de skill-

nader i fråga om informationsrelaterad eller socialt relaterad kommunikativ funktion som diskussionsinläggen uppvisar. Formbenet i triangeln, slutligen, beskrivs som textens yta på menings-, ord- och teckennivå. Formanalysen redovisas i kapitel 7 och infallsvinkeln är här diskussionsinläggens olika förhållande till konventionellt skriftspråk utgående från förekomsten av vissa utvalda för traditionellt skriftspråk okaraktäristiska drag i texterna.

Analyserna syftar alltså till att identifiera variation i materialet i fråga om förpackningsformat, funktion och form, och skapa kategorier av diskussionsinläggen i materialet med utgångspunkt i de tre aspekterna på texterna och deras för undersökningen specifika fokus. Att analyserna utmynnar i kategoriseringar är inget typiskt funktionellt angreppssätt, men det kan å andra sidan inte heller ses som karaktäristiskt för funktionella studier i gemen att analysera ett stort antal texter samtidigt. Kategoriindelningen motiveras av att den ger verktyg för att hantera analysen av hela textmassan och relatera resultaten till varandra. Alla kategorier är baserade på förhållandena i materialet – indelningen är således induktiv till sin karaktär. Analyshelheten sammanfattas sedan i kapitel 8 genom att de olika kategorierna relateras till varandra, så att man kan se vilka förpackningsformat som kan kombineras med vilka funktioner och vilka funktioner med vilka formkategorier. Vidare relateras kommunikationen som helhet till den gemensamma övergripande kulturkontexten.

Den indelning av materialet i olika kategorier som analyserna resulterar i kan också beskrivas som att förpackningsformaten svarar på frågan *var?*, funktionerna på frågan *varför?* (och *vad?*) och formen på frågan *hur?* man skriver i diskussionsforum om diabetes på webben.

Avhandlingens metodiska sammanhang kräver ytterligare några kommentarer. Först och främst analyseras materialet på flera olika sätt, det vill säga de olika kategorierna i materialet tas fram med något olika metoder (se närmare resp. analyskapitel). Man kan fråga sig vad denna metoduppsättning med att gemensamt namn kunde kallas? Det handlar förvisso om analys av texter, varför textforskning eller textanalys kunde vara en enkel möjlighet. Analysen utgår från en funktionell textsyn, i enlighet med vilket metoden kunde benämnas funktionell textanalys, eller språkbruksanalys. Den textsyn som tillämpas i avhandlingen leder dock till att man lika gärna kunde tala om objektet för undersökningen som diskurs istället för text. Dessa två termer har i och med den mer funktionella och kontextrelaterade textsynen börjat över-

lappa varandra alltmer. Man kan inte längre skilja mellan diskurs som "text plus situation" och text som "diskurs minus situation" (Östman & Virtanen 1995: 240). Därför är det heller inte helt omöjligt att placera in den analysmetod som tillämpas i undersökningen under beteckningen *diskursanalys*, om man utgår från en bred uppfattning av begreppet.

Diskursanalys är ett mycket mångtydigt begrepp som används inom flera olika vetenskapsgrenar utöver språkvetenskapen, och som fått en allt starkare position på senare år. Enligt Stubbs (1983: 1) befattar sig diskursanalys med språkanvändning ovanom meningsnivån (t.ex. hela skrivna texter eller samtal), relationen mellan språk och samhälle (språk i social kontext) och kommunikationens interaktiva och dialogiska egenskaper. Dessa beskrivningar går åtminstone grovt sett att applicera på föreliggande undersökning. Faktum är också att Halliday, även om han inte själv är någon egentlig diskursanalytiker, haft ett stort teoretiskt inflytande på diskursanalys som textforskningsinriktning (Ledin 1996: 20). Med språkvetenskaplig diskursanalys kan man i den vidaste bemärkelsen avse studiet av språkbruk, skrivna texter, diskussioner och hela kommunikationshändelser (jfr Östman & Virtanen 1995). Diskursanalysen blir då något av en takterm för t.ex. pragmatik, samtalsanalys, innehållsanalys, variationsanalys osv. Enligt smalare definitioner avser dock begreppet endast ett visst beskrivningssätt, en särskild inriktning bland olika textanalysmetoder. Om man med den särskilda inriktningen avser ett primärt kvalitativt, tolkande och kritiskt nagelfarande av mindre mängder texter, kan föreliggande undersökning inte ses som diskursanalytisk. Däremot är det fullt möjligt att placera in den under den vidare taktermen, där uttrycket 'text i kontext' är det centrala (jfr Hellspong & Ledin 1997: 51).

Vad gäller metodbenämningen kan man här också göra en koppling till förgrundsfiguren Susan Herring inom den språkvetenskapliga forskningen kring datorförmedlad kommunikation. Herring (2001) föreslår begreppet *CMD – computer-mediated discourse (analysis)* som en underkategori till *CMC (computer-mediated communication)* med avseende på studier som fokuserar språket och språkbruket, med diskursanalys som den gemensamma metoden. *CMD*-studier tar sig an olika slag av datorförmedlad kommunikation och undersöker hur de språkliga särdragen i dessa varierar beroende på den typ av meddelandesystem som används och den sociala och kulturella kontext som omger varje användningssituation.

Ett visst mått av eklekticism är rätt vanligt i fråga om den typ av diskursanalys som här aktualiseras. Även i den här undersökningen kombineras idéer från olika håll. Det kan dock ligga en viss fara i ett alltför okritiskt blandande eftersom det då föreligger en risk för att den teoriram som skapas innehåller logiskt sett oförenliga element. Min strävan har givetvis varit att undvika detta.

Ett slag av blandning som också sker i de olika analyserna av materialet är kombinationen av kvalitativ och kvantitativ metod. I och med den allmänna utvecklingen mot en mer funktionell, social och konstruktivistisk språk- och textsyn, har också textforskningen under de senaste decennierna utvecklats från att ha varit övervägande empirisk och kvantitativ mot ett mer kvalitativt och teoretiskt tillvägagångssätt. Man söker snarare förståelse för varför texter ser ut som de gör än räknar förekomster av olika språkliga konstruktioner i dem. Det finns dock inga skäl att helt skilja åt de kvalitativa och kvantitativa tillvägagångssätten i en textundersökning. De båda inriktningarna stöder nämligen varandra (jfr t.ex. Lagerholm 1999; Linell 1998). Kvantitativa data kan stöda kvalitativa tolkningar som kanske i stor utsträckning gjorts på basis av intuition. Linell (1998), företrädare för den dialogiska språkforskningen som kommer mycket nära det funktionella synsättet, menar att även om många talar för kvalitativa metoder, är också kvantifieringen en viktig och önskvärd metod. Speciellt i forskning där det handlar om att jämföra individer, grupper och situationer, behövs också en frekvensanalys. Detta innebär förstås något slag av kodning, vilket kan innebära problem, men inte olösliga sådana. Att man vill sälla sig till en tradition som betonar ett kvalitativt, närläsande och tolkande tillvägagångssätt där kontext och funktion har central betydelse, utesluter inte att också olika slag av kvantitativa metoder fortfarande har en viktig plats i forskningen. Det behöver inte ens vara motsägelsefullt att kalla något diskursanalys även om man utför kvantifieringar inom ramen för denna. Till exempel Barton (2002) talar för diskursanalys som en kombinerat kvalitativ och kvantitativ verksamhet.

Kvalitativa och kvantitativa metoder kan till exempel kombineras så att man inleder ett studium av en text/texter med en kvantitativ analys, för att så att säga komma in i materialet och grovt karakterisera det. Analysen kan sedan fortsätta med en kvalitativ analys som utvecklar och fördjupar det som kommit fram i den kvantitativa analysen. Det motsatta förfarandet är naturligtvis också möjligt. Till exempel kan det behövas en kvalitativ analys för att komma fram till vilka enheter eller kategorier som skall räknas. Det är detta

förfarande som är det förhärskande i föreliggande undersökning. Materialet kategoriseras och drag i språket identifieras på kvalitativ grund, varefter kvantifieringar används för jämförelser av frekvenser mellan olika kategorier i materialet.

I anslutning till denna metoddiskussion kan ytterligare nämnas att analysen inleddes med en pilotstudie, med hjälp av vilken de använda metoderna arbetades fram och kategoriseringskriterier fastslogs. Hela materialet har vidare matats in i en *Access*-databas (jfr Beuchot 2001), i vilken alla uppgifter om de 1 000 olika diskussionsinläggen som framkommit lagrats tillsammans med själva texterna, vilket möjliggjort olika sorteringar av materialet.

Som allmän kritik mot metoden kan redan här nämnas att den inte i någon större utsträckning tar hänsyn till kopplingen mellan olika på varandra följande diskussionsinlägg. Varje diskussionsinlägg analyseras givetvis i sin kontext då funktionen fastställs, men i övrigt behandlas diskussionsinläggen som enskilda enheter och placeras i olika kategorier oberoende av var de andra inläggen i samma diskussion placeras. Denna lösgöring från den omedelbara diskussionskontexten kan uppfattas som något oförenlig med den diskursanalytiska utgångspunkten, men kan försvaras med att den svarar mot de frågor som ställs i avhandlingen. I en annan undersökning kunde man dock med fördel fästa större uppmärksamhet vid diskussionstrådarna som helheter.

Andra kritiska punkter gäller min roll som forskare i relation till materialet, som kan uppfattas som något speciellt till sin karaktär. Jag analyserar och tolkar diskussion om ett ämne som är relativt obekant för mig själv eftersom jag inte har några personliga erfarenheter av diabetes – utöver vad man i allmänhet har om man följer med medier och har några diabetiker i den vida bekantskapskretsen. I mera etnografisk eller sociologisk forskning uppfattas det som viktigt att forskaren själv deltar i den verkliga kommunikationen för att kunna förstå dess väsen (Cherny 1999: 306). I föreliggande fall är forskaren (jag) dock endast en utomstående observatör, som drar sina slutsatser i egenskap av just detta. Man kan fråga sig om det här är ett problem, om det finns en stor diskrepans mellan hur jag uppfattar situationen och hur deltagarna själva gör det. Jag är dock böjd att hävda att frågeställningarna i undersökningen och de analyser som tillämpas, är hållna på en så pass allmän nivå att de kan utföras även av en person som inte är specifikt insatt i diabetesproblematiken. Det handlar ju inte heller här om att göra några djupa

psykologiska eller sociala analyser av diabetikers kommunikation i egenskap av just diabetiker, utan de skribenter som analyseras behandlas som människor i det moderna samhället i största allmänhet. I det sammanhanget är jag definitivt inte utomstående. I objektivitetens namn bör det dessutom vara möjligt att utföra forskning på material som man inte själv är personligt involverad i.

4.4 Sammanfattning

Föreliggande undersökning intresserar sig för texter – texter som används i en relativt homogen kulturkontext men som förekommer i olika förpackningsformat, fyller olika funktioner och har olika form. Avhandlingen har olika fokuspunkter och dess syfte är att genom att jämföra dessa med varandra kunna berätta något om hur textbruket fungerar och påverkas av olika faktorer i en given skriftmiljö. Den teoretiska ramen för undersökningen skall alltså klara av att kombinera de olika synvinklarna på kommunikationen till en helhet och kunna relatera de olika delarna till varandra. En sådan allmän ram har den Halliday-inspirerade funktionella lingvistikens visat sig tillhandahålla. Ramen etablerar **att** kontext, funktion och form samverkar, det är sedan den empiriska analysens uppgift att visa **hur** dessa tre aspekter är relaterade i detta specifika textbruksmaterial. Den teoretiska ram som här presenterats underbygger alltså inte ensam de specifika fokus och analysmetoder som aktualiseras i de enskilda analyskapitlen. Dess uppgift är istället att skapa en helhet av de olika delarna på en högre abstraktionsnivå.

Den allmänna teoretiska ramen har sedan preciserats genom att en analysmodell för materialet skisserats upp. Denna inbegriper de synvinklar som undersökningen vill fokusera i materialet, det vill säga som svarar mot avhandlingens centrala frågeställningar, nämligen:

- Hurdana allmänna förutsättningar karakteriserar diskussionsforumen?
- Hurdan variation i fråga om kontext, funktion och form står att finna?
- Hurdana mönster uppvisar variationen i materialet, det vill säga hurdan roll spelar diskussionsforumens allmänna förutsättningar för kommunikationen och den variation den uppvisar?

5. Förpackningsformat

I det här kapitlet presenteras resultaten av analysen av faktorer i diskussionsinläggens situationskontext. I vilken typ av diskussionsforum – eller förpackningsformat – ingår diskussionsinläggen? Det är med andra ord frågan var? som fokuseras. Fyra förpackningsformat etableras på basis av den struktur diskussionerna har och de deltagare forumet primärt är avsett för.

5.1 Variation i situationskontext

Det här kapitlet fokuserar de undersökta diskussionsinläggens situationskontext. I den analysmodell som skisserats upp i föregående kapitel har kontextbegreppet delats upp i den för hela materialet gemensamma kulturkontexten, och den varierande situationskontexten. För att beskriva kategorier i materialet med avseende på situationskontext har termen *förpackningsformat* valts. Förpackningsformaten står för olika typer av diskussionsforum i materialet. Man kan med andra ord säga att diskussionsinläggens situationskontext operationaliseras i termer av det förpackningsformat inläggen ingår i. Kulturkontexten å sin sida har berörts i olika sammanhang i de inledande kapitlen, och synpunkterna kommer att sammanfattas i samband med den avslutande diskussionen kring de faktorer som påverkar kommunikationen i materialet.

Förpackningsformaten etableras med hjälp av Hellspong & Ledins (1997) svenskspråkiga motsvarighet till Hallidays kontextmodell, nämligen *verksamhet, deltagare* och *kommunikationssätt*. Avsikten är att ta fasta på sådana faktorer som är relevanta i sammanhanget, alltså som kan vara av betydelse för de uttryck kommunikationen tar sig (jfr Halliday 1978: 28f). Som sådana faktorer uppfattas i den här undersökningen forumets sammanhang på webben jämte allmänna syfte (verksamhet), avsedd deltagargrupp (deltagare) och forumets uppbyggnad (kommunikationssätt). På vilket sätt dessa faktorer fokuseras, vilka kännetecken och vilken eventuell variation de uppvisar liksom vilka förpackningsformat som kan etableras utgående från analysen av dem, är temat för de följande avsnitten.

5.2 Verksamhet: diskussionsforumens sammanhang och syfte

Verksamhet som en del av situationskontexten berör den aktivitet eller händelse som en text kan relateras till, och det syfte denna aktivitet har. I den här undersökningen tar jag för verksamhetsaspektens del fasta på det omedelbara sammanhang i vilket diskussionsforumen i materialet förekommer på webben. Det handlar alltså om karaktären av den webbplats där forumet tillhandahålls liksom vad som allmänt kan sägas vara avsikten med forumet.

Diskussionsforumen i materialet finns för det första på webbsidor som upprätthålls av föreningar (för diabetiker eller diabetesläkare), för det andra på en webbplats som kan karakteriseras som en allmän hälsowebsite och för det tredje på en webbplats som upprätthålls av ett företag som tillverkar utrustning för diabetiker. På föreningarnas webbplatser finns, förutom information om föreningen i fråga, fakta om diabetes och närliggande frågor, länkar till och uppgifter om övriga informationskällor, aktuella meddelanden, personliga berättelser och så vidare. På den allmänna hälsowebsiten, som är sponsor- och annonsfinansierad och riktar sig till lekmän med intresse för frågor i anslutning till den egna hälsan, ges lättsmält information i olika former om sjukdomar och hälsa. Formerna är faktagranskade artiklar, test, nyheter, diskussionsgrupper med mera. Olika specifika sjukdomar eller problem, som till exempel diabetes, har egna underavdelningar på webbplatsen. Den webbplats som upprätthålls av ett företag är mycket omfattande och helt fokuserad på diabetes. Webbplatsen innehåller mycket mer än direkt produktinformation; där presenteras nämligen nyheter, faktaartiklar, personliga berättelser osv. med olika anknytning till diabetes. Webbplatsen riktar sig till diabetiker, deras anhöriga och andra intresserade.

Webbplatsernas upprätthållare är ofta måna om att påpeka att innehållet på webbsidorna inte får likställas med direkt konsultation av läkare. Man kan inte ställa diagnos eller bestämma behandling utgående från den information som ges på sidorna. Däremot ska webbsidorna sprida kunskap och information om hälsa och sjukdomar, något som man anser att det finns ett stort behov av.

Behov finns också för möjligheter till kontakt mellan människor med ett gemensamt intresse, vilket kan ses som orsaken till att man vill tillhandahålla diskussionsforum på webbplatserna. De som upprätthåller webbplatserna är

alltså organisationer av olika slag, de traditionella informationsförmedlarna. Men på sina webbplatser ger de, vid sidan av det innehåll de själva producerar, konsumenterna en möjlighet att också de bli producenter och aktivt delta i kommunikationen genom att dela med sig av kunskaper och erfarenheter och ge stöd med utnyttjande av webbmediets interaktiva möjligheter. I samband med ett av forumen påpekas uttryckligen att den information man kan få ut av frågor och svar i diskussionsforumen naturligtvis inte är medicinskt kontrollerad på något sätt. Det handlar helt enkelt om tips och råd av privatpersoner som man tar till sig på egen risk. Detta ligger dock så att säga i sakens natur och förhindrar inte att många anser att det är just i denna interaktivitetspotential som en stor del av mediets styrka och särart ligger. Detta uppfattas också som en gemensam faktor för förpackningsformaten i materialet. Även om sammanhanget varierar något, så är det allmänna syftet med samtliga åtta diskussionsforum i stort sett detsamma. Det kan dock vara värt att hålla i minnet då variationen i materialet och dess potentiella orsaker diskuteras att diskussionsforumen förekommer i något olika webbkontexter.

5.3 Deltagare: avsedda deltagare och faktisk deltagarprofil

Deltagarfaktorn i situationskontexten handlar om deltagarnas särdrag, roller och relationer. Deltagarnas egenskaper, såsom kön, ålder, socialklass, ras, geografiska placering osv., går ofta inte att fastställa i anonyma datordiskussioner (jfr Savicki et al. 1996; Herring 2001). Den traditionella typen av sociolingvistisk variationsforskning är därför svår att utföra i nätmiljön, och det är inte heller min avsikt att försöka mig på det här. Men deltagarna är av så avgörande betydelse för diskussionens karaktär att de inte helt kan förbises. Därför delas diskussionsforumen i detta material in efter den typ av deltagare de primärt är *avsedda för*. För att kontrollera hur väl detta överensstämmer med de verkliga deltagarna har jag också utfört en grov skribentanalys i mitt forskningsmaterial. Diskussionsinläggen innehåller nämligen ofta ledtrådar till vem som skrivit dem. Huruvida deltagarna håller sig till sanningen i det fallet är det förvisso omöjligt att uttala sig om, men det förefaller osannolikt att man i den här typen av "seriös" interaktion skulle se det som nödvändigt att ljuga om sin identitet. Denna analys av förhållandena i materialet ger, om långtifrån en perfekt, så i varje fall en hyfsad bild av de deltagare och relationer som kännetecknar de olika diskussionsforumen.

Bland diskussionsforumen i mitt material kan man urskilja tre huvudkategorier vad gäller de tilltänkta deltagarna, alltså dem som forumets upprätthållare explicit riktar sig till, nämligen ungdomar, folk i allmänhet och experter.

Tre av diskussionsforumen i materialet är speciellt avsedda för ungdomar. För två av forumens del framgår detta av att de finns på en webbplats som uttryckligen riktar sig till unga diabetiker, medan det tredje finns på en underavdelning som explicit vänder sig till ungdomar på en i övrigt allmän webbplats. Fyra av diskussionsforumen riktar sig till folk i allmänhet med ett intresse för diabetesrelaterade frågor. På något ställe nämner man uttryckligen diabetiker, medan man i andra fall inte talar om någon specifik mottagargrupp alls. Ett av diskussionsforumen finns slutligen på den webbplats som upprätthålls av en förening för diabetesläkare, varför det ter sig troligt att även diskussionsforumet på webbplatsen är speciellt avsett för diskussion experter emellan, eller möjligtvis diskussion mellan experter och patienter.

Hur förhåller det sig då i verkligheten? Är det de avsedda deltagarna som de facto deltar i diskussionerna? Jag har gjort ett försök att avgöra detta genom att företa en skribentanalys av diskussionsinläggen i materialet och därigenom få fram en grov deltagarprofil.

I analysen har jag fokuserat två variabler – skribenternas ålder och grupp-tillhörighet. När det gäller åldern har jag delat in sändarna i två huvudgrupper: *ungdomar* och *vuxna*. Denna gruppering har grund i den forskning som visat på specifika drag i ungdomars språkbruk i jämförelse med vuxnas (t.ex. Kotsinas 1994). Gränsen mellan ungdom och vuxen har dragits vid 25 år. Jag har här följt Kotsinas (1994: 16) som menar att man i modern forskning utgår från att de som är mellan 13 och 24 år tillhör ungdomsgruppen. Ungdomstiden anses ta slut då man avslutat sin utbildning och börjat bilda familj. Gränsen i mitt material har alltså dragits så att de som är 25 år och äldre räknas till den vuxna gruppen. De som uppger sig vara yngre än 13 räknas också som ungdomar – någon speciell barnkategori förekommer alltså inte. Jag har räknat med endast diskussionsinlägg där det varit möjligt att med stor sannolikhet avgöra skribentens ålder. Bestämningen möjliggörs av att skribenterna ofta nämner sin ålder och/eller hur länge de haft diabetes, som i ex. 5.1.

(5.1) jag är 15 år och undrar om det finns någon i ungefär samma ålder
som har lust att snacka med mig.. jag har haft diabetes i ca 8 år..
/[förnamn]
[epostadress]

(adof7)

Vad beträffar grupptillhörigheten har fyra kategorier använts. Dessa är *diabetiker*, *anhörig*, *expert* och *övrig*. Till de anhöriga har föräldrar, parrelaterade och nära vänner till diabetiker räknats. Experterna är främst läkare som i någon mån figurerar i diskussionerna. Till de övriga räknas webbsidans upprätthållare, sådana som är oroliga för att de har diabetes och vill veta mera om symptom osv., sådana som inom skola eller studier behöver information om diabetes för uppgifter och arbeten och sådana som i sitt arbete träffar på diabetiker (idrottstränare). Också här har jag tagit med bara de fall där grupptillhörigheten går att avgöra på basis av det som skrivs. Den viktigaste distinktionen ligger här som jag ser det mellan lekmän och experter. Det handlar alltså om skribentens roll i förhållande till diabetes och diskussionen om sjukdomen.

Analysen av deltagarna tog hänsyn till de använda signaturerna så att en deltagare med samma signatur alltid placerades i samma kategori. Eftersom det ofta är samma signaturer som deltar i diskussioner, har många av dem i något av sina inlägg avslöjat de för analysen nödvändiga uppgifterna om sig själva. Detta har underlättat analysen som skulle ha varit svår att utföra utgående från enbart enskilda inlägg. En annan fråga är sedan förstås om det alltid är samma person som gömmer sig bakom en viss signatur.

Av det totala materialet om 1 000 diskussionsinlägg har 62 % kunnat kategoriseras enligt skribentens ålder, och 79 % enligt skribentens grupptillhörighet. Stora delar av materialet kan alltså inte kategoriseras enligt dessa kriterier, varför dessa variabler som sådana är obekväma att använda i diskussionen om materialets variation. Men andelen diskussionsinlägg som kan kategoriseras är trots allt så stor att den kan anses ge en bild av vem det är som skrivit diskussionsinläggen i mitt material, och därmed avgöra huruvida en indelning enligt avsedda deltagare är rimlig.

Vad gäller materialet som helhet har 36 % av samtliga diskussionsinlägg kunnat kategoriseras som skrivna av ungdomar, medan skribenten kunnat identifieras som vuxen i 26 % av inläggen. I fråga om grupptillhörigheten har

66 % av diskussionsinläggen kunnat konstateras skrivna av diabetiker, 5 % av anhöriga, 3 % av experter och 5 % av kategorin övriga. Utgående från detta kan man dra den försiktiga slutsatsen att fördelningen mellan unga och vuxna skribenter är förhållandevis jämn, med en liten övervikt för ungdomskategorin, samtidigt som det stora flertalet av deltagarna – föga överraskande – kan identifieras som diabetiker.

I tabell 5.1 visas hur de olika kategorierna fördelar sig i materialet. Siffrorna anger hur många procent av inläggen i respektive forum som kunnat kategoriseras med avseende på skribentens ålder (ålderskateg.) respektive grupp-tillhörighet (gruppkateg.), liksom hur denna procent fördelar sig över kategorierna vuxen och ungdom respektive diabetiker, anhörig, expert och övrig.

Tabell 5.1 Procenten inlägg som kunnat kategoriseras visavi ålders- respektive deltagargrupp i de olika forumen, liksom denna andels fördelning på de olika ålders- respektive deltagargrupperna.

Diskussions- forum	Ålders- kateg.	Ungdom	Vuxen	Grupp- kateg.	Diabe- tiker	Anhörig	Expert	Övrig
<i>Ungdoms- forum</i>								
adof	95	91	4	74	67	3,5	0	3,5
uddf	77	77	0	95	90	0	0	5
udtp	86	84	2	74	72	0	0	2
<i>Allmänna forum</i>								
ade	64	5	59	80	48	26	1	5
dfdf	36	2	34	94	88	2	0	4
nddg	43	7	36	71	35	17	3	16
dfgb	49	15	34	76	72	4	0	0
<i>Expertforum</i>								
dndf	66	27	39	63	31	3	20	9

I fråga om diskussionsforum som riktar sig specifikt till ungdomar verkar saken ganska klar. Det är verkligen ungdomar (personer som är högst 24 år) som verkar frekventera dessa forum. Hela 77 % eller mer av diskussionsinläggen i dessa forum har kunnat kategoriseras som skrivna av ungdomar. Vad gäller grupptillhörigheten har 67 till 90 % av inläggen kunnat kategoriseras som skrivna av diabetiker. Deltagarna verkar alltså här utgöra en förhållandevis homogen skara: unga diabetiker.

Vad gäller de diskussionsforum som vänder sig till folk i allmänhet är situationen också så till vida klar att betydligt fler av dem som kunnat åldersbestämmas hör till vuxenkategorin än till ungdomskategorin. Endast i ett forum (*dfgb*) är skillnaden inte lika tydlig. Även om det verkar finnas relativt många vuxna deltagare i dessa forum är det ändå trots allt kanske mer befo- gat att, som skett, kalla dessa forum allmänna forum än vuxenforum. Rörande grupptillhörigheten visar siffrorna att i samtliga forum är de flesta av de diskussionsinlägg som kan kategoriseras skrivna av diabetiker. I två av forumen (*ade* och *nddg*) finns också en rätt stor andel anhöriga och i *nddg* också en förhållandevis stor grupp övriga. Inte helt överraskande visar det sig vara så att det är diabetikerföreningars diskussionsforum (*dfdf*, *dfgb*, *uddf*, *udtp*) som verkar vara mest diabetikertäta vad gäller skribenter i forumet, medan den allmänna hälsowebbplatsens forum (*nddg*) lockar mest icke-diabetiker av alla forum. Hur som helst kan man konstatera att de flesta som skriver i forum riktade till folk i allmänhet gör detta i egenskap av lekmän.

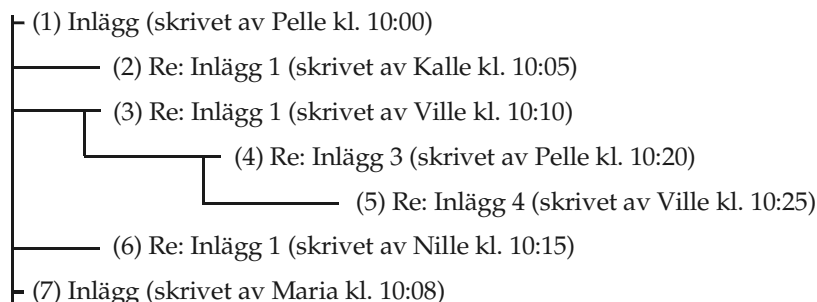
Vad slutligen gäller diskussionsforumet på diabetesläkarföreningens webb- plats (*dndf*), är det ingalunda så att detta forum skulle fyllas med inlägg endast av vuxna experter. Av diskussionsinläggen här har 27 % kunnat kate- goriseras som skrivna av ungdomar, mot 39 % av vuxna. Vidare har 31 % av skribenterna kunnat identifieras som diabetiker, och endast 20 % som exper- ter. Alltså är det här ett mycket blandat forum. Jag ser det därför inte som motiverat att se detta som ett forum som skulle vara speciellt avsett för en viss grupp, utan väljer att kalla även detta forum för ett allmänt forum.

I första hand räknar jag alltså med endast två kategorier av diskussionsforum – allmänna forum och ungdomsforum – vad gäller deltagargrupp i den fort- satta analysen. Detta förhindrar emellertid inte att jag i diskussionen tar speciell hänsyn till att det finns ovanligt många diskussionsinlägg skrivna av experter i ett av de allmänna forumen.

Till deltagarna hör förstås också mottagarna, de som läser inläggen. Vilka de är, förutom de aktiva deltagarna, kan man förstås inte uttala sig om. Man kan dock anta att också de som bara läser diskussionerna och aldrig själva skriver inlägg i princip har samma egenskaper som de som deltar aktivt. Walther (1996) framhäver att man i olika slag av datorbaserade interaktioner ofta kan utgå ifrån att mottagarna är rätt lika en själv. Det här gäller speciellt i sådana stödjande elektroniska grupper där den gemensamma nämnaren är ett visst problem, som sjukdomar.

5.4 Kommunikationssätt: diskussionsforumets struktur

Kommunikationssätt som den tredje aspekten av situationskontexten kan handla om textsyfte och språkliga koder, men också om den kanal eller det medium via vilken texten förmedlas. I den här analysen får kommunikations-sättet stå för mediet i sig, genom att diskussionsforumets rent fysiska utformning eller uppläggning fokuseras. Man kan här särskilja två olika kategorier i materialet. Skillnaderna mellan dessa ligger i huruvida det finns en indelning enligt diskussionsämne, eller om alla inlägg publiceras efter varandra i kronologisk ordning oberoende av diskussionsämne. Dessa två olika strukturprinciper, vilka även diskuteras av Baym (1998), väljer jag här att kalla *ämnesvis strukturerad* respektive *kronologiskt strukturerad*. Den ämnesvis strukturerade diskussionen kunde också kallas hierarkisk eftersom diskussions-trådarna¹³ inom de olika ämnena dessutom ofta skapar en hierarkisk struktur som visar vilka inlägg som hänger ihop. En diskussionstråd kan exempelvis se ut som i följande fiktiva exempel (figur 5.1) där inlägg 2, 3 och 6 är svar på inlägg 1, medan inlägg 4 svarar på inlägg 3 och inlägg 5 på inlägg 4. Inlägg 7 utgör sedan det första inlägget i en helt annan diskussion som startas samtidigt som den andra diskussionen håller på.

Figur 5.1 Fiktivt exempel på ämnesvis strukturerad diskussion

I sådana diskussionsforum som här kallas ämnesvis strukturerade är diskussionen alltså strukturerad enligt olika ämnen. I materialet finns sex forum av den här typen (*dfdf*, *dndf*, *nddg*, *ade*, *uddf*, *adof*). De diskussionstrådar som uppkommer i dessa forum kan variera väldigt mycket i längd. Den

¹³ Diskussioner av detta slag kallas på engelska *threaded discussions* (jfr Hård af Segerstad 2002)

längsta tråden i mitt material omfattar 24 inlägg, medan medellängden är ca 3 inlägg. Det händer naturligtvis också att ingen svarar på ett diskussionsöppnande inlägg eller att det bara får ett svar.

I den andra kategorin av diskussionsforum, vilka här alltså kallas kronologiska, är diskussionen ostrukturerad så till vida att olika ämnen behandlas om varandra. Ingen indelning i olika diskussionsämnen sker alltså, utan alla inlägg hamnar under varandra i kronologisk ordning på en webbsida. Vill man svara på ett specifikt inlägg måste man på något vis hänvisa till detta för att göra sammanhanget klart. De kronologiskt ordnade diskussionsforumen är uppställda på så vis att det senast insända inlägget kommer först, vilket gör att man för att förstå sammanhangen måste börja läsa från slutet. Till sin utformning påminner de här forumen om chatt, med den skillnaden att kommunikationen är asynkron. Nedan (figur 5.2) visas hur diskussionstråds-exemplet ovan kunde se ut i ett kronologiskt forum. Observera att Marias bidrag som kommer som tredje handlar om något helt annat än det pojkarna diskuterar, men ändå finns mitt bland deras inlägg. I ett ämnesvis strukturerat forum blir det tydligare att Maria introducerar ett nytt ämne eftersom hon startar en helt egen tråd för sitt diskussionsämne. Det är också här omöjligt att veta att det inlägg som Nille skickat iväg klockan 10:15 är en replik på Pelles första inlägg och inte på Villes inlägg från 10:10.

- (7) Inlägg (skrivet av Ville kl. 10:25)
- (6) Inlägg (skrivet av Pelle kl. 10:20)
- (5) Inlägg (skrivet av Nille kl. 10:15)
- (4) Inlägg (skrivet av Ville kl. 10:10)
- (3) Inlägg (skrivet av Maria kl. 10:08)
- (2) Inlägg (skrivet av Kalle kl. 10:05)
- (1) Inlägg (skrivet av Pelle kl. 10:00)

Figur 5.2 Fiktivt exempel på kronologiskt strukturerad diskussion

I det material som undersöks i den här avhandlingen finns två forum med kronologisk struktur (*dfgb* och *udtp*). Det ena av dessa kallas *Gästbok*, och det är också den här utformningen som gästböcker på webbplatser normalt brukar ha. Gästböcker används ofta på webben som ett ställe där besökare på en webbplats kan komma med små hälsningar och kommentarer till webb-

platsens upprätthållare. Här är dock gästboken snarare avsedd att fungera som mötesplats för diabetiker där de kan utbyta tankar och synpunkter, vilket uttryckligen påpekas då forumet presenteras på webbplatsen.

Det finns alltså två olika huvudtyper vad gäller diskussionsforumens uppbyggnadsprincip i materialet. Vad gäller detaljer i forumens utformning i övrigt uppvisar de undersökta diskussionsforumen en rätt stor variation. Till exempel finns alla inlägg i en diskussion på samma sida i vissa forum, medan det i andra visas bara ett inlägg per sida. Ofta är sidan i det senare fallet uppdelad så att rubrikerna finns i en ram och själva inläggen visas i en annan. Dessa detaljer är dock inte relevanta för den här undersökningen, utan här särskiljs endast diskussionsforum med ämnesvis respektive kronologisk struktur.

5.5 Översikt: förpackningsformat

Vi har alltså kunnat konstatera att det finns en viss variation vad gäller diskussionsforumens situationskontext. Diskussionsforumen förekommer i rätt likartade sammanhang på webben, även om webbplatsernas upprätthållare skiftar. Forumen kan också anses upprättade för i stort sett liknande ändamål – det vill säga för att ge möjlighet för webbplatsernas besökare att interagera med varandra. Däremot uppvisar forumen olika utformning vad gäller diskussionernas struktur, och de är avsedda för olika typer av deltagare. Vid bestämmandet av antalet förpackningsformat i materialet är de två sistnämnda faktorerna avgörande, eftersom det är här de mest betydande skillnaderna finns i materialet och dessa skillnader kan antas påverka de uttryck kommunikationen tar sig. Om man slår ihop de två olika typerna av diskussionsstruktur och de två kategorierna av avsedda deltagare får man följande schema (figur 5.3):

Diskussionsforumets struktur			
Avsedd deltagargrupp		ämnesvis	kronologisk
	allmän	<i>dfdf</i> <i>dndf</i> <i>nddg</i> <i>ade</i>	<i>dfgb</i>
	ungdomar	<i>uddf</i> <i>adof</i>	<i>udtp</i>

Figur 5.3 Diskussionsforumen i materialet enligt forumets struktur och avsedd deltagargrupp

Således kan man grovt räkna med att det finns fyra olika förpackningsformat i materialet, nämligen:

- Ämnesvis strukturerade forum för folk i allmänhet
- Ämnesvis strukturerade forum för ungdomar
- Kronologiskt strukturerade forum för folk i allmänhet
- Kronologiskt strukturerade forum för ungdomar

Tabell 5.2 visar hur dessa förpackningsformat fördelar sig över materialet som helhet vad gäller storleksförhållandena, det vill säga hur många inlägg respektive ord det finns i varje förpackningsformat. Inläggens medellängd i respektive förpackningsformat presenteras också.

Tabell 5.2 *Antal inlägg, antal ord och antal ord i medeltal per inlägg i respektive förpackningsformat*

Förpackningsformat	Antal	Summa inlägg	Summa ord	Ord/inlägg
Ämnesvis – allmänt	4	472	37318	79
Ämnesvis – ungdom	2	168	8998	54
Kronologiskt – allmänt	1	180	9047	50
Kronologiskt – ungdom	1	180	3999	22
Summa	8	1000	59362	

Tabellen visar att den överlägset största andelen av diskussionsinläggen i materialet, nästan hälften, finns i något av de fyra ämnesvis strukturerade allmänna diskussionsforumen. Resten av inläggen fördelar sig så gott som jämnt över de tre övriga förpackningsformaten, av vilka det finns två ämnesvis strukturerade forum för ungdomar och ett forum var av de kronologiskt strukturerade formaten. Det kunde givetvis ses som en slump i materialinsamlingen att de kronologiska forumen är bara två till antalet, men en troligare förklaring är att ämnesvis strukturerade forum helt enkelt är det vanligare förpackningsformatet för diskussionsforum av det här slaget. Dessa kan också uppfattas som mer användbara som "informationsdatabaser" för dem som inte själva deltar i diskussionen.

Vad gäller ordmängden visar det sig att en god bit över hälften av alla ord i materialet finns bland de allmänna ämnesvis strukturerade forumen. Andelen ord av det totala materialet är alltså större än andelen inlägg i detta förpackningsformat, vilket hänger samman med att inläggen i medeltal är längre i det här förpackningsformatet än i de övriga. Antalet ord och medelantalet ord per inlägg är ungefär detsamma i de ämnesvis strukturerade ungdomsforumen och det kronologiskt strukturerade allmänna forumet. Däremot finns det markant minst ord, alltså de i medeltal kortaste inläggen, i det kronologiska ungdomsforumet. Allmänt kan man av detta dra slutsatsen att det verkar vara så att man skriver kortare inlägg i ungdomsforum än i allmänna, där fler vuxna deltar, liksom att man i såväl allmänna forum som ungdomsforum skriver längre texter i ämnesvis strukturerade diskussioner än i kronologiskt strukturerade. Textlängden verkar alltså ha ett samband med såväl forumets struktur som deltagarnas ålder.

Den betydande skillnaden i omfattning mellan de olika förpackningsformaten i materialet leder till att frekvensberäkningar i den fortsatta analysen måste relativiseras till materialets omfång i respektive förpackningsformat för att möjliggöra jämförelser mellan dem.

6. Funktion

I det här kapitlet delas diskussionsinläggen i materialet in i olika funktionella kategorier. Frågorna som fokuseras är varför man skriver och vad man skriver? Det är således den kommunikativa funktionen står i centrum. Den kommunikativa funktionen handlar i det här fallet om dimensionen informationsutbytande respektive social funktion. Syftet med analysen är att skapa kategorier av diskussionsinlägg på en skala mellan rent informationsutbyte och rent socialt umgänge.

Kapitlet inleds med en allmän diskussion kring möjligheten att göra en distinktion mellan informativ och social funktion, och funktionerna diskuteras ur ett lingvistiskt och ett informationsvetenskapligt perspektiv. Därefter presenteras även tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation som studerat just den här skillnaden. Huvudparten av kapitlet består dock av en redogörelse för hur kategoriseringen gått till i den här undersökningen och vilka resultat den gett.

6.1 Informationsrelaterade versus socialt relaterade kommunikativa funktioner

I det här kapitlet är det diskussionsinläggens kommunikativa funktion som står i fokus. Den kommunikativa funktionen handlar om innehållet i de olika diskussionsinläggen och den handling som inläggen ger uttryck för. Det är dock inte kommunikativ funktion i största allmänhet som granskas, utan mer bestämt kommunikativ funktion i form av diskussionsinläggens informationsrelaterade respektive sociala (kontaktskapande) egenskaper. Dessa överlappar givetvis, men det som här diskuteras är vad som kan ses som den dominerande funktionen hos respektive inlägg.

Diskussionen utgår ifrån att de undersökta diskussionsforumen används å ena sidan för att utbyta information och erfarenheter angående diabetes och livet med sjukdomen och å andra sidan för mer renodlat socialt umgänge och kontaktskapande. Den här infallsvinkeln på kommunikationen i diskussionsforum är intressant ur flera olika perspektiv. För det första är det intressant att se hur funktion och form samverkar, det vill säga t.ex. om en dominerande

social funktion kan kopplas till en mer informell form. För det andra är det givetvis också av intresse att granska relationen mellan format och funktion, det vill säga att se om olika slag av diskussionsforum används för skilda funktioner. För det tredje kan man genom att se på förhållandet mellan informationsrelaterade och socialt relaterade användningsfunktioner få en uppfattning om diskussionsforumens särdrag som kommunikationsform. Kan diskussionsforumen t.ex. uppfattas väsentligen som en informationskälla? Eller är de snarare ett sätt att komma i kontakt med andra som befinner sig i samma situation? Bland annat för den som bygger upp länkbibliotek på webben kan det vara bra att ha en uppfattning om vad för slags kommunikation diskussionsforum av den här undersökta typen utgör. Frågeställningens relevans syns även i att den fått viss uppmärksamhet i tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation inom olika områden (jfr avsn. 2.3).

Det är dock inte alldeles enkelt att dela in kommunikationen i den ena eller den andra kategorin. Gränfallen är många, och hur definierar man överhuvudtaget informationsrelaterad respektive socialt relaterad interaktion? Kan man egentligen alls göra en sådan distinktion? I det följande diskuteras frågan ur såväl ett språkvetenskapligt som ett informationsvetenskapligt perspektiv. Också en del tidigare forskning presenteras.

6.1.1 ... ur ett lingvistiskt perspektiv

Språkteoretiker med ett funktionellt intresse gör i sina modeller ofta en tydlig skillnad mellan å ena sidan språkets sakrelaterade och å andra sidan dess sociala, personrelaterade funktioner. Malinowski (1949), som studerade språkanvändningen hos ett primitivt folk, skiljde i första hand mellan den *pragmatiska* funktionen (när språket används för att uppnå konkreta mål eller återberätta upplevelser) och den *magiska* (icke-pragmatiska) funktionen. Men han tog även som en separat funktion hos språket upp vad han kallade *fatiskt* språkbruk. Det fatiska språkbruket handlar om socialt umgänge utan något specifikt syfte, en användning av språket som uppstår ur människans behov av att visa och känna vänskap, och vår ovilja att möta varandra under tystnad. Fatisk kommunikation används alltså för att skapa gemenskap och öppna (eller stänga av) en kommunikationskanal, men inte primärt för överföring av information eller tankar och idéer (jfr även Eggins 1994: 51).

Bühler (1965) presenterar på sin sida i *Sprachtheorie* tre olika språkfunktioner, vilka återspeglar en klar särskiljning mellan det sakframställande och det personrelaterade. Språket har, enligt Bühler, för det första en *symbolfunktion*, dvs. det har till uppgift att symbolisera ting och företeelser, att ge objektiv information om verkligheten. För det andra har det en *symptomfunktion*, vilken uttrycker personliga känslor och stämningar och har till uppgift att beskriva ett emotionellt tillstånd eller utlösa en känsla hos läsaren/lyssnaren. För det tredje kan språket ha en *signalfunktion* i och med att det uttrycker sändarens viljeinriktning och avsikt att påverka genom antingen uppmaningar och direkta order eller argumentation och övertalning.

Också de funktioner som Halliday (t.ex. 1973; 1978) lägger fram i sin modell kan sägas återspegla distinktionen mellan språkets roll som överförare av information och dess mer människorelaterade funktioner. Hallidays *ideationella* funktion kan ses som det mera informationsförmedlande eftersom den handlar om att uttrycka innehållet i ett yttrande, medan den *interpersonella* funktionen är personrelaterad i och med att den går ut på att etablera och upprätthålla sociala relationer, påverka människors beteenden och uttrycka talarens känslor, attityder och åsikter (jfr avsn. 4.3.2 ovan). Dessa funktioner kan jämföras med diskursanalytikerna Brown och Yule (1983), som skiljer mellan språkets *transaktionella* och *interaktionella* funktioner. Den transaktionella funktionen används för att kommunicera kunskap, färdigheter och information, medan den interaktionella berör hur människor använder språket för att interagera med varandra, socialt eller emotionellt.

De modeller över språkets funktioner som hittills presenterats skiljer mellan två eller tre olika funktioner. Den ryska språk- och litteraturvetaren Roman Jakobson (1960) identifierar däremot i sin kommunikationsmodell följande sex funktioner hos språket:

Referentiell – överföra meddelanden och information

Emotiv – uttrycka attityder, känslor

Poetisk – språket för dess egen skull, drar uppmärksamhet till sin egen form

Konativ – övertala och påverka andra genom kommandon och böner

Fatisk – skapa och upprätthålla sociala relationer

Metaspråklig – refererar till språket självt

Dessa funktioner inkluderar Bühlers tredelade modell liksom Malinowskis fatiska kommunikation. Av Jakobsons funktioner är den referentiella den mest uttalat informationsförmedlande, medan den emotiva, den konativa och den fatiska är mer personrelaterade. Dessa fyra av Jakobsons funktioner kan relateras till Linell (1978: 21) som i samband med en diskussion kring språkets kommunikativa funktioner för individerna som använder det delar upp funktionerna i fyra kategorier: *informerande*, *påbjudande*, *kontaktreglerande* och *expressiv* funktion. Den informerande funktionen omfattar påståenden om sakförhållanden, den påbjudande funktionen handlar om att få lyssnaren att göra något, den kontaktreglerande syftar till att etablera och upprätthålla kontakt, medan den expressiva funktionen ger uttryck för talarens sinnes-tillstånd. Jag uppfattar det som att Linells funktioner tydligt motsvarar Jakobsons, det är i princip bara benämningarna som bytts ut.

Funktionellt inriktad lingvistisk teori verkar alltså se det som fullt möjligt och relevant att skilja mellan å ena sidan språkets uppgift som förmedlare av information, av faktainnehåll, och å andra sidan dess funktion som förmedlare av känslor, åsikter och relationer. I praktiken kan man däremot knappast tala om någon självklar och entydig distinktion. I själva verket påpekar både Jakobson och Halliday att ett språkligt uttryck sällan endast realiserar en av funktionerna åt gången. Linell (1978: 21) hävdar vidare att det är omöjligt att entydigt placera yttranden i de olika kategorierna. Språkliga uttryck och texter är alltså mångfunktionella. Dessutom kan funktionen vara kontextberoende, dvs. samma uttryck kan ha olika funktion i olika sammanhang. Om man säger "Det är vackert väder idag" kan det t.ex. innebära att man kommer med information om de meteorologiska omständigheterna, att man försöka skapa kontakt och inleda ett samtal t.ex. med grannen vid postlådan eller att man vill uppmana sina barn att gå ut och leka istället för att sitta inne och se på tv. Att gå från teoretiska uppställningar till en praktisk analys är således långt ifrån enkelt. Men den teoretiska synvinkeln kan ge idéer till och stöd för den praktiska analysen och på så sätt underlätta och motivera denna. Jag återkommer till den här diskussionen i avsnitt 6.1.4 där jag redogör för den utgångspunkt som den här analysen haft. Framför allt återvänder jag till Jakobsons modell, som i egenskap av den mest omfattande, och således mest dynamiska modellen av de ovan presenterade, kommer att få fungera som ett stöd för diskussionen kring de olika kommunikativa funktionerna hos diskussionsinläggen i mitt material.

6.1.2 ... ur ett informationsvetenskapligt perspektiv

En naturlig utgångspunkt för indelningen av ett textmaterial enligt dess fokus på information respektive sociala aktiviteter, torde vara en definition av begreppet information. Man kunde förvänta sig att informationsvetenskapen klart skulle kunna ange vad som är information och vad som inte är det, men dessvärre kan man också inom informationsvetenskapen ha en snävare eller vidare syn på vad som avses med information respektive informationsbeteende.

Information uppfattas nämligen även inom informationsvetenskapen som ett komplext begrepp som kan definieras på olika sätt. Buckland (1991) talar t.ex. om att information kan ses som process (kommunikationsakten), som kunskap (reduktion av ovisshet) och som ting (objekt som överför information). En vanlig definition på information innebär att information ses som samlade data med ett meningsfullt innehåll. Information kan sedan relateras till kunskap, med vilket man kan avse information som tagits emot av en användare och införlivats med dennes tidigare kunskapsbas. Kunskap blir då en personlig och intern resurs (jfr t.ex. Vakkari 2003; Eriksson-Backa 2003). Man kan vidare göra en skillnad mellan formell och informell information. Formell information är skriven och finns i tryckta medier, medan den informella närmast hör ihop med muntliga källor som t.ex. personliga kontakter och seminarier (Höglund & Persson 1985: 47). Man kan dock inte längre påstå att informell information inte skulle kunna lagras och göras tillgänglig för en stor publik – det är ju precis det som karakteriserar medier av det slag som studeras i den här undersökningen. Den elektroniska tekniken har gjort gränserna mellan informella och formella informationskällor suddiga (Marchionini 1995: 8).

Om information kan uppfattas som något man behöver för att öka sin kunskap, är informationsbeteende å sin sida alla de aktiviteter som är relaterade till en persons strävan att införskaffa de data som behövs för kunskapsbygget. Informationsbeteende brukar definieras som en persons identifiering av informationsbehov, sökning av information och användning av information (Wilson 1999). Man kan ha olika åsikt om vilka alla aktiviteter som kan räknas som informationsbeteende. Det är skillnad på om man bara tänker på sökning av formell information t.ex. i databaser, eller om man utgår från en vidare syn på mänskligt informationsbeteende (Burnett 2000), vilket varit trenden under de senaste årtiondena (Wilson 1999). Med en vidare syn kan det rentav vara

svårt eller oväsentligt att upprätthålla en åtskillnad mellan informationsorienterade beteenden å ena sidan och sociala interaktioner å den andra (Burnett 2000). Informationssökning kan delas in i arbetsrelaterad och icke-arbetsrelaterad. Skillnaden ligger i huruvida man söker information så att säga å yrkets vägnar eller som privatperson på sin fritid. I fråga om vardaglig icke-arbetsrelaterad informationssökning (vilket det till största delen är fråga om i den här undersökningen) kan man ytterligare tala om två dimensioner: problemorienterad och vägledande informationssökning (Savolainen 1995). Problemorienterad informationssökning handlar om att söka svar på specifika frågor, medan vägledande informationssökning är en mer allmän aktivitet som innebär att man i det dagliga livet håller ögonen öppna för all slag av information som kan vara relevant för det man håller på med och berörs av i sitt liv. Marchionini (1995: 27) talar här om att man samlar information "bumping into the environment". Man placerar sig alltså i miljöer i vilka det är troligt att man kan snubbla över sådan information som man kan ha nytta av. Informationsbeteende behöver alltså inte innebära en aktiv, målinriktad verksamhet, utan kan ofta ha formen av informell och social kommunikation i en informationsmiljö. Hit hör sociala interaktioner med familj, vänner, grannar, arbetskamrater och andra nätverk av bekanta (Burnett 2000). Båda slagen av informationsbeteende förekommer i diskussionsforum. Burnett (2000) menar att datorförmedlade gruppdiskussioner (virtuella gemenskaper) utgör en informationsmiljö i vilken både problemorienterat och vägledande informationsbeteende kan förväntas äga rum.

Participants come to [virtual communities] both to find answers to specific information needs, and to situate themselves within a congenial "information neighborhood" where they can, on an ongoing basis, keep a lookout for any information related to their general interests and concern (Burnett 2000).

Det finns alltså inte heller ur ett informationsvetenskapligt perspektiv några verkligt täta skott mellan vad som kan ses som informationsrelaterad respektive socialt relaterad verksamhet. Informationsrelaterade aktiviteter, det vill säga att skaffa sig kunskap, behöver inte bara handla om explicit ställda frågor med objektiva svar. Umgänge som sådant kan ses som ett vägledande informationssökningsbeteende där man kan snappa upp sådant man har nytta av. Man kan se det som att sociala aktiviteter används för att utbyta information av olika slag, samtidigt som informationsutbytet i sig självt är en fundamentalt social akt.

6.1.3 ... i tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation

Av avsnitten ovan får man uppfattningen att det är teoretiskt möjligt men praktiskt svårt att skilja åt informationsrelaterad och socialt relaterad kommunikation. Det har dock också nämnts att tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation har intresserat sig för förhållandet mellan informationsutbyte och social kontakt i asynkrona datordiskussioner. Detta antyder att man åtminstone har försökt lösa problemet. Några exempel på hur man då gått till väga presenteras i det följande.

För att knyta an till det informationsvetenskapliga perspektivet kan Burnett (2000) inledningsvis nämnas. Han har utarbetat en typologi över olika informationsbeteenden i vad han kallar virtuella gemenskaper, alltså olika slag av diskussionsgrupper och diskussionsforum på nätet. Typologin är baserad på tidigare forskning och flera års informell observation av nät-baserad kommunikation. Typologin delar för det första in beteendena i två breda kategorier: icke-interaktiva och interaktiva beteenden. De icke-interaktiva beteendena representeras främst av s.k. tjuvlyssnande, det vill säga att man bara läser inlägg och inte skriver några själv (eng. *lurking*), vilket förvisso är en informationssamlande aktivitet. De interaktiva beteendena kan vidare grovt delas in i å ena sidan fientliga eller ovänliga beteenden (*flaming*, *trolling*, *spamming*), och å andra sidan samarbetsinriktade eller positiva beteenden. Även de ovänliga beteendena (t.ex. provocerande inlägg) kan på ett sätt uppfattas som informationsrelaterade i och med att de ofta handlar om det som gruppen är intresserad av och kan vara till hjälp när det gäller att sätta upp gränser för vad som intresserar gruppen. De samarbetsinriktade interaktiva beteendena kan generellt delas in i beteenden som inte är specifikt informationsinriktade och sådana som direkt kan relateras till informations-sökning eller förmedlande av information till andra medlemmar i gemenskapen. Här kan det naturligtvis finnas en överlappning, men dessa två kategorier kan, enligt Burnett, skiljas åt genom den grad till vilken utbytet av information – i termer av att efterfråga eller erbjuda information – är en explicit motiverande faktor i en interaktion. Till de beteenden som inte är explicit informationsorienterade räknar Burnett artigheter och skvaller (småprat), humor (lek med språket, rollspel) och empati (emotionellt stöd). Det handlar alltså om mer personrelaterad interaktion. Det är dock möjligt att tänka sig att allmän vägledande information kan erhållas också genom dylika meddelanden. Till de mest specifika informationsrelaterade beteendena hör ändå sändandet av olika slags kungörelser eller meddelanden, eller att man

helt enkelt ställer frågor (som både man själv och andra, samtidigt eller i ett senare skede, kan dra nytta av) till de övriga gruppmedlemmarna. Slutsatsen av Burnetts genomgång blir att största delen av kommunikationen i diskussionsforum kan uppfattas som informationsrelaterad, men på olika sätt.

Burnett (2000) ställer endast upp en typologi, utan att göra några empiriska frekvensanalyser, vilket däremot andra forskare gjort. Kommunikationsvetarna Rice & Love (1987) har beräknat det socio-emotionella innehållets andel av det totala innehållet i nätbaserad diskussion mellan läkare. De kom fram till att det socio-emotionella upptog ca 30 % av interaktionernas innehåll, men de poängterar samtidigt att såväl användarnas datorvana som gruppnormer och kommunikationens syfte inverkar på hur stor denna andel blir. Liksom en del andra forskare baserade Rice & Love (1987) sin analys på Bales (1951) modell för interaktionsprocessanalys. Bales anser att det i gruppinteraktion finns å ena sidan socio-emotionella element och å andra sidan uppgiftsrelaterade element. Den socioemotionella delen av interaktionen kan vara antingen positiv (solidaritet, hjälpsamhet, humor, enighet) eller negativ (oenighet, spänning, ovänlighet, fientlighet). Den uppgiftsrelaterade dimensionen å sin sida handlar om antingen frågor eller svar, vilka kan gälla såväl information som åsikter och förslag. (Rice & Love skiljer dock här mellan professionell och personlig information.)

Bales interaktionsprocessanalys har inspirerat också Beuchot (2001), som har studerat diskussioner i diskussionsforum inom webbaserad distansutbildning ur ett pedagogiskt perspektiv. Han analyserar bland annat det interpersonella respektive det impersonella innehållet i diskussionerna. Med interpersonellt innehåll avser han sådant som rör sociala och känslomässiga relationer mellan medlemmar i en grupp, med andra ord kommunikation i vilken individer refererar till andra, antingen till specifika personer eller till hela publiken. Den interpersonella kommunikationen rör sig på det sociala eller personliga planet och är informell. Den impersonella delen av kommunikationen handlar istället om informationsutbyte, om formell eller opersonlig diskurs. Den interpersonella delen av kommunikationen uppgår i Beuchots material till 64 %, vilket han anser vara förvånande mycket. Men samtidigt visar det på hur viktigt det är med stöd, humor och uppskattning i diskussionerna för att öka interaktiviteten och få till stånd en djupare diskussion, vilket i sin tur är ett steg mot ett kollektivt kunskapsbygge online.

Ett språkvetenskapligt perspektiv på frågan uppvisar till exempel Harrison (1998) som med utgångspunkt i Brown & Yule (1983) diskuterar kommunikationens transaktionella och interaktionella funktioner (jfr s. 73 ovan) i en e-postbaserad diskussionsgrupp. Harrison menar att de flesta meddelandena i hennes material kombinerar en transaktionell och en interaktionell funktion, och några är helt interaktionella. De transaktionella inläggen utgörs av meddelanden om jobb, konferenser, prisutdelningar osv. De interaktionella handlar mera om personliga diskussioner och relationsskapande.

Ytterligare ett exempel på kategorisering av olika funktioner i datorförmedlade diskussioner, även den med hänvisning till Bales (1951), ges i en artikel av Sudweeks & Allbritton (1996), som representerar disciplinen informationssystem. I samband med en teoretiskt inriktad studie av mönster i gruppkommunikation, där en forskargrups datorbaserade diskussioner tagits som praktiskt exempel, talar Sudweeks & Allbritton (1996) om dels socio-emotionell kommunikation, dels uppgiftsrelaterad kommunikation (task communication). Med socio-emotionell kommunikation avser Sudweeks & Allbritton kommunikation som har att göra med de mellanmänskliga relationerna bland dem som kommunicerar med varandra och skapandet av normer för dessa relationer. Den uppgiftsrelaterade kommunikationen å sin sida har att göra med det explicita arbete, den uppgift, som deltagarna skall utföra i en kommunikationsprocess, varför informationsinnehållet i kommunikationen här är det väsentliga. Sudweeks & Allbritton (1996) visar hur förhållandet mellan de olika funktionerna varierar under olika skeden i forskargruppens diskussioner, så att det socio-emotionella ibland tar en större plats än det uppgiftsrelaterade, och vice versa.

Den socio-emotionella kommunikationen av ovan beskrivna slag kan också kallas kommunikation som inte är relevant för uppgiften (task irrelevant communication) (Beuchot 2001: 95). Termen härstammar bl.a. från den rätt omfattande forskningen kring den datorförmedlade kommunikationen i organisationskontexter som bedrevs redan på 1980-talet, i vilken mediets effektivitet i olika arbetsuppgifter var det centrala (Metz 1994). Man definierar då det informationsrelaterade som det primära i diskussionen. Ett sådant synsätt fungerar kanske i arbetsrelaterade diskussioner, men i fråga om diabetesdiskussioner är det vanligare att uttala sig om vad som är det primära målet i diskussionerna. Lika väl som informationsutbyte kan man uppfatta det socio-emotionella som (en av) diskussionernas uppgift(er), i all synnerhet som det i det här sammanhanget är fråga om något som i mycket

kan uppfattas som en stödgrupp snarare än som en grupp med en specifik uppgift, vilket det t.ex. kan vara fråga om då man diskuterar något inom ramen för sitt arbete. Det är alltså inte meningen att i den här undersökningen ha förutfattade meningar om vilken som är den huvudsakliga eller mest väsentliga funktionen i diskussionsforumen. Att utbyta information om diabetes är en funktion som diskussionerna har, men det är inte självklart att det är den viktigaste funktionen.

Mycket av forskningen kring datorförmedlad gruppkommunikation och dess funktioner handlar alltså om grupper med någon "uppgift" att utföra, antingen inom studier eller yrkesliv. En annan och i det här sammanhanget ännu mer intressant typ av datorförmedlad gruppkommunikation som studerats visavi sin funktionella variation är olika typer av elektroniska stödgrupper för människor med sociala, fysiska eller mentala problem. Förhållandet mellan informationsrelaterade och socialt relaterade aktiviteter blir speciellt intressant i dessa grupper, som vid sidan av information om behandlingar, läkare och andra resurser tillhandahåller konkret socio-emotionellt stöd (Mickelson 1997; Winzelberg 1997; Galegher et al. 1998; Wellman & Gulia 1999).

Preece (1999) utgör ett exempel på en studie som diskuterar balansen mellan å ena sidan faktautbyte och å andra sidan emotionellt stöd i medicinska diskussionsgrupper på nätet. Enligt Preece, som har analyserat 500 inlägg i ett diskussionsforum rörande en knäskada, vill folk i stödgrupper av det här slaget ha information om sitt tillstånd, men många vill också ha empati från andra i liknande situationer. För att komma åt förhållandet mellan diskussionernas olika funktioner utförde Preece en innehållsanalys av meddelandena i materialet. Hon kom då fram till fem olika typer av meddelanden: empatiska (44,8 %), icke-empatiska (0 %), fråga/svar (fakta) (17,4 %), personlig berättelse (32,0 %) och övrigt (5,8 %). Med detta vill hon visa att empatiskt stöd kan uppfattas som mycket viktigare än utbyte av information i ett diskussionsforum av den här typen.

Man kan sammanfattningsvis säga att tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation i varierande sammanhang och med olika teoretisk referensram skiljer åt sådan kommunikation som har med fakta att göra och sådan som berör känslor och mänsklig kontakt. Bevisligen är detta alltså möjligt att göra. Analyserna ger givetvis olika resultat, och situationens inverkan

framhävs. Ett ofta påträffat konstaterande är dock att den mellanmännsliga delen av interaktionen utgör en mycket betydelsefull komponent.

6.1.4 ... i föreliggande undersökning

Vi har alltså konstaterat att en teoretisk åtskillnad mellan informationsrelaterad och socialt relaterad kommunikation är fullt möjlig. Samtidigt har det framgått att informationsutbyte generellt sett kan uppfattas som social interaktion, och social interaktion som informationsbeteende. Även om detta kan ses som en försvårande omständighet, hindrar det inte att man diskuterar och analyserar skillnaden mellan funktionerna i ett specifikt material för specifika syften. Detta har visats genom exemplen ovan på hur man i olika sammanhang och på olika sätt diskuterat och analyserat skillnaden och förhållandet mellan informationsrelaterade och socialt relaterade funktioner i datorförmedlad kommunikation. Den tidigare forskningen ger en bakgrund även till den här undersökningen, även om den inte direkt apar efter någon av de tidigare modellerna. Istället arbetar analysen med en egen modell, som tar sin utgångspunkt i ett kunskapsrelaterat informationsbegrepp, liksom i den indelning av språkets funktioner som lagts fram av Jakobson (1960).

Att analysen av de informationsrelaterade respektive socialt relaterade kommunikativa funktionerna hos diskussionsinläggen i materialet utgår från ett kunskapsrelaterat informationsbegrepp (jfr ovan s. 75), innebär att med information avses något som potentiellt kan öka mottagarens kunskapsbas. I den här undersökningen fokuseras primärt kunskapsbasen rörande diabetes. Det betyder att kommunikationen uppfattas som informationsrelaterad om den kan tänkas öka deltagarnas kunskap om diabetes. Den kommunikation som inte primärt avser att öka någons kunskap om diabetes utan snarare handlar om att skapa och upprätthålla kontakter och umgås med andra ses då som socialt relaterad.

Vidare arbetar den här undersökningen med en bred uppfattning om vad som utgör information. Det som räknas som information behöver inte vara helt opersonligt och objektivt. Också erfarenheter och åsikter kan utgöra information. Det som till exempel Beuchot (2001) räknar som impersonellt, nämligen utpräglat formell och opersonlig diskurs, finns det inte ens nödvändigtvis så mycket av i den här typen av öppna diskussionsforum där del-

tagarna i första hand är icke-experty. Undersökningen tar heller inte ställning till om det som presenteras som information är korrekt och sant.

Startpunkten för analysen av och diskussionen kring den funktionella variationen i det diskussionsforumsmaterial som behandlas i den här studien blir alltså följande:

Informationsrelaterad kommunikation	Socialt relaterad kommunikation
Med informationsrelaterad kommunikation avses i den här undersökningen kommunikation vars syfte är att utbyta information. Denna information är sådan som potentiellt kan öka deltagarnas kunskapsbas. Med kunskapsbas avses då specifikt kunskapsbasen i fråga om diabetes, eftersom detta är diskussionsforumets mest centrala tema. Information uppfattas här i vid bemärkelse och objektivitet eller korrekthet är inte avgörande.	Med socialt relaterad kommunikation avses i den här undersökningen kommunikation vars syfte är att skapa och upprätthålla kontakter och umgås med andra. Kommunikationen ökar inte primärt deltagarnas kunskapsbas gällande diabetes. I den socialt relaterade delen av kommunikationen är individen viktig, liksom relationen mellan individer.

Figur 6.1 Utgångspunkten för vad som är informationsrelaterad respektive socialt relaterad kommunikation i det undersökta materialet

Indelningen i informationsrelaterad respektive socialt relaterad kommunikation så som de ovan definierats är således den allmänna utgångspunkten för undersökningen. Men, i motsats till t.ex. Bales (1951), ser den här undersökningen inte förhållandet mellan dessa två poler som skarpt dikotomiskt. Istället införs olika blandformer, och den funktionella skalan i materialet beskrivs med hjälp av Jakobsons (1960) terminologi, nämligen *referentiell*, *emotiv*, *konativ* och *fatisk* funktion. (Den poetiska och metaspråkliga funktionen diskuteras inte i det här sammanhanget eftersom de inte uppfattas som intressanta eller relevanta här.)

Dessa fyra funktioner särskiljs av sina olika fokus. Den referentiella funktionen fokuserar på ämnet, den emotiva på avsändaren själv och den kona-

tiva och fatiska på mottagaren (jfr Linell 1978). Följande tabell sammanfattar funktionerna och deras fokus.

Funktion	Jakobsons beskrivning	Fokus
<i>Referentiell</i>	överföra meddelanden och information	ämnet
<i>Emotiv</i>	uttrycka attityder, känslor	avsändaren
<i>Konativ</i>	övertala och påverka andra genom kommandon och böner	mottagaren
<i>Fatisk</i>	skapa och upprätthålla sociala relationer	mottagaren

Figur 6.2 *Fyra språkfunktioner enligt Jakobson (1960) och funktionernas olika fokus*

Med hjälp av dessa begrepp kan man skapa ett slags skala som går från "ren" informationsrelaterad primär kommunikativ funktion (referentiell) till "ren" socialt relaterad primär funktion (fatisk). Den referentiella funktionen är vad man kan kalla personneutral och fokuserar på ämnet, medan den fatiska fokuserar på mottagaren, eller snarare relationen mellan avsändaren och mottagaren. Skalans mellanformer kan sedan beskrivas å ena sidan med hjälp av den emotiva funktionen som för in sändarens personlighet med erfarenheter, känslor och åsikter i kommunikationen, och å andra sidan med hjälp av den konativa funktionen där mottagaren fokuseras, det vill säga sändaren skriver inte bara för att uttrycka sig själv utan för att få till stånd en aktivitet hos mottagaren. Någon skillnad mellan vänliga och ovänliga beteenden, som t.ex. hos Bales (1951), görs här inte.

Med utgångspunkt i denna förståelse av referentiell, emotiv, konativ och fatisk funktion analyseras och kategoriseras diskussionsinläggen i materialet enligt sin primära kommunikativa funktion. Idén med en sådan här modell är att något komma ifrån den typ av tudelning som t.ex. Bales interaktionsprocessanalys utgår ifrån. Även forskare som själva arbetar med en dylik dikotomisk utgångspunkt påpekar ofta att den inte överensstämmer med verkligheten. Är inte forskarna själva kritiska är det vanligt att någon annan finner det motiverat att kritisera deras alster. Till exempel uttrycker Walther (1992) skepsis över att Rice & Love (1987) använder Bales (1950) interaktions-

processanalys som teoretisk utgångspunkt utan att problematisera de två polerna och hur man kan analysera och särskilja dem. Walther menar att den största nackdelen med Bales modell är att den utgår från att uttryck har antingen en socio-emotionell eller en instrumentell funktion – varken någon tredje funktion eller båda dessa samtidigt är möjligt. Beuchot (2001) som skiljer mellan interpersonalitet och impersonalitet (faktainformation), är själv mån om att framhålla att impersonalitet även det är en del i mänskliga relationer, på samma sätt som informationsutbyte även kan ha interpersonella dimensioner. Sudweeks & Allbritton (1996) poängterar i samma anda att uppgiftsrelaterade och socioemotionella processer inte är separata skeenden i grupp-kommunikation. Däremot kan betoningen på antingen den ena eller den andra aspekten variera mellan olika diskussioner. Man kan också försöka styra vad som betonas i olika diskussioner, vilket man t.ex. gör genom att tillhandahålla olika diskussionsforum för uppgifter respektive för allmänt småprat i samband med distanskursers utbildningsplattformar (Beuchot 2001: 157).

Hur man än vänder sig kommer man inte ifrån att skillnaden mellan de olika funktionerna ofta är hårfin, eller rentav obefintlig. Onekligen utgör även den modell jag här målar upp endast en förenkling och schematisering av de förhållanden som råder i materialet. De funktionskategorier i materialet jag kommer fram till med stöd av de fyra begreppen i modellen, går in i varandra, och det skulle vara fullt möjligt att göra en mycket mer finfördelad indelning. Även om jag försöker kompensera för detta genom att förutom de fyra grundfunktionerna i modellen alltså skapa ytterligare funktioner genom kombinationer, är det klart att de kategorier som analysen resulterar i ger en mycket grov bild av kommunikationen i materialet.

Det är också viktigt att komma ihåg att i den här avhandlingen granskas den funktionella variationen i webbaserade diskussionsforum om diabetes, vilket utgör **en** typ av öppen asynkron kommunikation många-till-många, och analysen sker utifrån **en** möjlig modell. Den diskussion jag för och de resultat jag kommer fram till behöver alltså inte gälla för kommunikation i andra kontexter, men de fördjupar bilden av hur fördelningen kan te sig och hur den kan studeras. Analysen och dess resultat presenteras i de följande avsnitten.

6.1.5 Om analysmetoden och analysenheterna

Med utgångspunkt i resonemanget ovan har det undersökta materialet alltså kategoriserats i olika funktionella kategorier. Detta har gått till så att innehållet i varje diskussionsinlägg – det ämne som diskuteras och det sätt på vilket det diskuteras – har analyserats kvalitativt, varvid en primär eller dominerande kommunikativ funktion för inlägget som helhet har fastslagits. Utgående från denna dominerande kommunikativa funktion har diskussionsinläggen placerats i olika funktionskategorier.

Även i tidigare indelningar av material från datorbaserad gruppkommunikation i informationsrelaterade och socialt relaterade kategorier har man ofta använt innehållsanalys med olika teoretisk utgångspunkt (Walther & Anderson 1994). Ett problem hos analyserna som blivit föremål för diskussion är den analysenhet som används. Beuchot (2001: 157) ställer sig kritisk till hela diskussionsinlägg som kodningsenheter, i synnerhet om analysmetoden gör det omöjligt att samtidigt tillskriva ett meddelande såväl en informationsförmedlande som en social funktion. Ett bättre alternativ kan då meningen som analysenhet vara, en enhet som såväl Rice & Love (1987) som Beuchot (2001) själv gör bruk av. Det är emellertid inte heller ovanligt att hela meddelanden används som kodningsenhet (t.ex. Rafaeli & Sudweeks 1997; Preece 1999). Också Hård af Segerstad (2002) i sin undersökning av funktionen hos e-postmeddelanden kategoriserar meddelandena enligt deras huvudsakliga syfte, även om hon samtidigt konstaterar att bidrag till kommunikationen ofta är multifunktionella. Hon beskriver analysen som att meddelandena "were classified according to which seemed to be the primary reason for communication" (2002: 111).

Också i den här undersökningen utgör diskussionsinläggen som helheter den primära analysenheten. Även om man kan argumentera för att analysen blir onyanserad då diskussionsinlägget som helhet används som analysenhet, torde detta kompenseras av att undersökningen istället använder en mer dynamisk kategoriseringsmodell än till exempel Beuchot (2001). Det är också troligt att de enskilda texterna i den här undersökningen är kortare än de i Beuchots, och man kan tänka sig att längre inlägg innehåller fler olika kommunikativa funktioner än korta. Beuchot mäter visserligen inte sitt material i ord så det finns inga klara siffror att jämföra med, men i samband med ett av forumen i hans material nämner han att längden per meddelande var begränsad till 300 ord, även om 44 % av meddelandena överskred denna

gräns. Det verkar alltså som om åtminstone en del av texterna är betydligt längre än i mitt material där medellängden för samtliga 1 000 inlägg ligger på 59 ord.

Analysen har metodiskt sett hämtat inspiration från bl.a. Preece (1999) och Firth (2001). Preece analyserade varje meddelande i sitt material holistiskt och placerade dem i endast en funktionskategori utgående från den allmänna tonen i meddelandet. Taxonomin för klassificeringen utvecklade Preece med hjälp av en pilotstudie på ett mindre material (155 meddelanden av 500 totalt). Också föreliggande analys startade med en pilotundersökning. Det förelåg inte heller här någon explicit existerande taxonomi som jag kunde utgå ifrån direkt, utan de här använda kategorierna har utvecklats enkom för detta projekt, genom litteraturläsning och en pilotundersökning av ca 20 % av materialet. På samma induktiva sätt gick Firth (2001) tillväga då han studerade genrerepertoaren på olika diskussionslistor vid ett universitet i USA. De kommunikativa syften och diskussionsämnen som hans genreindelning baserade sig på kom han fram till genom närläsning av materialet (1 250 meddelanden), baserat på vilken han utvecklade ett eget kodningsschema. Likheter finns även med Orlikowski & Yates (1994). De har etablerat genrer i ett material av e-postmeddelanden genom en kvalitativ textanalys (närläsning), utgående från vilken de sedan skapat ett kodningsschema och också tolkat de mönster som de kunnat identifiera.

Firth (2001), liksom Orlikowski & Yates (1994), skiljer i sin analys mellan sådana diskussionsinlägg som utgör frågor å den ena sidan och sådana som utgör svar eller responser å den andra. Preece (1999) placerar däremot alla inlägg som har med faktabetonad diskussion att göra i samma kategori, och kallar denna kategori för "frågor/svar". Jag följer i den här undersökningen samma princip som Preece, och talar om den primära kommunikativa funktionen som **utbyte** av information, erfarenheter eller åsikter. Jag skiljer alltså inte mellan inlägg som efterfrågar information och sådana som delger information, utan frågor och svar placeras i samma kategori vad gäller det som i undersökningen kallas primär kommunikativ funktion. Detta kan uppfattas som en förenkling av verkligheten, men i den här analysen av vad diskussionsinläggen på ett rätt allmänt plan handlar om och var de befinner sig på skalan mellan informationsrelaterad och socialt relaterad interaktion enligt de definitioner undersökningen arbetar med, har inte denna diskursfunktion setts som den mest centrala. Helt ointressant är den dock inte, och vid analysen har för varje diskussionsinlägg gjorts en anteckning – med

inspiration från Firth (2001) – om huruvida inlägget i sin diskussionstråd fungerar i första hand som en fråga, ett diskussionsöppnande inlägg utan fråga, eller en respons på ett annat inlägg. Dessa uppgifter redovisas i slutet av avsnitten som redogör för de olika kategorierna i syfte att nyansera bilden av hurdana diskussionsinlägg som finns i respektive kategori. Men denna funktion är alltså på intet sätt kategoriavgörande.

Man kan också ha invändningar mot att jag behandlar sammanhörande frågor och svar som separata texter. Jag hänvisar här till den textdefinition som undersökningen utgår ifrån, enligt vilken varje diskussionsinlägg utgör en egen text med en egen funktion i och med sin tekniska avgränsning från de övriga inläggen. Undersökningen arbetar alltså med 1 000 texter som i första hand analyseras var och en för sig.

Föreliggande analys är i första hand kvalitativ, och innehåller därmed också ett visst tolkande och subjektivt element. Beuchot (2001) menar att en dylik subjektivitet är ofrånkomlig i en innehållslig analys av det här slaget. De funktioner som framkommer vid analysen är snarare forskarens (min) konstruktion, än något universellt giltigt (jfr avsn. 4.3.2 ovan). Oberoende av teoretisk utgångspunkt och kodningsenhet kan kodningsproceduren också ofta uppfattas som en svag länk i undersökningar som försöker se på förhållandet mellan kommunikationens olika funktioner. Klassificering är – per definition – problematiskt. Ibland kan man få en känsla av att forskaren försöker dölja denna svaghet genom att ge få eller inga exempel på hur man analyserat konkreta uttryck. Till exempel i Rice & Love (1987) saknas exempel ur de analyserade texterna helt. I den här undersökningen försöker jag sträva efter öppenhet på den här punkten genom att vara frikostig med exemplifieringen, vilket torde öka undersökningens reliabilitet.

6.2 Funktionskategorier

Analysen av de primära kommunikativa funktionerna i materialet har givit vid handen fem huvudsakliga funktionskategorier. Dessa har benämnts *fakta*, *erfarenheter*, *åsikter*, *kontakter* och *umgänge*. Var och en kategori kan beskrivas med hjälp av Jakobsons terminologi på följande sätt:

Fakta = referentiell funktion

- utbyte av personneutral information om diverse diabetesrelaterade frågor

Erfarenheter = referentiellt-emotiv funktion

- utbyte av personlig, sändarfokuserad information i form av berättelser, råd, tips och rekommendationer baserade på egna erfarenheter

Åsikter = emotivt-referentiell funktion

- utbyte av personlig information i form av sändarens värderingar, åsikter, känslor och känslofyllda upplevelser i relation till diabetes

Kontakter = konativt-referentiell och konativt-fatisk funktion

- försök att skapa kontakter med andra (diabetiker), ev. för senare informationsutbyte, antingen per e-post, genom chatt i forumet eller i verkligheten

Umgänge = fatisk funktion

- kommentarer om forumet och om de övriga deltagarna där
- relationsbygge och tidsfördriv i forumet
- "testande" av systemet, med nonsensinlägg som resultat

Fakta är alltså den kategori som är den mest renodlat informationsrelaterade. Här är det diskussionsämnet som är i fokus. Med information avses här alltså sådan kommunikation som potentiellt kan öka deltagarnas kunskap om diabetes. I *erfarenheter* kommer avsändarens person mera i förgrunden, men det handlar fortfarande om utbyte av information. Samma sak gäller i *åsikter*, men här kommer avsändarens känslor starkt med och informationen är inte neutral. I *kontakter* ligger fokus mera på mottagaren än på avsändaren. Man vill uppmana mottagaren att göra något, det vill säga ta kontakt. Kontakten kan vara avsedd att leda till informationsrelaterad diskussion, varför här också kan finnas ett referentiellt element i funktionen, men snarast rör sig funktionen mot den fatiska socialt relaterade funktionen. Mest renodlat socialt relaterad är den kommunikativa funktionen i *umgänge*, där diskussionen helt lämnat utbytet av information eller åsikter om diabetes och istället inriktar sig på gemenskapsbygge och tidsfördriv genom skrivandet av inlägg i diskussionsforumet. Då har den fatiska funktionen blivit den viktigaste.

Att den konativa funktionen utgör en egen kategori kan uppfattas som något märkligt eftersom ju också de frågande diskussionsinläggen kan ses som

uppmanande till sin funktion. I den här undersökningen ses dock efterlysningar om fakta eller andras erfarenheter och åsikter om diabetesrelaterade spørsmål som primärt referentiella (fokus ligger på utbyte av information), medan den konativa funktionen reserveras som primär funktion för diskussionsinlägg som försöker övertala andra att ta kontakt med skribenten. I dessa inlägg är inte utbyte av information det primära.

När det gäller den information som utbyts har två grupper av diskussionsteman kunnat iakttas, vilka benämns *Diabetes som sjukdom* och *Livet med diabetes*. *Diabetes som sjukdom* fokuserar diabetes som ett medicinskt fenomen, medan *Livet med diabetes* snarare tar upp frågor som berör hur det är att vara diabetiker och rent praktiskt klara av sin vardag. Indelningen kan jämföras med Lina Larssons (2000) diskussion där hon talar om diabetes som "disease", "illness" och "sickness". "Disease" handlar om sjukdomen i biomedicinsk eller klinisk bemärkelse, om läkarens synvinkel. "Illness" är den upplevda sjukdomen, den psykologiska dimensionen av en fysisk sjukdom, medan "sickness" är sjukdomen i social bemärkelse och främst handlar om hur andra ser på den sjuke. Man kan alltså säga att *Diabetes som sjukdom* i första hand består av diskussionsämnen som behandlar diabetes som "disease", medan *Livet med diabetes* i större utsträckning tar upp diabetes både som "illness" och "sickness". Med andra ord rör det sig dels om vad diabetes är, rent objektivt, dels om hur man skall leva med diabetes och hur diabetes upplevs. Denna distinktion är i praktiken givetvis svår att upprätthålla, och det blir nödvändigtvis fråga om tolkningar som mycket väl kunde diskuteras. Indelningen ger ändå en fördjupning åt diskussionen¹⁴.

I de följande fem avsnitten kommer de olika huvudsakliga funktionskategorierna som identifierats i materialet att presenteras mer ingående. Jag tar upp de olika kategorierna i tur och ordning och presenterar hurdana ämnen som diskuteras inom dem och vilka eventuella underkategorier de uppvisar. De olika kategoriernas andel av materialet som helhet granskas också.

Framställningen illustreras med exempel ur materialet. Om inget annat nämns citeras diskussionsinläggen i sin helhet. Endast automatiska "brevhuvuden" har utelämnats. Observera att alla texter är direkt kopierade från webben och inte har redigerats på något sätt visavi sin språkliga form. Endast

¹⁴ För en detaljerad förteckning över de olika diskussionsämnena, se bilaga 2.

namn, signaturer etc. har ersatts enligt de principer som diskuterades i kapitel 3.

6.2.1 Referentiell funktion – *fakta*

Sammanlagt 244 diskussionsinlägg, alltså cirka en fjärdedel av materialet, har uppfattats ha en någorlunda ren referentiell dominerande funktion. Denna grupp inlägg har getts benämningen *fakta*. I dessa inlägg är diskussionen primärt informationsrelaterad, det vill säga det handlar om att utbyta personneutral information om diverse diabetesrelaterade frågor. Fokus ligger på diskussionsämnet som sådant, och diskussionen ökar sannolikt deltagarnas kunskap om diabetes. Med personneutral information avses att det inte i första hand är fråga om någons personliga åsikter eller erfarenheter utan om objektiva fakta (i den mån något sådant existerar). Diskussionerna är dock inte personneutrala på det sättet att t.ex. första persons pronomen helt skulle saknas. I inläggen med en primärt referentiell funktion diskuterar man alltså hur saker och ting förhåller sig enligt t.ex. fysiologin (hur bananer påverkar blodsockret), läkarvetenskapen (hur diabetesdiagnosen ställs), regler i samhället (hurdana bidrag en diabetiker kan få) etc. Det kan också vara fråga om hur forskningen går framåt, hur utrustning fungerar och liknande. Man kan kanske säga att det rör sig om frågor som man skulle kunna ställa till en diabetesläkare eller diabetessköterska. Frågorna är i och för sig ofta knutna till en persons specifika situation, men svaren är objektiva och sakliga och baserar sig inte på åsikter eller upplevelser. I det här sammanhanget är det irrelevant huruvida den givna informationen *de facto* är sann eller korrekt – det avgörande är att den framställs som sådan.

Vid kategoriseringen av inlägg till *fakta*-kategorin har alltså neutraliteten varit ett viktigt kriterium. Den information som ges skall inte ha att göra med någons privata uppfattningar, och den skall heller inte vara värdeladdad. Informationen kommer ändå oftast från andra lekmän; endast i några enstaka fall är det experter som svarar. Det förekommer också några få diskussioner experter emellan.

Av de 244 diskussionsinlägg i materialet som ansetts ha en primärt referentiell funktion, berör 139 inlägg diskussionsteman inom ämnesområdet *Diabetes som sjukdom* och 105 *Livet med diabetes*. Inom *Diabetes som sjukdom* ställs bland annat frågor om diabetesdiagnosen och symptom på diabetes,

som i exemplen 6.1 och 6.2 nedan. I det här fallet råkar det vara en läkare som svarar, även om det alltså i det här undersökta materialet oftast är lekmän som besvarar varandras frågor.

(6.1) Jag undrar vilka symptom (odiagnosticerad) diabetes har?
Alltså, hur känner man det i kroppen om glykosnivån är hög?
Mvh,
[förnamn]
(nddg53)

(6.2) Hej.
Trötthet, ökad törst och ökade urinmängder. Ibland viktnedgång. Svampinfektioner i hud och underliv. Vid diabetes typ 1, "ungdomsdiabetes", kommer symtomen väldigt snabbt, i regel inom en-två månader blir man rejält medtagen, kan få buksmärter och allmänt påverkad. Ingen uttalad ärftlighet. Debuterar vanligen före 30 års ålder. Typ 2 diabetes, "åldersdiabetes", har en långsammare debut, månader till år, ofta överviktiga, förhöjd andel rökare och med diabetes i släkten.
Det är väldigt enkelt att utesluta diabetes, ett vanligt urinprov räcker i regel hos yngre eftersom man snabbt börjar utsöndra socker i urinen. Hos medelålders och äldre med typ 2 diabetes behövs ett blodprov också.
[förnamn efternamn] Leg läk
(nddg54)

Denna typ av till *Diabetes som sjukdom* relaterade frågor och svar har det påträffats sammanlagt 43 exempel på i materialet, och den utgör därmed den största gruppen inom *fakta*-kategorin. Många frågor (30 stycken) behandlar också blodsockervärden ur olika synvinklar: vad som är goda värden, hur man uppnår dem, hur olika faktorer påverkar blodsockret och vad som gäller vid för höga eller för låga blodsockervärden. I exempel 6.3 undrar skribenten hur olika faktorer som har att göra med sjukdom påverkar blodsockret.

(6.3) Hej! Hur påverkar antibiotika blodsockret? Påverkas blodsockret av smärta? Feber? Är det någon som vet? Varma hälsningar [förnamn]
(dfgb110)

Skribenten i exempel 6.4 är å sin sida intresserad av att öka sina baskunskaper om diabetes, framförallt vad gäller farliga situationer för en diabetiker och hur man hanterar dem.

- (6.4) Jag undrar två saker,
1) Vad kan man bäst göra för att hjälpa en person som fått en överdos av insulin?
2) Vad är skillnaden mellan diabeteskoma och insulinchock?
(dndf105)

Vidare förekommer frågor om hur man eventuellt kan bota diabetes, t.ex. med hjälp av celltransplantationer (19 inlägg), liksom hurdana senkomplikationer diabetiker kan drabbas av (17 inlägg). Ex. 6.5 ingår i en diskussion kring en framtida möjlighet att bota diabetes med hjälp av celltransplantation och hur detta skulle fungera. En mera insatt deltagare förklarar för de andra om olika typer av celler.

- (6.5) Till [sign.], stamceller är den s.k. urcellen från vilka alla delar i vår kropp härstammar, forskning pågår om att man ska kunna styra stamceller att bli Ö-celler. Då kan man ta celler från sin egen kropp och få dom att bli Ö-celler och då slipper man avstötningar och därmed behöver man inte ta mediciner.
(dfdf103)

Det är också viktigt för en diabetiker att känna till vilka komplikationer som kan följa av sjukdomen. I ex. 6.6 efterlyser en anhörig till en diabetiker mera information om varför diabetiker bör vara rädda om sina fötter, det vill säga vilka komplikationer fötterna kan drabbas av.

- (6.6) Hej! Man hör alltid om fötter och diabetes - farligt att gå barfota, farligt med sår, amputation etc - men jag har aldrig fått information om var i problemen består. På vilket sätt är fötterna känsliga/utsatta etc och vad bör man tänka på och helt undvika etc. Min pojkvän har typ2, men har inte fått någon bra information. Jag vill helt enkelt veta allt om kopplingen diabetes/fötter. MVH [förnamn]
(dfgb32)

Även diskussion kring olika varianter av diabetes utgör en rätt stor grupp (14 inlägg). Förutom diabetes typ 1 och typ 2 finns det också andra, mer ovanliga former av diabetes, som t.ex. LADA-diabetes som skribenten i exempel 6.7 vill ha information om.

- (6.7) Har nyligen fått reda på att jag har diabetes men en form som kallas för LADA, skulle vara tacksam om jag fick information ang detta.

(nddg47)

Andra diskussionsämnen inom *Diabetes som sjukdom* i fakta-kategorin berör slutligen t.ex. ärftligheten i fråga om diabetes liksom diabetesforskningens framsteg (sammanlagt 16 inlägg). I exempel 6.8 ges ett kort och koncist svar på en fråga om hur stora riskerna är att diabetes nedärvs.

- (6.8) Om pappan har diabetes är risken ungefär 6%, om mamman har diabetes är risken ungefär 1,5%.

(nddg40)

I ex. 6.9 efterlyser en man som lider av så kallad åldersdiabetes information om den forskning som pågår i syfte att hitta en bot för denna sjukdom.

- (6.9) Kan inte någon skriva en artikel på denna sidan om när man kommer att kunna bota typ 2 diabetes? Det måste väl pågå massor av forskning om detta viktiga ämnet.
/[namn], typ 2 diabetiker, 65 år

(ade69)

När det sedan gäller ämnesområdet *Livet med diabetes* handlar de tre största grupperna diskussionsinlägg om för det första hur olika matvaror påverkar blodsockret och olika matvarors lämplighet för diabetiker (25 inlägg), för det andra hurdan utrustning eller hurdana hjälpmedel som finns och hur man använder dem (25 inlägg), liksom för det tredje hurdana informationskällor för diabetiker det finns (23 inlägg). I ex. 6.10 vill skribenten veta huruvida en diabetiker kan äta kiwifrukt, vilket besvaras med ett lugnande besked i ex. 6.11.

- (6.10) Jag har diabetes och undrar om Kiwi är skadligt för mig. Jag äter flera o mdagen.

(ade14)

- (6.11) Nej diabetiker får äta kiwis. De innehåller många nyttiga vitaminer. Genom att äta 1 - 2 kiwifrukt (ca. 100 g.) så får du i dig samma kolhydratmängd som om du äter ett äpple. Hälsningar
[förnamn efternamn]

(ade15)

I ex. 6.12 efterfrågas däremot information om en ny typ av hjälpmedel för diabetiker. Tekniken utvecklas hela tiden och det är möjligt att aktiva diabetiker är mer insatta i de nya möjligheterna än t.ex. läkarna.

- (6.12) Hej Jag har hört att det kommit en typ av pumpar som blir opererad in i kroppen. Är det någon som hört något om detta? Och finns den möjligheten ännu i sverige? Jag har en tonåring som inte alls sköter sin diabetes och tror att pump hade varit en bra lösning. Men han vill inte ha en pump som sitter fast utanpå kroppen.

(ade47)

Andra ämnen som avhandlas inom ramen för *Livet med diabetes* är t.ex. hurdana smycken det finns som visar att bäraren är diabetiker (6 inlägg), som i ex. 6.13.

- (6.13) Hej! Finns det någon "medaljong" som det står att man är diabetiker och vart får man tag på den?

(dfgb 158)

Också sådant som information om hur en diabetiker skall banta utbyts (6 inlägg). I ex. 6.14 ges grundläggande information om hur bantning fungerar ihop med insulindosering.

- (6.14) Om du vill gå ned i vikt så ska du minska insulindosen samtidigt som du äter mindre, bättre (dvs efter tallriksmodellen & med mindre kolhydrater än vanligt & mer grönsaker) och motionerar mer. Hur mycket du skall minska insulindosen med bestämmer du beroende på blodsockernivå, pröva att minska med ca 2 E och kontrollera därefter ditt blodsocker några dagar. Får du fortfarande känningar prövar du att minska ytterligare med 2 E osv. Om man vill gå ned i vikt är det alltid bra att diskutera detta med sitt diabetesteam som kan ge konkreta råd om hur du skall gå tillväga. Lycka till!

(nddg67)

En skribent är också intresserad av diabetikers möjligheter att ta livförsäkringar och vilka försäkringar en diabetiker bör ha (ex. 6.15).

(6.15) Hej!

Jag har lite funderingar om liv- och sjukförsäkringar för diabetiker.

Hur bedömer försäkringsbolagen diabetes? För en tid sedan ansökte jag om en grupp-liv försäkring (Skandia) genom mitt fackförbund och fick nej.

De rekommenderade att teckna en individuell försäkring.

Hur stora skillnader är det mellan de olika bolagens bedömningar, finns det något bolag som har en liberalare syn på diabetes?

Vilka försäkringar bör man ha som diabetiker?

Tacksam för kommentarer!

[förnamn efternamn]

[adress]

(dndf17)

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att bland diskussionsinläggen med en primärt referentiell funktion finns det något fler inlägg om *Diabetes som sjukdom* än om *Livet med diabetes*. Mest frekventa är diskussionsinlägg som berör diagnos och symptom och blodsockervärden, alltså hur diabetes fungerar rent medicinskt. När det gäller *Livet med diabetes* koncentrerar sig faktadiskussioner enligt analysen på mat och ätande, liksom på tillgängliga hjälpmedel för diabetiker. En rätt stor del av diskussionsinläggen berör också informationskällor och kontaktforum av olika slag som en diabetiker kan ha nytta av. Tabell 6.1 sammanfattar de olika diskussionsämnena och deras frekvenser i *fakta*-kategorin.

Diskussionsinläggen inom funktionskategorin *fakta* består för det mesta av frågor som ställs till diskussionsforumet (89 inlägg) och de svar dessa frågor får (137 inlägg). I vissa fall är responserna inga direkta svar på de ställda frågorna, utan kan som i exempel 6.16 snarare vara kommentarer av något slag till ställda frågor.

(6.16) Jag tror att det redan står en del om det i en annan diskussion i detta forum, men om du har fler frågor i ämnet så ställ dem gärna så kanske nån kan svara.

(uddf2)

Utöver frågor med tillhörande responser finns det några fall i *fakta*-kategorin (18 inlägg) där inläggen snarast har naturen av ett meddelande i vilken information om något presenteras utan att någon fråga ställts om detta, som i exempel 6.17.

- (6.17) Nu finns ett register över alla diabetesföreningar i Sverige på Internet. Besök DIABETES PÅ INTERNET : [webbadress] (dndf63)

Tabell 6.1 *De olika diskussionsämnena och deras frekvenser inom funktionskategorin fakta*

Fakta (244 inlägg)			
<i>Diabetes som sjukdom</i>		<i>Livet med diabetes</i>	
Diskussionsämne	Antal inlägg	Diskussionsämne	Antal inlägg
Diagnos och symptom	43	Matvaror och ätande	25
Blodsockervärden	30	Utrustning	25
Behandlingar	19	Informationskällor	23
Senkomplikationer	17	Bantning	6
Varianter av diabetes	14	Droger	6
Ärftlighet	6	Smycke för diabetiker	6
Forskning	5	Diabetesläger	4
Vård	5	Ekonomi	2
		Försäkringar	2
		Graviditet	2
		Piercing	2
		Samliv	1
		Sport	1
Summa	139	Summa	105

De 244 diskussionsinläggen med primär referentiell funktion omfattar sammanlagt 17 793 ord. Det betyder att meddellängden för inläggen i den här funktionskategorin är 72,9 ord.

Huvudkriteriet för vad som är informationsrelaterad kommunikation i det här materialet var att den potentiellt skulle kunna öka deltagarnas kunskaper om diabetes. Nu finns det i materialet några (7 stycken) sådana diskussionsinlägg som förvisso kan sägas fungera som utbyte av personneutral information, men de fakta som utbyts berör inte explicit diabetes. Dessa inlägg handlar t.ex. om hur man tillverkar havremjök (ex. 6.18) och om nyttiga webbplatser för den som vill göra egna webbsidor, liksom andra länktips.

(6.18) Hej!

Jag håller på med ett arbete om havre. Är det någon som kan berätta för mig hur man gör havremjölken??

(dndf3)

Eftersom dessa inlägg utgör en ytterst marginell del av materialet behandlas de i den fortsatta diskussionen tillsammans med de övriga *fakta*-inläggen.

6.2.2 Referentiellt-emotiv funktion – *erfarenheter*

En dryg femtedel av materialet, dvs. 213 diskussionsinlägg, har kategoriserats som uppvisande en primärt referentiellt-emotiv funktion. Kategorin har benämnts *erfarenheter*, eftersom det är just personliga erfarenheter som kommunikationen fokuserar på. Det emotiva elementet i den referentiella kommunikationen kommer alltså från att diskussionsinläggen fokuserar på avsändarens person lika mycket som på själva ämnet, informationen. Den information som utbyts kan inte uppfattas som objektiv och personneutral. Kategorin *erfarenheter* består således av diskussionsinlägg vars syfte är att kommunicera personlig, sändarfokuserad information i form av berättelser, råd, tips och rekommendationer baserade på egna erfarenheter och iakttagelser. Man diskuterar hur man har klarat av olika situationer, hurdan erfarenhet man har av olika saker som t.ex. att vara gravid eller använda insulinpump. Inläggen kan ofta beskrivas som diskussioner av typen "så har det varit för mig – hur har det varit för er?". Orden *erfarenheter* eller *tips* nämns ofta i inläggen, och det handlar så att säga om att deltagarna lär sig av varandra. I ett inlägg efterlyser skribenten till exempel vad hon kallar "inside-info" (ade49). Det som skiljer den här kategorin från de primärt emotiva *åsikterna* är att inläggen inte innehåller några tydliga värderingar. Det är dock klart att

indelningskriterierna är rätt vaga och vissa inlägg kunde kanske lika gärna placeras i *fakta*-kategorin, medan andra lutar mera mot *åsikter*.

Det som i alla fall tydligt skiljer *erfarenheter* från *fakta* är – inte helt överraskande – fördelningen mellan diskussionsinlägg inom temaområdet *Diabetes som sjukdom* respektive *Livet med diabetes*. Av de 213 diskussionsinlägg som uppfattats ha en referentiellt-emotiv funktion behandlar 56 inlägg ämnen inom *Diabetes som sjukdom*, mot 157 inom *Livet med diabetes*. Detta hänger givetvis samman med att det är i frågor om hur man klarar av livet och vardagen med diabetes som man kanske har större behållning av att vända sig till ett diskussionsforum med andra i samma situation än till experter som kanske är mera insatta i teorin än praktiken.

Bland diskussionsinläggen inom *Diabetes som sjukdom* handlar de allra flesta inlägg (39) om blodsockervärden, det vill säga om hur man lyckas uppnå goda blodsockervärden, hur olika faktorer påverkar blodsockret, hur man kan förebygga extremvärden, hur ofta man bör mäta blodsockret och så vidare. Detta är naturligtvis nära kopplat till vardagslivet som diabetiker, och ämnesindelningen är kanske inte helt naturlig ur en diabetikers synvinkel. Tre exempel på "blodsockrerfarenheter" ges i ex. 6.19–6.21. I exempel 6.19 diskuterar man hur man får ett bra blodsockervärde, det vill säga skribenten är intresserad av att veta hur andra sänkt sitt medelblodsockervärde.

(6.19) Hej alla.
Ni säger alla att ni har ett hba1c på 6-8 medans jag ligger på 9!! Jag har nu försökt göra som några av er säger och ta tester oftare och anpassa insulinen mer. Detta har fungerat bra, mina värden på dagarna har sänkts men jag ligger fortfarande skyhögt på morgonen. Någon annan som har detta problem eller någon som har förslag på hur man kan sänka detta??
Är mer än tacksam för svar!

/En orolig tjej

(dfdf168)

I ex. 6.20 däremot frågar skribenten om råd angående hur man sänker ett högt blodsockervärde när man är sjuk och inte vill äta.

- (6.20) Jag behöver råd!!! :o) Jag har åkt på världens förkylning & nu klarar jag inte ens av att äta... Sockret ligger högt så det är ingen risk att jag får känningar, men det är ju inte bra att det ligger högt när jag inte äter något...Finns det någon som har råkat ut för samma sak här? Känns lite jobbigt om man säger så...Kanske ska tala om att jag har typ 1 diabetes med sex injektioner/dag... Kramiz [förnamn]!
(dfgb116)

Exempel 6.21 slutligen utgör ett svar på en fråga om vad man kan göra för att undvika lågt blodsocker på natten om man bor ensam och således inte kan få hjälp av någon.

- (6.21) Ha alltid druvsocker på sängbordet, kontrollera ditt blodsocker innan du lägger dig, försök att undvika värden under 6-7 mmol/L. Har du lägre BG är detta åt något med "långsamma kolhydrater" som inte "chockhöjer" ditt BG men som räcker länge. Gör dygnsprofiler så att du vet att du inte alltid ligger lågt på kvällen för gör du detta är det tid att minska middagsdosen och/eller fikadosen. Ska du motionera extra så tag mindre insulin både före och efter aktiviteten. Detta är vad jag brukar göra för att undvika lågt BG under nätter. Och till sist knappa in "snabbnummer" på din telefon så att du bara behöver trycka på en knapp istället för att slå ett helt telefonnummer. Hoppas du får lite hjälp av mina tips!
(nddg70)

Frågeställarna i ex. 6.19 och 6.20 uttrycker explicit att man vill höra om erfarenheter från andra deltagare i forumet som "har detta problem" eller "råkat ut för samma sak", och man ber om "förslag" och "råd". Skribenten i ex. 6.21 betonar också att det är sina "tips" han kommer med, vilka kan antas basera sig på egna erfarenheter.

Övriga ämnen som behandlas inom *Diabetes som sjukdom* berör bland annat allmänna erfarenheter av att vara diabetiker (ex. 6.22), erfarenheter av senkomplikationer eller hur man kan undvika sådana (ex. 6.23) och möjligheter att bli frisk från diabetes typ 2 (ex. 6.24). I ex. 6.22 är det en icke-diabetiker som är intresserad av diabetikers erfarenheter av sjukdomen för att själv kunna bemöta diabetiker i sin omgivning bättre. Det förekommer också att man efterfrågar information till olika typer av skolarbeten.

(6.22) Hej!
Jag är en tjej som är 16 år. Jag är tränare i gymnastik, och har tre gymnaster, fem tio och tretton år gamla som har diabetes. Därför skulle jag bli jätteglad om ni som har diabetes och därmed vet var det innebär skulle vilja skriva till mig och berätta lite om diabetes!
Kram på er alla!
[förnamn]
(adof9)

I ex. 6.23 berättar en skribent om hur han lyckats klara sig undan senkomplikationer, och vill med sin berättelse tipsa andra om hur man bör göra.

(6.23) Hej .
Jag har snart haft diabetesen i 35 år ,(fick det som 2 åring) och hitills har jag inga förändringar på varken ögon , njurar eller fötter . Jag är inte någon större idrottsutövare , men därimot en intresserad jägare så under jaktsäsongen rör jag mig en del,under älgjakten så är jag en av drevkarlarna . Min typ av diabetes är en mycket känslig typ . 2 enheter för mycket så är det kört för mig , så jag tar prov ganska många gånger per dag . (på jobbet ca 4 ggr) Men iochmed detta så är mitt HBA1c på en bra nivå. Medelvärde de senaste 10 åren ligger väl på ca 5. Och vad jag äter , tjaa , vanlig husmanskost med lite avhopp ibland . ;-)
Så mitt tips är ,håll koll på blodsockret , det lönar sig i längden
(dfdf55)

Ex. 6.24 däremot är en kommentar till en redogörelse för hur en person besegrat diabetes typ 2, där skribenten vill berätta att hennes före detta man också klarat av detta, om än på ett något annat sätt.

(6.24) Min exmake gjorde detsamma som du fast utan motion. Mat punktligt varje dag (6 ggr) med frukter som mellanmål. Frukost, mellanmål, lunch, mellanmål, middag och kvällsmål. Han gick ner från 110 kg till 80 kg på 6 månader och slutade med insulinet helt efter 8 månader.
mvh
[sign]
(dndf11)

När det gäller *Livet med diabetes* diskuteras mest erfarenheter kring att vara gravid som diabetiker (27 inlägg) och erfarenheter av matvaror och ätande (24

inlägg) – det vill säga hur olika typer av mat och dryck påverkar blodsockret, hur man klarar av ätande i olika specielsituationer, huruvida man äter godis etc. Också alkoholanvändning intresserar (18 inlägg). I ex. 6.25 efterlyses andras erfarenheter av hur det är att vänta barn om man har diabetes.

(6.25) Hej! Jag hade tänkt skaffa barn inom en snar framtid, om det blir som vi vill, och undrar om det är någon som skulle kunna berätta lite ang. graviditet vid diabetes. Jag har hört att det är läkar besök varje vecka med många prov tagningar och att man kommer att gå på en special mödravårdcentral? Skulle vara kul om det är någon som vill dela med sig av sina erfarenheter. Ha en skön dag!

(dfgb118)

Skribenten i ex. 6.26 är å sin sida intresserad av att få veta hur en viss matprodukt påverkar andra diabetiker blodsockermässigt.

(6.26) Halloj på er!
Jag undrar vad ni har för erfarenheter av nachos /tortilla/majschips. Höjer det ert bs kraftigt stiger det under under en lång tid eller snabbt?
mvh
[sign]

(dfdf87)

Andra erfarenheter som deltagarna i forumen verkar vara intresserade av berör t.ex. bantning (18 inlägg) liksom möjligheter att utöva sporter som dykning och fallskärmshoppning (24 inlägg). I ex. 6.27 berättar en deltagare för en annan om hur hon lyckats gå ner i vikt några kilo och tipsar den andra att göra på samma sätt.

(6.27) Du undrar vad du bör göra för att gå ner i vikt - TRÄNA! Gym, jogging, cykling, gymning ochsåvidare. Det finns massa olika sätt att komma igång och röra på sig, och det hjälper, jag lovar (gick själv ner 3kg under förra hösten och har hållt mig där nere). Jag tänkte på vad jag äter (drog ner på chips och socker och minskade portionerna, lite) och så gick jag på gymning (går fortfarande) regelbundet. och det är kul. och man får energi. så börja träna, det är mitt lilla tips.
Hej från
[förnamn]

(adof16)

I exempel 6.28 är personen som skrivit inlägget intresserad av att höra andras erfarenheter av att utöva dykning som diabetiker.

(6.28) någon som har diabetes som har erfarenheter av dykning? skall åka till australien och vill ta dykarcert. Men är osäker på om man får eller inte när man har diabetes..
Hälsningar
från
[sign]

(ade20)

Det finns också inlägg som behandlar erfarenheter av olika slag av insulin och utrustning för diabetiker, såsom blodsockermätare och insulinpumpar (13 inlägg). I ex. 6.29 berättar en skribent om hur denne reagerar på en viss sorts insulin och undrar om andra varit med om liknande effekter.

(6.29) Hej!
När jag läser inläggen ser jag att det är väldigt många som använder Actrapid som måltidsinsulin och inte Humalog och undrar lite varför? Själv har jag Humalog men tycker att jag inte mår så bra på det insulinet. Det känns som det verkar FÖR snabbt. Jag får stresssymtom i kroppen och blir hängig m.m. Finns det fler med liknande erfarenheter?
Hör av er!

(dfdf91)

Ett annat diskussionsämne som får relativt stort utrymme (12 inlägg) är hur det fungerar i skolan för barn med diabetes, t.ex. om man har en assistent i skolan eller inte, vilket framgår av följande exempel på fråga-svar-kombination (ex. 6.30–6.31).

(6.30) jag bara undrar har ni asistent i skolan??????
snälla svara

(uddf96)

(6.31) Nej , jag har ingen assistent i skolan, inte heller extra resurs.

(uddf97)

Ytterligare diskussionsämnen som berörs i några inlägg med en dominerande referentiellt-emotiv funktion berör erfarenheter av andras inställning till och reaktioner på ens diabetes, liksom samliv, resor och ekonomiska problem.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att när man diskuterar sina erfarenheter rörande diabetes verkar diskussionen rikta in sig på sådana diskussionsämnen som här klassas som tillhörande temat *Livet med diabetes*. Sammanlagt 157 av de 213 inläggen hör hit, medan de resterande 56 behandlar *Diabetes som sjukdom*. Då är det främst erfarenheter i fråga om att få och hålla koll på blodsockervärdena som diskussionsinläggen handlar om. Bland *Livet med diabetes*-temana ter sig graviditet, ätande och bantning liksom alkoholanvändning som populära diskussionsämnen. I tabell 6.2 sammanfattas de olika diskussionsämnena och deras frekvenser i *erfarenheter*-kategorin.

Tabell 6.2 *De olika diskussionsämnena och deras frekvenser inom funktionskategorin erfarenheter*

Erfarenheter (213 inlägg)			
<i>Diabetes som sjukdom</i>		<i>Livet med diabetes</i>	
Diskussionsämne	Antal inlägg	Diskussionsämne	Antal inlägg
Blodsockervärden	39	Graviditet	27
Allmänt	5	Matvaror och ätande	24
Senkomplikationer	4	Droger	21
Varianter av diabetes	3	Bantning	18
Behandlingar	2	Sport	14
Bekämpa typ 2	2	Utrustning	13
Vård	1	Skolgång	12
		Andras inställning	7
		Samliv	7
		Resor	4
		Ekonomi	3
		Piercing	3
		Vara diabetiker	3
		Försäkringar	1
Summa	56	Summa	157

Diskussionsinläggen inom funktionskategorin erfarenheter består för det mesta av förfrågningar om vilka erfarenheter andra i forumet har (62 inlägg) liksom responser på andra deltagares inlägg i vilka man berättar om sina egna erfarenheter och kommer med tips (137 inlägg). Det finns också några inlägg (14) som inte utgör vare sig frågor eller responser utan som snarare utgör små berättelser om erfarenheter man har. Ett sådant inlägg är ex. 6.32.

- (6.32) Jag sökte jobb som flygvärdinna, på ett visst känt flygbolag. Jag hade alla de meriter och erfarenheter som krävdes men fick inte jobbet jag är helt säker på att jag inte fick det för att jag är diabetiker fast detta inte hade något med jobbet att göra. det måste ju finnas flygvärdinner som är diabetiker.

(ade68)

De 213 diskussionsinläggen med primär referentiellt-emotiv funktion omfattar sammanlagt 17 557 ord. Det betyder att meddellängden för inläggen i den här funktionskategorin är 82,4 ord, alltså ungefär i samma storleksklass som i *fakta*-kategorin.

6.2.3 Emotivt-referentiell funktion – åsikter

En knapp fjärdedel av diskussionsinläggen i materialet, närmare bestämt 237 inlägg, har ansetts karakteriseras av en dominerande emotiv funktion. Eftersom det oftast handlar om åsikter och känslor i relation till diabetes, vilket leder till att diskussionerna även kan antas öka deltagarnas kunskaper om diabetes, kan dessa inläggs kommunikativa funktion kanske mest korrekt kallas emotivt-referentiell. Det emotiva, det vill säga personen bakom inlägget och hans eller hennes tankar och upplevelser ligger alltså i förgrunden, och den information som förmedlas är personrelaterad så till vida att det är sändarens värderingar, åsikter, känslor och känslofyllda upplevelser i relation till diabetes som förmedlas. Denna kategori, som getts benämningen *åsikter*, skiljer sig från *erfarenheter* genom att diskussionsinläggen är värdeladdade. Diskussionsinläggen i den här funktionskategorin är argumenterande eller debatterande och uttrycker sändarens åsikter om sådant som utrustning, politiska beslut som berör diabetiker, hur det är att ha diabetes, andras inställning till diabetes etc. Man berättar hur man upplever/upplevt något, hur man känner det, hur man tycker att något borde vara. Också emotionellt stöd i form av uppmuntrande inlägg hör till den här kategorin.

Diskussionsinläggen i *åsikter*-kategorin berör till största delen diskussions-teman i relation till *Livet med diabetes* (214 inlägg). De 23 inlägg som kategoriserats som tillhörande ämnesområdet *Diabetes som sjukdom* handlar till största delen om olika aspekter av behandlingen av diabetes, vilket i och för sig kommer väldigt nära hur det är att leva med diabetes. Till exempel kommer man fram med åsikter om skillnader mellan hur de två olika typerna av diabetes bemöts av vårdapparaten, som ex. 6.33 visar.

(6.33)

Varför är det fortfarande så stora skillnader hur man värdera diabetes?

Typ 1 diabetes ses som ROLLS ROYCE i diabetesgruppen, det är synt om alla som råka får diabetes typ 1, men det gör ingenting om man råkarför typ 2, ålders diabetes, lite ålders socker är VÄL inte så farligt, det syns inte, gör inte ont och med några tabletter hjälper ju, så varför oroa sig. Det är dags att vakna, lite socker finns inte, antingen har man diabetes eller inte. Skadorna gör både typ 1 och typ 2 diabetes. I dagens läge är mera typ 1 diabetiker utan komplikationer än typ 2 diabetiker och det beror på att typ 1 diabetes måste fullvärdig behandling sättas in utan fördröjning, omedelbar. Typ 2 diabetiker går fortfarande 5-8 år utan att veta att de har diabetes. På grund av oklara regler ner typ 2 patienter skall remiteras vidare för adekvat behandling ördros en kompetent diabetes behandling. På VC tas t ex inte alla prover omedelbar som hjälper till att uppskatta diabetes rätt. HbA1c t. ex. tas oftast inte direkt på första besöket, lika så C-peptid för att uppskatta insulinproduktion såmed försämrats hälsoläget helt i onödan tills man på VC inser att mera adekvata insatser behövs. Ingen dag i en människas hälsa och liv kommer gå i repris.

Kom ihåg, bara den bästa diabetes behandlingen är god nog, även för äldre människor. Inga pengar kan någonsin ersätta hälsan, så kräv kompetent adekvat diabetes behandling från början, VAKNA, VAKNA!!!

Med vänliga hälsningar [signatur]

(ade72)

Det finns också några inlägg som handlar om känslor i samband med risken för senkomplikationer (ex. 6.34).

(6.34) klart man är lite skraj för komplikationerna, det är ju därför man får dåligt samvete då man inte sköter sig. men jag tror att man bara skall ta det lungt. ju mer man tänker på det desto mer fixerad blir man och snart blir man så trött på det att man inte orkar tänka på det längre och skiter i alltihop!

(uddf68)

Likaså ventilerar man åsikter om vad som är ett gott blodsockervärde (ex. 6.35), där det i all synnerhet finns olika åsikter om vad som är den övre acceptabla gränsen.

(6.35) Spelar det ngn roll om det är 6,7,8,9? För mig är allt mellan 6 o 12 "lagom".

(dfdf169)

När det gäller *Livet med diabetes* handlar den största gruppen inom *åsikter*-kategorin om känslor i samband med att bli eller vara diabetiker. Man ventilerar åsikter om huruvida det är hemskt att drabbas av diabetes, vad som är jobbigt med diabetes, hur öppen man ska vara med sin diabetes, hur "regelrätt" man bör leva och så vidare. Två exempel på diskussionsinlägg som berör diabetikerns känslor inför sin sjukdom ges i ex. 6.36 och 6.37. Skribenten i ex. 6.36 verkar vara rätt negativt inställd.

(6.36) Hej alla gosiga!!!!
Har haft diabetes tillräckligt länge nu tycker jag, har haft det sen 1995 skiiit jobbigt tycker jagja ja ...ta d lungt...ha d *kram*
H/[sign]

(adof1)

Skribenten i ex. 6.37 verkar däremot ha accepterat sin situation.

(6.37) Hej!! Jag är nu 24 år och har haft diabetes sen jag var 10. Jag har nu bra sockervärden och är gravid i tredje månaden. När jag var i tonåren så sket jag i min diabetes,jag tog insulin, kollade sällan blodsockret och åt allt godis,kakor glass m.m Men nu har jag kontroll på den jag tror att jag inte accepterade den ville inte vara annorlunda.Men nu funkar det bra tycker jag.

(nddg11)

En inte helt oansenlig del av den emotiva kommunikationen handlar om att ge stöd och uppmuntran åt varandra. En diabetiker kan uppleva sin situation som jobbig, och kan då behöva få litet stöd och förståelse av andra som vet vad det handlar om. I ex. 6.38 ber en relativt nybliven diabetiker om uppmuntran från någon "som sitter i samma sits".

- (6.38) Hejsan alla medmänniskor! Jag är ganska ny i allt det här med diabetes, har använt insulin i ca ett halvår. Jag har ganska svårt för att verkligen fatta att just jag har blivit sjuk. Efter att ha förnekat det en alltför lång tid så fick jag äntligen hjälp. Men jag känner ingen som sitter i samma sits som jag, jag har bara pratat med läkare osv, det vore trevligt om nån ville säga några uppmuntrande ord till mig.
(udtp242)

Just den här skribenten får ingen uppmuntran i sitt forum, men det finns andra exempel på detta. I följande exempel får en ung flicka som klagat över hur diabetesen försvårar vardagen, bland annat umgänget med det andra könet, uppmuntran av en annan deltagare i samma situation.

- (6.39) Jag har haft diabetes i 7år och det tog ganska lång tid för mig att tycka att det var ok med diabetes, men jag tycker i alla fall inte att du skall skämmas. Numera känner jag mig faktiskt cool, som har något som inte alla andra har, man är inte precis som alla andra. Också har jag varit på en massa kul läger, för att jag har diabetes, och fått en massa kompisar som också har diabetes. jag tycker att du skall vända det till någonting positivt i stället, det finns faktiskt värre saker en diabetes.. och vi kan ju göra det mesta ändå. Se till att vända det till någonting positivt i stället.
(adof46)

Det finns några andra liknande inlägg i materialet i vilka man uppmanar varandra att inte se så negativt på diabeteslivet. Man menar att det kunde vara värre. Samtidigt uttrycker några inlägg förståelse för att man kan känna att det är tungt att hela tiden ta hand om sig så noggrant. I ex. 6.40 får en deltagare som undrat om hon är ensam om att inte alltid orka med sin diabetes stöd och förståelse.

(6.40) Hej! Nej du är inte ensam. Ibland känns det som man vill ta semester från sjukdomen och det är nogbara mänskligt. Lägg dig inte till med dåligt samvete utan kom igen och jobba på att bli bättre igen. Vi kan inte alltid vara perfekta.

[förnamn]

(nddg9)

Rätt många diskussionsinlägg i den här kategorin (14 inlägg) är också skrivna av anhöriga, framför allt föräldrar som pratar om hur det känns när ens barn får diabetes. I ex. 6.41 berättar en mamma om vad hon tycker är det svåraste med att ha ett ungt barn med diabetes.

(6.41) Det värsta med att ha ett litet barn som har diabetes är dessa sprutorna. Att sticka sitt lilla barn känns fortfarande efter tre år mycket svårt. Jag har ändå en dotter som är mycket duktigt och vant sig vid nålarna. Ibland klagar hon att det gör ont och vad jag fått berättat är att jag då lyckats sticka i en nerv. Jag hoppas att det blir lite lättare när hon kan sticka sig själv, men hon är fortfarande för liten och vill att jag skall göra det. Annars tycker jag att man vänjer sig vid kost och insulinbalansen.

Mamma till [namn] 6år.

(ade44)

I samband med den här typen av diskussioner förekommer också inlägg som vill förmedla stöd åt olyckliga föräldrar. I ex. 6.42 ger en mamma till ett diabetessjukt barn stöd och uppmuntran åt en annan mamma vars barn nyligen fått diabetes och som känner sig förtvivlad. Liknande inlägg finns det några stycken av i materialet.

(6.42) Det finns ett ljus i mörkret !!!
Jag lovar !!! Vår kille på 6 år har haft sin diabetes i sex månader. Det är nytt, men ändå känns det som att man lärt sig att leva på ett nytt sätt, vilket man inte trodde var möjligt från början. Ni är mitt i själva kaoset just nu, men försök leva i den takt som är lagom just för er. Strunta i alla klämkäcka människor som har "forskarvyer" till tröst. Den dagen kommer, men just nu är det dagens diabetesvård som gäller.

Du kan kräva all hjälp som finns till hand av ditt diabetesteam. Hos oss är dem iallafall helt fantastiska !!!

Kramar till hela er familj

(ade37)

Förutom känslor och utbyte av socio-emotionellt stöd förekommer en hel del åsiktsutbyte kring olika till diabetikernas vardag relaterade frågor. Ett diskussionsämne som tar stort utrymme i den här gruppens inlägg är utrustning för diabetiker (47 inlägg). Man diskuterar och argumenterar för hurdan utrustning som är bra eller dålig eller hurdan utrustning det borde finnas. I ex. 6.43 vill skribenten ge uttryck för sin åsikt gällande vilken blodsockermätare som är den bästa.

(6.43) Givetvis innehar en diabetiker, av ren självaktning, den superba Dex. Glucometer Elite....jaja hehe.. det är nog bara en fråga om mognad.
(dfgb35)

Ex. 6.44 å sin sida ingår i en diskussion kring huruvida insulinpumpen är ett bra eller dåligt hjälpmedel, där den här skribenten är mycket negativt inställd.

(6.44) hej!
jag håller inte alls med dig om att den är en bra uppfinning..!! ofta är den bara ivägen och klumpig och är man tjej så e de väldigt svårt/fult/obekvämt att ha klänning när man har pump..!
//[förnamn]
(uddf35)

Vidare försiggår diskussioner där man ondgör sig över förslag om att dra in diabetikers ekonomiska förmåner (gratis hjälpmedel och insulin) (18 inlägg). Ex. 6.45 ingår i en sådan diskussion, och skribenten förstärker till och med sin upprördhet med svordomar.

(6.45) Håller med. Hur fan ska det bli när en flyttar hemifrån. Lägenhet el vatten mat räkningar och dessutom att insulinet kommer kosta 700 spänn förpackningen. Fan vad dåligt
(uddf24)

Likaså diskuterar och argumenterar man kring frågor i relation till matvaror och ätande (14 inlägg). Bland annat försiggår en diskussion kring huruvida diabetiker kan äta godis, liksom kring olika sockerfria produkters smak. Ex. 6.46 ingår i en diskussion kring olika sockerfria versioner av läskedrycker, där skribenten argumenterar för varför just en viss sort är hans favorit.

- (6.46) Personligen föredrar jag Pepsi Max. Den är visserligen aspartamsötad, men colasmaken tar över i alla fall. Både vanlig Coca Cola och Pepsi av lightmodeller känns mera urvattnade och med mer tydlig kemi-lådesmak än just P-Max.

Ha det gött! / [förnamn]

(dfdf66)

Diabetikerna diskuterar också hur de upplever att andra ställer sig till sjukdomen (14 inlägg). Man tar upp åsikter om och upplevelser av andra människors kunskaper om och reaktioner på diabetes, liksom åsikter om hur man skall bemöta dåliga reaktioner. I ett forum frågar också upprätthållarna deltagarna hur de tycker att diabetes behandlas i media (ex. 6.47).

- (6.47) Kändisar med diabetes att ha som förebilder vill många läsa om. Vad tycker du om hur diabetes framställs i media - i tidningar, tv och radio? Vad vill du se mer av?

(udtp256)

Deltagarna i vissa forum tar också upp åsikter om behovet och nyttan av olika informationskällor och kontaktforum (13 inlägg). Bland annat märks en önskan om mer möjligheter till interaktion på nätet. Det verkar som att deltagarna inte är helt nöjda med de forum de deltar i, utan skulle vilja ha också andra möjligheter.

- (6.48) Jag håller fullständigt med!!! Det borde finnas en diabetes-chat. Jag har i alla fall inte hittat någon.

(dndf88)

Men all kontakt sker förstås inte över nätet. Till exempel träffas unga diabetiker ibland på diabetesläger på somrarna. En rätt lång diskussion i ett ungdomsforum tar upp åsikter om behovet av och vistelsen på diabetesläger. Ett inlägg ur denna diskussion visas i ex. 6.49.

- (6.49) Ville bara säga att efter att jag fått diabetes när jag var 10 år så var diabetesläger de bästa som hänt mig! vet inte vem jag skulle vara idag utan det! Därför borde det finnas plats för alla som vill!

(uddf15)

Övriga diskussionsämnen som ansetts tillhöra *Livet med diabetes* berör bland annat diabetikers alkohol- och narkotikaanvändning liksom diabetikers möjligheter att resa som andra.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att den övervägande delen av diskussionsinläggen som kategoriserats som *åsikter* och således fyller en primärt emotivt-referentiell funktion behandlar ämnen i relation till *Livet med diabetes*. Diskussionerna handlar i stor utsträckning om den egna situationen (som diabetiker eller anhörig) och känslor i relation till denna, liksom diabetikern i förhållande till icke-diabetiker. Det är vanligt att man ger varandra stöd och uppmuntran att klara av en situation som upplevs jobbig. En stor del av inläggen tar också ställning till vilka typer av hjälpmedel som är bra eller dåliga, där åsikterna verkar gå starkt isär bland deltagarna. Mera enig är man om förkastligheten hos ett förslag att dra in diabetikers möjligheter till gratis insulin och andra hjälpmedel. I tabell 6.3 sammanfattas de olika diskussionsämnena och deras frekvenser i *åsikter*-kategorin.

Tabell 6.3 *De olika diskussionsämnena och deras frekvenser inom funktionskategorin åsikter*

Åsikter (237 inlägg)			
<i>Diabetes som sjukdom</i>		<i>Livet med diabetes</i>	
Diskussionsämne	Antal inlägg	Diskussionsämne	Antal inlägg
Vård	14	Vara diabetiker	74
Senkomplikationer	4	Utrustning	47
Blodsockervärden	3	Ekonomi	18
Behandlingar	1	Anhörigas känslor	14
Forskning	1	Andras inställning	14
		Matvaror och ätande	14
		Informationskällor	13
		Diabetesläger	10
		Droger	6
		Bantning	2
		Resor	1
		Sport	1
Summa	23	Summa	214

Bland de diskussionsinlägg som kategoriserats som åsikter fungerar 40 av inläggen som diskussionsinledningar som inte står i frågeform. Det kan handla om att man berättar vad man känner eller tycker om något, eller vad man upplevt. Av inläggen är 33 direkta frågor där andras åsikter och känslor efterlyses. De resterande 164 inläggen har formen av responser på andra inlägg. Åsikter-kategorin omfattar sammanlagt 17 866 ord, vilket betyder att medellängden är 75,4 ord per inlägg, alltså ungefär densamma som för *fakta* och *erfarenheter*.

6.2.4 Konativt-referentiell och konativt-fatisk funktion – *kontakter*

I materialet finns också en relativt liten grupp diskussionsinlägg (82 stycken), vars primära kommunikativa syfte är att försöka skapa kontakter med andra (diabetiker), antingen per e-post, i verkligheten eller genom chatt i forumet. Dessa inlägg är således mottagarfokuserade och innehåller ett slags uppmaning eller vädjan till de övriga deltagarna, ibland uttryckt i frågeform. Den primära kommunikativa funktionen kan alltså med Jakobsons termer kallas konativ. Oftast vänder man sig till diabetiker i allmänhet (ofta dock i en viss ålder), men ibland riktar man sig specifikt till någon specialgrupp som t.ex. pumpanvändare eller sådana som har en viss variant av diabetes.

Vissa av inläggen i *kontakter*-kategorin kan ses som uttryck för en önskan om att få kontakter som senare kan leda till utbyte av information om diabetes. Dessa kan därför uppfattas ha en konativt-referentiell funktion. De flesta av dessa utgörs av vad som kan kallas *e-postkontakter*, vilka med sina olika varianter är sammanlagt 45 till antalet. En stor del av e-postkontakterna liknar rätt mycket traditionella brevvänsannonser, som ex. 6.50. Man presenterar sig själv och uttrycker och ibland motiverar en önskan om att få nya e-postvänner. Ofta handlar det om att man inte känner någon diabetiker från tidigare i sin egen ålder.

(6.50) Hej, hej!

Jag skulle bli jättegla om någon ville mejla med mig. Någon med diabetes alltså. Jag har haft diabetes i 3 år snart. Jag fyller 11 år den 29:e november och jag ska börja klass 5a i höst. Jag känner knappt någon annan som har diabetes. Jag brukar titta i DIABETES-tidningen efter andra som vill ha brevvänner eller mejlkompisar. Men jag har aldrig hittat någon där.

Om du vill bli min mejlkompis så är min e-mail: [e-postadress]

Ha det bra!!! Många kramar /[förnamn]

PS: Jag älskar killar =)

(adof10)

Två inlägg handlar också om att man vill möta andra diabetiker via icq-programmet, vilket illustreras av ex. 6.51. Icq (från "I seek you") är ett kontaktprogram som man kan installera på sin dator och med hjälp av vilket man sedan kan "prata" med andra som också har programmet.

(6.51) En grupp för alla med icq.....vi diabetiker måste hålla ihop så skicka en meddelande till mig.....nr:[nummer]

(uddf59)

Ofta vänder man sig till diabetiker i allmänhet, men vissa inlägg är riktade till en specifik grupp, som pumpanvändare eller, som i exemplet nedan, kvinnor som fått missfall. Här är det ganska uppenbart att målet är att kunna utbyta information, eller åtminstone åsikter och tankar kring något som man har gemensamt.

(6.52) Söker kontakt med dig som liksom jag har diabetes och erfarenheter av missfall.

(uddf58)

Hela *kontakter*-kategorin består av sammanlagt 2 019 ord. Medellängden för inläggen är betydligt kortare än för de tre tidigare presenterade kategorierna, nämligen endast 24,6 ord. Skillnaden mellan underkategorierna i *kontakter* är dock här stor; chattönskemålen har medellängden 5,5 ord, medan de övriga underkategorierna tillsammans består av i medeltal 38,2 ord per inlägg. Detta beror på att chattönskemålen består av korta frågor (ex. 6.53–6.54 ovan), medan e-postkontakterna kan vara ganska utförliga (ex. 6.50 ovan).

6.2.5 Fatisk funktion – *umgäinge*

Den femte och sista funktionskategorin som identifierats i materialet utgör den mest renodlat socialt relaterade delen av interaktionerna. Den primära kommunikativa funktionen är här således fatisk. Fokus ligger på personerna och deras relationsbygge, medan diabetesen och informationen om denna har hamnat i skymundan. Det finns alltså enligt undersökningens definition inga referentiella element i den kommunikativa funktion som diskussionsinläggen uppvisar. Kategorin har getts benämningen *umgäinge*, eftersom det i första hand är tidsfördriv och bekantskapande som diskussionsinläggen i kategorin handlar om. Till kategorin *umgäinge* har sammanlagt 217 diskussionsinlägg, med andra ord en femtedel av materialet, räknats. Inom kategorin kan några undergrupper skönjas, vilka presenteras nedan. Indelningsgrunderna är visserligen vaga och en rättvis gruppering svår att utföra, men presentationen ger ändå en bättre uppfattning om vad den socialt relaterade kommunikationen i de undersökta diskussionsforumen innebär. De underkategorier som identifierats är *metakommentarer*, *småprat* och *hälsningar* samt *nonsens*.

Metakommentarer

För det första har i materialet 53 diskussionsinlägg vilkas syfte verkar vara att kommentera forumet och de övriga deltagarna i detta kunnat urskiljas. Inläggen har formen av uttryck för åsikter om dels själva forumet och dess nytthet och funktion, dels övriga deltagares aktivitet och innehållet i deras inlägg.

De diskussionsinlägg som kategoriserats som kommentarer om forumet är 22 till antalet. De handlar om att man berömmar eller kritiserar forumet som kommunikationsform eller dess tekniska funktion, vilket kan ses i ex. 6.56–6.58.

(6.56) Detta var ju roligt jag har aldrig vetat att detta fanns (udtp259)

(6.57) jag gillar erat debattforum (dfgb20)

(6.58) Det verkar vara något fel på gästboken för de senaste meddelandena försvinner efter ett tag, samtidigt som det finns gamla meddelanden från 1998 kvar längre ner. Det verkar vara något fel på konstruktionen!!!

dfgb72)

De diskussionsinlägg som kategoriserats som kommentarer om de andra deltagarna är 31 till antalet. De handlar dels om de andra deltagarnas aktivitet (eller snarare brist på aktivitet) i forumet, dels om kritik av andra deltagare och innehållet i deras inlägg. Tongången är allmänt negativ. I ex. 6.59 uttrycker en skribent sin frustration över att de andra deltagarna är så lata med att skriva inlägg.

(6.59) TRÅKISAR!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!! (udtp267)

Exempel 6.60 utgör en kommentar till en annan deltagare i forumet som kritiserat andras åsikter för att vara alltför radikala och i det närmaste rasistiska. Det är alltså åsikter om åsikter som ventileras.

(6.60) [sign] Jag rekommenderar att du inte går in på internetsidor, där folk tillåts att ha och uttrycka sina åsikter. Du riskerar nämligen att bli illa berörd eftersom alla inte delar just dina åsikter.

(dfgb63)

Skribenten bakom följande exempel (6.61) kommenterar också en annan deltagares inlägg. Han eller hon menar att den fråga som ställts inte är relevant eller klok nog att ställas i forumet. Man kan säga att det uppstår ett slags metadiskussion kring hurdana frågor som är värda att diskuteras i forumet. (I det här fallet handlar det om huruvida det är farligare för diabetiker än för andra att knarka.)

(6.61) Vilken jävla dum och meningslös fråga.

(dfgb162)

Metakommentarerna handlar alltså om olika slag av kommentarer om själva kommunikationen i forumet, inte om diabetes.

Småprat och hälsningar

Den andra subkategorin inom *umgänge* kan kallas för *småprat och hälsningar*. Sammanlagt 146 diskussionsinlägg har placerats i den här kategorin. Här kan man inte uppfatta att interaktionen egentligen har något med diabetes att göra, åtminstone inte med att skaffa sig kunskaper om sjukdomen. Istället handlar det om att fördriva tid och skapa förbindelser och gemenskap. Diabetes är visserligen ofta den gemensamhetsskapande faktorn, men diskussionerna handlar om helt andra saker.

Inom ramen för vad som kallas *småprat* i materialet förekommer inlägg om diverse olika ämnen, som t.ex. vad man tycker om julen eller pojkar – ämnen som alltså inte på något vis specifikt berör diabetes. Ibland uppstår längre sammanhängande diskussioner i dialogform, ett slags chattsessioner mitt inne i den övriga diskussionen i forumet. Dessa diskussioner handlar om att lära känna varandra, vilket kanske leder till att man försöker skapa kontakt också utanför forumet, t.ex. via e-post. Dialogerna handlar alltså om att komma fram till sådant som den andres ålder, bostadsort, intressen, studier, jobb och så vidare. Diabetesen är visserligen ofta närvarande som något som ger en känsla av samhörighet (man diskuterar till exempel hur länge man haft diabetes eller gemensamma upplevelser som t.ex. läger man varit på) men det handlar inte primärt om att utbyta information och utöka sin kunskapsbas om diabetes.

Som småprat i dialogform har 91 av diskussionsinläggen i *umgänge*-kategorin klassats. Exempel på sådana inlägg utgörs av följande utdrag (ex. 6.62–6.65) ur en längre dialog mellan en manlig och en kvinnlig deltagare i forumet, som jag har valt att kalla Lasse och Lisa.

- (6.62) Lisa : Lasse: Jag pluggar folkhälsovetenskap på [skola]. Den här terminen läser jag biomedicin, det är kul men jag är lite "skoltrött" så jag funderar på att ta ledigt ett år och utbilda mig till skidlärare, det skulle vara en kul grej! Du då, vad sysslar du med?
(udtp264)
- (6.63) Lasse : Lisa: Jag säljer byggmaterial och är butikschef på platsen. Det är ett spännande och slitsamt jobb...som många andra arbeten. Jag tror det är rätt att göra något annat under en tid mär det är svårt att koncentrera sig på skolan! Hoppas du få jobb som skidlärare! Det vore kul. Vad ska du hitta på under sommaren?
(udtp241)
- (6.64) Lisa : Lasse: Jag ska väl jobba i sommar, så jag söker sommarjobb för fullt. Sen ska jag nog åka iväg nånstans...det är ju en bit kvar till sommaren så mycket kan hända tills dess. Själv då..jobba..har du planerat nån resa?
(udtp239)
- (6.65) Lasse : Lisa: Nej, det har jag inte än. Det är som sagt långt kvar till sommaren, men snart är den här!!! Varje årstid har sin charm. Om du är intresserad av några bilder från [skidort] så får du säga till. Ge mig bara din mailadress så kan jag skicka några bilder. Har du någon spännande tenta snart?
(udtp237)

Som vi ser av diskussionsinläggens numrering¹⁵ följer inläggen inte direkt på varandra utan mellan dem kan det, som mellan de två första exemplen, finnas över tjugo andra inlägg som handlar om helt andra saker och kanske ingår i helt andra dialoger. Därför är det naturligtvis av största vikt att man klart anger till vem inlägget är riktat, vilket man här gör genom att börja inlägget med mottagarens namn och ett kolon.

Som mer lösryckt småprat har 33 diskussionsinlägg kategoriserats. Till dessa hör exemplen 6.66 och 6.67. I ex. 6.66 kan man tänka sig att skribenten firar

¹⁵ Dessa diskussionsinlägg ingår i ett kronologiskt strukturerat forum i vilket inläggen publiceras i kronologisk följd så att det först insända inlägget kommer längst ner, och så vidare (jfr avsnitt 5.4). Jag har dock numrerat inläggen med början från det översta (sist insända) inlägget. Eftersom inläggen här presenteras så att det först insända inlägget kommer överst, kan numreringen te sig något förvirrande.

jullov och under detta loggar in på diskussionsforumet och deltar i en diskussion kring huruvida julen är trevlig eller inte, bara för att fördriva tiden och uttrycka sig själv.

- (6.66) det är klart att man älskar julen, slippa skolan och snööö och presenter och vara med kompisar hela dagarna och tomten och . och. allt annat kul och nej nu skall jag ut i snön
(adof12)

Exempel 6.67 är däremot av mer allvarlig art, eller ger i alla fall sken av att vara det. Skribenten i fråga lider uppenbarligen av någon typ av ångest och använder forumet för att skriva ner ett slags inre monolog, det vill säga ge uttryck för sina känslor. Om problemen har med diabetes att göra får man inte veta.

- (6.67) Vad ska hända nu ? Ikväll ? Hur ska det lösa sig ? Det kommer ju lösa sig... varför tänka. Mitt huvud gör ont. Det behöver det inte göra, men jag orkar inte lösa det. Går omkring här istället ... där jag inte hör hemma.
(dfgb139)

En del av småpratet går också ut på att man skickar hälsningar, antingen till folk i allmänhet eller till specifika personer. Sammanlagt 22 inlägg har placerats i den här kategorin. Hälsningarna kan t.ex. se ut som i ex. 6.68–6.70. De två första exemplen är riktade till alla deltagare i forumet, medan det sista är riktat speciellt till sådana som varit på samma läger som skribenten.

- (6.68) hej hej
jag skulle vilja skicka (det är väl bra)= en kram till alla ni som l'ser detta i hela långa sverige och vill också säga att det är tråkigtatt julen är slut nu. tycker lilla jag.
(adof18)

- (6.69) Ha det så gutt!!!!alla!!!!
(udtp272)

- (6.70) ja jag håller verkligen med dig [förnamn] vi hade det skit kul imotala även om allt inte vart riktigt som planerat..du fattar nog!! saknar er alla från lägret!!!!
kramizzar [förnamn]
(dfgb1)

Småpratet kan komma rätt nära kontaktefterlysningar, men ingår inte sällan i en dialog mellan deltagare, och kan därför inte liknas vid brevvänsannonser. Syftet är i vilket fall som helst primärt socialt; själva diabetesen och hur man lever med den är här en bisak.

Nonsens

I materialet har slutligen sammanlagt 18 till synes huvudlösa diskussionsinlägg påträffats. Dessa har kategoriserats som *nonsens* och placeras inom *umgänge*-kategorin, eftersom deras syfte kan uppfattas som fatiskt i det avseendet att de fyller en viss social funktion – man vill synas även om man inte har något vettigt att komma med. De flesta av dessa meddelanden är obegripliga och har antagligen sänts in bara för att "testa systemet". I de fall där forumet saknar moderator kan sådana här ibland rentav obscena inlägg få stå kvar. Sådana inlägg är:

(6.71)	Bög jävel	(dndf48)
(6.72)	starkast	(dndf56)
(6.73)	Alla möjliga recept.	(dndf74)

Det sista exemplet (6.73) utgör ett svarsinlägg (i sin helhet) på ett inlägg där man frågar efter tips på bra matrecept som passar diabetiker. Inlägget kan inte uppfattas som särdeles hjälpsamt.

Umgänge: sammanfattning

Den rent fatiska, det vill säga socialt relaterade, kommunikationen i materialet handlar alltså om inlägg och diskussioner som inte explicit är kopplade till diabetes – allra minst till information om sjukdomen. På samma sätt som Burnett (2000) såg artighetsfraser, småprat och humor som icke-informationsinriktade beteenden, ses den här typen av kommunikation här som det typiskt socialt relaterade i diskussionerna. Tabell 6.5 sammanfattar de olika underkategorierna inom *umgänge*-kategorin.

Tabell 6.5 *De olika underkategorierna och deras frekvenser i funktionskategorin umgänge*

Umgänge-underkategorier	Antal inlägg
Metakommentarer	53
Småprat	124
Hälsningar	22
Nonsens	18
Summa	217

Hela *umgänge*-kategorin, det vill säga alla inlägg med en primärt fatisk funktion utgör sammanlagt 4 127 ord. Det betyder att de sammanlagt 217 inläggen i medeltal är 19,0 ord långa. *Umgänge*-kategorin har alltså de kortaste inläggen av de fem huvudsakliga funktionskategorierna i materialet. De olika underkategorierna inom *umgänge* skiljer sig här från varandra så till vida att *småprat* och *hälsningar* i medeltal är i stort sett lika långa som inläggen i kategorin som helhet (18,7 respektive 17,8 ord), medan *metakommentarerna* är något längre än medeltalet (23,1 ord) och *nonsens*-inläggen kortare (10,3 ord). Man skriver helt enkelt inte så mycket när man bara skriver strunt.

6.3 Primära och sekundära funktioner

Indelningen av diskussionsinläggen i de olika funktionskategorierna som redovisats ovan baserar sig alltså på den primära eller dominerande kommunikativa funktionen i respektive diskussionsinlägg. Det kan dock också vara skäl att nämna några ord om hur korrekt denna funktion faktiskt beskriver diskussionsinläggen som helheter – det vill säga i vilken mån inläggen också uppvisar sekundära kommunikativa funktioner. Hur svårt har det i analysen varit att fastställa den dominerande funktionen?

Faktum är att det varit förhållandevis enkelt att utse en dominerande funktion för de allra flesta inlägg – det vill säga inläggen behandlar oftast bara en sak och från en viss synvinkel. Det har i och för sig inte varit alldeles självklart vilken synvinkeln är, om det handlar om *fakta*, *erfarenheter* eller *åsikter* till exempel, men det finns förvånansvärt sällan motstridiga uppgifter i inläggen.

Det verkar som att man avhandlar en sak per inlägg; när man har något annat att komma med eller vill diskutera ett helt annat ämne skriver man ett nytt inlägg. Men det är klart att det finns några inlägg som t.ex. handlar både om att ge uttryck för sina åsikter och om att efterlysa kontakter, som i ex. 6.74. Detta inlägg har efter övervägande placerats i *åsikter*-kategorin, det vill säga den emotiva funktionen har ansetts mer primär än den konativa.

- (6.74) Hej!
Jag e 18 år gammal och skulle gärna vilja träffa en tjejkompis som har samma sjukdom som mej.
Det mest pinsamaste med diabetes e nog om man typ e på Mc Donalds och måste ta sin spruta folk kan ju lätt tro att man knarkar eller nåt.
(uddf90)

Det händer också att man i ett inlägg blandar samman åsikter och fakta. I ex. 6.75 börjar inlägget med en redogörelse för skribentens åsikter och önskemål kring hurdan utrustning det borde finnas, varefter han efterlyser information om en viss sorts blodsockermätare. Den dominerande funktionen har här trots allt ansetts vara referentiell; det är objektiv information om mätaren i fråga som är den primära orsaken till att skribenten skrivit sitt inlägg.

- (6.75) Tänk om det fanns en blodsockermätare som såg ut som ett litet armbandsur. En mätare som kunde mäta blodsockret utan att behöva blod för mätning, visa det aktuella värdet hela tiden och gav en signal när värdet blev lågt. En sådan mätare skulle inte behöva någon minnesfunktion och ingen klockfunktion detta för att få ner storleken på mätaren. Detta har jag funderat på, så jag skrev några rader till ett av företagen som säljer blodsockermätare. Företaget svarade att det finns en mätare som tillverkas i USA och som heter Gluco Watch och ser ut som ett större armbandsur. Den mäter blodsockret kontinuerligt men måste kalibreras 2 ggr om dagen genom att ta ett vanligt blodsocker med "stick i fingret". Finns det någon som vet något om denna mätare eller någon med liknande funktion?
(dfdf3)

Vidare ingår starkt emotiva element i form av t.ex. uppmuntrande uttryck ibland i berättelser om egna erfarenheter, och det kan också finnas vissa inslag av åsiktsyttringar i inlägg som kategoriserats som *erfarenheter*. Här har det gällt att avväga hur pass dominerande i funktionen känslor och värderingar är. Om de inte ses som det primära, har inlägget klassats som *erfarenheter*.

Det bör också påpekas att gränsen mellan *erfarenheter* och *fakta* onekligen kan uppfattas som något vag. De fakta man lägger fram kan vara nära knutna till ens egen situation, så att det t.ex. är ens doktor som berättat något för en; man vet något för att man varit med om något i anknytning till detta. Till exempel kan en deltagare i ett forum berätta för de andra om hur celltransplantationer går till därför att han själv skall vara med i ett försök angående denna potentiella framtida bot mot diabetes. Men detta har trots allt setts som mer referentiell kommunikation eftersom personen i fråga inte ännu kan berätta om sina egna erfarenheter av en transplantation.

Det är inte heller alltid alldeles lätt att skilja mellan *småprat* och *kontakter*. Även småprat, i synnerhet i dialogform, kan ha konativa inslag. Gränsen har här dragits vid om det är den specifika personen man småpratar med som man uppmanar att skicka e-post, eller om man vänder sig till deltagarna i allmänhet.

En del av inläggen innehåller givetvis också fatiska element i form av inledande och/eller avslutande hälsningsfraser. Herring (1996b) som undersökt meddelandenas inre schematiska struktur i e-postbaserade diskussioner på Internet, delade in meddelandena i makrosegment¹⁶, det vill säga funktionella konstituenten på makronivå som texterna är uppbyggda av. Analysen gav vid handen ett relativt begränsat antal återkommande makrosegment, vilka,

¹⁶ Begreppet makrosegment används också t.ex. av van Dijk (1977, 1980) och Longacre (1992). Att makrosegmentera en text handlar helt enkelt om att på ett meningsfullt sätt dela in en text i stora block. Makrosegmenten identifieras på basis av betydelsesammanhang (notional coherence) och ytkohesion (surface cohesion) (Longacre 1992: 110-112). Betydelsesammanhanget avser makrosegmentets förmåga att fylla en funktion på högre nivå (higher-order) i textens schematiska organisation. Ytkohesionen å sin sida avser t.ex. skribentens olika val av tidsform eller rent grafiska markörer som t.ex. mellanrum och indragna stycken, med andra ord tecken på naturlig segmentering i texten.

enligt Herring, är jämförbara med dem som förekommer i andra typer av personliga brev. De huvudsakliga delarna i ett meddelande var

Hälsningsfras

Inledning

Meddelande

Avslutning

Hälsningfras

Inledningen och avslutningen handlade t.ex. om att man gjorde en koppling till tidigare diskussioner eller kom med ursäkter eller vädjanden. I själva meddelandet förekom olika funktioner, som att uttrycka åsikter, fråga efter information, delge information, uttrycka känslor, föreslå lösningar och komma med erbjudanden. Den avslutande hälsningfrasen inbegrep ofta en signatur.

Om man ytterligare förenklar den här modellen kan man tänka sig att ett inlägg i ett diskussionsforum schematiskt skulle bestå av en inledande hälsning, ett innehållsfyllt meddelande (med ev. koppling till tidigare och kommande diskurs) och en avslutande hälsning. Man kan alltså säga att ett diskussionsinlägg schematiskt sett är uppbyggt av tre makrosegment. I verkligheten avviker dock inläggen ofta från den här strukturen. Hälsningsfraserna saknas ofta, och meddelandet består ibland av flera olika makrosegment, dvs. fyller flera funktioner. I den här undersökningen är det meddelandet som avgör den dominerande funktionen i inlägget – om inlägget primärt fyller en referentiell, emotiv, konativ eller fatisk funktion. Hälsningsfraserna däremot är per definition fatiska. Den fatiska funktionen innebär nämligen enligt Jakobson (1960) användningen av språket för att skapa, upprätthålla eller avsluta kontakten mellan människor.

Alltså förekommer det i materialet diskussionsinlägg vilka som helhet har t.ex. en referentiell funktion, men i vilka det även finns fatiska inslag i form av inledande eller avslutande hälsningar. Jag har i samband med den funktionella analysen av materialet också tittat på förekomsten av sådana element i inläggen. Det visade sig att ungefär en tredjedel av inläggen (330 stycken) hade en inledande hälsningsfras. Den allra vanligaste var "Hej" (180 inlägg), antingen ensamt eller i kombination med ett namn eller någon annan bestämning, t.ex. "Hej alla!". Mellan de olika identifierade funktionskategorierna fanns inga större skillnader. Störst var dock procenten i *kontakter*-kategorin,

vilket antagligen har att göra med att det ju här verkligen är fråga om att skapa kontakt, varför fatiska element är speciellt viktiga. Avslutande hälsningar påträffades i 243 av diskussionsinläggen i materialet. Dessa bestod t.ex. av någon form av hälsningsfras (*Med vänlig hälsning, Ha det bra!, Kram osv.*) eller lyckönskning (*Lycka till!*). Av dessa efterföljdes 140 ytterligare av en underskrift (alltså skribentens namn eller signatur), medan 103 saknade detta. Ytterligare 93 inlägg avslutades med endast en underskrift utan hälsningsfras. Sammanlagt hade alltså 336 inlägg i materialet någon form av avslutande fatiskt makrosegment. Intressant nog är detta vanligare bland de olika referentiella kategorierna (*fakta, erfarenheter, åsikter*) och allra vanligast bland *fakta*-inläggen. Man kan tolka detta som att dessa ses som mer "brev- eller insändaraktiga" och kanske samtidigt som mer formella. I *umgänge*-kategorin, som har den lägsta frekvensen inlägg med avslutningsfras, har inläggen oftare formen av repliker i en dialog, varför hälsningsfraser inte är naturliga. Dessutom fyller ibland meddelandet självt en rent fatisk funktion i och med att hela inlägget är en hälsning. Både inledande och avslutande fraser finns i sammanlagt 159 inlägg i materialet. Störst är andelen sådana inlägg i *fakta*-kategorin, och minst bland inläggen i *umgänge*-kategorin.

Förekomsten av inledande och avslutande element i diskussionsinläggen i materialet kan jämföras t.ex. med Crystal (2001: 100ff) som diskuterar inledande och avslutande hälsningsfraser i e-post av olika slag. Han har konstaterat att inledande hälsningar sällan förekommer. Inte heller avslutande fraser är speciellt frekventa, i synnerhet inte i asynkrona forum med många deltagare. I e-post används de oftare och då med formen av både en hälsningsfras och skribentens namn. Crystal (2001: 143) tar också fram att det i en del diskussionsgrupper finns en intressant pragmatisk asymmetri. Man kanske inte hälsar när man börjar, men man sätter nog ut en avslutningsfras. Detta stämmer in också på det här undersökta materialet så till vida att det också här är betydligt vanligare att man har antingen en inledande eller en avslutande hälsningsfras än båda två, i den mån man över huvudtaget använder sig av sådana fraser.

Intressant att notera i sammanhanget är att i Severinson Eklundhs (1986: 61) e-postmaterial från 1980-talets första hälft innehåller mindre än 1 % av breven en hälsning som inledning eller avslutning. Virtanen & Maricic (2000) fann inledande hälsningar i 25 % av sitt material från den internationella akademiska sändlistan Linguist List, och avslutningsfraser i endast 3 av de 40 meddelandena. Deras åsikt är att till brevskrivandet anknutna konventioner

av denna typ försvinner med tiden i diskussionsgrupper eftersom de kan ses som onödiga i denna alltmer kortfattade och direkta genre. Enligt Virtanen & Maricic verkar dock en kort signatur i form av frågeställarens namn tjäna en viktig interpersonell funktion också i de allt mer förenklade datorförmedlade förfrågningarna. I deras material fanns det i nästan 90 % av meddelandena en avslutande underskrift (signatur). I Herrings (1996b) studie av inlägg i diskussionsgrupper med ett akademiskt intresse visade det sig att det fanns inledande hälsningar i 13 % av inläggen, medan avslutande hälsningsfraser fanns i endast 2 % av det undersökta materialet. Signaturer däremot förekom i hela 80 % av meddelandena.

Det verkar alltså som att det finns något fler inledande hälsningsfraser i det här undersökta materialet som helhet än vad man kunnat konstatera i andra undersökningar av andra material. Avslutande hälsningsfraser är rentav betydligt frekventare här än i andra material. Däremot avslutas färre inlägg i diabetesdiskussionerna med en signatur än i vissa andra sammanhang. Dessa fatiska fraser – hur intressanta de än må vara – påverkar dock inte den dominerande funktion som tillskrivits varje inlägg, och har således inte försvårat analysen.

Man kan sammanfattningsvis konstatera att det förvisso kan finnas andra funktioner än den som ansetts som den dominerande i diskussionsinläggen, men att texterna trots allt i det stora hela är rätt monofunktionella ur den här utförda analysens perspektiv. Diskussionerna verkar i stor utsträckning följa ett inlägg – ett ämne-principen.

6.4 Sammanfattning och diskussion

Bland de 1 000 diskussionsinläggen i materialet har alltså fem huvudsakliga funktionskategorier identifierats, utgående från diskussionsinläggens primära kommunikativa funktion. Tanken är att kategorierna skiljer sig från varandra med avseende på i vilken utsträckning den funktion de fyller är informationsrelaterad respektive socialt relaterad. Med information avses i undersökningen sådant som kan tänkas öka deltagarnas kunskap om diabetes. Det sociala handlar om umgänge och kontaktskapande där kunskap om diabetes inte är i fokus. För att beskriva och särskilja de fem olika kategorierna har

Jakobsons (1960) terminologi för språkets olika funktioner använts. Med hjälp av denna kan de fem kategorierna beskrivas som uppfyllande en referentiell, en referentiellt-emotiv, en emotivt-referentiell, en konativ och en fatisk dominerande funktion. Dessa fem huvudkategorier har också getts mer beskrivande benämningar för att underlätta diskussionen om dem. Kategorierna har kallats *fakta*, *erfarenheter*, *åsikter*, *kontakter* och *umgänge*. Man kan säga att *fakta* handlar om information om saker och ting i relation till diabetes, *erfarenheter* om deltagarnas erfarenheter och på dessa baserade tips och *åsikter* om vad man tycker och känner angående diabetesen. *Kontakter* handlar om att efterlysa nya bekantskaper, och *umgänge* om att använda forumet för att fördriva tiden och träffa andra. I tabell 6.6 kan vi se hur dessa kategorier fördelar sig över materialet som helhet, det vill säga hur många inlägg som hör till respektive kategori. Tabellen visar också hur långa de inlägg i medeltal är som placerats i respektive kategori. Medellängden för samtliga inlägg i materialet är 59 ord.

Tabell 6.6 *De olika funktionskategoriernas andel av materialet som helhet i antal inlägg och procent, samt diskussionsinläggens medellängd i respektive kategori*

Funktionskategori	Antal inlägg	Procent av hela materialet	Inläggens medellängd
Fakta	251	25,1	73
Erfarenheter	213	21,3	82
Åsikter	237	23,7	75
Kontakter	82	8,2	26
Umgänge	217	21,7	19
Summa	1000	100,0	

De tre kategorierna med en mer eller mindre stark referentiell funktion utgör vardera mellan en femtedel och en fjärdedel av materialet. Inläggen är också i dessa kategorier ungefär lika långa i medeltal. Det är intressant att kategorierna visade sig bli så jämnstora. Att *erfarenheter* och *åsikter* tillsammans omfattar nästan dubbelt fler diskussionsinlägg är *fakta*-kategorin ger en antydning om den rikliga personliga närvaron i diskussionerna. *Kontakter*-kategorin med en primärt konativ funktion är den allra minsta kategorin, med under en tiondel av inläggen, medan *umgänge* upptar en ungefär lika stor andel av materi-

alet som de tre referentiella kategorierna, det vill säga en dryg femtedel. Man kan säga att det i stort sett verkar finnas ungefär lika mycket inlägg med en rent referentiell funktion (*fakta*) i materialet, som inlägg med en rent fatisk funktion (*umgänge*). Tillsammans utgör dock de referentiella kategorierna (*fakta*, *erfarenheter* och *åsikter*) ca 70 % av materialet, medan de konativa och de fatiska utgör 30 %. Intressant att notera är att en inledande pilotanalys på 200 inlägg ur materialet, alltså en femtedel av detta, gav i stort sett samma resultat. Denna fördelning mellan de olika funktionerna verkar alltså vara stabil i materialet, vilket ger stöd för den använda mängden analysmaterial.

Denna grova bild av funktionskategorierna i materialet har fördjupats i presentationen av analysresultaten genom att olika diskussionsämnen och underkategorier har plockats fram. En mer nyanserad bild av förhållandena i materialet ges i tabell 6.7. Tabellen visar varje funktionskategori och den dominerande funktionen i dem, liksom olika diskussionsteman inom kategorierna, jämte deras frekvens i absoluta tal och procent av materialet som helhet.

Tabell 6.7 Översikt över funktionskategorierna i materialet

Funktions-kategori	Dominerande funktion	Diskussionstema	Antal	%
Fakta	referentiell	Diabetes som sjukdom	139	13,9
		Livet med diabetes	105	10,5
		Ej diabetes	7	7,0
		Totalt	251	25,1
Erfarenheter	referentiellt-emotiv	Diabetes som sjukdom	56	5,6
		Livet med diabetes	157	15,7
		Totalt	213	21,3
Åsikter	emotivt-referentiell	Diabetes som sjukdom	23	2,3
		Livet med diabetes	214	21,4
		Totalt	237	23,7
Kontakter	konativt-referentiell	E-postkontakter	48	4,8
	konativt-fatisk	Chattönskemål	34	3,4
	Totalt	82	8,2	
Umgänge	fatisk	Metakommentarer	53	5,3
		Småprat och hälsningar	146	14,6
		Nonsens	18	1,8
		Totalt	217	21,7
Summa			1000	100 %

Vi kan alltså se att ju mindre roll det referentiella spelar i kategorierna med någon grad av referentiell funktion, desto större andel av inläggen handlar om ämnen inom området *Livet med diabetes*, alltså frågor som har att göra med hur man hanterar diabetesen i sin vardag. Endast i den helt referentiella kategorin diskuterar man mer frågor kring *Diabetes som sjukdom*. Vidare visar tabellen att *kontakter*-kategorin med en primärt konativ funktion har delats in i två delar, där den ena är mer konativt-referentiell, vilket kommer sig av att den kan tänkas leda till informationsutbyte, medan den andra uppfattats som mer konativt-fatisk eftersom det är umgänge den syftar till. Bland de fatiska inläggen har också några olika undergrupper identifierats. Gemensamt för dem alla är att diabetes och informationsutbyte om sjukdomen inte är orsaken till att man skriver inlägg, utan snarare att man vill umgås och fördriva tid.

Den indelning av materialet i funktionskategorier som här gjorts kan med säkerhet diskuteras, och det skulle högst antagligt finnas många andra möjliga tillvägagångssätt. Det faktum att analysresultaten så som de här presenteras baserar sig på upprepade försök att klassificera materialet, där stor möda lagts ner på att hitta den mest lämpliga placeringen för vart och ett inlägg, talar ändå för att den här kategoriseringen ger en hyfsat sanningsenlig bild av förhållandena i materialet. Också det faktum att relativt många av inläggen varit förhållandevis enkla att kategorisera till följd av sin fokusering på ett enda tema ur en enda synvinkel, gör analysen mer tillförlitlig. Trots detta är det fullt möjligt att peka på vissa gränsfall i materialet som kunde ha placerats annorlunda. Om en annan forskare skulle upprepa undersökningen skulle det också utan tvekan uppstå små skillnader, men helt subjektiv kan kategoriseringen dock inte uppfattas som.

Det är svårt att jämföra de här resultaten med andra undersökningar eftersom de metoder som använts är så olika. Eftersom diskussionsinläggen här utgjort analysenheten kan resultaten svårligen jämföras med undersökningar där man utgått från innehållet i enskilda meningar (t.ex. Beuchot 2001). Det man dock kan konstatera är att också i det här materialet spelar det socio-emotionella, det personliga, det fatiska, en betydande roll i kommunikationen. Preece (1999) ansåg att nästan hälften av inläggen i hennes material från ett diskussionsforum rörande en knäskada hade som sitt primära syfte att vara empatiska. Så stor är inte andelen i det här materialet där den känslorelaterade kategorin (*åsikter*) som helhet bara utgör en knapp fjärdedel av materialet. Eventuellt spelar diskussionsämnet här in. Men stödande och uppmuntrande uttryck finns i diabetesdiskussionerna förvisso med i inlägg

som en sekundär funktion också där den primära funktionen är en annan. Även om utbytet av information av olika slag om diabetes kan ses som en mycket viktig, ställvis den viktigaste, funktionen hos de undersökta diskussionsforumen, är informationen sällan helt opersonlig, eller "impersonell" i Beuchots (2001) termer. Informationsutbytet handlar i stor utsträckning om att man delar med sig av sina egna erfarenheter och utbyter åsikter (jfr även Wikgren 2001) – det är i allra högsta grad frågan om mellanmänsklig interaktion som datormediet utan tvekan verkar lämpa sig mycket väl för.

Likväl kan man konstatera att det inte bara är det fatiska som är viktigt i den här typen av webbdiskussion – i motsats till vad man konstaterat om andra slag av datorförmedlad kommunikation. Chatt uppfattas t.ex. ofta som i första hand fatisk kommunikation där det mest handlar om att etablera eller upprätthålla socialt sammanhang (Hougaard 2001). Också en typ av konversation i MUD-miljön (virtuella världar och rollspel på nätet) beskrivs av Cherny (1999: 190) som "phatic, largely non-task-oriented conversation". Diskussionsforum av den här undersökta typen kan däremot mycket väl uppfattas som en informationskälla (åtminstone som helhet sett, jag återkommer till skillnader mellan de olika typerna av diskussionsforum i kap. 8), så vida man tillåter sig ett brett informationsbegrepp. Undersökningen stöder alltså inte Walthers (1996) eller Wellman & Gulias (1999) påståenden om att informationsrelaterade aktiviteter skulle vara i minoritet jämfört med det socialt relaterade i gruppdiskussioner på nätet. Informationen som utbyts i materialet är förvisso informell och kan inte i den här typen av kommunikation likställas t.ex. med läkarbesök. Men avsikten kan ändå enligt analysen i 70 % av materialet anses vara att interagera i syfte att öka sin kunskap om diabetes. Detta kan bero på att det helt enkelt krävs mycket information för att klara av att leva så bra som möjligt med diabetes.

Dessa resultat kan jämföras med Lina Larssons (2000) iakttagelser. Hon har vid Linköpings universitet på magisternivå utfört en innehållslig analys av diabetesdiskussion på nätet. Undersökningen gällde vad som diskuteras i två diskussionsforum på webben (det ena av dem finns också med i denna undersökning). Larsson hävdar att den viktigaste funktionen med sidorna är att "kommunicera med andra diabetiker om diabetes" (2002: 28). Hon har kunnat konstatera att sidorna nästan uteslutande ägnas åt diabetes eller därtill nära anknutna ämnen. Vidare har hon funnit att de allra flesta inläggen är seriösa och att det handlar om att hjälpas åt att göra livet med diabetes normalt – man försöker komma fram till vilket som är det bästa sättet att leva

med diabetes. Larsson gör den tolkningen att de relativt många stödjande inläggen har att göra med den förhållandevis snabba interaktiviteten i mediet. Man kan snabbt komma med uppmuntrande ord och goda råd, och man upplever hjälpbehovet som mer aktuellt än i fråga om insändarspalter i tidningar. Osynligheten och anonymiteten gör det kanske också lättare att hjälpa eftersom det inte behöver innebära någon fortsatt kontakt i framtiden.

Den beskrivning Larsson (2000) presenterar stämmer rätt väl med vad den här analysen kommit fram till. Man kan i synnerhet hålla med om att kommunikationen till allra största delen kan karakteriseras som seriös. Tönen i kommunikationen är också oftast vänlig och positiv. Det förekommer förvisso argumentation och ibland kritiseras andras inlägg, men för det mesta är skribenterna sakliga och hjälpsamma. Även om mediet gör det möjligt att vara anonym och så att säga gömma sig bakom den tangentbordsframställda texten (jfr Danet 1998), finns det ingen orsak att bete sig annorlunda än i andra sociala sammanhang. Här finns säkert skillnader mellan olika slag av forum och diskussionsämnen, men diabetes utgör ett ämne som inte ger anledning vare sig till lögnar om identiteten eller till ett påfallande otrevligt beteende. Dessutom finns det i samband med en del av forumen förhållningsregler till deltagarna där man uppmanas att bete sig hyfsat.

Analysen som redovisats i det här kapitlet har alltså gett en bild av vilka funktioner som inläggen i de undersökta diskussionsforumen fyller och vilken fördelningen är mellan dem. Enligt Burnett (2000) kan man förvänta sig att olika gemenskaper (eller olika forum), delvis på grund av deras fokus på olika ämnen och intresseområden, uppvisar signifikanta skillnader i fråga om deltagarnas beteenden, alltså de funktioner diskussionsinläggen fyller. I den sammanfattande diskussionen i kapitel 8 återkommer jag till den här frågan genom att funktionskategorierna relateras till de olika förpackningsformat som identifierats i materialet. Likaså återkommer jag till de olika funktionskategoriernas samband med de olika språkliga former som analyseras i följande kapitel.

7. Form

I det här kapitlet behandlas diskussionsinläggens form, det vill säga hur? man skriver i diskussionerna. Kapitlet inleds med en diskussion kring den datorförmedlade kommunikationens relation till skriftspråksnormen. Därefter studeras förekomsten i materialet av ett antal drag som kan ses som okonventionella i skriftspråk och som tas upp i tidigare forskning som typiska för datorförmedlad kommunikation. I resultatredovisningen granskas både dragens spridning och de sätt på vilka de används i materialet. Slutligen delas diskussionsinläggen in i tre olika kategorier på basis av frekvensen av okonventionella drag.

7.1 Datorförmedlad kommunikation och skriftspråksnormen

I detta tredje och sista analyskapitel granskas den tredje aspekten av texterna i materialet, nämligen deras form. Med form avses här texternas yta, och närmare bestämt denna ytas förhållande till en traditionell skriftspråklig norm. Frågeställningen bottnar i det faktum att datorförmedlad kommunikation ofta har kommit att betraktas som en variant av skriftlig kommunikation där man kan lösgöra sig från skriftspråkets traditionella normer. Avsikten är att granska i vilken utsträckning detta gäller för diabetesdiskussionerna, liksom vilka variationsmönster materialet uppvisar på denna punkt. I det följande ges en bakgrund till analysen genom att tidigare forskning och resonemang presenteras. Också begreppet standard- eller normenligt skriftspråk diskuteras.

Avståndstagandet från en traditionell skriftspråklig norm i datorförmedlad kommunikation handlar inte primärt om att de som använder datorförmedlad kommunikation skulle vara ovanligt slarviga eller okunniga. Herring (2001) hävdar att även om det finns en hel del drag i skriftspråket som kan ses som ostandard i datorförmedlad kommunikation, kan endast några procent av dem ses som fel som beror på slarv eller på att man inte skulle känna till standardnormen. Majoriteten av dragen är enligt Herring medvetna val som användarna gör för att spara på skrivmödan, härma drag

från typiskt talat språk eller för att uttrycka sig kreativt. Det handlar alltså om att man på olika sätt anpassar mediets begränsningar och förutsättningar till de kommunikativa behoven. Detta är även tesen i Hård af Segerstads (2002) avhandling där hon framhåller språkbrukarnas förmåga att anpassa sitt språk till olika situationer med olika möjligheter och begränsningar. När man måste skriva snabbt eller på ett begränsat utrymme anpassar man skriften till dessa behov. Anpassningen kan också ha att göra med att användarna helt enkelt vill att den datorförmedlade kommunikationen skall kännetecknas av en språkvariant som är skriven men ändå informell, spontan och samtalslik (Du Bartell 1995).

En av de orsaker som påfallande ofta kommer upp när det gäller skriftspråkets förändring i datorförmedlad kommunikation är tillnärmningen till talspråket. Cherny (1999) poängterar att stil inom forskningen kring språk i datorförmedlad kommunikation oftast hänvisar till muntliga versus skriftliga språkdrag (t.ex. Werry 1996; Yates 1996; Collot & Belmore 1996). I kapitel 2 ovan diskuterades också kort den datorförmedlade kommunikationens förhållande till traditionellt talspråk respektive skriftspråk. Där fastslogs att skriven datorförmedlad kommunikation lämpligen bör uppfattas som skrift, men som skrift som ibland inte ser ut som vi traditionellt är vana vid. När kommunikationens förutsättningar liknar prototypiskt tal, vilket framför allt är fallet i synkron chattkommunikation, ligger det naturligtvis nära till hands att skriftspråket tar intryck av muntlig kommunikation. Detta syns t.ex. i uttryck för emotionella ljud (*hehehehe, owowowowowow*), pausutfyllnader (*um, er, erm*) och interjektioner i seriestil (*ugh, euugh, yikes, yipes*) som direkt kan förklaras med försök att få den skrivna dialogen att likna en muntlig sådan (Crystal 2001: 164). Som Du Bartell (1995) påpekar hänger den likhet med talet som brukar tillskrivas språket i datorförmedlad kommunikation bland annat samman med att det uppvisar avvikelser från den standardvariant som traditionellt kopplats till det skrivna språket. Vi har alltså vissa förväntningar på det skrivna språket, och dessa uppfylls inte alltid i datorförmedlad kommunikation där man ofta möter slang, ogrammatiska konstruktioner, felstavningar och småord.

Men även om det är de synkrona formerna av datorförmedlad kommunikation som anses ge upphov till det mest nyskapande skriftspråket, till följd av deras uppenbara likheter med muntlig interaktion, förknippas också asynkrona former av datorförmedlad kommunikation, som e-post, allmänt med lägre formella krav än andra liknande former av skrift. E-postskrivandet (till

exempel) uppmuntrar till att göra skrivandet till en så mödolös process som möjligt, där det inte är förkastligt att vara slarvig eller slängig i sitt skriftspråksbruk. Det här anses bero delvis på att e-post ofta används för mindre formella ändamål, delvis på att e-posten är en ny kommunikationsform som ännu inte invaderats av strikta preskriptiva normer (Herring 2001). Severinson Eklundh (1986) uppfattade t.ex. att det e-postsystem hon undersökte förknippades med ett minimum av begränsningar och föreskrifter, i motsats till många andra skriftliga medier. Hon hävdar att datorförmedlad kommunikation är "a form of communication which potentially allows for a great deal of freedom [...], and which encourages the use of informal, unplanned language by the characteristics of the medium" (Severinson Eklundh 1986: 144).

Att det är just specifika särdrag hos mediet som föranleder uppkomsten av nya skriftspråkdrag i olika former av datorförmedlad kommunikation har den tidigare forskningen ibland fört fram (t.ex. Ferrara et al. 1991; Du Bartell 1995). Utvecklingen har dock gått mot att se mediet och dess egenskaper som endast **en** påverkande faktor vid sidan av till exempel deltagarnas egenskaper och syften (Herring 1998, 2001; Hård af Segerstad 2002 m.fl.). Många av de drag som ses som karaktäristiska för datorförmedlad kommunikation är kanske snarare användarrelaterade än medierelaterade. Ett exempel på detta är antagandet att e-posten med tiden blir mindre speciell som skriftspråksform och istället börjar reflektera den mer varierade grupp av människor som numera använder den. I början när bara en liten minoritet, ofta bestående av datorentusiaster, använde e-post, var ordvändningarna mer speciella och påverkade av hackerkulturen. När allt fler börjar använda e-posten jämnar språket ut sig och blir mindre extremt (Shortis 2001: 82). Det finns ingenting i mediet, i tekniken, som i sig skulle tvinga någon att skriva slarvigt och informellt (Severinson Eklund 1986: 145). Det är i princip helt användarnas eget val att göra så. Detta kan i sin tur ha att göra med allmänna sociala förändringar mot informalisering i samhället (Shortis 2001: 81). Det kan handla om uppror mot etablerade normer, men lika väl i all enkelhet om ett byte till en stil som lämpar sig för en situation som uppfattas som både informell och interaktionell (Harrison 1998).

Den allmänna bilden är alltså den att datorförmedlad kommunikation uppfattas som förknippad med ett ledigare och på andra sätt otraditionellt skriftspråk, där en aktiv anpassning från skribenternas sida till det aktuella mediet ses som den huvudsakliga bakomliggande faktorn. Det är dock viktigt att

komma ihåg att man inte kan tala om **ett** slags språkbruk inom den datorförmedlade kommunikationen. Det finns en stor variation när det gäller skriftspråkets form både mellan olika medier (t.ex. synkrona och asynkrona) och inom samma medieform (t.ex. till följd av kommunikationens olika syften) (jfr Herring 2001). En ensidig syn på datorförmedlad kommunikation som endast ett medium för informell interaktion kritiserar också av Crystal (2001: 77). Han vill poängtera vikten av att det är möjligt att använda datorförmedlad kommunikation för såväl formella som informella syften och för att uttrycka elaborerade så väl som kortfattade meddelanden. På det sättet blir mediet ännu mäktigare, menar Crystal. Inte heller är språket i datorförmedlad kommunikation på något sätt lösryckt från övriga former av skrivet språk. För kommunikationen i nya medier gäller att deltagarna tar med sig sina erfarenheter från andra kommunikationsformer, vilka sedan kanske så småningom omformas till att passa den nya kontexten (Herring 2001). Den variation som förekommer i fråga om skriftspråkets form inom den datorförmedlade kommunikationen och orsakerna till denna variation är viktiga att studera för att man skall kunna ta ställning till om och i så fall hur den datorförmedlade kommunikationen eventuellt påverkar skriftspråket på ett mera genomgripande plan.

Om vi utgår från att skriftspråket i datorförmedlad kommunikation åtminstone i vissa sammanhang uppvisar drag som skiljer det från skriftspråkets standardnorm, infinner sig osökt frågan vad det egentligen är som skall uppfattas som normen eller standarden. Vad är standardenligt skriftspråk? Hård af Segerstad (2002) som i sin avhandling som en viktig poäng diskuterar just det datorförmedlade språkets förhållande till traditionellt skriftspråk talar om "the norms of traditional written language" utan att närmare specificera vilka dessa normer är. Det som hon, liksom andra forskare, dock antagligen avser är det offentliga skriftspråkets norm – den norm som blivit kodifierad (nedskriven) som resultat av normeringssträvanden (jfr Teleman 1979: 15). För svenskans del finns denna norm kodifierad framför allt i *Svenska skrivregler utgivna av Svenska språknämnden* och *Svenska Akademiens ordlista*. I inledningen till *Svenska skrivregler* (2000: 11) konstateras att "för skriftspråket behövs vissa bestämda regler för den yttre utformningen". Detta hänger samman med att man måste kunna ge uttryck för sådant som man i talet klarar av med tonfall, pauser, betoning, röststyrka, gester och miner. Dessutom påpekas att en text blir lättare att läsa om dess form är enhetlig och konventionsenlig. "Läsningen störs då inte av oväntade egendomligheter eller oregelbundenheter, utan läsaren känner igen sig och kan ägna sin uppmärksamhet åt innehållet"

(*Svenska skrivregler* 2000: 11). På samma sätt vidhåller man att det blir lättare att skriva om det finns klara och entydiga regler att följa.

Att vi har en kodifierad norm för skriftspråket, som bl.a. lärs ut i skolan, och som skall underlätta läsandet och skrivandet, innebär dock inte automatiskt att denna norm skulle vara den bästa och enda rätta i alla situationer. Däremot får det faktum att vi blivit uppfostrade till denna norm den konsekvensen att vi har vissa förväntningar på hur det skrivna språket skall se ut och reagerar på avvikelser (Du Bartell 1995). Det är inte heller så att först datormediet skulle ha fört med sig brott mot denna s.k. standardnorm. Det privata skriftspråket har säkert alltid kännetecknats av en viss deviation från det offentliga språkets norm. Men det som kanske är skillnaden är att avvikelserna får en större spridning i och med att gränserna mellan de offentliga och de privata sfärerna för skriftspråket blivit mer suddiga. Det privata skrivandet får en större offentlighet, samtidigt som det har ökat drastiskt i omfattning. Telemans skriver i sin *Språkrätt* 1979:

I familjen spelar skrivandet en undanskymd roll. Bortsett från privatbrev och inköpslistor är det mest som konsumenter av offentlighetens textprodukter som folk i näringslivet kommer i kontakt med skrift. (Telemans 1979: 33)

Det är exakt på denna punkt som situationen 25 år senare uppvisar uppenbara skillnader. I och med Internet har det privata skrivandet som begrepp utmanats eftersom den privata sfären blivit mycket vidare, och också personer som inte har något med offentligheten som institution att göra kan uttrycka sig i skrift i offentligheten, om man med offentlighet menar ett massmedium av webbens typ. Man kan alltså säga att den typ av kommunikation som undersöks här befinner sig i ett gränsland mellan det offentliga och det privata. Skriftspråket har fått många nya kanaler och användare, och detta har onekligen också effekter på skriftspråkets form. Melin (1998: 166f) konstaterar exempelvis att "skriftspråket i ett e-postmeddelande ser inte ut som brevspråket" varefter han fortsätter: "snabbheten får köpas till priset av bristande formell elegans".

Det är också viktigt att komma ihåg att avvikelserna från standardnormen kan vara av två slag: avsiktliga eller oavsiktliga. Antingen avviker man med flit från normen t.ex. för att uppnå någon speciell effekt, eller så avviker man av misstag (slarvar), eller så vet man helt enkelt inte vilken normen är. Detta kan jämföras med Telemans (1979) kategorisering av normavvikelser som

normkonflikt, normlucka eller normkollaps. I en undersökning som denna är det ofta svårt att avgöra om de s.k. normbrotten man kan iaktta i texterna är avsiktliga eller oavsiktliga. När man diskuterar orsaker till de avvikelser man påträffar är det skäl att ta detta faktum i beaktande, det vill säga att man endast kan spekulera kring varför den språkliga formen ser ut som den gör. Man kanske läser in avsikter hos skribenten som denne aldrig haft, eller missar medvetna intentioner.

Det är slutligen också intressant att konstatera att samma faktor anges som motiv både för att följa och bryta mot skriftspråkets norm. I *Svenska skrivregler* säger man att reglerna behövs för att kompensera för de paralingvistiska signaler som saknas i skrift. Men på samma sätt vidhåller forskningen i datorförmedlad kommunikation att det är just genom att vara nyskapande i skriftspråket och bryta mot normerna som man kan få fram sådana signaler som annars är svåra att uttrycka i ett enbart textbaserat medium (Herring 2001).

7.2 Okonventionella skriftspråksdrag i diabetes-diskussionerna

Analysen av den språkliga formen i den här undersökningen består alltså i en granskning av förekomsten av olika okonventionella skriftspråksdrag i diskussionsinläggen i materialet. Analysens slutliga syfte är att fastställa graden av standardenlighet (eng. *standardness*, jfr Herring 2001) i förhållande till en traditionell skriftspråksnorm för respektive diskussionsinlägg. För att analysen skall bli konform och de olika diskussionsinläggen kunna jämföras med varandra har en på förhand fastställd uppsättning drag utgjort utgångspunkten för analysen. Det är alltså bara vissa utvalda drag som beaktats – utöver dem kan inläggen mycket väl innehålla annat som kunde uppfattas som standardavvikande.

Den här undersökningen är inte primärt ute efter att sätta fingret på tidigare ouppmärksammade avvikelser i skriftspråket. Snarare är dess avsikt att granska förekomsten av i tidigare forskning identifierade drag i det här undersökta materialet. De drag som undersöks är alltså relativt frekvent iakttagna i tidigare undersökningar av material från datorförmedlad kommunikation. Dragens spridning i materialet ger upplysningar om hur det här materialet

förhåller sig till andra material från datorförmedlad kommunikation, men samtidigt också framförallt hurdana faktorer (kontext och funktion) som i det här materialet ser ut att samverka med ett på olika sätt exceptionellt skriftspråksbruk. Detta kan tillsammans bidra till den allmänna bilden av var, hur och varför datorförmedlad kommunikation, som helhet och specifikt i form av diskussionsforum på webben, kännetecknas av ett "nytt" skriftspråk.

7.2.1 Undersökta drag

En naturlig utgångspunkt för diskussionen kring vilka drag som kan vara av intresse i den här undersökningen är Hård af Segerstads (2002) avhandling i vilken hon studerar hur och varför svenskt skriftspråk i datorförmedlad kommunikation skiljer sig från det traditionella skrivna språkets normer. Utgående från sin analys av material från fyra olika former av elektronisk kommunikation (e-post, webbchatt, snabbmeddelanden och textmeddelanden) har Hård af Segerstad byggt upp en taxonomi bestående av ett tiotal icke-standarddrag i skrivet språk som förekommer i datorförmedlad kommunikation. Denna taxonomi tar upp fyra huvudtyper av särdrag, nämligen sådana som berör

1. Mellanrum, stor/liten bokstav, interpunktion och stavning
2. Grammatiska drag
3. Logotyper
4. Lexikala drag och förkortningar

Under rubriken *mellanrum, stor/liten bokstav, interpunktion och stavning* har Hård af Segerstad placerat avvikelser som handlar om utelämnning av mellanrum mellan ord, utelämnad eller okonventionellt använd interpunktion, användning av enbart små eller stora bokstäver, okonventionell stavning av olika slag och skrivfel/slagfel. Med okonventionell interpunktion avser hon i första hand upprepade fråge- eller utropstecken, medan okonventionell stavning främst avser talhärmande stavning. Några av de drag som Hård af Segerstad tar upp under den här rubriken kan ses som specifika för textmeddelanden som sänds med mobiltelefoner (sms), nämligen felaktiga förutsägelser som har att göra med den programvara som skall underlätta skrivandet av textmeddelanden, och konsonantskrift, det vill säga att man utelämnar

vokalerna i ord för att spara utrymme. I övrigt har avvikelser vad gäller mellanrum, stor/liten bokstav, interpunktion och stavning påträffats i så gott som hela materialet och kan därför uppfattas som typiska datorspråksdrag.

De drag som Hård af Segerstad kallar för *grammatiska drag* handlar främst om olika slag av syntaktiska reduktioner, det vill säga meningar som saknar någon i princip obligatorisk satsdel. Hon tar också upp några fall där hon anser att ordföljden inspirerats av engelska. Av dessa drag är det framför allt meningar i vilka subjektspronomen eller verbfraser utelämnats som är frekvent förekommande i materialet som helhet.

Med *logotyper* avser Hård af Segerstad olika exceptionella sätt att använda ASCII-tecken i kommunikationen. Det handlar alltså om smilisar, asterisker som omger uttryck, symboler som ersätter ord och markörer som visar vem ett meddelande är adresserat till. Med undantag för asteriskerna som saknades i e-postmaterialet och de s.k. adressatmarkörerna som endast fanns i webbchatten och snabbmeddelandena, var dessa teckenanvändningar utbredda i hela Hård af Segerstads material.

Med *lexikala drag*, slutligen, avser Hård af Segerstad olika former av vad som kan uppfattas som ett vardagligt ordval (t.ex. dialekt och svordomar), kodväxling liksom för talspråksproduktion typiska yttranden som t.ex. *hmmm*. Olika typer av förkortningar ses också som lexikala drag och kategoriseras som dels konventionella, dels okonventionella. Alla dessa drag förekommer i nästan hela materialet, det är endast e-posten som saknar exempel på kodväxling och för talspråksproduktion typiska yttranden.

Hård af Segerstads indelning och uppräknings ger en god översikt över hurdana från skriftspråksstandarden avvikande drag man kan finna i datorförmedlad kommunikation. Den visar på de olika typer av drag som står att finna och de olika nivåer av texten som dragen finns på. Listan är inte heller på något sätt unik utan kanske snarare sammanfattar det som också andra forskningsresultat tagit fram (jfr t.ex. Ferrara et al. 1991; Maynor 1994; Du Bartell 1995; Werry 1996; Crystal 2001; Firth 2001; Herring 2001).

Hård af Segerstads taxonomi har utgjort en viktig inspirationskälla och ett referensverk då de drag som undersöks i den här undersökningen valts ut. Jag har dock stannat för en något annorlunda uppställning för den här undersökningen, där jag går från större till mindre enheter, eller snarare från en

högre till en lägre nivå av texten. Den här använda uppsättningen drag behandlar vidare endast sådana drag som hade en stor spridning i Hård af Segerstads material, alltså som inte utgjorde specialdrag i en viss kommunikationsform. Också några andra justeringar har gjorts med hänsyn till den föreliggande analysens syften. För det första fokuserar den här delen av materialanalysen på form och endast form. De drag som studeras bör alltså ha så litet med innehållet att göra som möjligt – det skall handla om möjligast renodlad form. Risken för cirkelargumentation är nämligen annars överhängande. Till exempel kan det vara farligt att fästa alltför stor uppmärksamhet vid lexikala drag, eftersom det då kan bli så att jag påstår att en text har en socialt relaterad funktion för att den uppvisar vardagliga och personliga ord, men också att den socialt relaterade funktionen leder till användningen av vardagliga och personliga ord. Följden av detta blir att analysen möjligen kan uppfattas som något ytlig, men det är ett medvetet val att den här delen av analysen skall handla om just texternas yta.

Vidare ser Hård af Segerstad (2002) stavningar som *oxå*, *e* (är), *d* (det), *3vligt* som förkortningar, medan jag kategoriserar dem under rubriken okonventionella stavningsdrag. Förkortningar behandlas överhuvudtaget inte som en egen kategori i den här undersökningen. Bland de okonventionella stavningarna urskiljs vidare här tre olika typer: emfatisk stavning (*lååång*, *riiiktigt*, *Ååååh*, *MÅSTE*), talspråklig stavning (*dan* [dagen], *de*[t], *e* [är], *ja*[g], *nå'nting*, *nånstans*) och kreativ stavning (*kramiz*, *oxå*). Det här betyder att upprepning av bokstäver samt användningen av versaler i emfatiskt syfte tas upp under rubriken okonventionell stavning, och inte under teckenanvändning.

Vidare behandlar Hård af Segerstad det som hon kallar logotyper som en egen kategori. Jag väljer dock att uppfatta dem som en underkategori till avvikelserna i fråga om teckenanvändning. Det som av Hård af Segerstad kallas asterisker går dessutom här under benämningen känslo- respektive handlingsmarkörer (jfr Ahti 2002).

Med utgångspunkt i Hård af Segerstads (2002) taxonomi, men efter vissa modifieringar, valdes de tio dragen i listan nedan som exempel på sådana okonventionella formrelaterade skriftspråksdrag som enligt tidigare forskning är karakteristiska för datorförmedlad kommunikation. Det formrelaterade var alltså ett viktigt kriterium, även om det är uppenbart att innehåll och form givetvis svårigen kan särskiljas på ett definitivt sätt. Den här undersökningen gör i vilket fall som helst ett försök att hålla dem i sär och behandla

dem i olika analyskapitel. Varje drag som undersökts (definition och funktion) diskuteras mera ingående i samband med att resultaten av analysen redovisas i avsnitten nedan.

A. Meningsnivå – syntaktiska reduktioner

1. utelämnning av subjekt
2. utelämnning av verb och formellt subjekt i frågor

B. Ordnivå – stavning

3. okonventionell stavning (emfatisk, talspråklig eller kreativ)
4. slag- eller slarvfel

C. Teckennivå – mellanrum, stor/liten bokstav, teckenanvändning

5. utlämnade mellanrum
6. liten bokstav på stor bokstavs plats
7. okonventionell interpunktion
8. smilisar
9. känslo- och handlingsmarkörer
10. symboler som ersätter ord (inkl. adressatmarkörer)

Innan redovisningen av formanalysen tar vid, bör det här återigen påpekas att den här delen av avhandlingen inte på något sätt är ute efter att "sätta dit" skribenterna i forumet för deras slarviga skriftspråk. Undersökningen förhåller sig i detta avseende helt neutral till de undersökta texterna. Det ses snarare som ett intressant och positivt fenomen att skriftspråket fått nya användningsdomäner och samtidigt – möjligtvis – nya former. Jag vill därför inte som Firth (2001) tala om inkorrekta former (t.ex. i fråga om ofullständiga meningar och avvikande stavningar), utan hellre om till exempel *okonventionella* former, som är mer neutralt. Det är likaså helt enkelt intressant att kunna studera skriven text i en ovanligt "rå" form, där man inte nödvändigtvis satsat så mycket på editering eller redigering. Enligt Crystal (2001: 170) är texter i diskussionsforum av det här undersökta slaget "the nearest we are likely to get to seeing writing in its spontaneous, unedited, naked state". Detta uttalande kan dock ses som lätt överdrivet. Man får inte utesluta att många säkert satsar mycket på formen i sina diskussionsinlägg. Det är också värt att påpeka att många av dragen naturligtvis inte kan ses som unika för den

datorförmedlade kommunikationen. Men de har eventuellt fått speciellt stor uppmärksamhet just i det här sammanhanget.

7.2.2 Om analysen

Analysen av de formella dragen i texterna som avviker från standardenligt skrivet språk har skett manuellt så att varje diskussionsinlägg kontrollerats för förekomster av de utvalda dragen. Analysen startade med en grovanalys på basis av vilken ett regelverk för vilka drag som hör till vilken kategori byggdes upp. Antalet drag av respektive slag i inläggstexterna (eventuella rubriker utanför textrutan i sändformuläret har inte ingått i analysen) har antecknats och matats in i materialdatabasen. Dragen har också märkts ut i texten. Analysen av de iakttagna dragen har sedan skett så väl kvalitativt som kvantitativt. Det innebär att dragens olika användningskontexter och funktioner har granskats och om möjligt relaterats till tidigare litteratur. Den kvantitativa analysdelen har inneburit att dragens spridningsfrekvens i materialet har beräknats. Slutligen har också, som en sammanfattning av analysen, antalet drag per ord beräknats för varje diskussionsinlägg i materialet. Utgående från detta har tre olika kategorier av diskussionsinlägg etablerats med avseende på deras grad av okonventionalitet vad gäller skriftspråksbruket.

De exempel som illustrerar diskussionen i de följande avsnitten utgör i de allra flesta fall endast delar av diskussionsinlägg. Det har känts omotiverat att presentera hela inlägg där kanske bara ett ord eller ett tecken är det intressanta. Jag försöker dock ändå ta med så mycket av inlägget i fråga att det exemplifierade dragets användningskontext framgår.

I samband med att frekvensen av de enskilda undersökta dragen presenteras anges för de första hur många inlägg som innehåller ett eller flera av respektive drag i materialet som helhet. Därefter granskas varje drags förekomst i materialet mer ingående genom att antalet drag relateras till antalet ord i de olika förpackningsformat och funktionskategorier som identifierats i materialet i kapitlen 5 och 6. På detta sätt får man en uppfattning om dragens relativa spridning i de olika delarna av materialet, och man kan jämföra olika drag med varandra. Några mer avancerade statistiska beräkningar har dock inte ansetts motiverade i det här sammanhanget. Huvudpoängen i det här analys-

kapitlet är sedan de tre formkategorier som etableras i avsnitt 7.3.4 där alla drag räknas samman. Dessa kategorier får representera form i den sammanfattande diskussionen i kapitel 8 kring sambandet mellan kontext, funktion och form i materialet.

7.3 Resultat av formanalysen

7.3.1 Meningsnivå: syntaktiska reduktioner

Den första kategori av okonventionella skriftspråksdrag som analysen tagit fasta på är två typer av ofullständiga meningar – ofullständiga enligt regeln om att fullständiga meningar (satser) i svenska skall ha ett subjekt och ett predikat (jfr Andersson 1993: 116). De två typerna är för det första satser som saknar subjekt (t.ex. "Fick diabetes för två år sedan") och för det andra satser i frågeform som saknar formellt subjekt (*det*) och verb, vanligtvis verbet *vara* eller *finnas* (t.ex. "Någon som vet?"). Observera alltså att analysen ingalunda behandlar alla slag av ofullständiga meningar eller meningsfragment i materialet, utan endast har koncentrerat sig på två specifika typer som uppfattats som speciellt intressanta.

Syntaktiska reduktioner av dessa slag är något som omtalas också i tidigare undersökningar av datorförmedlad kommunikation. Man menar till exempel att meningar förkortas i chatt för att det skall gå snabbare att skriva (Ferrara et al. 1991; Werry 1996; Hård af Segerstad 2002) eller överhuvudtaget för att spara på skrivmödan (Herring 2001). I textmeddelanden är det också viktigt att vara sparsam med utrymmet, varför allt överflödigt ofta utelämnas (Hård af Segerstad 2002). Man menar också att utelämnning av satsdelar har att göra med försök att härma talspråkets informalitet (jfr Maynor 1994; Hård af Segerstad 2002; Herring 1998; Yates & Orlikowski 1993). Ferrara et al. (1991) diskuterar också om utelämnade satsdelar i datordiskussioner möjligen kan vara en följd av språklig inkompetens hos skribenterna (som hos barn eller utlänningar).

Utelämnning av subjekt

I materialet har 218 belägg på meningar som saknar subjektsled påträffats. Det handlar företrädesvis om vad som i *Svenska Akademiens grammatik* (Teleman et al. 1999: 965) kallas ellips av subjekt i första person, det vill säga det är ett "jag" som utelämnats. Av dessa finns 74 initialt i diskussionsinlägget, medan 137 finns någon annanstans i diskussionsinlägget och 7 inom en parentes. Att dessa utelämnningar skulle bero på språklig inkompetens är osannolikt, likaså talar mediets natur (asynkront och obegränsat utrymme) inte för att man skulle utelämnas subjekt för att spara tid eller plats. Istället handlar det nog om att skribenten ser denna typ av uttryck som lämpligt för stilen i inlägget.

Att använda subjektslösa meningar i början av ett inlägg handlar kanske om att man inte vill börja med ett *jag* och på det sättet framhäva sig själv, eller så ser man helt enkelt pronomenet som redundant information. Känslan av att skribenten vill tona ner sin egen person och understryka blygsamheten i sitt bidrag förstärks i inlägg som inleds med konstruktioner som de i ex. 7.1–7.4.

(7.1) Hej allihopa! Ville bara skriva några rader till er med nydebuterad diabetes, eller med barn som nyss har fått det. (dfgb172)

(7.2) Tjena..Vill bara meddela er en bra site som ni borde kolla in. (dfgb3)

(7.3) Måste bara få fråga andra diabetiker hur ni egentligen, helt ärligt talat, sköter er diabetes. (dfdf139)

(7.4) Skulle vilja ha hjälp och tips hur man kan gå ner i vikt när man är diabetiker. (uddf56)

Genom att utelämnas ordet *jag* och sätta in ett *bara* eller skriva *skulle vilja* istället för *vill* kanske man upplever att inlägget blir mindre framfusigt och mera hövligt. Men i de flesta fall handlar det antagligen snarare om att man vill skriva informellt och enkelt. Utelämnade *jag*-subjekt passar väl in i den stilen. Oftast är det dock så att bara en eller två av alla förekomster av första

persons pronomina utelämnas i ett och samma diskussionsinlägg, som i ex. 7.5, det vill säga det är sällan fråga om något konsekvent beteende.

- (7.5) Jag bor själv. Har haft Diabetes i 7 år. För en vecka sedan var jag med om riktigt lågt blodsocker, vilket skrämde mig eftersom jag som sagt bor själv. (nddg68)

Speciellt talspråksliknande blir en konstruktion med utelämnat subjekt i en mening som i exempel 7.6. Här kombineras dessutom den subjektslösa konstruktionen med upprepade utropstecken, upprepade punkter och liten bokstav i meningsbörjan (alla dessa drag diskuteras närmare senare i det här kapitlet), vilket ökar effekten av talspråkighet.

- (7.6) En annan sak som jag retar mig på är alla dessa värdelösa dietister!!.....menar de vet ju inte själva vad de snackar om.. (dndf33)

I samband med analysen gjordes ett försök att utröna om subjektet utelämnas speciellt ofta med vissa verb. Det visade sig att konstruktioner med hjälpverbet *ha* i olika form är speciellt vanliga. Exempel på sådana meningar ges nedan i ex. 7.7–7.10.

- (7.7) Har fått små röda blåsor på armarna (nddg3)
- (7.8) Har aldrig tyckt om annat godis än choklad (dfdf145)
- (7.9) har haft diabetes i typ 12 år.. (adof2)
- (7.10) Har nästan inte ätit något på tre dagar (dfgb113)

Det finns också rätt många konstruktioner med hjälpverben *vill* och *kan*, som i ex. 7.11–7.12.

- (7.11) Vill gärna snacka med dig. (uddf17)
- (7.12) Kan inte hitta något som stämmer in. (nddg18)

Man kan alltså se en eventuell tendens till att utelämna subjektet i konstruktioner som också annars blir långa i och med förekomsten av flera verbformer. Relativt många av de subjektslösa meningarna börjar också med predikaten *är* eller *håller med*, vilket ses i ex. 7.13–7.14.

(7.13) Är väldigt deppad över detta för det är något som jag väldigt gärna vill.

(dfdf146)

(7.14) Håller med er tjejer!

(uddf5)

Det finns 154 diskussionsinlägg i materialet som innehåller en eller flera subjektslösa meningar. Sammanlagt är antalet funna belägg 217. I tabellen nedan ses antalet subjektslösa meningar i förhållande till ordmängden i de olika förpackningsformaten respektive funktionskategorierna i materialet. Vad gäller förpackningsformaten verkar subjektslösa meningar vara mest frekventa i det kronologiskt strukturerade forumet riktat till allmänheten. Funktionskategorin *kontakter* har å sin sida den största relativa frekvensen subjektslösa meningar, men också i *umgänge* är andelen något högre än i de tre mer informationsrelaterade kategorierna. Även om skillnaderna överlag är små, kan det ses som en intressant detalj att frekvenserna faktiskt är något lägre i ungdomsformaten än i de allmänna. Subjektslösa meningar verkar alltså inte vara något typiskt ungdomsdrag.

Tabell 7.1 *Antal subjektslösa meningar i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förp.format	Antal subj.lösa meningar	Procent av förpacknings-formatet	Funktion	Antal subj.lösa meningar	Procent av funk-tionen
Ämnes-allm	134	0,36	Fakta	60	0,34
Ämnes-ungd	30	0,33	Erfarenheter	65	0,37
Kronol-allm	42	0,46	Åsikter	58	0,32
Kronol-ungd	11	0,28	Kontakter	14	0,69
			Umgänge	20	0,48
Summa	217		Summa	217	

Utelämnning av verb och formellt subjekt i frågor

Den andra typen av ofullständiga meningar som granskats i den här undersökningen är frågekonstruktioner i vilka såväl ett formellt subjekt som ett verb (*är* eller *finns*) utelämnas. Exempel på sådana konstruktioner är:

(7.15)	Någon här???	(udtp226)
(7.16)	nån som vill prata en liten stund.....?	(udtp278)
(7.17)	Nån som kan ge lite tips?	(uddf111)
(7.18)	Några bättre förslag kanske???	(dfgb87)

I alla dessa exempel skulle man alltså kunna sätta in ett *är det* eller *finns det* före pronominet *någon* eller *några*. Det finita verbet kan här ses som betydelse-svagt (Teleman et al. 1999: 966), vilket antagligen är en orsak till att det inte ses som nödvändigt. På detta sätt fungerar samtliga exempel i den här kategorin. Dessa konstruktioner används i speciellt stor utsträckning i det chattliknande kronologiskt strukturerade ungdomsforumet när man förhör sig om huruvida det finns någon annan i forumet som man kunde vara i kontakt med. Konstruktionen används också till exempel då man frågar efter om det finns någon som sitter inne med information som man skulle vara i behov av, som i de två senare exemplen.

I materialet har sammanlagt 29 konstruktioner av ovan beskrivet slag påträffats. Största delen av dem (17 st.) finns i det kronologiskt strukturerade forumet för ungdomar, medan de övriga tolv är ungefär jämnt utspridda på de övriga förpackningsformaten. De allra flesta drag av den här typen finns i funktionskategorin *kontakter*, i form av chattönskemål (som i ex. 7.15 och 7.16 ovan).

7.3.2 Ordnivå: stavning

Okonventionell stavning (emfatisk, talspråklig eller kreativ)

I materialet har tre i princip olika typer av okonventionell stavning iakttagits. Det handlar för det första om så kallad *emfatisk stavning* i form av antingen versaler eller upprepade bokstäver, för det andra om *talspråklig stavning* där stavningen härmar uttalet och för det tredje om vad jag kallar *kreativ stavning* där syftet kan uppfattas som lek med språket.

Den *emfatiska stavningen* omnämns ofta i samband med undersökningar av språket i datorförmedlad kommunikation. Idén är alltså att man med stavningens hjälp försöker uttrycka prosodiska element eller paralingvistisk information – det vill säga man försöker imitera talspråkets betoningar och tonfall samt minspel och ansiktsuttryck hos talaren med hjälp av tangentbordet (t.ex. Lundström 1997; Herring 2001; Crystal 2001).

Ett sätt att indikera emfas är alltså att skriva ord (eller uttryck) med stora bokstäver. I materialet har 116 sådana fall påträffats. Det vanliga är att man försöker betona ett ord inne i en text genom att skriva det med stora bokstäver, som i ex. 7.19–7.23.

(7.19)	Det känns som det verkar FÖR snabbt.	(dfdf91)
(7.20)	Jag HATAR diabetes!!!	(uddf61)
(7.21)	Hans värden är MYCKET bättre och läkaren är riktigt stolt över honom.	(nddg51)
(7.22)	Du undrar vad du bör göra för att gå ner i vikt - TRÄNA!	(adof16)
(7.23)	Någon som vet om det finns gluten OCH sockerfria kakor, godis och glass???	(dfgb78)

Det förekommer också att hälsningsord skrivs med stora bokstäver, som i exempel 7.24 och 7.25 nedan. I det andra exemplet (7.25) kan man tänka sig att skribenten vill lägga speciellt stor vikt vid sina kramar; det blir mer intensiva kramar om de skrivs med stor bokstav.

(7.24) TJENA! Jag är en tjej på 11 år. (udtp225)

(7.25) KRAMAR från mig!! =) (adof54)

I några fall skrivs också längre uttryck med stora bokstäver, som exempel 7.26 nedan. Funktionen är givetvis densamma som när endast ett ord skrivs med versaler i betonande syfte.

(7.26) Tror att din egen produktion är säkrad men ÄR INTE ALLS
SÄKER... (dfgb124)

Ett problem med att skriva längre textstycken med stora bokstäver är att detta kan tolkas som att man skriker, vilket uppfattas som ett oartigt beteende (Hård af Segerstad 2002). I diabetesdiskussionerna är detta ovanligt. Endast några enstaka inlägg skrivs i sin helhet med stora bokstäver. Av dem förekommer ett (ex. 7.27) i den chattliknande diskussionen och här är skrikfunktionen ganska uppenbar. Frustrationen över att ingen vill tala med personen leder till ett litet utbrott.

(7.27) FAN ÄR DET INGEN PÅ DENNA KANAL (udtp132)

Det andra sättet att indikera emfas med hjälp av stavningen är att upprepa bokstäver. Detta förfarande är inte så väldigt vanligt i materialet; endast 33 fall har påträffats. Också här rör det sig om ord i texten som man vill betona, och som kanske också i talad kommunikation skulle uttalas med utdragen vokal. Exempel på emfas med upprepade bokstäver ses i ex. 7.28–7.29.

(7.28) Läkarna stod som frågetecken och fattade iiiiiingenting under denna
tid (dfgb137)

(7.29) Fan va dåligt av svenska staten att ens tänka tanken.. det suuuger ju verkligen att man skulle få betala för att kunna leva normalt.. (uddf22)

Också ett fall av *kram* som betonas med upprepade bokstäver har påträffats (ex. 7.30). Man kan alltså intensifiera sina kramar både med hjälp av versaler (ex. 7.25 ovan) eller upprepad *a*-vokal.

(7.30) kraaam till alla oss som kämpar med nålar (ade77)

En stor del av de upprepade bokstäverna finns emellertid i ord som kan karakteriseras som typiska för talspråksproduktion och som uttrycker känslor eller tvekljud (jfr Hård af Segerstad 2002). Dessa görs mera uttrycksfulla med hjälp av upprepade bokstäver, som i följande exempel (ex. 7.31–7.34):

(7.31) Ååååh, tänk att få ta sig en Gin & Tonic... (dfdf37)

(7.32) jag har sällan känt att "åhhhh, det här suger så jävla hårt!!" (adof54)

(7.33) Hmmm .. Är nervös inför antikroppstestet imorgon ... (dfgb119)

(7.34) vatten och musli? njaa (nddg46)

I dessa fall kan både betoningen men också talspråkshärmingen ses som bakomliggande orsaker till de upprepade bokstäverna. I materialet finns ett extremfall i den här kategorin. I (udtp265) uttrycker skribenten sin irritation över den låga aktiviteten med att säga "blä vad alla är tråkiga" med ett *blä* som innehåller 1 118 ä:n.

I något fall kombineras också stora bokstäver och upprepade bokstäver, vilket ger en kanske ännu större enfatisk effekt. Detta ses i ex. 7.35.

(7.35) sånt gör en så jävla förbannad så man vill SKRIIKA högt. (adof25)

Försöken att i skriften härma talet är ännu mera framträdande i de olika fall av *talspråklig stavning* som har påträffats i materialet. Också den talspråks-

liknande stavningen omtalas i tidigare undersökningar av datorförmedlad kommunikation (Lundström 1997; Werry 1996; Crystal 2001 m.fl.). I materialet har 331 stavningar som kategoriserats som talspråkliga påträffats. En del av dem är endast vardagligare former av ord (vilka förekommer rätt frekvent också i andra typer av texter), såsom *dej, mej, sej, sen (sedan), sån, nån* och *nåt*, medan andra är utgör tydligare försök att närma skriften till talet, som *d* eller *de* för *det* och *ja* för *jag*. Även om de vardagligare stavningsformerna inte är speciellt extrema eller ovanliga är det ändå intressant att ta med dem som en faktor i texternas form, eftersom även de motsvarande mer skriftspråkliga och högtidliga varianterna finns representerade i materialet. Att välja den mer vardagliga varianten kan alltså ses som en strategi att göra sin text mer informell. De mest frekventa talspråkliga stavningsvarianterna i materialet ses i tabell 7.2.

Tabell 7.2 *De vanligaste talspråkliga stavningsvarianterna i materialet och deras frekvens*

Ord	Antal
nån	52
sen	49
mej	27
o (och)	23
e (är)	23
å (och)	16
nåt	16
sånt	13
de (det)	11
nånting	9
sån	9
såna	7
ja (jag)	6
va (vara)	5

Övriga exempel har fyra eller färre förekomster, många endast en, som t.ex. *asså* (*alltså*), *imorron* och *tat lugnt* (*ta det lugnt*). Dessa utgör dock intressanta exempel på strategier som används i syfte att "skriva som man säger" (jfr bl.a. Crystal 2001).

Påfallande speciella och lekfulla stavningar finns det inte mycket av i det här materialet. De enda exempel som kan kategoriseras som *kreativa* är *Hallojzan!* (adof35), *Hejzan!* (adof4), *kramiz* (dfgb121), *kramizzar* (dfgb1) och *puzz* (adof35). Att man som här skrivit *s* med *z* kan jämföras med andra undersökningar i vilka man påträffat samma fenomen i engelsk kommunikation, t.ex. *seemz* (Werry 1996) och *gamez* (Crystal 2001: 88). Jag har även placerat stavningen *oxå* i den här kategorin, även om den lika väl kunde ses som en tal-språksliknande stavning. Eftersom *också* och *oxå* dock låter i princip lika ser jag *x*:et i *oxå* snarare som lekfullhet än som ett försök att härma ordets uttal. I materialet finns 11 fall av *oxå* och dessutom ett *åxå*.

Förutom att speciella stavningar kan vara ett sätt att härma det talade språket kan man också se dem som ett sätt att markera gruppidentitet (Paolillo 1999) eller visa att man kan den rätta jargongen som är typisk för ett visst medium (Crystal 2001: 89). Eventuellt kan man dock likaså tänka sig att stavningar som *Hallojzan!* snarare är ett tecken på individualitet (man vill sticka ut från mängden) än grupptillhörighet. Men framför allt är stavningarna kanske helt enkelt markörer för en informell och avslappad social relation (Shortis 2001; Hård af Segerstad 2002). I viss mån kan talspråkliga eller annars exceptionella stavningar också användas för att spara tid och utrymme. Ibland är stavningarna dock varken kortare eller enklare än de konventionella formerna, varför också andra strategier måste ligga bakom dem (Hård af Segerstad 2002).

Både Shortis (2001) och Hård af Segerstad (2002) hävdar att de speciella stavningarna sällan är slumpmässiga utan utvalda för att signalera en viss attityd eller semantisk nyans. De är alltså ett resultat av skribentens medvetna val. Det faktum att det i materialet finns exempel på diskussionsinlägg som uppvisar inkonsekvens vad gäller bruket av stavningsformer (som ex. 7.36 och 7.37 nedan med både *någon* och *nån* respektive *är* och *e*) gör dock att man kan ställa sig något skeptisk till medvetenheten i valet av stavningsvariant. Åtminstone ibland kan man säkert tänka sig att det bara råkar bli på ett visst sätt.

(7.36) Jag undrar om det finns någon som har fått laserbehandla sina ögon ?? jag skulle gärna vilja veta lite om den behandlingen...från nån som har varit med om det eller vet nått om det..
(udtp218)

(7.37) Typ det är bara att ta sina sprutor och äta men det e mer än så.
(uddf78)

I följande inkonsekventa exempel (7.38) kan man dock tänka sig att en medveten strategi ligger bakom det mer talspråkligt skrivna inskottet i parentesform. Detta kan uppfattas som en mer personlig och värderande kommentar till den i övrigt rätt faktabetonade framställningen.

(7.38) Båda "svaren" du har är rätt, kroppen börjar bryta ner muskler och fett(mest muskler e ja rädd....) för att kunna förse hjärnan med glukos. Det är just näringsbristen till hjärnan som gör att man känner sig nere.
(dfdf19)

Antalet diskussionsinlägg som innehåller en okonventionell stavning av ovan beskrivna slag är 311; dessa drag finns alltså i en knapp tredjedel av materialet som helhet. I analysen har sammanlagt 510 förekomster av okonventionella stavningar påträffats. Då dessa relateras till den totala mängden ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori (tabell 7.3), ser man att stavningsdragen som helhet går ganska bra att koppla till ungdomsforum och till mer socialt relaterad kommunikation. Informationsutbyte i ett ämnesvis strukturerat allmänt forum verkar dock inte vara den rätta platsen för okonventionell stavning. Överlag kan man konstatera att skribenterna i dessa diskussionsforum är ganska återhållsamma i fråga om stavningsrelaterat nyskapande. De okonventionella former som förekommer handlar i stor utsträckning om ganska traditionella vardagliga stavningsvarianter.

Tabell 7.3 *Antal okonventionella stavningsdrag i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpacknings-format	Antal stavn.-drag	Procent av förpacknings-formatet	Funktion	Antal stavn.-drag	Procent av funktionen
Ämnes-allm	178	0,5	Fakta	64	0,4
Ämnes-ungd	138	1,5	Erfarenheter	104	0,6
Kronol-allm	95	1,0	Åsikter	191	1,1
Kronol-ungd	99	2,5	Kontakter	72	3,6
			Umgänge	79	1,9
Summa	510		Summa	510	

Slagfel/slارفel

Att meddelanden i datorförmedlad kommunikation ofta skrivs snabbt och därmed uppvisar en hel del slag- och slارفel är också något som tidigare undersökningar tagit fram (t.ex. Ferrara et al. 1991; Lundström 1997; Herring 1998, 2001; Crystal 2001). Man menar att meddelandena är snabbt formulerade och dåligt korrekturlästa, som ett resultat av att man vill att kommunikationen skall vara snabb och mödolös (Herring 2001). Det finns dock en stor situationell och individuell skillnad. Crystal (2001) menar att en del skribenter inte alls bryr sig om hur mycket slارفel det finns t.ex. i deras e-post-meddelanden, medan andra noggrant läser igenom sina texter innan de skickas iväg. I mer formella sammanhang är man kanske också mer mån om att kontrollera sin text. I de råd för e-postskrivande i mera formella sammanhang som börjar uppkomma påpekas det också alltid att man skall försöka undvika slارفel eftersom de kan störa läsningen eller rentav göra texten svår att förstå.

I den här analysen har jag fäst uppmärksamhet vid olika typer av fel i texterna som kan kategoriseras som uppenbara slارفel. Eftersom de flesta finns på ordnivå presenteras slagfelen här, även om en liten del av dem också finns på meningsnivå (utelämnade ord) eller teckennivå (överflödiga tecken, se nedan). Det är naturligtvis svårt att dra en gräns mellan vad som är fel som

beror på att skribenten inte kan en viss regel (t.ex. felstavningar) eller på att fingret sluntit på tangenten eller inte alls träffat en tangent. Jag räknar heller inte som slarv sådant som hänför sig till andra kategorier i analysen av okonventionella drag, som t.ex. utelämnade mellanrum eller obligatoriska stora bokstäver i meningsbörjan eller namn (jfr Herring 1998 som har en något annorlunda kategoriseringen av *errors* i sitt material). Det som jag däremot observerat är bokstäver som uppenbart har kastats om eller utelämnats, liksom saknade eller överflödiga ord där det är ytterst osannolikt att skribenten verkligen gjort "felet" med avsikt. Man kan säga att felen är av det slaget att man kan anta att skribenten själv skulle uppfatta dem som fel vid en noggrannare genomläsning av texten. Det handlar med andra ord om vad man kallar normkollapser snarare än normluckor eller normkonflikter (jfr Teleman 1979).

De typer av slarvfel som påträffats i materialet är

- utelämnade bokstäver:

det behöver du ine vara (nddg14)

- överflödiga bokstäver:

mmotionerar (nddg67)

- omkastade bokstäver:

edt vore roligt om du hörde av dig (adof14)

- fel bokstäver:

I så fall xan ni maila till mig (adof21)

- utelämnade ord:

man inte VETA möjligen hoppas (dfgb5)

- överflödiga ord:

ska man genast sluta med med dem (dfgb45)

- felplacerade mellanslag:

jag fick reda på att ja ghade diabetes (adof34)

- överflödiga tecken:

i början s;å lever man faktiskt i sin egen lilla värld (ade38)

Vad gäller överflödiga ord menar Herring (1998) att dessa kan vara en följd av bristande syntaktisk planering. Det kan man mycket väl tänka sig är fallet i

följande exempel. Talspråkslikheten är här intressant eftersom det uppfattas som typiskt för talspråk att man ändrar eller korrigerar sin konstruktion mitt i ett yttrande. När detta fenomen sker i skrift, som i ex. 7.39, är det mer uppseendeväckande.

(7.39) En auktorisering behöver är ingen garanti för ngt. (dfgb5)

Ferrara et al. (1991) uppmärksammade att det i elektronisk kommunikation förekommer att man korrigerar skrivfel genom att skriva ordet på nytt (och låta det felskrivna stå kvar), istället för att radera och skriva om det felskrivna ordet. Sådana exempel finns inte i materialet. Man kan dock eventuellt tänka sig att det är fråga om något liknande fenomen i följande exempel, där skribenten ändrat tempusform men inte raderat den första varianten.

(7.40) vad menar du menade du med first class (udtp158)

Som ett specialexempel på slarvfel i materialet kan ordet *diabetes* som ju är ytterst centralt för kommunikationen tas upp. Av ordet *diabetes* finns följande varianter: *diabetees* (2 st.), *diaabetes*, *diabetis* (2 st.), *deabetes*, *diabets*, *diabetres* och *diabetas*. Det är förstås klart att ett så pass frekvent ord rent statistiskt sett riskerar att bli gålet ibland, men det är ändå intressant att det finns så många varianter av ett så viktigt ord.

En knapp femtedel av diskussionsinläggen har i analysen konstaterats innehålla någon form av de studerade varianterna av slag- eller slarvfel, närmare bestämt 183 inlägg. Det sammanlagda antalet drag av denna typ som identifierats är 238. Det är dock inte helt lätt att entydigt avgöra vad som tillhör den här typen av fel och vad som t.ex. är ett stavfel, som den här kategorin alltså inte omfattar. Beräkningen av antalet slagfel kan därför inte påstås vara absolut slutgiltig, varför de siffror som anges i tabell 7.4 nedan närmast anger riktlinjerna. Det är dock intressant att se att andelen slag- eller slarvfel (så som de här räknats) är nästan densamma i förhållande till antalet ord i de olika förpackningsformaten, nämligen kring 0,4–0,5 %. Andelen är dock något större i ungdomsforumen, vilket kanske kan tolkas som att ungdomar här har en något högre toleransnivå. Skillnaden är emellertid försumbar om man jämför med andra skillnader i materialet mellan ålderskategorierna. När det gäller funktionskategorierna har *kontakter*- och *umgänge*-funktionerna aningen högre värden än de mer informationsorienterade funktionskategorierna. Man

verkar alltså tillåta sig att vara lite mindre noggrann i mer socialt relaterad kommunikation. Siffrorna är dock också här i stort sett av samma storleksklass och man kan dra den försiktiga slutsatsen att slagfel eller slarvfel är ungefär lika frekventa oberoende av var eller varför man diskuterar.

Tabell 7.4 *Antal slag- eller slarvfel i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpackningsformat	Antal slagfel	Procent av förpackningsformatet	Funktion	Antal slagfel	Procent av funktionen
Ämnes-allm	136	0,36	Fakta	66	0,37
Ämnes-ungd	49	0,54	Erfarenheter	57	0,32
Kronol-allm	32	0,35	Åsikter	76	0,43
Kronol-ungd	21	0,53	Kontakter	15	0,74
			Umgänge	24	0,58
Summa	238		Summa	238	

7.3.3 Teckennivå: mellanrum, stor/liten bokstav, teckenanvändning

På den lägsta nivån av texterna, teckennivån, har sex olika typer av okonventionella skriftspråksdrag studerats. Det handlar om utelämnade mellanrum, små bokstäver där stor bokstav egentligen är obligatorisk, mångfaldig eller utelämnad interpunktion, smilisar, uttryck inom asterisker för att ange känslor eller handlingar liksom tecken som ersätter ord i diskussionsinläggen. Största delen av dessa drag är egentligen inte specifika för datorförmedlad kommunikation, men de verkar vara speciellt utbredda här. Smilisar och känslo- och handlingsmarkörer är emellertid unika datorspråksdrag, som dock eventuellt håller på att spridas också till andra medier.

Utelämnade mellanrum

I materialet har sammanlagt 299 fall av utelämnade enligt skriftspråkets standardnorm obligatoriska mellanrum i texterna observerats. Dessa kan delas in i fyra olika kategorier.

- mellanrum saknas mellan punkt(er) eller andra skiljetecken och den första bokstaven i följande mening/sats

(7.41) Hej [namn]. Hur får jag tag på BCL,eller är det bara att ringa till luftfartsverket?Sista kursen för året börjar snart så jag börjar bli lite desperat.Tack för tipset.

- mellanrum saknas efter kommatecken i uppräkningsrader

(7.42) Kvälls mat hårt bröd, frukt,råris,keso,grönsaker,fibrer,sojamjölk
(dndf10)

- mellanrum saknas mellan separata ord

(7.43) jag har upplevt väldigtmycket.
[namn] skolanslärare är toppen (uddf105)

- mellanrum saknas före/efter parentes

(7.44) en kväll när jag var ute och gick med mina kompisar(en ganska lång promenad)så började jag känna mig lite ranglig och snurrig (uddf94)

Av dessa är den första typen den mest frekventa. Ett speciellt intressant och utbrett fall av utelämnade mellanrum har jag funnit i årsangivelser av typen *jag har en son på snart 4år* (dfgb7). Det verkar vara relativt vanligt att skriva ihop ordet *år* med siffran framför. En potentiell orsak till att detta sker är att man uppfattar *år* som en måttbeteckning av typen *km* eller *dl*. Visserligen skall också dessa föregås av ett mellanrum, men det är rätt vanligt att man inte känner till den regeln. Att man en gång väljer att skriva ihop siffran och *år* behöver dock inte betyda att man alltid gör det. I materialet finns diskussionsinlägg som innehåller årsangivelser både med och utan mellan-

rum, som t.ex. i *jag är 14 år och har haft diabetes i ca 6år tror jag..* (udtp148). Bruket verkar alltså vara något slumpartat, men de många exemplen vittnar ändå om att detta förfarande har en viss spridning.

I sms där man bara har ett begränsat utrymme till sitt förfogande kan en utrymmessparande strategi vara att låta bli att sätta mellanrum mellan orden (Hård af Segerstad 2002). Några sådana orsaker finns inte i diskussionsforum, så när mellanrum saknas här är det snarare fråga om slarv eller okunskap, eller att man helt enkelt ser den här regeln som onödig. Avsiktligheten är mest plausibel i texter där mellanrum konsekvent utelämnas mellan meningar, som i exempel 7.45 nedan.

(7.45) Till ENSAM!Du undrade vad man ska ligga i värde när man är gravid.Man får inte överstiga 5,0.Helst ska man ligga under det till och med.Jag var på en kurs på [ort] sjukhus,där sa dom att det inte är bra att bli gravid när man har höga värden.Om man äter tabletter ska man genast sluta med dem,det kan bli missfall!!LYCKA TILL!

(dfgb45)

Att man utelämnar mellanrum före följande mening då man avslutat meningen med flera punkter kan ha att göra med att man vill ge texten ett högre, kanske mer talspråkslikt tempo, eller indikera en paus som är inte är lika stor som i fråga om punkt och ny mening. Detta förfarande kan liknas vid flera punkter mitt inne i en mening där man fortsätter med liten bokstav, vilket i den här undersökningen kategoriseras som en interpunktionsavvikelse (se nedan). I exempel 7.46, som utgör slutet på ett inlägg, trappas takten hela tiden upp. I början av inlägget finns det mellanrum mellan alla meningar, men till sist saknas såväl mellanrum som stora bokstäver.

(7.46) Kul om någon kommer på vad det kan vara..Jag skulle bli jätte glad om någon svarade..För det gör ingen på mina inlägg..blabla..jag ska va tyst..hejdå :)

(dfgb56)

Man kan alltså dra slutsatsen att utelämnning av normenliga mellanrum i de undersökta texterna kan vara en följd av slarv, av att man inte känner till normen eller av att man vill bryta mot den för att uppnå någon speciell effekt.

Utelämning av mellanrum förekommer i sammanlagt 162 diskussionsinlägg. Totalt är antalet utelämnade mellanrum 299. Tittar man på antalet utelämnade mellanrum i förhållande till antalet ord i de olika kategorierna av diskussionsinlägg ser man att de ämnesvis strukturerade forumen har något mindre andel utelämnade mellanrum än de kronologiska. Något specifikt ungdomsdrag verkar utelämning av mellanrum inte vara. *Fakta*-funktionen har å sin sida den minsta relativa andelen av funktionskategorierna, medan *kontakter* har den största. Skillnaderna är dock förhållandevis små, och någon verkligt tydlig trend kan man inte iakta.

Tabell 7.5 *Antal utelämnade mellanrum i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpacknings-format	Antal utelämn. mellan-rum	Procent av förpacknings-formatet	Funktion	Antal utelämn. mellan-rum	Procent av funktionen
Ämnes-allm	181	0,49	Fakta	56	0,31
Ämnes-ungd	42	0,47	Erfarenheter	103	0,59
Kronol-allm	55	0,61	Åsikter	100	0,56
Kronol-ungd	21	0,53	Kontakter	19	0,94
			Umgänge	21	0,51
Summa	299		Summa	299	

Utelämnade stora bokstäver

Versaler är i svenskan obligatoriska bland annat i meningsbörjan och i egenamn. I materialet bryter man mot denna norm genom att inleda diskussionsinlägg och meningar i dessa med liten bokstav. Också personnamn¹⁷ eller ortnamn skrivs ibland med liten bokstav, som i ex. 7.47.

¹⁷ Små bokstäver i signaturer har dock inte noterats.

(7.47) någon som har diabetes som har erfarenheter av dykning? skall åka
till australien och vill ta dykarcert.
(ade20)

Ibland förekommer någon enstaka liten bokstav där en stor skulle vara norm-
enlig inne i ett diskussionsinlägg som i övrigt på denna punkt följer standar-
den. Då kan den utelämnade stora bokstaven med stor sannolikhet tolkas
som slarv. I vissa inlägg är dock användningen av endast små bokstäver kon-
sekvent, som i följande exempel (7.48).

(7.48) hejhejhallå!
jag är 16 år och har haft diabetes i 5 år.
jag har funderat fram och tillbaka på det här med pump. men är det
inte jobbigt med pump. jag menar när man ska duscha och så? har ni
några goda råd om hur jag ska göra?
(dndf27)

I dylika fall är det troligt att skribenten avsiktligt struntar i att använda
versaler. Detta kan bero på att man vill skriva så snabbt som möjligt och spara
på skrivmödan (jfr Herring 2001), eller att man vill ge sin text en viss stil. Det
finns dock också många fall i vilka meningar ibland inleds med stor bokstav,
ibland med liten, som i ex. 7.49 (namnet på staden i exemplet skrivs också
med liten bokstav). Vad som föranleder denna blandning är svårt att uttala
sig om, kanske handlar det också här endast om slarv och slump.

(7.49) Jag fick diabetes för ca 4 månader sen å det skulle va kul om nån
ville maila å snacka me mej. jag e 14 år å bor i [stad]. e det nån annan
från [stad] som har diabetas?? Jag känner ingen som har det!!
(adof51)

Ferrara et al (1991) observerade också gemener i meningsbörjan och namn i
den synkrona datorförmedlade kommunikation de studerade, och undrade
om det var ett tecken på att en ny norm (för det nya mediet) är i antågande.
De konstaterade att folk inte verkar veta hur man skall göra i datorförmedlad
kommunikation i det här fallet. Samma vacklan kan alltså fortfarande ses i
mitt material.

Att man ignorerar stora bokstäver är speciellt vanligt i chattspråk (Werry
1996). Detta gäller i engelskspråkiga chattar även för pronomenet *I*. Det är

därför inte förvånande att rätt många exempel på utelämnning av stora bokstäver finns just i korta dialogiska socialt relaterade diskussionsinlägg, av nedan exemplifierade typ.

(7.50) vill nån chatta??? (udtp120)

(7.51) ok hur länge har du haft diabetes då (udtp178)

(7.52) i 10 år (udtp201)

Någon absolut regel är detta dock på intet sätt; det är i stort sett lika vanligt att man bemödar sig om att trycka in shift-tangenten och skriva en stor bokstav också i chattliknande snabba diskussioner. Bruket verkar snarare vara personrelaterat än funktionsrelaterat.

Sammanlagt 290 inlägg med utelämnade obligatoriska stora bokstäver har påträffats i materialet. Vad gäller antalet utelämnade stora bokstäver i förhållande till det totala antalet ord i respektive kategorier är trenden ganska tydlig. Sammanlagt har 513 utelämnade stora bokstäver påträffats vid analysen. Deras andel är större bland inläggen i ungdomsforumen, och störst i det kronologiska ungdomsforumet. Andelen är vidare allra lägst bland de inlägg som kategoriserats som *fakta*, och störst i *kontakter*- och *umgänge*-kategorierna. Att utelämnas stora bokstäver verkar alltså höra till de drag som är speciellt vanliga hos ungdomar och i socialt relaterad kommunikation.

Tabell 7.6 *Antal utelämnade stora bokstäver i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpackningsformat	Antal utelämn. stora bokst.	Procent av förpackningsformatet	Funktion	Antal utelämn. stora bokst.	Procent av funktionen
Ämnes-allm	192	0,51	Fakta	60	0,34
Ämnes-ungd	179	1,99	Erfarenheter	105	0,60
Kronol-allm	47	0,52	Åsikter	157	0,88
Kronol-ungd	95	2,38	Kontakter	53	2,63
			Umgänge	138	3,34
Summa	513		Summa	513	

Okonventionell interpunktion

Avvikande och ofta expressiv teckenanvändning är något som vanligen omnämns i fråga om språket i datorförmedlad kommunikation (t.ex. Lundström 1997; Crystal 2001). Också i det här materialet finns en stor mängd avvikelser från traditionellt skriftspråk som i analysen kategoriserats under rubriken okonventionell interpunktion. De olika typer av okonventionell interpunktion som kunnat iakttas är följande:

- upprepade punkter (i slutet av eller inne i meningar)
- utelämnad interpunktion
- överflödiga mellanrum före interpunktion
- upprepade fråge- eller utropstecken
- kombinationer av fråge- och utropstecken
- snedstreck före signatur
- övriga normavvikelser

Dessa olika varianter av okonventionell interpunktion exemplifieras och diskuteras nedan.

För att börja med användningen av upprepade punkter så är detta inget som standardenligt skriftspråk är helt främmande för. Tre punkter i rad kan enligt *Svenska skrivregler* användas för att markera att ett ord eller en mening inte har avslutats. Tre punkter kan också användas för att ange paus eller avbrott i en text, varvid det är meningen att läsaren själv skall fundera ut fortsättningen. *Svenska skrivregler* varnar emellertid för ett obetänksamt eller ymnigt bruk av den här typen av interpunktion. I datorförmedlad kommunikation verkar dock upprepade punkter – och då inte bara tre utan lika väl två eller fyra eller fler – vara ett vanligt fenomen. I det material som undersökts här finns många olika exempel på upprepade punkter. De finns både i meningsslut och mitt i meningar. Det är inte alldeles enkelt att sätta fingret på vilken funktion punkterna fyller, det vill säga varför skribenten valt att använda flera än en punkt. Vad gäller punkterna i meningsslut är det bara i vissa fall som de kan tolkas som ersättning för något som utelämnats, som i exempel 7.53.

- (7.53) när jag haft sjukdommen i 5 år hände inget men när jag nu haft den i 14 så hände något...
(dfdf2)

Vad som hände låter skribenten vara osagt. Den fras som utelämnats skulle kanske ha börjat med ett *nämligen*. Också några andra av förekomsterna av upprepade punkter i materialet kan möjligtvis ersätta en *nämligen*-sats. Ibland, som i exemplet ovan, är det omöjligt att veta vad skribenten syftar på, ibland handlar det om "som vi ju alla vet"-fraser, som i ex. 7.54.

- (7.54) Kolla gärna blodsockret ofta, känningar med tillhörande sötsaker är ju inte att rekommendera..
(uddf57)

I några meddelanden i materialet använder skribenten konsekvent flera än en punkt i meningsslut. Avsikten är kanske då, som i ex. 7.55, att ge texten en viss, möjligen talspråkshärmande, stil.

- (7.55) Fan va dåligt av svenska staten att ens tänka tanken.. det suuuger ju verkligen att man skulle få betala för att kunna leva normalt.. nej om dom själva hade diabetes tror jag inteatt dom hade lagt fram ett förslag om sådant..
(uddf22)

I exemplet ovan (7.55) kombineras de dubbla punkterna med liten bokstav i meningsbörjan, vilket bidrar ytterligare till den informella stilen. Men detta förfarande är ingalunda allennärådande kutym – upprepade punkter kan lika väl följas av stor inledande bokstav i följande mening. Möjligtvis har då punkterna oftare andra funktioner än att göra texten talspråkslik. I materialet finns bland annat flera fall där upprepade punkter verkar användas för att knyta an till den diskussion som föregått inlägget, vilket ex. 7.56 och 7.57 utgör exempel på.

- (7.56) Så olika det kan vara...Och så tycker jag att DEX är strålande!
(dfdf23)

- (7.57) Självklart är man rädd för komplikationer... Min första läkare sa till mig att varje gång jag har över 10 år det farligt...
(uddf69)

Upprepade punkter används också istället för utropstecken efter hälsningsfraser i början av diskussionsinlägg, som i ex. 7.58 och 7.59.

(7.58) Tjena..Vill bara meddela er en bra site som ni borde kolla in (dfgb3)

(7.59) Hej och tack för ditt mail... (ade54)

På samma sätt verkar det som att upprepade punkter rätt ofta får ersätta utropstecken eller frågetecken (eller en enkel punkt) också mitt inne i eller kanske speciellt i slutet av diskussionsinlägg. Exempelen 7.60-7.62 exemplifierar detta.

(7.60) vet någon var den kommer att kosta eller om den fungerar som andra hjälpmedel.. (ade8)

(7.61) Ha en bra dag..... (dfgb18)

(7.62) Maila mig och berätta... (uddf32)

I det sista exemplet (7.62) (ev. även i 7.61) kan man också tolka punkterna som ett sätt att hålla kanalen öppen, att visa att ordet är fritt för fortsatt diskussion. Det finns några andra exempel i materialet som kunde tolkas på det här sättet, eftersom de står sist i inlägget, som t.ex. 7.63 nedan.

(7.63) Tycker ni som har pump att väskorna är bra? Vadväskan är min favorit... (uddf41)

Upprepade punkter kan användas för att skapa ett visst tempo eller tonfall i texten, eller ange en paus t.ex. före ett nytt diskussionstema, eller en ny invinkling (jfr Werry 1996). På detta sätt kan den skrivna texten fås att likna talad kommunikation (Yates & Orlikowski 1993), vilket man ofta verkar eftersträva i datorförmedlad kommunikation. Man kan kanske se det som att diskussionsinlägget på något sätt mjukas upp från den grad av stelhet som kan upplevas som förknippad med skriven text. Exempel på fall där man i tal kunde tänka sig att punkterna antyder en tempoväxling eller starkare beto-

ning efter en kort (andnings)paus är följande två utdrag ur diskussionsinlägg i materialet (ex. 7.64 och 7.65).

(7.64) Jag menar, 5 är ju ett bra värde, men om det i själva verket är 7, är det kanske inte riktigt lika bra... Men jag älskar som sagt allt annat med Dexen.
(dfgb27)

(7.65) Jag ska bara säga det att alla som tycker att det är skit jobbit och allt vad ni säger..... skit i och tänk på det viset!!!!!!!!!!!!!!
(adof22)

I utdraget nedan (ex. 7.66) kan man tolka de upprepade punkterna som ett tecken på att skribenten håller på att fundera medan hon skriver (angående när man skall sluta med p-piller om man planerar en graviditet). För att komma vidare i sina funderingar ställer hon en preciserande fråga till sin diskussionspartner som har erfarenheter av saken.

(7.66) Så hur bör man göra? Jag kan se att det nog är bra att låta kroppen hämta sig från alla år med extrahormoner... HAr de som blivit gravida på en gång haft några problem?
(dfdf59)

Punkter kan också användas för att infoga en kommentar, ett tillägg, som kommer efter en liten paus. I ex. 7.67 kunde man istället lika väl ha tänkt sig en parentes eller ett tankstreck.

(7.67) Detta var något som jag lärde mig i och med självtestens tidevarv, innan det svävade jag och doktorn i blindo .. mest doktorn.
(dndf37)

Melin (2001) menar att tre punkter som tidigare framför allt markerat utslutningar, alltmer börjar få funktionen samband. Ett exempel på detta har vi i följande exempel (7.68). Här har två satser helt enkelt samordnats, vilket lika väl kunde ha skett helt utan interpunktion eller med t.ex. ett kommatecken.

(7.68) Nu sover jag ständigt med ena ögat öppet... och det tar på krafterna vill jag lova. (nddg83)

Upprepade punkter får alltså ibland i datorförmedlad kommunikation fungera som ett sätt att dela av inläggen, vilket i traditionellt skriftspråk motsvaras av enkel punkt och stor bokstav (jfr Hellspong & Ledin 1997: 61).

Som ovan konstaterades verkar det ibland som att upprepade punkter ersätter fråge- eller utropstecken. Ibland förekommer också kombinationer där ett antal punkter efterföljs av ett fråge- eller utropstecken. Att sätta ut ett fråge- eller utropstecken efter tre punkter tas visserligen upp i *Svenska skrivregler* som ett helt skrivregelrätt förfarande, men i exemplen i materialet är det oftast inte fråga om tre punkter (ex. 7.69), eller om endast ett fråge- eller utropstecken (ex. 7.70).

(7.69) nån som vill prata en liten stund.....? (udtp278)

(7.70) jag håller inte alls med dig om att den är en bra uppfinning..!! (uddf35)

De exempel som presenterats hittills är sådana där de upprepade punkterna efterföljs av antingen ett mellanrum (och stor/liten bokstav) eller stor bokstav som tecken på att en ny mening följer. Men i materialet finns också en del fall där punkterna inte omges av mellanrum eller efterföljs av stor bokstav. Dessa fall gör kanske att texten ger ett ännu mer okonventionellt och talspråkligt intryck. Man kan nästan få känslan av att det är ett slags inre monolog som refereras (ex. 7.71 och 7.72). Punkterna kan uppfattas som uttryck för tvekan och mummel, kanske som resultatet av ett snabbt formulerat meddelande där man inte hinner knyta ihop texten eller arbeta igenom resonemanget (Hellspong & Ledin 1997: 61f).

(7.71) Tänkte fråga om någon här är pircad..ehh låter dumt..men min docktor sa att jag absolut inte skulle pirca mig blabla..men om jag uppfattade det rätt så är det väl mest i ansiktet?..Är det någon som vet hur det är med naveln..för jag ska pirca mig där snart o jag tänkte om någon vet om det är någon fara..?..Tack tack... (dfgb16)

- (7.72) Hej allihopa! Kan inte någon rolig diabetiker maila mig??? Själv har jag haft diabetes i snart 11 år, är 19 nu...Använder pump sen ett år tillbaka...vad mer kan man säga...svårt...Hoppas ni hör av er!!!
(udtp135)

Det finns också några exempel där man placerar in t.ex. ett förklarande tillägg till en mening efter några punkter utan mellanrum (ex. 7.73).

- (7.73) Dvs man måste ta anti-avstöttningsmediciner (hela livet tror jag) och dessa är inte snälla mot kroppen...biverkningar.
(dfdf104)

Motsatsen till de ovanligt många tecknen är att man helt eller delvis utelämnar interpunktionen i sin text. Crystal (2001) konstaterar att interpunktionen i datorförmedlad kommunikation ofta är minimalistisk, eller helt frånvarande. Detta anser han är speciellt intressant eftersom interpunktionen utgör det huvudsakliga medlet som skriftspråket har för att "bringing writing into direct contact with (the prosody and paralinguage of) speech, as well as conveying a great deal of information about grammatical construction" (Crystal 2001: 89). Baron (2000: 167) menar att interpunktionen avslöjar skribentens syn på balansen mellan talat och skrivet språk. Här finns det en stor skillnad mellan t.ex. olika e-postskribenter. En del är ytterst noga med den traditionella interpunktionen, andra använder den när de måste och en tredje grupp använder ingen interpunktion alls, antingen som en följd av att de skriver så snabbt eller för att de inte inser att detta kan leda till att texten blir tve tydlig, till exempel (Crystal 2001).

Att punkter i meningsslut utelämnas förekommer speciellt frekvent i korta chattliknande inlägg, där man kan anta att snabbhet går före form – även om det också förekommer diskussionsinlägg av den här typen som följer traditionell interpunktion. Ofta är det visserligen kanske inte en punkt som utelämnats, som i ex. 7.74, utan snarare ett frågetecken som avslutning på ett yttrande i frågeform, vilket 7.75 visar.

- (7.74) jag är 16 (udtp187)
- (7.75) har du icq (udtp170)

Enstaka fall av utelämnad interpunktion i meningsslut finns också i diskussionsinlägg som i övrigt inte visar några okonventionella drag, varför dessa fall med stor sannolikhet kan tolkas som slarvfel. Något enstaka längre inlägg uppvisar konsekvens vad gäller utelämnad interpunktion i meningsslut. Skribenten har istället valt att byta rad för varje ny mening. Man kan också se en liten tendens till att låta den sista meningen i ett inlägg stå utan avslutande interpunktion, som t.ex. i följande exempel (7.76):

- (7.76) När det blir varmt så verkar det insulin man tar bättre än det gör vid 20 grader celcius, vilket är det normala. Det här är ju väldigt individuellt, hur mycket man ska minska dosen med, man får prova sig fram
- (dfgb51)

Utelämnad final interpunktion kombineras ofta också i övrigt med något som kan ses som meningsradning utan någon som helst interpunktion. Dessa exempel avviker på ett intressant sätt från traditionellt skriftspråk, där ju interpunktionen finns till just för att underlätta läsningen genom att visa på var läsaren skall göra en paus och var något nytt kommer in i texten. När detta saknas är det endast innehållet som antyder när t.ex. en ny mening börjar, och när man som läsare skall andas. Crystal (2001) hävdar att om någon utelämnar interpunktionen i ett e-postmeddelande kommer man inte att dra slutsatsen att personen inte kan sin språkriktighet. Det är snarare troligt att man utgår ifrån att sändaren haft bråttom. Att utelämnar interpunktion kan handla om att man följer "save a keystroke"-principen (Crystal 2001: 87), man sparar tid och möda (Hård af Segerstad 2002). Samtidigt kan detta också ses som en strategi som för den skrivna texten närmare talspråket, men speciellt läsarvänlig kan den kanske inte kallas. Läsaren sparar knappast tid då man måste försöka komma underfund med var meningar börjar och slutar i texten.

Exempel 7.77 är ett renodlat exempel på hur man helt och hållet kan låta bli att sätta ut interpunktion i ett diskussionsinlägg. Effekten blir en informell och talspråkslik text, och en text som nära nog får läsaren att tappa andan (isynnerhet om man läser texten högt).

- (7.77) hej alla med pump jag är en tjej på 17 år som nyligen har fått pump
jag skulle vilja ha kontakt med fler som har pump snälla skriv till mig
(adof24)

I exempel 7.78 finns litet interpunktion, men också här blir tempot högt.

- (7.78) Hejsa! Min son [namn] har fått diabetes han är jätte duktig man
måste muntra upp han är bara 12 år som förälder skänns det oroligt
men forskningen går framåt vi ska nog fixa detta hej då.
(dfgb46)

Förutom att det i materialet finns en del diskussionsinlägg där hela inlägget (eller så gott som hela) består av meningar som radats efter varandra utan interpunktion, finns det också inlägg där interpunktionen i det stora hela är så att säga normal men har utelämnats på något ställe där ett skiljetecken skulle kännas naturligt. Exempel på sådana utdrag är exempel 7.79–7.82 nedan.

- (7.79) Alla läkare säger att det är sockrets fel, det tar på krafterna hoppas att
någon kan svara
(nddg64)

- (7.80) jag är inte orolig för att barnet skall få diabetes jag vill mer ha tips
om vad jag skall tänka på under graviditeten.
(ade57)

- (7.81) Jag heter [förnamn efternamn] går i 8C i [namn] skola. (dndf47)

- (7.82) Hej jag skulle vilja berätta hur jag på senare tid har märkt
förändringar när jag blir "darrig".
(ade4)

I de två mittersta exemplen är det kanske inte direkt interpunktion som saknas, utan snarare kunde man tänka sig någon konjunktion som skulle samordna satserna (t.ex. ett *men* i ex. 7.80 och ett *och* i ex. 7.81). Att som i exempel 7.82 fortsätta med innehållet i inlägget direkt efter en inledande hälsningfras utan interpunktion är ett relativt vanligt förfarande i materialet.

Förutom att man kan rada satser eller meningar efter varandra utan interpunktion, finns det också i materialet ett par exempel på uppräkningsrader där man inte satt ut kommatecken mellan det som räknas upp, som t.ex. i ex. 7.83.

(7.83) Hur fan ska det bli när en flyttar hemifrån. Lägenhet el vatten mat
räkningar och dessutom att insulinet kommer kosta 700 spänn
förpackningen.

(uddf24)

Också när man använder interpunktion på ett ur funktionell synvinkel normalt sätt (det vill säga rätt tecken på rätt plats i texten), händer det sig att bruket avviker från det standardenliga t.ex. genom att kommatecken, punkter, utropstecken osv. föregås av ett mellanrum. Exempel på detta finns i följande utdrag (7.84) ur ett diskussionsinlägg.

(7.84) Eller är det hans egna problem ? Jag är så villrådig , vi bor i en stor
stad och arbetar båda två heltid .

(nddg50)

Den här typen av avvikelser är knappast någon medveten strategi, utan det handlar antingen om misstag eller om okunskap. Samma sak är det fråga om t.ex. då mellanrum sätts ut efter inledande parentestecken eller före avslutande dito. På samma sätt kunde man ibland förvänta sig ett frågetecken efter ett uttryck som tydligt utgör en fråga, men där skribenten satt en vanlig punkt.

En mer medveten strategi kan man däremot anta att det handlar om i de fall då utrops- eller frågetecken upprepas. Syftet kan då uppfattas som att man vill ge emfas åt det man skriver – det kan handla om t.ex. känslor eller betoningar som man i talad kommunikation kanske skulle ge uttryck för med röststyrka eller miner.

Upprepade fråge- eller utropstecken används typiskt för att förstärka argument och åsikter (ex. 7.85–7.87).

(7.85) Riskakor höjer blodsockret mycket fort. De är inte bra varken ur
blodsockersynpunkt eller ur mättnadssynpunkt för någon!!!

(ade16)

(7.86) Nu är jag arg!!!!!!!!!!!! (udtp222)

(7.87) SO WHAT kan man inte ibland få tycka att det är förjävligt att fixa insulin och testa socker??????? (adof23)

Men också i mer neutrala sammanhang förekommer det att man till exempel upprepar frågetecken, kanske för att framhäva sin fråga.

(7.88) Jag undra vad blodsockervärdena skall ligga på hos en 5 åring för att vara normalt??? (nddg76)

Upprepade utropstecken finns vidare ofta i början eller slutet av diskussionsinlägg, som en förstärkare till hälsningsfraser eller uppmaningar (ex. 7.89–7.92).

(7.89) Hej allihopa!!! (adof51)

(7.90) Jag måste få prata med någon!!! (nddg8)

(7.91) Tacksam för hjälp!!! (ade53)

(7.92) kramar [namn] på 12 bast !!!!! (uddf12)

Att man använder många upprepade utrops- eller frågetecken kan också bero på att man vill göra sig hörd i forumet (Hård af Segerstad 2002: 145). I den chattliknande konversationen finns det en del upprepade utropstecken som används för att väcka uppmärksamhet, eller rent "konkret" väcka samtalspartnern. I exempel 7.93 nedan finns hela 189 utropstecken efter varandra, vilket utgör rekordet i materialet. Att använda så här många tecken går kanske litet emot snabbhetsprincipen i kommunikationen, men å andra sidan är det inte speciellt mödosamt att skriva flera likadana tecken efter varandra, man bara håller in tangenten. I det här exemplet har heller ingen dialog kommit igång ännu, utan skribenten försöker uttrycksfullt vädja till eventuella andra samtidiga deltagare i forumet att vara så snälla och prata med henne. Det är kanske värt att satsa litet tid på att hålla in en tangent för att öka chansen till önskat resultat.

funktion har relativt sett minst exempel på okonventionell interpunktion. Däremot har det kronologiskt strukturerade forumet för ungdomar och inlägg som hör till *kontakter-* eller *umgänge-*kategorin den största andelen okonventionella interpunktionsdrag i förhållande till ordmängden. Okonventionell interpunktion är alltså också en typ av formdrag som verkar vara relaterad till unga skribenter och socialt relaterad interaktion.

Tabell 7.7 *Antal okonventionella interpunktionsdrag i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpackningsformat	Antal okonv. interp.	Procent av förpackningsformatet	Funktion	Antal okonv. interp.	Procent av funktionen
Ämnes-allm	490	1,31	Fakta	199	1,12
Ämnes-ungd	280	3,11	Erfarenheter	259	1,48
Kronol-allm	227	2,51	Åsikter	380	2,13
Kronol-ungd	239	5,98	Kontakter	125	6,19
			Umgänge	273	6,61
Summa	1236		Summa	1236	

Smilisar

Smilisar hör till de mest speciella och unika språkliga dragen i datorförmedlad kommunikation. Smilisar är små ansikten med olika uttryck som byggs upp av parenteser, kolon, tankstreck m.m.:

:-) ;-) :-(:o))

Det finns en oändlig mängd olika slags smilisar; endast kreativiteten sätter gränser för uppfinnandet av olika varianter. Oftast är det ändå bara de enklaste och vanligaste som används eftersom de är lätta att skriva och lätta att förstå (jfr Hård af Segerstad 2002: 140f). Använder man mer avancerade smilisar är det inte säkert att mottagaren kan tolka dem på rätt sätt. Den vanligaste smilisvarianten generellt sett är ett glatt ansikte. Så är fallet också i det här materialet. Sammanlagt har 51 smilisar påträffats, och av dem är ett glatt

ansikte skapat av endast ett kolon och ett parentestecken den vanligaste varianten, med 17 belägg. I tabell 7.8 presenteras de olika smilisar som funnits i materialet och hur många gånger de förekommer.

Tabell 7.8 *De olika smilisvarianterna i materialet och deras frekvenser*

Smilis	Antal
:)	17
=)	10
:o)	5
:-)	5
:o(	3
:(	3
;))	2
:O)	1
;o)	1
;-)	1
:-(	1
:-/	1
:/	1
Summa	51

Som vi ser är det överhuvudtaget mest glada ansikten som använts i materialet, nämligen sammanlagt 42 stycken. Sju av smilisarna är sura ansikten och två har ett snedstreck som mun vilket också betyder något negativt, t.ex. att man är skeptisk. Detta stämmer också överens med tidigare konstateranden om att sura ansikten som uttrycker negativ attityd är den nästvanligaste smilistypen (Crystal 2001: 36).

Endast smilisarna med snedstreck som mun kan vara något svåra att tolka, i övrigt är denna smilisuppsättning i stort sett självförklarande. Det kan ändå vara intressant att titta litet närmare på i hurdana situationer smilisarna förekommer och hurdana funktioner de kan tolkas fylla. Man brukar säga att smilisarna utgör ett för datorkommunikation mediespecifikt sätt att förmedla extralingvistiska (icke-verbala signaler) ledtrådar till läsaren (t.ex. Du Bartell 1995). De används för att indikera den sinnesstämning i vilken något skrivs

eller hur något skall tolkas. Smilisar kan också ses som ett försök att till exempel i e-post få fram den informalitet och humor som man kan uppfatta som mer karaktäristisk för talad kommunikation (Yates och Orlikowski 1993). Man kan säga att smilisar används för att göra kommunikationen mer "social" och personlig, och att kroppen tas in i ett i övrigt helt "kroppslöst" medium (jfr Moran & Hawisher 1998: 90).

Ofta kan glada smilisar närmast ses som uttryck för samförstånd och positiv relation (Crystal 2001). Man visar att man skämtar, är ironisk eller överlag att yttrandet är vänligt menat. Positiv ton och antydning om skämtsamhet och ironi är kanske den vanligaste funktion som de glada smilisarna i materialet fyller. Till exempel förekommer de i slutet av diskussionsinlägg antagligen för att ge ett positivt sista intryck av skribenten och eventuellt väcka mottagarens och den potentiella besvararens välvilja (ex. 7.97–7.99).

(7.97) Mvh. [namn]:) (adof22)

(7.98) Jättetacksam för snabbt svar :) (nddg74)

(7.99) Skriv gärna och berätta vad du får för förklaring, lycka till:-)
(dfgb136)

Walther (2001) som med hjälp av laboratorieexperiment försökt fastställa smilisars effekt på tolkningen av e-postmeddelanden nämner också att smilisar i många fall kan ses snarast som ett slags rituella uttryck i likhet med "How do you do?", vilka bara har en social (fatisk) funktion men inte förmedlar något direkt innehåll (jfr även Crystal 2001: 36).

Smilisar kan vara ett sätt att förhindra missförstånd till följd av tvetydigheter (t.ex. Lundström 1997; Hård af Segerstad 2000). Smilisar kan till exempel uppmärksamgöra mottagaren på att sändaren är orolig för den effekt som en utsaga kan ha (Crystal 2001). Om man uttrycker personliga åsikter och attityder i ett meddelande kan en smilis så att säga avvärja situationen. I några fall i materialet kan man också tänka sig att den glada smilisen försöker mildra den åsikt en skribent kommer fram med, även om åsikten efterföljs av ett utropstecken – ungefär som skribenten skulle mena att "så här tycker jag, men ta mig inte för allvarligt" (ex. 7.100–7.101).

(7.100) Accutrend Sensor! Har aldrig svikit mig! =) (dfgb43)

(7.101) Man ska aldrig vara rädd för att gå till doktorn! :) (nddg33)

En ganska klart avväpnande funktion har smilisen i följande fråga där någon undrar över en annan deltagares något kontroversiella signatur. (Till följd av den i undersökningen iakttaga anonymiseringen av alla diskussionsinlägg är signaturen i exemplet fingerad. Att bara ersätta den med [signatur] skulle inte ha gjort rättvisa åt exemplet).

(7.102) Varför kallar du dig Klagomuren? =) (dfgb155)

I de fyra följande exemplen (ex. 7.103–7.106) fungerar smilisen snarast som en förstärkare till ett redan i sig skämtsamt och humoristiskt respektive negativt och tråkigt innehåll.

(7.103) Och vad jag äter , tjaa , vanlig husmanskost med lite avhopp
ibland . ;-)
(dfdf55)

(7.104) Jag motionerar aldrig, ännu mindre nuförtiden sedan jag tog
körkort!! :)
(dfdf166)

(7.105) Men det tar ju flera timmar innan sockret sjunker med den
metoden! :o(
(dfgb99)

(7.106) Eftersom sockertillförseln till hjärnan är väldigt låg då, vet
läkaren att den påverkas. Dock omöjligt att få svar på hur.. :-(
(uddf69)

Walthers (2001) experiment tyder också på att smilisar fungerar bäst som komplement till verbala meddelanden. Däremot påverkar de enligt Walthers experiment inte särdeles mycket tolkningen av ett meddelande i sig, och de kan inte motsäga innehållet i ett meddelande. Walther spekulerar kring att detta hänger samman med att smilisarna nu är överanvända och att deras betydelse därför minskat, kanske för att användarna blivit uttråkade av dem.

Crystal (2001: 38) frågar sig varför smilisarna har uppkommit just nu. Skriften har ju alltid saknat talets möjligheter till ansiktsuttryck och intonation. Enligt Crystal måste svaret ha att göra med nätinteraktionens omedelbarhet, med dess närhet till talet. I traditionell skrift finns det tid att utveckla en frasering som gör den personliga attityden klar – därför utvecklades formella konventioner för brevskrivande. När de saknas behövs något som ersätter dem. Ett snabbt skrivet nätmeddelande som saknar de vanliga artighetsfraserna, kan till exempel verka abrupt och oartigt. En smilis desarmerar då situationen.

Det finns 43 inlägg i materialet i vilka en eller flera smilisar har påträffats. Det totala antalet smilisar i materialet är 51. Tabell 7.9 visar att i förhållande till ordmängden är smilisarna ovanligast i de ämnesvis strukturerade forumen för allmänheten, och vanligast i det kronologiska forumet för allmänheten. Funktionen *kontakter* verkar vara den som har mest smilisar i förhållande till antalet ord. Skillnaderna är dock obetydliga, och förekomsterna överlag små.

Tabell 7.9 *Antal smilisar i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpacknings-format	Antal smilisar	Procent av förpacknings-formatet	Funktion	Antal smilisar	Procent av funktionen
Ämnes-allm	21	0,06	Fakta	12	0,07
Ämnes-ungd	9	0,10	Erfarenheter	17	0,10
Kronol-allm	16	0,18	Åsikter	12	0,07
Kronol-ungd	5	0,13	Kontakter	4	0,20
			Umgänge	6	0,15
Summa	51		Summa	51	

Känslo- respektive handlingsmarkörer

Det som av Hård af Segerstad (2002) kallas asterisker och av andra t.ex. emoticons, går alltså i den här undersökningen under benämningen känslo- eller handlingsmarkörer. Dessa känslo- eller handlingsmarkörer utgörs av ord eller uttryck som omges av asterisker, till exempel *ler* eller *snyft* (t.ex. Lundström 1997: 149). Man skriver alltså ett känslouttryck, en handling eller dylikt omgivet av asterisker för att markera t.ex. den känsla eller reaktion som är förknippad med ett yttrande. Dessa markörer är speciellt vanliga i chatt och bl.a. Werry (1996: 59f) tar upp dessa symboliska utföranden av fysiska handlingar som speciellt utmärkande och fascinerande för chattgenren. Som exempel nämner han t.ex. *hugs* och *shakes hand*.

I materialet har sammanlagt fjorton asteriskomslutna uttryck påträffats, av vilka tre har flera än en förekomst:

suck (3 st.)

kram (2 st.)

kramiz (2 st.)

amatörpsykolog

S (står antagligen för Smiles)

Hjälp

ryser av bara tanken

fnissa

ler

gäsp

Hård af Segerstad (2002) har observerat att asteriskomslutna uttryck oftast förekommer i slutet av inlägg i en webbchatt. Liksom smilisarna ger dessa information om avsändarens humör, känslor och så vidare; de förmedlar alltså extralingvistisk information. Intressant nog förhåller det sig på ungefär samma sätt i diabetesdiskussionerna. Tio av de fjorton beläggen finns till sist eller i samband med avslutningsfrasen i diskussionsinlägget, som t.ex. i exemplen (7.107–7.109), vilka utgör diskussionsinläggen i sin helhet. De övriga fyra förekomsterna finns på andra ställen i diskussionsinläggen, men deras funktion som symboler för en känsla eller en handling är densamma.

- (7.107) Imorron ska jag ha miniföredrag om diabetes.. oh yeah..jag ska ta upp min sputa o sticka mig bara för att alla hatar mina sprutor..*fnissa*
(dfgb173)
- (7.108) på den här sidan e de verkligen mycke snack... *gäsp* (udtp108)
- (7.109) Ojdå [förnamn]!!! Jag är imponerad till max!!! :O) Har själv två vovvar, kanske ska testa samma sak på dom... *kramiz*//[förnamn]!
(dfgb121)

Markören i det sista exemplet kan i och för sig också ses helt enkelt som ett avslutande hälsningsord som framhävs med hjälp av asteriskerna. Det kan nämligen förekomma att uttryck placeras inom asterisker för att indikera att uttrycket skall betonas (Crystal 2001: 90).

Det som skiljer Hård af Segerstads (2002) webbchattmaterial från det här undersökta diskussionsforumsmaterialet är att den här typen av markörer hade en betydligt större spridning än de vanliga smilisarna i Hård af Segerstads material, medan förhållandet här är det motsatta. Man kan kanske konstatera att detta verkar vara ett utpräglat chattspråksdrag, och att det är nästintill förvånansvärt att det trots allt finns så många som fjorton exempel på den här typen av markörer också i den här något otypiska miljön.

Inte helt oväntat finns 12 av de 14 påträffade känslo- och handlingsmarkörerna i de kronologiskt strukturerade forumen – de flesta av dem (9 st.) i det allmänna forumet. Att dessa markörer finns just i kronologiska forum är inte förvånande av den orsaken att de här forumen påminner mer om chatt än de ämnesvis strukturerade forumen. Vidare är det inte nödvändigtvis en slump att 9 av markörerna finns i inlägg som har funktionen *åsikter* eller *erfarenheter* eftersom man kan tänka sig att det i sådana diskussioner kan finnas ett behov av att ge uttryck för t.ex. känslor på olika sätt.

Symboler som ersätter ord (inkl. adressatmarkörer)

Den sista kategorin på teckennivån som undersökts är användningen av olika tecken (t.ex. matematiska tecken) som ersättning för ord i diskussionsinläggen. I till exempel textmeddelanden används ibland symboler som

ersättningar för ord för att spara in på teckenåtgången (Hård af Segerstad 2002). I diskussionsforum av det slag som undersöks här finns det ingen orsak att försöka spara på utrymmet, men några tecken som ersätter ord förekommer i alla fall. Dessa är:

&	(17 st.)
+	(7 st.)
=	(6 st.)
>	(1 st.)
=>	(1 st.)

Et-tecken (&) som i *Svenska skrivregler* kallas ordtecken används för att ersätta ordet *och* som i ex. 7.110 och 7.111.

(7.110) Jag har åkt på världens förkylning & nu klarar jag inte ens av att äta...
(dfgb116)

(7.111) Det är ganska individuellt men jag kan säga att det bör ligga mellan 2
& 6 ungefär.
(nddg78)

Också +-tecknet har ungefär samma funktion, men det läses kanske hellre ut som ordet *plus* än ordet *och*. Helt klart att det är fråga om just *plus* är det i det senare exemplet (7.113).

(7.112) När man har gjort sina mätningar under en tid och har programvaran
+ kabeladapt så kan man ladda över det till sin dator och skriva ut det
på papper om man så vill.
(dfgb19)

(7.113) som + värde har jag också fått en oerhörd kondition (dndf10)

Likhetstecknen används så att de kan utläsas som "är lika med", eller möjligtvis "alltså", som i exempel 7.114. Det enda större än-tecknet i materialet används just i sin matematiska betydelse, varvid det anger ett värde som är större (eller snarare högre) än 10 i exempel 7.115. I det sista exemplet (7.116) finns också en kombination av ett likhetstecken och ett större än-tecken som

tillsammans bildar en pil som kan läsas ut som "det vill säga" eller "nämligen".

(7.114) Kortfattat kan man säga att LADA är diabetes som debuterar i livet(=efter 30) (nddg48)

(7.115) Har man stadigt för höga sockervärden (>10)och förlorar socker i urinen (nddg65)

(7.116) tja jag vet ju vad som väntar mig i framtiden =>dialys/ev transplantation = operation. (dfdf124)

Större än-tecken används dock också på ett annat sätt i materialet, nämligen som adressatmarkörer. Speciellt i chattkommunikation har det blivit vanligt att på olika sätt ange vem ett meddelande riktar sig till, eftersom detta annars kan bli oklart (Werry 1996). Kolon används ofta för detta ändamål (*Lisa: Vad ska du göra idag?*), men också andra tecken har fått den här funktionen. I Hård af Segerstads (2002: 244, 247) material fanns det t.ex. adressatmarkörerna som såg ut så här >>> eller så här =>. I diabetesdiskussionerna har två adressatmarkörer bestående av två på varandra följande större än-tecken påträffats, som nedan visas i ex. 7.117 och 7.118. De kan inte riktigt utläsas som *till* eftersom de kommer efter namnet, utan får helt enkelt ses som ett sätt att tydliggöra för de specifika mottagarna att en kommentar som riktar sig till dem följer.

(7.117) [Förnamn] >> Jag tror inte så många är särskilt intresserade av dina sk. utlägg. (dfgb94)

(7.118) [Förnamn] >> Du var ju en muntergök! (dfdf125)

Tecken eller symboler istället för ord av ovan presenterade slag har alltså påträffats förhållandevis sparsamt i materialet. Det finns endast 32 symboler i sammanlagt 28 diskussionsinlägg. Tabell 7.10 visar att största delen, det vill

säga 18 stycken, av symbolerna finns i de ämnesvis strukturerade forumen för allmänheten. Vad gäller funktioner verkar det vara vanligare med symboler istället för ord i de mer informationsrelaterade funktionskategorierna. Symboler är alltså inte ett drag som i materialet kan kombineras med vare sig social funktion eller kronologisk struktur eller ungdomar.

Tabell 7.10 *Antal symboler som ersätter ord i materialet och deras frekvens i förhållande till antalet ord i respektive förpackningsformat och funktionskategori*

Förpacknings-format	Antal symboler	Procent av förpacknings-formatet	Funktion	Antal symboler	Procent av funktionen
Ämnes-allm	18	0,05	Fakta	9	0,05
Ämnes-ungd	4	0,04	Erfarenheter	11	0,06
Kronol-allm	9	0,10	Åsikter	11	0,06
Kronol-ungd	1	0,03	Kontakter	0	0
			Umgänge	1	0,02
Summa	32		Summa	32	

7.3.4 Formkategorier

Analysen av de olika formdrag i diskussionsinläggen som avviker från standardenligt skriftspråk sammanfattas genom att materialet delas in i tre olika kategorier vad beträffar "standardenlighet", eller konventionalitet. Indelningen baserar sig på en kombinerat kvantitativ-kvalitativ analys, där matematiska metoder har använts som stöd för det subjektiva, kvalitativa intrycket. Att endast kvalitativt "stilbedöma" inläggen skulle ha blivit en omöjlig uppgift, medan endast statistiska beräkningar på ett så "ostatistiskt" material som detta inte nödvändigtvis skulle ha gett tillräckligt tillförlitlig information. Att kombinera beräkningar med en praktisk granskning av förhållandena i materialet gav förhoppningsvis bäst rättvisa åt materialet.

För indelningen av diskussionsinläggen i olika formkategorier har ett slags formindex för varje inlägg räknats ut. Indexet baserar sig på den relativa

förekomsten av okonventionella drag¹⁸ i texterna i relation till texternas ordantal. Om denna kvot multipliceras med hundra, kan man säga att man får antalet okonventionella drag i procent av antalet ord i ett diskussionsinlägg.

$$Formindex = \left(\frac{\text{Antalet drag}}{\text{Antalet ord}} \right) \times 100$$

Det visar sig emellertid att resultatet inte blir riktigt lyckat om indexet baserar sig endast på antalet drag genom antalet ord. Problemet ligger i att texterna i materialet uppvisar så avsevärt olika längder, från några enstaka ord till flera hundra. Om man räknar ut formindexet enligt formeln ovan får korta inlägg mycket höga indexvärden redan med något enstaka drag, medan långa inlägg måste innehålla påfallande många drag för att uppnå en jämförbar nivå, även om det intuitiva intrycket (som alltså i den här undersökningen är lika viktigt) säger något annat. Indexet blir alltså onödigt starkt beroende av inläggets längd, vilket en närmare granskning av data i form av själva inläggs-texterna i indexordning också visade. Graden av okonventionalitet handlar dock inte här primärt om längd, det vill säga om ett inlägg är okonventionellt eller ej skall inte vara relaterat i första hand till dess längd. Man kunde i och för sig tänka sig att så skulle vara fallet, men den kvalitativa granskningen av materialet motsäger detta. För att bli av med det starka längdberoendet, med andra ord för att kunna jämföra inläggen på en mer rättvis grund, har formindexen därför normaliserats. Detta gick till så att trendlinjen i materialet (utgående från medelindexet för varje ordantal) tagits fram och beskrivits med hjälp av en potensfunktion¹⁹ som anpassats till materialet. Det normaliserade indexet har sedan räknats fram genom att det ursprungliga indexet dividerats med denna funktion.

¹⁸ Alla andra drag utom de som i det föregående presenterats som slag- eller slarvfel har räknats med; den kategorin har ansetts alltför vacklande och svårdefinierad för att på ett rättvist sätt kunna ingå i indexet.

¹⁹ Att det var just en potensfunktion som beskrev indexets längdberoende i materialet framkom av att trendlinjen då medelindexet som funktion av antal ord plottades i ett log-log-koordinatsystem var en rät linje. Funktionen är således av typen $y=ax^b$. En anpassning med minsta kvadratmetoden gav i det här fallet funktionen

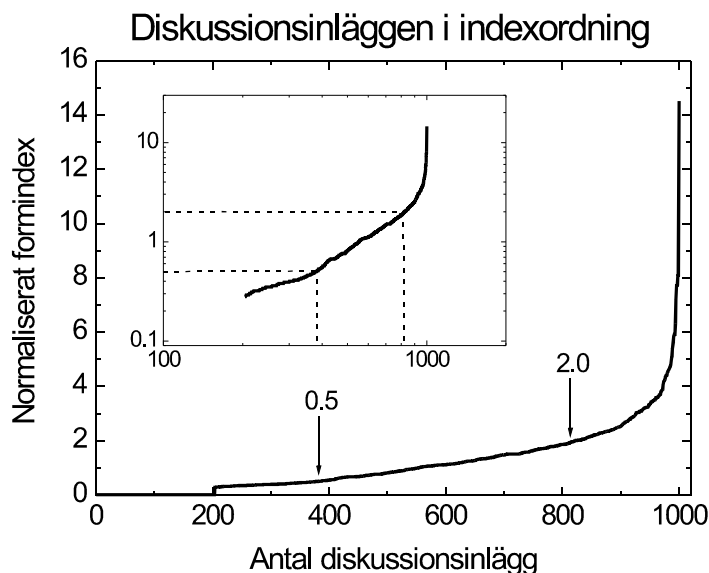
$y=132,23x^{-0,8245}$, där y är medelindexet och x antalet ord i texten. Denna funktion beskriver alltså formindexets längdberoende, vilket elimineras då formindexet divideras med funktionen. Fil.dr. Markus Westerling, institutionen för fysik, Åbo Akademi, har bistått med matematisk expertis.

$$\text{Normaliserat formindex} = \left(\frac{\text{Formindex}}{\text{Normaliseringsfunktion}} \right)$$

Det ursprungliga formindexet uppvisade värden mellan 0 och 300, det vill säga några korta inlägg uppvisade extrema indexvärden vilket inte var motiverat. De normaliserade värdena går däremot från 0 till ca 15, och en genomläsning av diskussionsinläggen rangordnade enligt normaliserat index gav vid handen en fördelning som bättre överensstämde med det subjektiva intrycket. Också längre inlägg kan nu placera sig bland de mer okonventionella texterna, och korta inlägg hamnar inte lika automatiskt i den okonventionella ändan.

Fortfarande återstod dock problemet att skilja åt tre kategorier i materialet vad gäller form, vilket var målet för analysen. Gränserna för de tre kategorierna fastslogs dels genom att fördelningen av indexvärdena i materialet granskades matematiskt (var verkade det finnas grupperingar kring vissa värden?), dels genom att inläggen lästes igenom i indexordning med uppmärksamheten inriktad på var inläggen såg ut att börja skilja sig från varandra vad gäller sin form.

Figur 7.1 visar diskussionsinläggen i ordningsföljd enligt indexvärde, dvs. man ser ungefär hur värdena fördelar sig i materialet. Den infällda grafen visar samma kurva i ett log-log-koordinatsystem (förutom 0-värdena som inte kan visas i en sådan kurva). Ur den kan man rätt tydligt urskilja att kurvan har tre olika lutningar. De punkter i vilka förändringen i lutning ungefär verkar ske har använts som stöd då de tre kategorierna i materialet fastslagits.

Figur 7.1 Kurva över diskussionsinläggen i ordningsföljd enligt normaliserat formindex, samt infällt samma kurva i ett log-log-koordinatsystem

I materialet finns 203 inlägg som har indexvärdet 0, det vill säga som inte innehåller ett enda av de studerade okonventionella skriftspråksdragen. Utöver dessa har förhållandevis många inlägg värden kring mellan 0 och ungefär 0,5. En titt på dessa inlägg i materialet visar att det är fråga om texter som innehåller något enstaka drag men som inte kan uppfattas som särdeles speciella. Alla diskussionsinlägg med indexvärden från 0 till 0,5 har alltså placerats i den första kategorin, som jag valt att kalla den *neutrala* kategorin. Denna kom att omfatta sammanlagt 380 diskussionsinlägg. Vidare finns det en ansamling inlägg på värden kring 1, medan värdena efter ungefär indexvärdet 2 (eller möjligtvis litet tidigare) börjar stiga relativt snabbt. En granskning av materialet tydde också på att indexvärdet 2 kan utgöra en naturlig gräns mellan den kategori i materialet som benämns den *blandade* kategorin och den som kan kallas den *exceptionella* kategorin. I den blandade kategorin uppvisar diskussionsinläggen en del okonventionella drag men är inte iögonfallande olika traditionellt skriftspråk. I denna kategori placerar sig 441 diskussionsinlägg. I den exceptionella kategorin däremot avviker formen oftast rätt markant från skriftspråksnormen. Kategorin omfattar de resterande 179 inläggen av de sammanlagt 1 000 inlägg som utgör analysmaterialet.

Materialet fördelar sig alltså enligt den här analysen på följande sätt (tabell 7.11) över de tre formkategorier som med den här analysen kunnat etableras i materialet.

Tabell 7.11 *Materialets fördelning över de tre formkategorier som etablerats i materialet*

Formkategori	Antal inlägg	Procent
Neutrala	380	38,0 %
Blandade	441	44,1 %
Exceptionella	179	17,9 %

Dessa värden överensstämmer relativt väl med det intuitiva intryck som en upprepad genomläsning av materialet ger läsaren. Det finns en förhållandevis stor andel inlägg som ser ut som vilket skriftspråk som helst vad gäller formella markörer. Interpunktionen är normal, liksom stavningen och meningsbyggnaden och så vidare. Möjligtvis finns något enstaka av de drag som diskuterats i det här kapitlet, men de inverkar inte nämnvärt på helhetsintrycket. Ungefär lika vanligt är det att inläggstexterna upplevs som rätt informella och lediga i förhållande till traditionellt skriftspråk. Det finns en del drag i dem som man kanske inte är van att möta i skrift, men helhetsintrycket är ändå inte iögonfallande okonventionellt. Slutligen finns det en mindre andel diskussionsinlägg där avvikelserna från det normerade skriftspråket är mera påfallande och man känner väl igen sig i det man läst om hur skriftspråket förändras i nya medier.

Tabell 7.12 ger några exempel från de tre olika formkategorierna. De drag som räknats med i indexet har markerats med grå skuggning.

Tabell 7.12 Tre exempel på diskussionsinlägg ur varje formkategori som etablerats i materialet

Neutrala (0-0,5)	Blandade (0,5-2)	Exceptionella (>2)
a) Index=0 (0drag) Hej [namn]! Jag har haft pump i 2½ år och valde det bara för att min kropp blev resistent mot insulin och då var det det jag hade att välja på. Jag tycker inte att det är otäckt att ha den på mig. Den har bara "hoppat ur" tre gånger sedan jag fick den. Jag har den antingen i Bh:n eller i byxfickan. (udtp215) b) Index=0,37 (1 drag/61 ord x 100/normaliseringsfunktion) Jag förstår inte hur ni kan lovorda DEXen som ni gör. Jag tycker att det är den sämsta mätaren som har funnits på marknaden. Det värsta med den är att den startar fast man inte har tillräckligt med blod på stickan och ger ett felaktigt värde. Jag har kastat min i papperskorgen för länge sedan och det vet jag fler som har. (dfgb38) c) Index=0,43 (1 drag/26 ord x 100/normaliseringsfunktion) Euroflashen är enkel, men försök att ringa [förnamn efternamn] på [företagsnamn telefonnummer]. Han brukar var lätt att få tag i och serviceinriktad. Lycka till ! (dfdf177)	a) Index=0,84 (2 drag/29 ord x 100/normaliseringsfunktion) det enda jävliga med insulinpump är när jag ska sova, eftersom jag ligger och vänder och vrider på mig ganska mycket så måste jag flytta runt den hela tiden.. (uddf40) b) Index=1,37 (4 drag/90 ord x 100/normaliseringsfunktion) Hej, hej! Jag skulle bli jätteglad om någon ville mejla med mig. Någon med diabetes alltså. Jag har haft diabetes i 3 år snart. Jag fyller 11 år den 29:e november och jag ska börja klass 5a i höst. Jag känner knappt någon annan som har diabetes. Jag brukar titta i DIABETES- tidningen efter andra som vill ha brevvänner eller mejlkompisar. Men jag har aldrig hittat någon där. Om du vill bli min mejlkompis så är min e-mail: [e-postadress] Ha det bra!!! Många kramar /[sign] PS: Jag älskar killar =) (adof10) c) Index=1,88 (5 drag/53 ord x 100/normaliseringsfunktion) Båda "svaren" du har är rätt, kroppen börjar bryta ner muskler och fett(mest muskler e ja rädd....) för att kunna förse hjärnan med glukos. Det är just näringsbristen till hjärnan som gör att man känner sig nere. Hoppas att det var lite svar på vägen.... Eller har någon hört något annat? MVH [förnamn] (dfdf19)	a) Index=3,18 (8 drag/39 ord x 100/normaliseringsfunktion) Hej [förnamn]... Känner väl igen mig i dig.. och det känns bra.. Fast jag äter godis varannan dag => Fast det är bara för att jag och min pojkvän kommit överrens om det och inte egentligen p.g.a. diabetesen.. KRAM (dfdf142) b) Index=4,23 (12 drag/77 ord x 100/normaliseringsfunktion) Fan va dåligt av svenska staten att ens tänka tanken.. det suuuger ju verkligen att man skulle få betala för att kunna leva normalt.. nej om dom själva hade diabetes tror jag inteatt dom hade lagt fram ett förslag om sådant.. Har själv haft diabetes i 12 år och det har funkad bra men om man helt plötsligt vill ta betalt så skulle ju ingen vilja varken ta insulin eller blodprover..! Så d e så! /[signatur] (uddf22) c) Index=5,92 (16 drag/59 ord x 100/normaliseringsfunktion) Tänkte fråga om någon här är pircad..ehh låter dumt..men min docktor sa att jag absolut inte skulle pirca mig blabla..men om jag uppfattade det rätt så är det väl mest i ansiktet?..Är det någon som vet hur det är med naveln..för jag ska pirca mig där snart o jag tänkte om någon vet om det är någon fara..?..Tack tack.. (dfgb16)

Det är givetvis klart att skillnaderna mellan inlägg som befinner sig nära gränsvärdena som skiljer åt de olika grupperna ofta är små. Gränserna mellan de olika formkategorierna kan säkert också diskuteras, även om de ingalunda är slumpmässigt valda. Likaså kunde man tänka sig andra möjliga tillvägagångssätt för hela formkategoriseringen, så att man t.ex. skulle utgå från andra drag eller att inläggen skulle "stilbedömas" kvalitativt. Det som den här indelningen också missar är skillnader mellan de olika dragen. Alla drag ges här samma vikt, även om en del av dem mycket väl kan ses som mer uppseendeväckande än andra. Att spridningen för varje drag i analysen redovisas separat inne i analyskapitlet, bör dock åtminstone delvis kunna kompensera för denna brist.

Den kombinerat kvantitativt-kvalitativa analys som här tillämpats kan alltså kritiserars för att ge en förenklad och onyanserad bild av förhållandena i materialet. Trots detta torde kategoriseringen erbjuda en förhållandevis realistisk utgångspunkt för den fortsatta diskussionen kring samband mellan form och funktion respektive förpackningsformat i materialet.

7.4 Sammanfattning

Det råder en allmän uppfattning om att skriftspråket i datorförmedlad kommunikation anpassas till de nya omständigheterna som mediet är förknippat med, på ett sätt som gör att skriften inte längre följer de normer vi är vana att den skall följa i offentligheten. Man har dock i forskningen kommit ifrån att det är mediet i sig som påverkar skriftens utseende. Man har insett att andra faktorer är precis lika viktiga, liksom att skriften i datorförmedlad kommunikation uppvisar en stor variationsbredd. Variationsbredden och dess orsaker är viktiga att granska och diskutera för att man skall kunna skaffa sig en uppfattning om skriftspråkets möjliga utvecklingstendenser och framtidsutsikter.

I den här analysen har jag sett på förekomsten av tio olika från standardenligt skriftspråk avvikande drag i undersökningens material. Dragen, som befinner sig på såväl menings-, ord- som teckennivån av texterna, är sådana som beskrivs som mer eller mindre typiska för datorförmedlad kommunikation. I analysen har både dragens frekvens och spridning i materialet, liksom deras

funktion, studerats. Som resultat av analysen har jag kunnat konstatera att dragen uppvisat olika utbredning i materialet. Vissa drag förekommer ganska jämnt i alla kategorier i materialet (subjektslösa meningar, slag- eller slarvfel och utelämnade mellanrum). Dessa drag kan enligt analysen ses som sådana som helt enkelt uppkommer då man vill skriva snabbt och uttrycka sig informellt. De utelämnade mellanrummen kan också handla om okunskap eller att man med flit struntar i normer, men inget av dessa drag kan direkt ses som resultatet av t.ex. någon talspråkstillnärmande strategi. De drag som uppvisar större förekomstskillnader i materialet (okonventionella stavningar, utelämnade obligatoriska stora bokstäver och okonventionell interpunktion) kan däremot oftare tolkas fylla en mer utstuderad funktion, där försök till talspråksimitation inte sällan kan identifieras. Man vill på olika sätt få texten att likna nedskrivet tal genom att t.ex. explicit markera tempo, pauser och röststyrka med interpunktion. Interpunktion i form av upprepade punkter används också för att ange att något underförstås, för att återknyta till tidigare inlägg eller för att ge ordet vidare. En informell och avslappad stil verkar också eftersträvas med t.ex. stavningsvarianter och små bokstäver i namn. Trenden vad gäller dragen som förekommer mera ojämnt i materialet går mot att de finns i större utsträckning i diskussionsforum för ungdomar och i kronologiskt strukturerade forum, liksom i diskussionsinlägg med en mer socialt relaterad än informationsrelaterad funktion. Man kan säga att man verkar vara mera medvetet okonventionell i dessa sammanhang. Speciella drag på teckennivå (smilisar, känslo- och handlingsmarkörer och symboler som ersätter ord) finns det överlag relativt få av i materialet, vilket gör att det är svårt att uttala sig om deras spridning i de olika kategorierna. Att förekomsterna av dessa specialdrag är så ringa i det här materialet är däremot intressant i sig, eftersom det vittnar om att dragen kanske inte är så spridda som man i litteraturen och diskussionen om datorförmedlad kommunikation ibland vill låta påskina.

För att få en mera allmän bild av formen hos diskussionsinläggen i materialet, med avseende på förekomsten av de i analysen fokuserade dragen, har ett indexvärde för varje inlägg räknats ut på basis av antalet förekommande drag i förhållande till inläggets längd i ord. På detta sätt erhålls en uppfattning om inläggens olika grad av standardenlighet i förhållande till en traditionell skriftspråksnorm. Utgående från detta indexvärde har diskussionsinläggen delats in i tre grupper: *neutrala*, *blandade* och *exceptionella*. Av dessa är den blandade gruppen den största, medan det finns minst inlägg som får ett index som placerar dem i den exceptionella kategorin. Man kan således dra den

allmänna slutsatsen att inläggen i materialet i stor utsträckning är helt eller nästan helt konventionella till sin form. Men samtidigt finns det också ett antal som avviker ganska mycket från hur vi är vana vid att skrift i offentliga medier skall se ut, och som företer flera av de särdrag hos datorförmedlad kommunikation som uppfattningen om dess speciella karaktär baserar sig på.

8. Diskussion

I det här kapitlet konkluderas avhandlingen. De olika analysresultaten relateras till varandra och trender som kan iakttas i materialet redovisas och diskuteras. Resonemanget förs också till en mer generell nivå genom några reflexioner kring skriftbrukets utveckling i och med datormediet. Slutligen ges förslag till fortsatt forskning.

8.1 Undersökningens syfte, frågeställningar och analysmodell

Denna avhandling sällar sig till forskningen kring hurdana skillnader i kontext, funktion och form det finns mellan och inom olika slag av datorförmedlad kommunikation. Vad ger upphov till dessa skillnader och vad kan de berätta om kommunikationen i mediet i synnerhet och om skriftspråkets användning och utveckling i allmänhet? Att det finns variation inom den datorförmedlade kommunikationen kan numera ses som en självklarhet, men hur denna variation exakt ter sig i olika situationer är inte klarlagt på ett uttömmande vis. Den här undersökningen skiljer sig från tidigare forskning genom att den tar sig an ett rätt nytilkommen och ännu outforskat material, nämligen diskussionsforum på webben, och låter ett gemensamt diskussionstema vara utslagsgivande för materialurvalet. Till undersökningens särdrag hör vidare att den inte, i motsats till en del tidigare studier, beskriver sitt objekt som en enhetlig genre utan gör systematiska jämförelser inom materialet.

Avsikten med undersökningen är att *granska relationen mellan kontext, funktion och form i webbaserade diskussionsforum*. Som exempelmaterial används 1 000 svenskspråkiga diskussionsinlägg skrivna runt millennieskiftet och hämtade ur 8 olika diskussionsforum med diabetes som det gemensamma temat. Särskild uppmärksamhet ägnas i undersökningen åt tre dimensioner av den variation som kommunikationen i materialet uppvisar: 1) typen av diskussionsforum, 2) förhållandet mellan informationsrelaterade och socialt relaterade kommunikativa funktioner och 3) bruket av ett traditionellt eller mer okonventionellt skriftspråk. Huvudmålet med undersökningen är att granska samband mellan dessa tre aspekter på kommunikationen, med andra

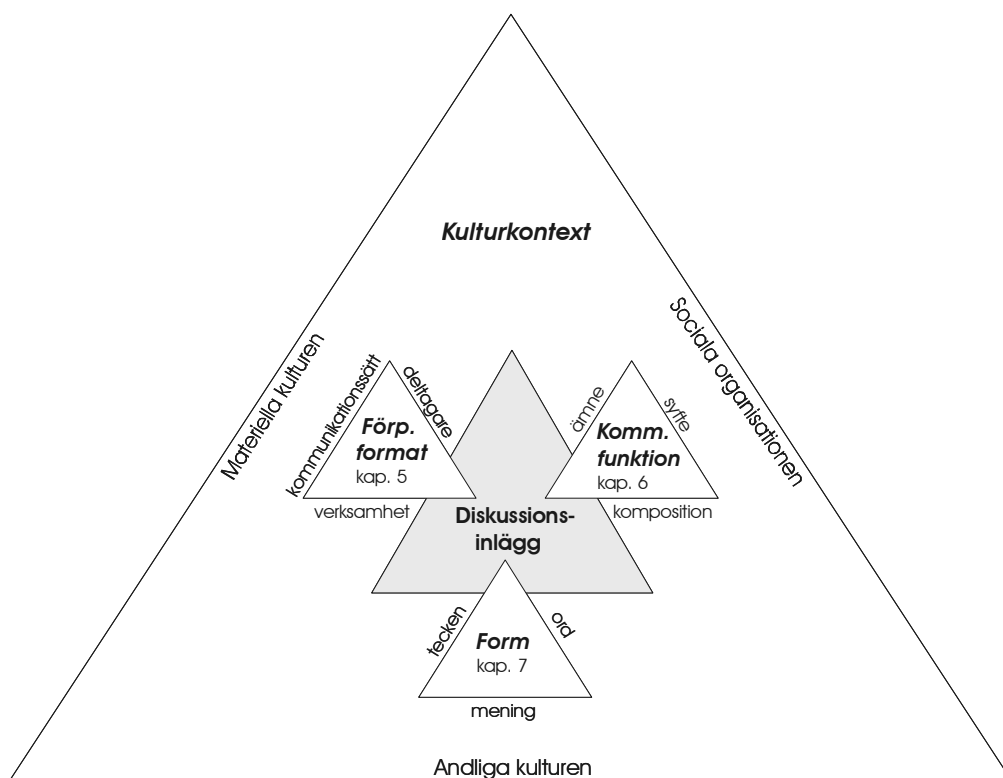
ord att identifiera mönster i variationen och utgående från detta diskutera hurdana faktorer som påverkar kommunikationen i mediet.

Frågeställningarna i undersökningen kan således sammanfattas som:

- Hurdana allmänna förutsättningar karakteriserar diskussionsforumen?
- Hurdan variation i fråga om kontext, funktion och form står att finna i materialet?
- Hurdana mönster uppvisar variationen i materialet, det vill säga hurdan roll spelar diskussionsforumens allmänna förutsättningar för kommunikationen och den variation den uppvisar?

En allmän teoretisk ram för undersökningen har byggts upp med utgångspunkt i den Halliday-inspirerade funktionella lingvistik. Denna förankring lämpar sig för en studie som ser på språk i användning och intresserar sig för relationen mellan text och kontext. Utgångspunkten är alltså att texter ser ut som de gör för att de förekommer i ett visst sammanhang där de fyller en viss funktion. Språkbruket ses som val mellan olika ord eller strukturer som görs i vissa kontexter för att uppnå ett visst syfte eller fylla en viss funktion. Vidare omfattar en funktionell utgångspunkt en uppfattning om texter som flerdimensionella. Det finns alltså olika sammanhängande aspekter av en text; i den här undersökningen utgår diskussionen från begreppen kontext, funktion och form. Den teoretiska ramen etablerar alltså **att** kontext, funktion och form samverkar, det är sedan den empiriska analysens uppgift att visa **hur** dessa tre aspekter samverkar i detta specifika textbruksmaterial.

Analysen av materialet följer en modell som bygger på ett triangeltema, det vill säga olika aspekter av texterna beskrivs utgående från tre sammanhörande dimensioner:

Figur 8.1 *Undersökningens analysmodell*

Bilden skall förstås som så att undersökningen intresserar sig för texter, i det här fallet diskussionsinlägg. Dessa har en gemensam kulturkontext, vilken kan delas in i den *materiella kulturen*, den *sociala organisationen* och den *andliga kulturen* (Hellspong & Ledin 1997). Diskussionsinläggen särskiljs däremot av att de förekommer i olika förpackningsformat, fyller olika kommunikativa funktioner och har olika form. Dessa tre aspekter på texterna kan antas ha samband med varandra, det vill säga triangelns tre ben är kopplade till varandra. Var och en av dessa tre aspekter diskuteras och analyseras också de i sin tur med utgångspunkt i tre synvinklar. Förpackningsformaten, som i stort motsvarar situationskontext, handlar om den *verksamhet*, de *deltagare* och det *kommunikationssätt* (Hellspong & Ledin 1997) som kännetecknar de olika diskussionsforum som inläggen ingår i. Vidare byggs den kommunikativa funktionen upp av *diskussionsämnet*, skribentens *syfte* och textens *komposition*. Formen, slutligen, befattar sig med textens yta på tre nivåer: *menings-*, *ord-* och *teckennivån*.

Vad som specifikt fokuseras i fråga om varje triangel i modellen, vilka resultat analysen givit och framför allt hur dessa resultat hänger samman med varandra, sammanfattas, presenteras och diskuteras i det följande.

8.2 Den gemensamma kulturkontexten

De diskussionsinlägg som är föremål för granskning i den här undersökningen kan alltså alla sägas ingå i en gemensam kulturkontext. Kulturkontext avser texters övergripande samhälleliga förutsättningar, hur människor lever och verkar inom det geografiska område och vid den tid som texten kommer till (Hellspong & Ledin 1997). Nedan beskriver jag några centrala punkter i diskussionsforumens kulturkontext utgående från de tre synvinklar man kan anlägga på denna. Detta utgör huvudsakligen en sammanfattning av kapitlen 2 och 3 i avhandlingen.

Den *materiella kulturen* avser fysiska och tekniska förutsättningar för textproduktionen. Detta är den mest avgörande faktorn i fråga om webbaserade diskussionsforums kulturkontext. Det att först datatekniken överlag, sedan Internet och slutligen World Wide Web skapats är avgörande för att diskussioner av det här slaget över huvudtaget kan äga rum. Men om dessa tekniska innovationer hade stannat endast hos en liten begränsad grupp skulle inte diskussionsforumen se ut som de gör idag. Det faktum att informationstekniken och datornätverken i synnerhet fått en relativt stor spridning bland folk i allmänhet (både äldre och yngre) är ett centralt villkor för kommunikationen. Mediets lättillgänglighet, låga kostnader, öppenhet och användarvänlighet är således faktorer som kan tas upp i samband med den materiella kultur som kännetecknar diskussionsforum på webben.

Den *sociala organisationen* handlar om handlingsmönster i ett samhälle, hur människor formar sitt samspel. Till exempel kan man här i samband med diskussionsforum om en sjukdom ta upp att människor i allt högre grad själva tar, och uppmanas ta, ansvar för den egna hälsan och deltar i vårdbeslut (jfr Öhrn 2000). Om läkarresurserna upplevs som begränsade och sjukvårdspersonalen som stressad vänder sig de aktiva och intresserade patienterna till andra källor för att få information och stöd (jfr Pennbridge et al. 1999; Garpenby & Husberg 2000). En dylik källa är andra människor i samma situation. Sådana har man redan länge kunnat träffa t.ex. via före-

ningar och deras möten och tidskrifter, men numera kan interaktionen också ske på ett enkelt sätt genom de webbplatser som föreningar och andra instanser upprätthåller. Interaktionen blir också mera synlig för experter som rentav kan känna att deras monopol på rådgivning hotas (Wellman & Gulia 1999).

Den *andliga kulturen* omfattar tänkesätt och värderingar som kännetecknar människor i ett samhälle. Kanske kan man här tala om att diskussionsforumen i materialet ingår i en andlig kultur av demokratiska strävanden, där alla skall kunna delta i den offentliga kommunikationen och ha fri tillgång till information och möjlighet att uttrycka sig och sina åsikter. Redaktionell kontroll skall inte vara något krav för skriven offentligt tillgänglig information, och t.ex. staten eller det vetenskapliga samfundet har ingen ensamrätt till den offentliga kommunikationen. Internet som massmedium anses kännetecknas av ett slags maktdelning, eftersom de låga kostnaderna gör det möjligt också för dem som inte befinner sig i maktposition att ge sitt budskap en stor spridning (Herring 2003). Till samma anda hör den allmänna informaliseringen i samhället, där tilltron till auktoriteter minskat och man kanske struntar i traditionella normer. Till exempel kan språknormer uppfattas som inkräktande på den personliga friheten (Teleman 1979).

Ovanstående är alltså allmänna förutsättningar som gäller för den undersökta kommunikationen och som möjliggör och påverkar den. Den kulturella kontexten, med speciell fokus på den materiella kontexten, kan sammanfattas med Hellsongs ord på följande sätt:

Vår tid har upplevt en oerhört snabb medieutveckling. Huvudrollen spelar olika former av elektroniska medier: först telefonen, så radio, sedan TV och datorer och Internet. De har radikalt förändrat hur olika budskap blir till, hur de når sina adressater och hur de mottas av dem. Medieutvecklingen bidrar också till att förvandla våra genrer och skapa nya mönster för det talade och skrivna ordet. (Hellsong 2001: 23)

8.3 Variationskategorier och variationsmönster

De 1 000 diskussionsinlägg som utgör materialet för undersökningen har alltså analyserats med avseende på situationskontext, kommunikativ funktion och form. Varje analys resulterade i att diskussionsinläggen delades in i olika kategorier: *förpackningsformat*, *funktionskategorier* och *formkategorier*. I följande avsnitt sammanfattar jag först dessa kategoriseringar. Därefter relaterar jag kategorierna till varandra, vilket är ämnat att ge en djupare bild av de mönster variationen i materialet följer.

8.3.1 Förpackningsformat, funktionskategorier och formkategorier

Förpackningsformat

Den första analysen i undersökningen gick ut på att materialet delades in i olika förpackningsformat, vilka kan sägas beskriva skillnader i diskussionernas situationskontext. För samtliga diskussionsforum gäller att kommunikationen är tid- och platsberoende, liksom ger möjlighet till interaktion mellan främlingar under total anonymitet. Man kan säga att diskussionsforum kombinerar massmediala och interpersonella särdrag genom att tillhandahålla dubbelriktad kommunikation med en i teorin obegränsad och snabb spridning, där texterna blir allmänt tillgängliga åtminstone för en viss tid. Verksamheten i varje diskussionsforum i materialet kan också allmänt beskrivas som att man gör det möjligt för människor som besöker de webbplatser som forumen finns på att interagera med varandra. Forumen uppvisar dock olikheter vad gäller avsedd deltagargrupp (lekmän i allmänhet med intresse för diabetes eller specifikt ungdomar) och olika kommunikationssätt i och med diskussionernas olika struktur (ämnesbaserad eller kronologisk). Med utgångspunkt i dessa två sistnämnda faktorer har de åtta diskussionsforumen delats in i fyra kategorier som benämnts förpackningsformat. Dessa är

- Ämnesvis strukturerade forum för folk i allmänhet (4 forum)
- Ämnesvis strukturerade forum för ungdomar (2 forum)
- Kronologiskt strukturerade forum för folk i allmänhet (1 forum)
- Kronologiskt strukturerade forum för ungdomar (1 forum)

Nämnas kan att i ungdomsforumen är minst 77 % av de deltagare vars ålder kunnat avgöras 24 år eller yngre.

Funktionskategorier

I den andra analysen var syftet att kategorisera diskussionsinläggen enligt deras primära kommunikativa syfte. Utgångspunkten var att kategorierna skulle skilja sig från varandra med avseende på i vilken utsträckning diskussionsinläggen fyller en informationsrelaterad eller socialt relaterad funktion, vilket anknyter till diskussionen kring vilka funktioner datorförmedlad kommunikation lämpar sig för och används till (se t.ex. Herring 2001; Beuchot 2001). Med information avses i undersökningen sådant som kan tänkas öka deltagarnas kunskap om diabetes. Det sociala handlar däremot om umgänge och kontaktskapande där kunskap om diabetes inte är i fokus. För att beskriva och särskilja de fem olika kategorierna användes Jakobsons (1960) terminologi för språkets olika funktioner. Fem olika kategorier av primära kommunikativa funktioner hos inläggen i materialet kunde särskiljas, vilka med hjälp av Jakobsons begrepp beskrevs som uppfyllande en referentiell, en referentiellt-emotiv, en emotivt-referentiell, en konativ och en fatisk dominerande funktion. Dessa fem huvudkategorier gavs också mer beskrivande benämningar: *fakta*, *erfarenheter*, *åsikter*, *kontakter* och *umgänge*. Man kan säga att *fakta* handlar om information om saker och ting i relation till diabetes, *erfarenheter* om deltagarnas erfarenheter och på dessa baserade tips, *åsikter* om vad man tycker och känner angående diabetesen, *kontakter* om efterlysningar av nya bekantskaper, och *umgänge* om användning av forumet för att fördriva tiden och träffa andra. Fördelningen mellan de fem kategorierna blev förvånansvärt jämn. *Fakta*, *erfarenheter*, *åsikter* och *umgänge* utgjorde vardera mellan en femtedel och en fjärdedel av materialet. De resterande inläggen, en knapp tiondel, kategoriserades som tillhörande *kontakter*-kategorin. Analysen av funktionskategorierna i materialet fördjupades också genom att olika diskussionsämnen och underkategorier diskuterades. I *fakta* diskuterar man t.ex. oftare diabetes ur medicinsk synvinkel, medan *åsikter* nästan uteslutande handlar om frågor i anslutning till vardagslivet som diabetiker.

Sammantaget finns det enligt analysen ungefär lika stor andel inlägg med en rent referentiell funktion som inlägg med en rent fatisk funktion i materialet. Tillsammans utgör dock de enligt undersökningens definition mer informationsrelaterade kategorierna ca 70 % av materialet, medan de mer socialt orienterade utgör 30 %. Man kan allmänt konstatera att utbytet av information av olika slag om diabetes kan ses som en mycket viktig funktion hos de undersökta diskussionsforumen, ställvis den viktigaste. Informationen är

dock sällan helt opersonlig, utan informationsutbytet handlar i stor utsträckning om att man delar med sig av sina egna erfarenheter och utbyter åsikter.

Formkategorier

Den tredje analysen av diskussionsinläggen i undersökningen befattade sig med texternas form med avseende på förekomsten av vad man kan kalla okonventionella skriftspråksdrag av den typ som i tidigare forskning kring datorförmedlad kommunikation beskrivs som karakteristiska för språkbruket i mediet. Jag har alltså inte velat plocka fram nya drag utan istället granska spridningen av redan identifierade drag i det här undersökta materialet. Tio olika typer av från standardenligt skriftspråk avvikande drag på menings-, ord- och teckennivån granskades i materialet, nämligen *utelämnning av subjekt, utelämnning av verb och formellt subjekt i frågor; okonventionell stavning, slag- eller slarvfel; utelämnade mellanrum, liten bokstav på stor bokstavs plats, okonventionell interpunktion, smilisar, känslo- och handlingsmarkörer och symboler som ersätter ord*. I analysen studerades såväl dragens frekvens och spridning i materialet, som deras funktion, rikligt illustrerat med exempel. Analysen visade att somliga drag förekommer ganska jämnt i alla kategorier i materialet (subjektslösa meningar, slarvfel och utelämnade mellanrum), medan andra uppvisar större skillnader (okonventionella stavningar, utelämnade obligatoriska stora bokstäver och okonventionell interpunktion). Vad gäller de här dragen, som ofta ger prov på kreativa lösningar i strävan efter t.ex. en talspråksimiterande effekt, går trenden mot att dragen oftare kan kopplas till diskussionsforum för ungdomar och kronologiskt strukturerade forum, liksom till diskussionsinlägg med en mer socialt relaterad än informationsrelaterad funktion. Vissa drag på teckennivå (smilisar, känslo- och handlingsmarkörer och symboler som ersätter ord) hade överlag få förekomster i materialet.

Diskussionsinläggen delades sedan in i så kallade formkategorier utgående från indexvärden baserade på antalet förekommande drag i förhållande till inläggens längd i ord. Man kan säga att ett mått på inläggens grad av okonventionalitet räknades ut. Detta resulterade i att diskussionsinläggen delades in i tre kategorier: *neutrala, blandade och exceptionella*. De neutrala (380 inlägg) saknar helt eller nästan helt okonventionella drag, medan de exceptionella (179 inlägg) uppvisar påfallande många drag. De inlägg som placerat sig i kategorin blandade befinner sig mitt emellan dessa två ytterligheter, och de utgör också den största kategorin (441 inlägg). Den exceptionella kategorin är

alltså den minsta. Man kan således dra den allmänna slutsatsen att många inlägg i materialet är helt eller nästan helt konventionella till sin form, samtidigt som det finns ett antal som avviker ganska mycket från skriftspråkets traditionella norm.

8.3.2 Hur hänger kategorierna ihop?

Samtliga diskussionsinlägg i materialet har alltså i analyskapitlen placerats i något av de fyra förpackningsformat, i någon av de fem funktionskategorier och i någon av de tre formkategorier som identifierats i materialet. Det som ännu återstår att granska är hurdana samband som finns **mellan** dessa kategorier, vilket blir ett slags syntes av de separata analysresultaten.

I fråga om denna diskussion kring samband mellan förpackningsformat, funktion och form bör man beakta att de kategorier som jämförs i vissa fall är av rätt olika storlek vad gäller antalet diskussionsinlägg. I vissa kategorier finns det t.ex. bara några få inlägg. Risken för slumpens inverkan bör därför inte förbises. De absoluta tal som procentandelarna här baseras på kan ses i bilaga 3.

När de olika kategorierna jämförs bör man också hålla i minnet vad respektive kategori egentligen står för. Till exempel avser förpackningsformat för ungdomar alltså forum som explicit är avsedda för unga deltagare, och i vilka en stor del av deltagarna kunnat identifieras som 24 år eller yngre. Alla deltagare hör dock inte nödvändigtvis till denna åldersgrupp. Betydligt mer vacklande är emellertid de allmänna forumen. Här har ingen specifik målgrupp uttryckts utan forumen riktar sig i princip till alla intresserade. Mellan 34 % och 59 % av skribenterna (mot nästan inga i ungdomsforumen) har visserligen kunnat identifieras som 25 år och äldre, men i två av forumen har också rätt många ungdomar kunnat iaktas. Det är alltså viktigt att komma ihåg att begreppet "folk i allmänhet" även inkluderar en del ungdomar. Det är med andra ord typen av forum vad gäller målgrupp som förpackningsformaten representerar, inte en helt homogen deltagargrupp. Vidare bör man för funktionskategoriernas del observera att i synnerhet *kontakter* och *umgänge* består av rätt olika slag av inlägg. Detta försöker jag ta hänsyn till genom att i viss mån beakta underkategorierna separat. Också i *fakta*, *erfarenheter* och *åsikter* finns bland annat en bred flora av diskussionsteman, även om den dominerande kommunikativa funktionen uppfattats som gemensam. Form-

kategorierna, slutligen, är kanske trots allt de på de mest enhetliga grunderna etablerade kategorierna. Men, som tidigare nämnts, kan man diskutera såväl gränsdragningen mellan de olika formkategorierna, som det urval drag som kategorierna baseras på, liksom eventuella kvalitativa skillnader mellan de olika dragen.

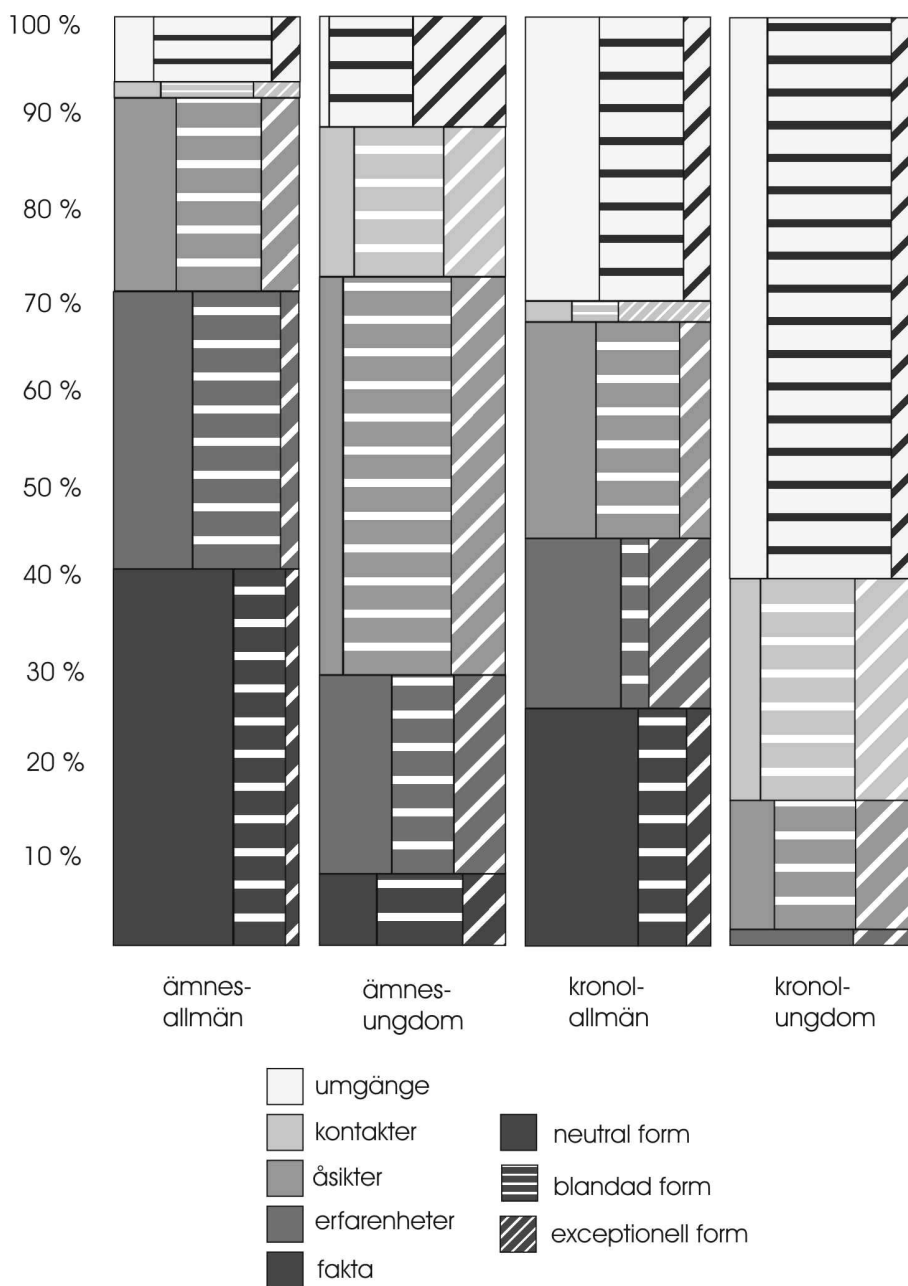
Kategoriseringen av inläggen enligt de principer som presenteras i analyskapitlet har alltså såväl styrkor som svagheter, och är inte ur alla synvinklar statistiskt hållbar med tanke på jämförelser. Detta hindrar dock inte att trender i materialet kan presenteras och diskuteras i stora drag utgående från kategorierna, så länge man kommer ihåg vad det de facto är man jämför, och avhåller sig från att dra alltför långtgående slutsatser.

Illustrationen på s. 203 (figur 8.2) utgör ett försök att i en och samma bild sammanfatta resultaten av de tre olika analyserna och deras relationer till varandra. Bilden visar för det första hur stor andel i procent de olika funktionskategorierna utgör av respektive förpackningsformat. För det andra visar den vilket förhållandet är mellan de olika formkategorierna i dessa funktionskategoriandelar. Figuren fungerar på det sättet att alla funktionskategorier har samma bakgrundston i alla förpackningsformat. Den andel av inläggen som kategoriserats som neutrala representeras med endast denna basfärg. Andelen blandade inlägg representeras av horisontella linjer, medan den exceptionella andelen särskiljs med sned randning. De procenttal som figur 8.2 baserar sig på presenteras i tabell 8.2 efter figuren.

Före den sammanfattande illustrationen ges en översikt över de kategorier som jämförs i tabell 8.1.

Tabell 8.1 Översikt över kategorierna i materialet

Kategori	Benämning	Beskrivning
Förpacknings-format	Ämnes – allmän	Ämnesvis strukturerade forum för folk i allmänhet
	Ämnes – ungdom	Ämnesvis strukturerade forum för ungdomar
	Kronol – allmän	Kronologiskt strukturerade forum för folk i allmänhet
	Kronol – ungdom	Kronologiskt strukturerade forum för ungdomar
Funktions-kategorier	Fakta	Utbyte av personneutral information om div. diabetesrelaterade frågor (<i>referentiell</i> funktion dominerande)
	Erfarenheter	Utbyte av personlig, sändarfokuserad information i form av berättelser, råd, tips och rekommendationer baserade på egna erfarenheter (<i>referentiellt-emotiv</i> funktion dominerande)
	Åsikter	Utbyte av personlig information i form av sändarens värderingar, åsikter, känslor och känslofyllda upplevelser i relation till diabetes (<i>emotivt-referentiell</i> funktion dominerande)
	Kontakter	Försök att skapa kontakter med andra (diabetiker), antingen per e-post eller genom chatt i forumet (<i>konativ</i> funktion dominerande)
	Umgänge	Relationsbygge och tidsfördriv i forumet; kommentarer om kommunikationen i forumet; nonsensinlägg (<i>fatisk</i> funktion dominerande)
Form-kategorier	Neutral form	Inga eller mycket få okonventionella drag
	Blandad form	Några okonventionella drag
	Exceptionell form	Uppseendeväckande många okonventionella drag

Figur 8.2 Schematisk illustration av analysresultaten som helhet. Bilden visar de olika funktionskategoriernas andel i procent av respektive förpackningsformat, liksom de olika formkategoriernas procentuella andel av de olika funktionerna i förpackningsformaten.

Tabell 8.2 De olika funktionskategoriernas andel i procent av respektive förpackningsformat, liksom de olika formkategoriernas (*n*=neutrala, *b*=blandade, *e*=exceptionella) andel i procent av de olika funktionerna i förpackningsformaten.

	ämnes-allmän			ämnes-ungdom			kronol-allmän			kronol-ungdom		
Umgänge	7			12			31			60		
	21	64	15	5	45	50	40	46	14	20	67	13
Kontakter	2			16			2			24		
	25	50	25	19	48	33	25	25	50	16	51	33
Åsikter	21			43			23			14		
	34	46	20	13	58	29	38	45	17	24	44	32
Erfarenheter	30			21			18			2		
	43	47	10	39	33	28	52	15	33	67	0	33
Fakta	40			8			26			0		
	65	28	7	31	46	23	61	26	13	0	0	0
	<i>n</i>	<i>b</i>	<i>e</i>	<i>n</i>	<i>b</i>	<i>e</i>	<i>n</i>	<i>b</i>	<i>e</i>	<i>n</i>	<i>b</i>	<i>e</i>

Funktionskategorier versus förpackningsformat

En tydlig trend i materialet vad gäller de olika funktionskategoriernas fördelning i respektive förpackningsformat är att ren referentiell funktion, det vill säga utbyte av opersonlig information om diabetes, är något som mestadels förekommer i förpackningsformat som riktar sig till folk i allmänhet (40 % av inläggen i förpackningsformatet)²⁰. Sammantagna upptar alla de informationsrelaterade funktionskategorierna (*fakta*, *erfarenheter* och *åsikter*) också den största andelen i detta förpackningsformat (91 % av inläggen). Däremot förekommer de sparsamt i kronologisk diskussion för ungdomar (16 %). Detta format saknar rentav helt inlägg som kategoriserats som *fakta*. Det visar sig också att de informationsrelaterade funktionskategorierna sammanlagt har ungefär lika stor spridning i det ämnesbaserade ungdomsformatet (72 %) som i det kronologiska allmänna formatet (67 %). Det finns dock en skillnad mellan dessa i att deltagarna i det ämnesvis strukturerade formatet för ungdomar enligt analysen sysslar mera med utbyte av åsikter och känslor; andelen *åsikter* är de facto här den största bland alla förpackningsformat (43 %

²⁰ Observera att det i detta förpackningsformat även ingår några inlägg som utgör kommunikation mellan experter.

mot 21 %, 23 % och 14 % i de övriga). Däremot får det mer sakbetonade informationsutbytet (*fakta*) större utrymme i det kronologiska formatet med en mer blandad deltagarskara (26 % mot 8 % i det ämnesbaserade).

När det gäller inlägg med en mer socialt relaterad dominerade kommunikativ funktion och deras relativa förekomster i de olika förpackningsformaten kan man också urskilja tydliga mönster. Det visar sig att *kontakter* är en typisk ungdomsfunktion, som dessutom verkar få speciellt stort utrymme då diskussionen följer en kronologisk struktur (24 %). Tidsfördriv av olika slag utan direkt anknytning till diabetes, det vill säga funktionen *umgänge*, är slutligen mer typisk för kronologiskt strukturerade format än för ämnesvis strukturerade, och speciellt för sådana som riktar sig till ungdomar (60 %).

Det kan också vara av intresse att kommentera – fastän det inte syns i figur 8.2 – hur de olika underkategorierna i *kontakter* respektive *umgänge* fördelar sig i de olika förpackningsformaten. För det första kan man konstatera att det finns speciellt mycket *chattönskemål* i det kronologiska ungdomsformatet. Detta har att göra med att just det forumet av rätt många uppfattas som synkront, som en chatt. Som en följd härav finns det också förhållandevis mycket *småprat* i detta format. För det andra sticker underkategorin *metakommentarer* i *umgänge* ut som speciellt typisk för det allmänna kronologiska formatet. Här verkar det alltså vara speciellt vanligt att kommentera forumet och de andra deltagarna. Kommunikationen uppfattas här i inget inlägg som en chatt, men däremot används forumet i viss mån som den *Gästbok* dess namn uppmanar till. För det tredje hör *hälsningar* (till andra deltagare) tydligast ihop med de kronologiska förpackningsformaten, vilket kan ses som en naturlig följd av deras chatt- respektive gästboksfunktioner. En intressant detalj i fråga om *umgänge*-kategorierna är för det fjärde att *nonsens* kan kopplas till det allmänna ämnesvis strukturerade förpackningsformatet, trots att formatet i övrigt ter sig seriöst med många *fakta*-inlägg och relativt lite *umgänge*. Det här har att göra med att ett av de forum som ingår i detta förpackningsformat då det begav sig saknade kontrollinstans och av vissa verkar ha använts för tester av forumets funktion snarare än för bidrag till diskussionen.

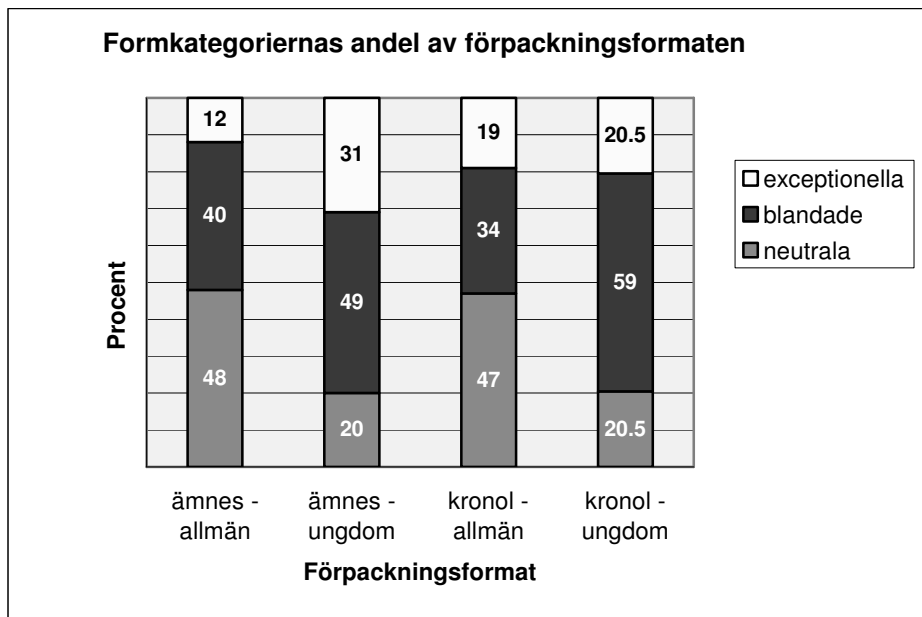
Om förhållandet mellan funktionskategorier och förpackningsformat i materialet kan man sammanfattningsvis allmänt säga att:

- Alla fem funktionskategorier – med ett undantag – har påträffats i samtliga förpackningsformat; proportionerna varierar dock.
- Mer informationsrelaterad kommunikation verkar kunna kopplas till ämnesvis strukturerade diskussionsforum och till en bredare deltagargrupp.
- Mer socialt relaterad kommunikation tenderar att uppkomma i kronologiskt strukturerade diskussionsforum och då användarskaran är mer ungdomsdominerad.

Formkategorier versus förpackningsformat respektive funktionskategorier

Figur 8.2 ovan visar också proportionerna mellan de olika formkategorierna i de olika funktionskategoriernas andelar av förpackningsformaten. Här är det kanske svårare att genast få en klar bild av trenderna utgående från illustrationen. Det är enklare att bilda sig en uppfattning om hur formkategorierna fördelar sig i förpackningsformaten och funktionskategorierna om man först ser endast på två kategorier åt gången. Den kanske mest nyanserade bilden av förhållandena i materialet, med eventuella lokala avvikelser från de allmänna trenderna, får man givetvis ändå genom att se på alla tre kategorier samtidigt, vilket alltså låter sig göras i figur 8.2.

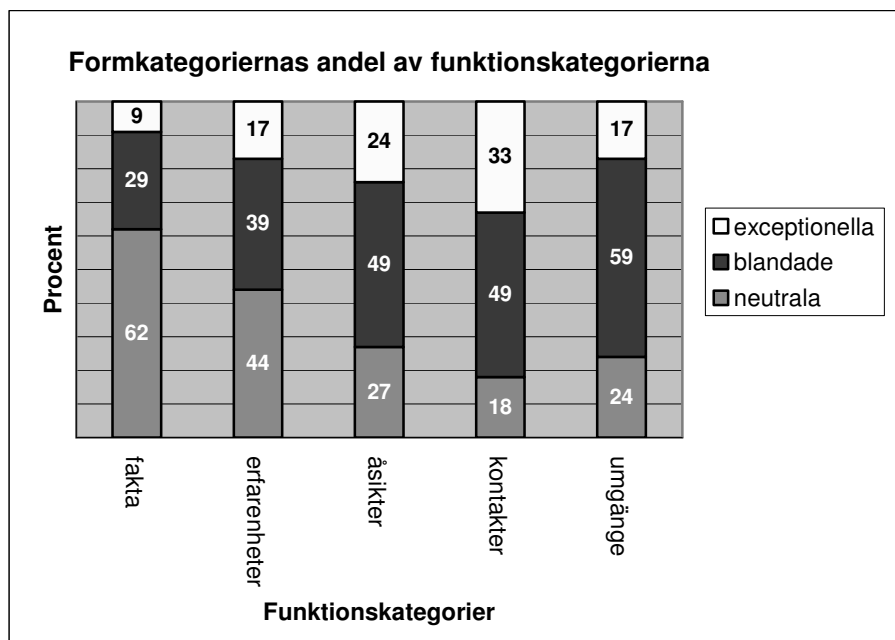
Formkategorierna fördelar sig i de olika förpackningsformaten enligt diagrammet i figur 8.3.

Figur 8.3 Formkategoriernas relativa fördelning i de olika förpackningsformaten

Diagrammet antyder för det första att andelen inlägg med vad som kallas neutral form är större i allmänna forum än i ungdomsforum (48 % och 47 % mot 20 % och 20,5 %). I motsats till detta är andelen inlägg med blandad form större i ungdomsforumen än i de allmänna (49 % och 59 % mot 40 % och 34 %). För det andra är andelarna vad gäller den exceptionella formkategorin allmänt av rätt likadan storleksordning i samtliga förpackningsformat, dock så att andelen är minst i det ämnesbaserade allmänna förpackningsformatet (12 %) och störst i det ämnesbaserade ungdomsformatet (31 %). De två kronologiska formaten ligger mitt emellan och har sinsemellan rätt jämnstora andelar (19 % och 20,5 %). Eventuellt kan det uppfattas som något oväntat att andelen inlägg med exceptionell form är större i de ämnesvis strukturerade ungdomsformaten än i någondera av de kronologiskt strukturerade formaten. En generell trend i materialet verkar hur som helst vara att ungdomsforum kan kopplas till en mindre andel inlägg med neutral form än allmänna forum.

Figur 8.4 visar i sin tur formkategoriernas relativa fördelning i de olika funktionskategorierna.

Figur 8.4 Formkategoriernas relativa fördelning i de olika funktionskategorierna

När det gäller formkategoriernas andelar av de tre olika informationsrelaterade funktionskategorierna kan man skönja en rätt tydlig trend. Om man går från *fakta* till *åsikter* är mönstret det att andelen inlägg med neutral form minskar (62 %, 44 %, 27 %), medan de två övriga kategorierna ökar. I *umgänge* finns sedan ytterligare en något mindre andel neutrala inlägg (24 %), medan *kontakter* är den funktionskategori som har minst andel inlägg med neutral form (18 %). I *umgänge* finns lika mycket exceptionella inlägg som i *erfarenheter*, medan *kontakter* igen sticker ut som den mest okonventionella kategorin i och med den största andelen exceptionella inlägg (33 %). Andelen blandade inlägg är dock störst i *umgänge*, 59 %. Enkelt uttryckt kan man säga att *fakta* verkar vara den mest konventionella kategorin och *kontakter* den mest okonventionella, medan de övriga placerar sig däremellan. Eftersom formkategorierna alltså inte fördelar sig jämnt över de olika funktionskategorierna verkar det finnas ett visst samband mellan funktion och form i materialet.

De tre formkategoriernas fördelning i materialet kan sammanfattningsvis tolkas uppvisa följande mönster:

- **Den avsedda deltagargruppen verkar ha större betydelse för formen än förpackningsformatets struktur.** Förpackningsformat med samma deltagargrupp men olika struktur uppvisar rätt likartade fördelningar, medan förpackningsformat med samma struktur men olika deltagare uppvisar mer uppenbara skillnader i formkategoriernas fördelning (se figur 8.3).
- **Förpackningsformat avsedda för ungdomar karakteriseras av mer okonventionell form.** Det finns mindre andel neutrala diskussionsinlägg i förpackningsformat avsedda för ungdomar än i allmänna sådana. En intressant detalj är att de båda ungdomsformaten uppvisar väldigt likadan fördelning i fråga om formkategorierna, även om fördelningen av funktionskategorierna är mycket olika. Det verkar således som att unga deltagare ger sina inlägg ungefär samma form, oberoende av vad de skriver om. Det finns rentav något större andel inlägg med exceptionell form i det ämnesbaserade ungdomsformatet (31 % mot 20,5 % i det kronologiska formatet), även om de informationsrelaterade kategorierna utgör en större andel här (72 % mot 16 %).
- **Inläggens form i de informationsrelaterade funktionskategorierna uppvisar en koppling till graden av emotivitet.** Andelen inlägg med neutral form är störst i *fakta*, mindre i *erfarenheter* och minst i *åsikter*. Detta gäller för alla förpackningsformat med undantag för det ämnesbaserade ungdomsformatet där den neutrala andelen är större i *erfarenheter* än i *fakta* (39 % mot 31 %). Den sammanlagda andelen inlägg med blandad och exceptionell form ökar i motsvarande mån med funktionens personfokusering. En speciellt intressant kategori utgörs av *åsikter* i det ämnesbaserade ungdomsformatet som har märkbart liten andel inlägg med neutral form (13 % mot 34 %, 38 % och 24 % i de övriga förpackningsformaten).
- **Funktionskategorin *kontakter* ter sig som den mest okonventionella kategorin vad gäller inläggens form.** Kategorin kan kopplas till relativt liten andel inlägg med neutral form (16–25 %). Detta gäller för samtliga förpackningsformat. Andelen inlägg med neutral form är i

tre fall av fyra dessutom mindre än i någon av de mer informationsrelaterade kategorierna i förpackningsformatet. Undantaget utgörs av det ämnesbaserade ungdomsformatet. Man bör dock beakta att *kontakter*-kategorin omfattar mycket färre inlägg än de övriga funktionskategorierna.

- **Funktionskategorin *umgänge* kan allmänt relateras till förhållandevis stor andel inlägg med blandad form (45 % eller större).** Den neutrala kategorin är alltid mindre än den blandade, och inläggen med exceptionell form utgör oftast den minsta formkategorin. Undantaget utgörs av det ämnesvis strukturerade ungdomsformatet, där hälften av inläggen har exceptionell form (mot 13–15 % i de övriga formaten). I *umgänge* är andelen exceptionella inlägg alltså mycket större i det ämnesvisa ungdomsforumet än i det kronologiska, vilket skiljer denna funktion från de övriga. *Umgänge*-kategorierna i de två ungdomsformaten kan dock svårigen jämföras till följd av en stor skillnad i omfång.

Avslutningsvis kan några kommentarer visavi formkategoriernas fördelning i de olika underkategorierna i *kontakter* och *umgänge* vara på sin plats. Man kan konstatera att den fördelning mellan de olika formkategorierna som anges i diagrammet för *kontakter*-kategorin rätt väl återspeglar förhållandena i båda underkategorierna (*e-postkontakter* och *chattönskemål*); de uppvisar alltså rätt likadana fördelningar vad gäller de olika formkategorierna. I *umgänge* kan man däremot skönja något större skillnader mellan underkategorierna, t.ex. så att man i *metakommentarer* (kommentarer om forumet och deltagarna där) kan finna en betydligt större andel inlägg med neutral form än vad medeltalet för kategorin anger, medan *hälsningar* istället drar ner medeltalet på den här punkten. Skillnaderna vad gäller andelen exceptionella inlägg i *umgänge*-kategorierna är mindre, dock så att inlägg som placerar sig i den här formkategorin helt saknas i *nonsens*.

Sammanfattande resonemang om variationsmönstren i materialet

Analysen av dessa inlägg ur webbaserade diskussionsforum ger alltså vid handen att interaktionen, enligt de definitioner som tillämpas i undersökningen, som helhet är övervägande informationsrelaterad och till stora delar inte speciellt exceptionell till sin skriftspråkliga form. Samtidigt visar analys-

en att kommunikationen uppvisar en intressant diversitet. Diskussionsinläggen fyller många olika funktioner och kan ha mycket olika form. Om de mönster variationen i materialet följer kan allmänt konstateras att de ter sig förhållandevis odramatiska. Sådana faktorer som också tidigare omnämnts som relevanta när det gäller hur datorförmedlad kommunikation utformar sig (bl.a. Baym 1998; Beuchot 2001; Hård af Segerstad 2002), har också här visat sig ha en viss betydelse – såsom mediets egenskaper, kommunikationens syfte och tema liksom deltagarnas särdrag. Den här typen av faktorer togs också upp i den teoretiska ramen som viktiga aspekter i situationskontexten med tanke på texters utformning i allmänhet. Klara kopplingar kan också göras till sociolingvistisk forskning, speciellt ungdomsspråksforskning, vad gäller den åldersrelaterade variation som verkar existera i diskussionerna (t.ex. Kotsinas 1994, Kotsinas et al 1997).

Dessa allmänna iakttagelser kan fördjupas med några mer specifika kommentarer kring de mönster variationen i materialet uppvisat. Undersökningens olika trådar knyts i det följande ihop bl.a. genom ett resonemang kring hur man kan tänka sig att mönstren reflekterar den vidare kulturkontexten.

De materiella förutsättningarna med relativt lätthanterlig och utbredd teknik, liksom de öppet tillgängliga forumen, togs upp som centrala faktorer i diskussionsforumens kulturkontext. Det faktum att i princip vem som helst har möjlighet att ta del i kommunikationen liksom att tröskeln att delta kan uppfattas som relativt låg, bl.a. för att bidragen inte behöver gå via någon redaktion, leder potentiellt till att det är en förhållandevis bred grupp människor som skriver inlägg i forumen. Detta i sin tur bidrar med stor sannolikhet till den språkliga heterogeniteten (jfr Larsson 2000). Deltagargruppens bredd behöver inte bara handla om skillnader i ålder, utan om allmänna skillnader t.ex. i fråga om vana eller utbildning i att uttrycka sig i skrift, och framför allt erfarenhet av att använda datorförmedlad kommunikation över huvudtaget. Deltagarnas bakgrund kan jag i den här undersökningen dock inte uttala mig om, men jag anser generellt att en av mediets definitiva styrkor ligger just i dess öppenhet; att vem som helst vågar och har möjlighet att delta trots att man kanske saknar större vana att uttrycka sig offentligt i skrift.

Att det i dessa diskussionsforum finns förhållandevis många inlägg som är neutrala till sin form kan antas hänga samman med mediets asynkronitet, det vill säga att man kan skriva sina inlägg i lugn och ro, liksom att inläggen

bevaras åtminstone en viss tid (månader till år) i forumet till allmän beskådan. Hård af Segerstad (2002) framhåller också produktionsförutsättningarnas och då bland annat beständighetens betydelse för språkbruket i datorförmedlad kommunikation. I ungdomsforum verkar man dock i mitt material bry sig mindre om detta än i allmänna forum. Mediets egenskaper som sådana är alltså inte ensamt avgörande. Ett annat typiskt särdrag hos diskussionsforum av det här undersökta slaget är att deltagarna i forumen ofta inte känner varandra från tidigare i någon större utsträckning. Man vet alltså inte nödvändigtvis vem som kommer att läsa ens inlägg. Det här kunde uppfattas som en orsak att vara strikt och opersonlig i sina texter, men detta gäller i så fall bara för en begränsad del av materialet. Trots det potentiella främlingskapet finns det mycket personlighet, känslor och informellt språkbruk i materialet. Man bör förstås här också minnas att en del av deltagarna känner varandra från andra sammanhang, eller lär känna varandra under diskussionernas gång.

Eftersom diskussionsforum bara är ett sätt av många för diabetiker att komma över information på webben, kunde man tänka sig att den informationsförmedlande funktionen inte skulle vara så viktig här. Den stora andelen diskussionsinlägg med en dominerande informationsrelaterad kommunikativ funktion tyder dock på att diskussionsforumen fyller en funktion som ett medel för deltagarna att öka sin kunskap om diabetes, när läkarnas och andra offentliga instansers resurser inte räcker till. Det kan också handla om att man helt enkelt hellre ställer vissa frågor anonymt. Användarna av diskussionsforum utnyttjar verkligen varandra som experter, inte bara som bollplank eller axel att gråta ut mot. Detta står i motsatsförhållande till bland andra Wellman & Gulias (1999) påstående om att informationsrelaterade aktiviteter skulle utgöra en minoritet i gruppdiskussioner på nätet jämfört med socialt relaterade. På samma sätt motsäger analysresultaten Crystals (2001: 168) uttalande om att information är något man hittar på webbsidor och att diskussionsgrupper inte lämpar sig för informationsutbyte. Däremot understöder analysen Wikgren (2001) som i sin artikel framhåller de informella informationskanalernas betydelse på nätet, trots att också många formella källor blivit mer tillgängliga där. Samtidigt visar analysen att andelen informationsrelaterad kommunikation varierar beroende på diskussionsforumens konstruktion och i viss mån också den primära deltagargruppen. Mer strukturerade forum ger upphov till mer informationsrelaterad kommunikation, på samma sätt som forum med en mer blandad deltagarskara är mer "informationstäta" än speciella ungdomsforum.

Diskussionsforumen utgör förvisso inte den faktamässigt mest tillförlitliga informationskällan²¹, vilket också de som upprätthåller dem ibland påpekar (se kap. 5.2 s. 59). Ur ett informationsförmedlingsperspektiv kan likväl åtminstone en del av dem mycket väl uppfattas som betydelsefulla informationskällor. Detta förutsätter dock att man tillåter sig ett brett informationsbegrepp där personlig involvering inte utesluts, och man måste också acceptera att informationen i diskussionsforumen samsas med socialt stöd och kontaktskapande. I själva verket kan denna följd av diskussionsforumens dialogiska egenskaper ses som diskussionsforumens fördel som informationskälla jämfört med traditionell formell envägskommunikation.

Man kan konstatera att det resonemang som förs i den här avhandlingen får diskussionen om huruvida datorförmedlad kommunikation lämpar sig bättre för informationsrelaterad eller socialt relaterad kommunikation att te sig något meningslös. För det första kan dessa användningsfunktioner inte ses som skarpt åtskilda. För det andra beror det lika mycket på andra faktorer i sammanhanget som på mediet i sig vilken typ av kommunikation som uppkommer.

Vidare kan man hävda att den fria och demokratiska anda som diskussionsforumen tillhör bland annat märks i de många åsiktsyttringar som förekommer i forumen. Till exempel kritiserar man samhället för att inte ge tillräckligt med stöd till diabetiker. Här kan även ungdomar och andra som kanske i övrigt saknar inflytande få ge offentligt uttryck för sina åsikter. De emotiva inslagen verkar också i någon mån återspeglas i den språkliga formen eftersom *åsikter* uppvisar något mer inlägg med okonventionell form än de övriga informationsrelaterade kategorierna. Friheten i mediet kan också ses som en faktor som ger upphov till inläggen med exceptionell form – i diskussionsforum får man skriva som man vill. Anonymiteten gör dessutom att ingen vet vem som egentligen skrivit vad och hur. Att diskussionsforum i princip saknar uttalad språklig norm behöver dock inte automatiskt betyda att man struntar i normer som gäller någon annanstans. Som analysen visat finns det många diskussionsinlägg i materialet som inte avviker på något sätt från den traditionella skriftspråksnormen, och detta i alla förpackningsformat och funktionskategorier.

²¹ Om användarnas bristande förtroende för webbkällor och speciellt interaktiva sådana se också t.ex. Garpenby & Husberg (2000).

Man kan också nämna att skillnader i form mellan olika forum och likheter inom dem kan vara en följd av vad Hellspong & Ledin (1997) kallar vertikal intertextualitet. Med detta avses att en text tar modell av hur andra texter i samma sammanhang skrivits tidigare. Detta kan leda till att man skriver informellt om alla andra som skrivit tidigare i forumet gjort så, eller vice versa. Men också den horisontella intertextualiteten (ibid.) påverkar, det vill säga texter tar modell av texter i andra sammanhang. I fråga om diskussionsforum kan det till exempel handla om att man ser insändarspalter i tryckta tidskrifter som en lämplig modell. På samma sätt kan förstås någon annan föra över kommunikationsmönster från synkron chattkommunikation. Båda dessa scenarier kan påverka variationen i materialet.

Det är vidare angeläget att poängtera att samtidigt som man uppenbart kan se tendenser i fråga om formens koppling till olika förpackningsformat och kommunikativa funktioner, får man inte glömma bort de individuella, personrelaterade skillnaderna. Dessa har jag i den här undersökningen inte fäst uppmärksamhet vid, eftersom det är svårt att göra några undersökningar på individnivå i så här anonyma medier där många inlägg t.ex. uppges vara skrivna av "anonym", vilket är den signatur systemet i vissa forum ger om man inte anger någon själv. Det går dock att plocka fram exempel på hur man också i samma forum i diskussioner om samma ämne och med deltagare ur samma ålderskategori givetvis kan finna variation i den form man ger sin text. Detta kan exemplifieras med ett kort utdrag ur en dialog mellan två unga personer (16 och 17 år) i det kronologiskt strukturerade ungdomsforumet. Pelle och kalle (fingerade signaturer) diskuterar här vilket e-postsystem de använder. Pelle börjar sina inlägg med stor bokstav och använder interpunktion, medan kalle konsekvent låter bli att göra någondera:

(8.1) **Pelle** : Jaha ok, du har first class? (udtp159)

(8.2) **kalle** : va nu hänger jag inte med i svängarna vad menade du med first class
(udtp156)

(8.3) **Pelle** : Nä det va inget, vi har det här nere, man skickar mail till varandra inom skolan eller nåt sånt
(udtp155)

(8.4) **kalle** : jaha ok (udtp154)

I den här undersökningen har jag alltså inte studerat kommunikationen på individnivå, men det är klart att till och med samma person kan uppvisa olika beteenden i olika sammanhang i datorförmedlad kommunikation, t.ex. beroende på vem man skriver till och varför (jfr t.ex. Gains 1998; Beuchot 2001). I exemplen ovan ser vi att Pelle slutar sin mening med interpunktion i ex. 8.1, men inte i ex. 8.3. Här är det knappast fråga om något annat än ren och skär slump.

Man kan slutligen ställa sig frågan hur specifika de mönster i kommunikationen som här tagits fram är för just diabetesdiskussioner, det vill säga hur långtgående generaliseringar det är skäligt att göra. En kvalificerad gissning är att analysens resultat åtminstone kan gälla också för andra forum av liknande slag och om liknande ämnen, i alla fall vad gäller de allmänna trenderna. Det tematiska fält som de studerade diskussionerna spänner över är dessutom så brett, att det är svårt att tala om diabetesdiskussioner på webben som ett enhetligt diskussionstema. Bara i dessa tusen texter finns väldigt många av det mänskliga livets dimensioner representerade, vilket givetvis bottnar i det faktum att diabetes berör tillvaron på många plan. Denna bredd talar i sin tur för diabetesdiskussioner som ett lyckat val av exempelmaterial.

8.4 Skriftbrukets utveckling – några reflexioner

I och med avsnitten 8.1 till 8.3 kan man säga att avhandlingen som helhet har sammanfattats, och samtliga till avhandlingens syfte anknutna frågeställningar som lades fram i inledningen har berörts. Innan arbetet avrundas vill jag lägga fram några ganska fritt formulerade reflexioner som knyter an undersökningen till den allmänna diskussionen om hur skriftspråket utvecklas i nya medier.

I början av 1990-talet, då man kan säga att den datorförmedlade kommunikationen fick sitt genombrott, undrade man om den nya stil som man tyckte sig kunna se skulle komma att påverka eller rentav ersätta traditionella former av skrift (t.ex. Maynor 1994). I avhandlingen har jag konstaterat att den tidiga forskningen om språkbruket i datorförmedlad kommunikation i rätt stor utsträckning var inriktad på mediets unikheter och potentiella förändringskraft (Herring 2003; Wellman 2004). Så småningom har dock förändrings- och i

synnerhet domedagsprofetierna mattats av. Den teknologiska determinismen har fått utstå kritik i och med att man börjat argumentera för att tekniken i sig inte förmår ändra människans sätt att kommunicera (jfr t.ex. Karlsson 2002a: 156ff). Den datorförmedlade kommunikationens unikhet har likaså ifrågasatts. Det komplexa samspelet mellan gamla och nya medier har förts fram som något som inte får förbises (Fornäs 1997). Likaså har man allt mer börjat framhålla att även om det ställvis uppvisar många intressanta drag, är språkbruket i datorförmedlad kommunikation inte generellt så dramatiskt annorlunda som ibland påståtts (Shortis 2001: 90).

Efter ett drygt decennium kan man fortfarande inte ge något absolut svar på frågan om, och i så fall hur, datorförmedlad kommunikation påverkar skriftspråket i gemen. Än har i alla fall inga radikala genomgripande förändringar skett, vi fortsätter att sätta ut stor bokstav i meningsbörjan och punkt i slutet, och dessa regler lärs ut i skolorna. Något tillfälligt fenomen är de speciella skriftspråksdragen i datorförmedlad kommunikation dock inte, smilisarna finns till exempel fortfarande kvar, även om de inte var särdeles frekventa i diabetesdiskussionerna. Dessa speciella teckenanvändningar är ett exempel på hur man anpassar skriftspråket till nya situationer, något som Hård af Segerstad (2002) starkt betonar. Den viktigaste förändringen gällande skriftspråket som den datorförmedlade kommunikationen fört med sig, handlar nog om de nya skriftliga arenorna, om det skrivna språkets ökade situationella bredd. Språklig förändring kan också ta sig uttryck i synkronisk variation, i nya genrer (Herring 2003). Man kan säga att nya människor skriver i nya syften i medier med nya förutsättningar. En viktig poäng är här det privata språkets ökade offentlighet, vilket synliggörs speciellt tydligt i diskussionsforum av det här undersökta slaget, liksom den snabbhet som numera kan karakterisera skriftlig interaktion.

Det är precis den datorförmedlade kommunikationens synkroniska variationsbredd som den här undersökningen framför allt velat, och också kunnat, föra fram. Variationsbredden handlar alltså inte bara om olika kommunikationsformer; också då de yttre förutsättningarna är i stort sett desamma varierar den språkliga formen. Vad gäller skriftspråkets särart i datorförmedlad kommunikation ger undersökningens exempelmaterial således stöd både för den som vill betona det nya och avvikande och för den som vill tona ner förändringsdiskussionen. Ett tämligen okontroversiellt antagande som undersökningen därmed underbygger är att situations- och individbetingad språklig variation inte försvinner med den datorförmedlade kommunikationen,

varken inom eller utanför dess domäner. Än har inte så många longitudinella studier av datorförmedlad kommunikation utförts, men som ett exempel kan jag nämna Herrings (1998) studie av e-postkommunikation inom en grupp under en elvaårsperiod. Studien visade att variationen i stilen i motsats till Herrings litteraturbaserade hypotes verkade vara lika stor under hela den undersökta perioden. Herring kunde alltså inte konstatera att språket i denna kontext skulle ha blivit mer homogent efter hand. Det finns knappast någon anledning att tro att detta inte skulle vara en allmän trend.

Man kan alltså konstatera att många drag i datorförmedlad kommunikation snarare är användar- än medierelaterade. En speciell användargrupp är de unga. Ungdomar är allmänt en speciell grupp i nätsammanhang eftersom Internetanvändningen överlag är mer utbredd bland dem (jfr avsn. 2.1). I det här materialet ter sig dock fördelningen mellan unga och vuxna användare tämligen jämn, i den mån den låter sig avgöras. I undersökningen har däremot betydligt färre konventionellt skrivna inlägg iakttagits i ungdomsforumen än i de allmänna, och det är i ungdomsforumen avvikande stavningar, utelämnade stora bokstäver och okonventionell interpunktion speciellt ofta har påträffats. Man kan fråga sig vad det här innebär? Kan man – bör man – dra några slutsatser av detta resultat, som i och för sig inte är oväntat om man bl.a. beaktar tidigare forskning kring ungdomsspråk (t.ex. Kotsinas 1994, Kotsinas et al. 1997)? Kommer de ungdomar som snabbt anammat en ny språkform och gärna tar avstånd från normer och utnyttjar sin kreativa förmåga att fortsätta göra det livet ut, och i alla sammanhang? Kommer skriftspråket alltså att förändras mer genomgripande när datorgenerationen växer upp? Dessa frågor har visserligen ställts förr, men jag anser det legitimt att upprepa dem här. Man bör dock komma ihåg att ungdomar i alla tider ansetts använda språket på ett så slarvigt sätt att dess undergång av vissa uppfattats som oundviklig. Men det man kan fråga sig är om det kan ligga någon skillnad i att ungdomar nu inte bara talar annorlunda utan också använder sitt språk i större utsträckning i skrift (jfr även Karlsson 1997). Får de därmed skriftspråksvanor som blir djupare rotade? Dessa frågor kan man givetvis inte svara på förrän om några tiotals år.

Min avsikt har på intet sätt varit att kritisera skribenterna i mitt material för deras slarviga eller felaktiga skriftspråk. Det är ändå svårt att helt låta bli att hålla med Melin (1998: 167) i hans konstaterande om att "snabbheten får köpas till priset av bristande formell elegans". Inte helt få texter, både i det här materialet och i andra datorförmedlade sammanhang, är långt ifrån eleganta

med sina många slarvfel. Fortfarande vill jag understryka att jag inte ser negativt på skriftspråklig variation generellt: kreativa lösningar och anpassningsförmåga till exempel i fråga om teckenanvändning och stavningar är fräscht och rentav imponerande. Men jag vill hävda att slarv inte är det. Slarvfelen så som de analyserats i det här materialet utgör intressant nog inte heller något specifikt ungdomsfenomen utan finns rätt jämnt utspridda i hela materialet. Eventuellt kan man tänka sig att skylla slarvfelen på mediet, på att det är svårt att läsa text på en flimrande skärm med dålig upplösning och att man därför inte ser de fel man gör.

Enligt Karlsson (2002b) kan och bör en forskare som tar sig an kommunikation på Internet välja mellan att antingen generalisera och ta fasta på samband eller betona det unika och annorlunda i den nya kommunikationsformen. I den här undersökningen vill jag sätta in webbdiskussionerna i ett större text-teoretiskt eller textanalytiskt sammanhang genom att diskutera och analysera diskussionsinläggen på samma villkor som andra typer av texter. Jag framhåver till exempel inte deras talspråkslikhet, utan hävdar att det här är skriven kommunikation, om än med en i vissa fall något "otypisk" form (utan att för den skull glömma bort att informella skrivna texttyper funnits också tidigare). Jag vill också se diskussionsinläggens heterogenitet som en förlängning av den mänskliga kommunikationens generella heterogenitet, där en relativt traditionell modell för texters olika dimensioner och deras samverkan som en förklaring till variationen lämpar sig väl som analysram. Men samtidigt vill jag inte förneka att diskussionsforum på webben är något nytt som, för att upprepa en del av citatet ur Hellspong (2001), "förändrat hur olika budskap blir till, hur de når sina adressater och hur de mottas av dem". I en av sina senaste artiklar menar också Herring (2004) att den teknologiska determinismen som alltså kritiserades ungefär vid mitten av 1990-talet, nu långsamt återvänt. Hon hävdar att man erhållit empiriska bevis för att mediet kan forma meddelandet, eller åtminstone påverka hur meddelandet är förpackat och hur det processeras. Frågan är, enligt Herring, inte längre om tekniken formar den mänskliga kommunikationen, utan snarare under vilka förutsättningar, på vilket sätt och i vilken utsträckning.

Om man ser på diskussionen ur ett informationsförmedlingsperspektiv – vilket denna avhandlings tillkomstkontext ger utrymme för – står det klart att webben medfört nya villkor för kommunikationen som påverkar både hur information produceras, lagras och återvinns. Tidigare i avhandlingen har webbens särdrag som medium diskuterats, och det har bl.a. konstaterats att

webben är ett mångfacetterat medium som kännetecknas av en kombination av massmediala och interpersonella egenskaper. Till följd av detta finns det på webben ett stort utbud av inofficiell eller privat information, som dock samtidigt är offentligt tillgänglig och kan få en potentiellt mycket stor spridning – till exempel i form av inlägg i diskussionsforum. Dessa faktorer inverkar på informationssökningen på webben. Informationssökningsaspekten utgör ett eget forskningsområde som jag inte här ger mig in på, men jag vill tangerat området genom att nämna att även inlägg i diskussionsforum hör till den textmassa som man gör ordsökningar i när man söker information på webben med olika söktjänster, som t.ex. Google. Olika typer av variation eller avvikelser från standarden på formnivån, till exempel stavningsvarianter och felstavningar, liksom också utelämnade mellanrum mellan ord, har betydelse för fritextsökningar. När man söker på webben med en söktjänst kan det alltså finnas skäl att hålla i minnet att ord kanske stavas på ovanliga sätt eller att texterna kan vara slarviga.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att man i diskussionen om den datorförmedlade kommunikationen kan skönja ett slags dragkamp eller balansgång mellan **betonandet** och **nedtonandet** av det nya, unika och förändringskraftiga. Det nya ligger enligt min mening, framför allt vad gäller diskussionsforum på webben, i att dessa utgör nya skriftliga arenor som befinner sig i en intressant skärningspunkt mellan det offentliga och det privata. Denna nyhet kan svårligen förnekas, men samtidigt är kommunikationen här traditionell i och med att den situations- och individrelaterade variationen kvarstår. Att denna variation bland annat tar sig uttryck i de unga skribenternas bruk av speciellt mycket kreativa drag i skriftspråket kan ha betydelse för skriftspråkets utveckling generellt, men behöver inte ha det. På denna fråga kan inte den här avhandlingen, lika litet som någon annan undersökning, ännu ge några bestämda svar.

8.6 Avrundning med förslag till fortsatt forskning

Avhandlingen började med en inkörsport där det slogs fast att undersökningen vill bidra till forskningen kring den datorförmedlade kommunikationens variationsrikedom och därigenom dess potentiella effekter på skriftspråket i ett vidare sammanhang. Centralt för denna omfattande forsknings-

uppgift är att studera till vilka ändamål olika typer av datorförmedlad kommunikation används och hurdant språkbruk som karakteriserar olika användningar. I de tidigare avsnitten i detta avslutande kapitel har undersökningens resultat sammanfattats och diskuterats. Det är nu dags att i ett slags "utkörsport" uttrycka en förhoppning om att denna fallstudie, genom att ur ett förhållandevis brett perspektiv beskriva och diskutera relationen mellan kontext, funktion och form i webbaserade diskussionsforum om diabetes, kunnat sprida lite ljus över ovannämnda spørsmål. Undersökningen betonar den datorförmedlade kommunikationens komplexitet och bekräftar därigenom uppfattningen om att mediet i sig inte är den avgörande faktorn för hur kommunikationen ter sig. Istället lyfter den fram deltagarnas åldersgrupp som en avgörande faktor, vid sidan av kommunikativ funktion och diskussionens struktur. Som ett av undersökningens viktigaste bidrag kan man också ta fram dess förslag till modell för analys av den här typen av kommunikation, både vad gäller dess funktioner och former.

Studien har genomförts inom ramen för ett mångvetenskapligt²² projekt, där de övriga delprojekten bedrivits inom den informationsvetenskapliga domänen. Projektet har fokuserat digital lagring och återvinning av information och framför allt språkliga och kulturella aspekter i relation till detta. Den här undersökningen bidrar till denna diskussion genom att den kommer med upplysningar om vad för typ av informell informationskälla webbaserade diskussionsforum av det här undersökta slaget utgör vad gäller egenskaper, användningsfunktioner och språklig form. Kunskap om detta är till nytta till exempel när man bygger upp digitala bibliotek²³ eller utvecklar andra slag av system för informationsåtervinning på webben (Marchionini 1995: 168). Även

²² Mångvetenskaplig är här en bättre term än tvärvetenskaplig, om man utgår från Walléns (1996: 104) definitioner. Enligt honom har *tvärvetenskaplig* forskning mer kunskapsintegrerande avsikter, gärna med en övergripande teori, medan *mångvetenskap* avser tvärvetenskapliga projekt med mindre integrationsanspråk. I ett mångvetenskapligt projekt försöker man studera ett tema ur olika discipliners perspektiv, så att själva forskningen sker med en klar ämnesfördelning även om man sedan kan presentera resultaten gemensamt. Detta har här varit fallet.

²³ Med digitala bibliotek kan man avse olika saker, men här refereras främst till strukturerade samlingar av (länkar till) information i digital form, vilka upprätthålls av en informationsexpert (jfr Schwartz 2000). Bland de slag av material som kan ingå i digitala bibliotek nämner Covi & Kling (1997), vid sidan av mer formella källor som bibliografiska databaser och artiklar i elektroniska tidskrifter, också såväl vetenskapligt och professionellt relaterade diskussionsgrupper, som mer informella typer av diskussionsforum.

för utarbetandet av verktyg för själva kommunikationen är kännedom om hur nya medier används värdefull (Preece 1999). Studien vill bland annat framhålla att diskussionsforumen är en betydelsefull informationskälla, som dessutom kan ha vissa fördelar gentemot andra slag av informationskällor genom sina interaktiva egenskaper.

Till sist vill jag här komma med några uppslag till vad den fortsatta forskningen kunde befatta sig med. För det här forskningsområdet gäller först och främst att ensam inte är stark. Diskussionen bör föras vidare genom att resultat från den här undersökningen jämförs med andra kommande studier av liknande eller annorlunda datorförmedlad kommunikation, liksom den själv knyter an till den nu existerande tidigare forskningen. Ju fler studier som görs, och ju mer systematiska jämförelser dessa innehåller, desto bättre bild får vi av de tendenser kommunikationen uppvisar. Forskningen behöver alltså djup och fokusering. Herring (2004) uppmanar forskare att hellre mer ingående studera vad som påverkar folks användning av datorförmedlad kommunikation, istället för att följa alla de nyaste innovationerna på en yttlig nivå. Efter knappt mer än 30 års existens har den datorförmedlade kommunikationen i sina olika former blivit mer av en praktisk nödvändighet än något fascinerande eller magiskt, vilket rentav kan leda till att forskningsintresset för datorförmedlad kommunikation svalnar (Wellman 2004).

För att klarlägga hur unik den datorförmedlade kommunikationen egentligen är behövs också mer studier (även diakroniska) av traditionella former av interpersonell kommunikation, såsom brevväxling, för att möjliggöra jämförelser med moderna fenomen, som e-postskrivande (Herring 2003). Också diskussionsforum av det här undersökta slaget kunde med fördel jämföras med liknande kommunikationsformer i traditionella medier, som t.ex. insändarspalter i tryckta tidskrifter. Det skulle också vara intressant att göra jämförelser med liknande diskussionsforum om andra ämnen än diabetes. Det kunde handla om såväl andra sjukdomar som helt andra ämnen. Analyserna inom en viss diskussionskontext kunde vidare fördjupas, så att man närmare granskar vissa speciella strukturer eller funktioner, eller t.ex. undersöker om det finns skillnader mellan diskussionsinlägg som riktar sig till en specifik person eller till hela forumet. Man kunde också intervjua deltagare i diskussionsforumen för att ta reda på hur de själva ser på kommunikationen.

Det kanske viktigaste, i fråga om såväl diskussionsforum om diabetes som om andra ämnen, är dock att följa med i utvecklingen, att se till att forsk-

ningen får kontinuitet. Diskussionsforum på webben har de facto bara existerat i ca tio år. Webben är dessutom ett dynamiskt medium, vilket leder till att en del diskussionsforum försvinner eller förändras²⁴ medan nya skapas. Tekniken går också hela tiden framåt. I det material som analyserats för den här avhandlingen kunde diskussionsinläggen bara skrivas med vad man kallar "ren text" och tangentbordstecken, det vill säga man kunde inte använda sig av t.ex. olika fonter (kursiv stil, fet stil) eller färger. Numera är det ofta möjligt att utforma sina diskussionsinlägg på ett mycket mer grafiskt sätt. Det har blivit möjligt att göra automatiska citeringar av tidigare inlägg, man kan använda grafiska smilysymboler (☺ ☹), färger, stilar och så vidare. Begreppet form blir alltså mer flerdimensionellt än det varit i den här undersökningen. Man kan också fråga sig om det faktum att allt fler diskussionsforum infört registreringstvång påverkar diskussionerna. Blir tröskeln högre att delta, och vad har det i så fall för konsekvenser, både vad gäller diskussionsinläggens kommunikativa funktioner och former?

Men trots att den snabba utvecklingen kan få all forskning kring datorförmedlad kommunikation att te sig föråldrad redan innan den gått i tryck, är det viktigt också med synkroniska punktnedslag. Det är av såväl språkhistoriskt som kulturhistoriskt intresse att dokumentera hur den här typen av kommunikation såg ut t.ex. i början av 2000-talet för att kunna följa med den utveckling som sker. Detta är i all synnerhet viktigt eftersom denna kommunikation inte lämnar några beständiga spår i arkiven (som t.ex. tidskrifter) utan riskerar att försvinna ut i cyberrymden.

Härmed kan avstickaren till de svenskspråkiga webbaserade diskussionsforumen om diabetes anses avklarad. Nu är det dags att ge sig tillbaka ut på den elektroniska motorvägen mot nya spännande destinationer.

²⁴ Av de åtta diskussionsforum som studerats i den här avhandlingen fanns sju kvar i oktober 2004. Av dessa fanns ett forum kvar endast i form av ett inaktivt arkiv, ett hade bytt namn och fyra hade fått ny design. Bara ett forum såg ut och fungerade på exakt samma sätt som då materialet samlades in drygt tre år tidigare.

Summary

Variation in Web discussion

A case study of context, function and form in discussion forums on diabetes

New forms of written communication have evolved on the World Wide Web. This dissertation deals with Internet discussion forums, which are one of the formats invented for web-based communication. People can meet and interact anonymously on discussion forums, regardless of location and time at a low cost and with relatively little technical know-how. Discussion forums combine the elements of mass communication and interpersonal communication. The discussions take place publicly in front of a potentially large audience, but, at the same time, individual interactions can be very personal. Because of this, discussion forums can be regarded as situating a threshold between public and private. This also leads posters to balance between formal and informal language use.

The opening chapter of the dissertation presents a background for the study as well as the aims, research questions and structure of the work. On a general level, the dissertation is concerned with the diversity of computer-mediated communication (hereafter CMC). Previous research has shown that the medium does not determine either the functions or the forms of CMC interaction on its own. However, the nature of the variations in CMC is far from exhaustively investigated or described. For example, web-based discussion forums have hitherto been the object of very little research. A knowledge of variations within CMC is essential to an understanding of the ways in which CMC might affect language. It also contributes to our picture of human communication itself.

The aim of this dissertation is to investigate the relation between context, function and form in web-based discussion forums. This is done in the form of a case study of Swedish discussion forums on diabetes. The study reflects on the variation in the material from three different perspectives: 1) the type of discussion forum, 2) information-oriented versus socially oriented

communicative functions, and 3) the use of traditional or unconventional forms of written language. Connections between these dimensions are of special interest. The goal of this study is to identify patterns of variation in the discussion forums and, based on this, to discuss what factors affect communication in this medium and how this is done.

Chapter 2 gives a larger background to the study, including brief introductions to the various forms of CMC and viewpoints of previous CMC research. The development from uniformity to manifoldness in the general conception of CMC is emphasized. Furthermore, the particular interests of the present dissertation, i.e. the communicative functions of the use of CMC and the characteristics of the written language of CMC environments, are touched upon. Later research has acknowledged that CMC interaction can be used, even chiefly, for personally involved socio-emotional interaction, despite early opinions that regarded CMC as unsuitable for social interaction and thus primarily as a means for the impersonal exchange of information. Regarding the written language in CMC, a common opinion seems to be that the language used is informal, non-standard and close to oral communication. Even fears of language deterioration are observable. However, linguistic development in connection to new mediums can only be determined by systematic and continuous studies of different forms of CMC in different contexts of use.

In Chapter 3, the focus is narrowed to the particular object of empirical study – namely, web-based discussion forums. Some general facts about the World Wide Web (its historical development and characteristics) are presented. This is followed by a brief discussion on the relation between the Internet and the Web. Today these two phenomena can be regarded as essentially synonymous. The combination of mass communication and interpersonal communication in one medium is stressed as one of the most significant characteristics of the Web. It erases the established distinction between producer and consumer roles in the context of mass media. What distinguishes web-based forums from other discussion groups on the Internet (such as newsgroups) is basically that the texts are written and read directly on a webpage, making participation easy even for people with limited technical skills. Openness, globality, persistence, as well as the anonymity of its users are further sketched as typical features of web-based discussion forums.

The remainder of Chapter 3 presents the specific object of this study. One of my motivations for choosing discussion groups on diabetes as a case is the fact that health-related information and communication abound on the Web. Diabetes is further motivated by its status as a widespread chronic disease which affects both younger and older people and influences the lives of those afflicted. Thus I think the case of diabetes will interest many. Also, diabetes discussion groups contain a heterogeneity of individual voices, and this suits the aims of the study.

The materials used consist of 1,000 messages collected from 8 different publicly accessible discussion forums in Swedish on the Web. The materials were gathered in August 2001. Ethical considerations regarding the use of messages from discussion forums as research material conclude that the messages are seen as public in this dissertation. Accordingly, they can be used for research purposes, but in such a manner that the identities of the writers are concealed and their integrity preserved.

Chapter 4 situates the study in a theoretical and methodological framework. It begins with a definition of the textual properties of discussion forum messages. The definition is related to Halliday (e.g. Halliday & Hasan 1985), who argues that "text" can be defined as language that is functional. Following this line of argumentation, (systemic) functional linguistics can be introduced as a general theoretical framework for the study. Some essential points are: the social nature of language, the relationship between language and context as well as linguistic behaviour described as choices with different functions. The theoretical outline also includes the multidimensionality of texts. Based on a combination of concepts from Halliday (1985) and Hellspång & Ledin (1997), a basic model for the analysis of different dimensions of texts is presented. This model includes *context*, *function* and *form*. This model is then developed further to suit the aims of the current study. A hierarchical difference between *context of culture* and *context of situation* is established. These concepts are also compared to the notion of *format* (*förpackningsformat* in Swedish). Moreover, an understanding of the two terms *communicative function* and *form* is established. Communicative function is perceived of as the sum of purpose, subject and composition of a text, while form indicates the linguistic surface, which is separated from content, of the text. The final model of analysis for the empirical part of the dissertation is illustrated by triangles.

Taken as a whole, the analysis is made up of several different parts in which various methods that combine qualitative and quantitative tools are used. *Discourse analysis* is proposed as a common term for this setup. Each chapter in the empirical part of the thesis represents one dimension of the model of analysis (context, function and form). Moreover, the analyses result in three categorizations of the studied messages.

In Chapter 5, the context of situation of the discussions in terms of different types of discussion forums (formats) is analyzed. Three situational factors, activity, participants and means of communication (Hellspong & Ledin 1997), constitute this analysis's starting point. More precisely, the general purpose of the forum, the intended group of participants and the structure of the forum are investigated. The general activity of all eight forums is considered to be the same. The forums are part of a larger health- or diabetes-related website, which offers a means of interaction and discussion among visitors. However, the intended participants and structures of the forums differ. I consider three of the forums to be meant particularly for (and used by) young people (up to 24 years), and the five remaining forums are categorized as general forums with mostly adult users. Most users are diabetics or people who have a filial or hereditary relationship to the disease. This is inferred from statements made by the maintainers of the forums, as well as from what the participants reveal about themselves in their messages. Moreover, two different means of communication are found in the material. Six of the forums have a threaded or subject-based structure, while two are only structured chronologically.

To summarize, four different formats are established in the material: subject-based forums for people in general (4 forums), subject-based forums for young people (2), chronological forums for people in general (1) and chronological forums for young people (1).

Chapter 6 presents the theoretical background and the empirical analysis of the communicative functions of the messages. The point of departure is that the discussion forums are used for information exchange as well as for socio-emotional interaction and recreation. The aim of the analysis is to determine the relation between these dimensions of communication in the material. Linguists like Malinowski, Bühler, Halliday and Jakobson have touched upon these dimensions of linguistic functions. They all propose some distinction between the use of language to communicate facts and information on the one side, or to build human relationships and express personal feelings on the

other. However, this distinction is difficult to maintain in practice since language is multifunctional and linguistic functions are dependent upon context. Since the notion of information can be defined in various ways, not even information science is able to distinguish strictly between what is information-related behaviour and what is not. The conclusion of the theoretical part is that it seems to be theoretically possible but practically difficult to separate information-oriented from socially oriented communication. Nevertheless, some attempts have been made to investigate this distinction in CMC (e.g. Rice & Love 1987; Preece 1999; Burnett 2000; Beuchot 2001). These previous studies often emphasize the importance of socially oriented content in particular.

On the basis of the theoretical exposition, the framework for the current functional analysis is outlined. The starting point is a knowledge-related concept of information. This means that anything that may potentially add to a person's knowledge base of diabetes is perceived as information. This information does not necessarily have to be totally objective or impersonal, but may well include experiences and opinions. Socially oriented communication, on the contrary, is not primarily concerned with information exchange. Instead, its purpose is to establish contacts, to socialize and to pass the time. The analysis also makes use of four of the linguistic functions proposed by Jakobson (1960): the *referential*, *emotive*, *conative* and *phatic*. With the aid of these concepts, a continuum between purely information-oriented and purely socially oriented communication in the material is established. This enables a non-dichotomous categorization (as opposed to some previous studies).

The primary or dominating function of each and every message in the material is determined in the analysis on the basis of the content of the message. The unit of analysis is hence the message, and the analysis is qualitative and relies on the interpretations of the researcher. Furthermore, the analysis does not separate between requests for information and responses, but treats both as exchanges of information.

The analysis results in five primary categories, all of which are thoroughly described and exemplified. The categories are called *facts*, *experiences*, *opinions*, *contacts* and *socializing*. In *facts*, the referential function dominates; this means that the messages concern themselves with the exchange of neutral information about various diabetes-related issues. In the *experiences* category,

the primary function of messages is seen to be *referentially-emotive*. These messages are concerned with the exchange of personal, sender-oriented information in the form of reports, advice and recommendations based on personal experiences. In the *opinions* category, the dominating function is called *emotively-referential*. Here, messages deal with the exchange of personal information such as opinions, feelings and emotional experiences in relation to diabetes. *Facts*, *experiences* and *opinions* are all considered primarily information-oriented functional categories, although each has a varying degree of personal involvement. The subjects or themes discussed in these categories are further divided into two main groups: Diabetes as a Disease and Living with Diabetes. Diabetes as a Disease includes themes that focus on diabetes as a medical phenomenon (causes, symptoms, variants etc.). Living with Diabetes is rather concerned with the everyday life of diabetics. Diabetes as a Disease occurs more frequently in *facts* than in *experiences*, and Living with Diabetes prevails in *opinions*.

In *contacts* and *socializing*, both of which are seen as primarily socially oriented functional categories, the focus is not on diabetes. The messages in *contacts* present a dominating conative function by urging other participants to get in touch (by e-mail, in real life or by online chat in the forum). Some of the messages resemble ads for penfriends in traditional magazines; others are similar to calls for attention in synchronous chat rooms ("Hello! Anybody here?"). *Socializing*, finally, displays a primary phatic function. These messages include comments on the forum and the other participants, "small-talk" and recreation in the forum. Nonsense messages are also referred to as *socializing*.

An overview of the categories and their frequencies shows that each of the three information-oriented categories as well as the *socializing* category contains between one fourth and one fifth of the material (213-251 messages), while *contacts* is by far the smallest category, with only 82 messages. It is difficult to compare these findings with other research since the methods used in the current study are different. However, the position taken in this study is that information exchange plays a central role in this type of discussion forums. The social part is, of course, also important, but these forums can undoubtedly be perceived of as sources of information.

Chapter 7 presents the last analysis done in the study, i.e. the analysis of the linguistic form, or the "surface," of the messages. In other words, the focus is

on the level of standardness of the texts in relation to the traditional norms for written communication. Dominating trends in previous research include the informal and spontaneous nature of CMC, the effects of the medium on communication and the variance between different types of CMC. However, it must be stressed that the deviations from the standard norm found in CMC are nothing genuinely new. What is new about CMC is that private, unofficial writing has increased drastically and has become much more public than before.

In the empirical part of Chapter 7, occurrences of a number of unconventional features in written language which have been judged typical of CMC are studied in the material. Both the distribution of the features and the ways in which they are used are accounted for. The features studied are chosen on the basis of results from previous research, such as the taxonomy presented by Hård af Segerstad (2002). Ten features are studied, including syntactic reductions, unconventional spellings and typos, the unconventional use of characters and punctuation, smileys, and the replacing of words with symbols. The results show that some of the features are rather equally spread in all of the material. These features are all considered common markers of informality and speed in writing, such as typos and omitted subjects in sentence openings. Other features, on the other hand, are interpreted as fulfilling a more creative function. Punctuation, for instance, is used to make the texts feel more spoken; punctuation indicates tempo, pauses, strength of voice, etc., and unconventional spellings are used to create a distinctly relaxed and informal style. These features are found to be more typical of young users and chronologically structured forums. Smileys, words and phrases surrounded by asterisks, and symbols that replace words are generally infrequent in the material. Finally, an index value for every message is counted based on the number of occurring features in relation to the number of words in the message. This way, a perception of the level of standardness of the messages in comparison to the standard norm of written language is gained. The messages are separated into three different categories: the *neutral* (none or very few features, conventional), the *mixed* (some features, somewhat unconventional) and the *exceptional* (many features, markedly unconventional). The mixed group is the largest (441 messages), and the exceptional the smallest (179 messages). The neutral category comprises 380 messages. Consequently, it can be declared that a great part of the messages conform to traditional norms of written language while a certain amount of distinctly nonstandard messages can be found.

In Chapter 8, finally, the thesis is summarized and the results of the analyses are related to each other and discussed. According to the analysis, primarily information-oriented communication seems to be connected to subject-based forums and a broader group of participants, while socially oriented communication is to be found more often in chronologically structured formats and when the users are predominantly young. Other trends in the material indicate that the age of the participants seems to have a greater impact on the linguistic form of the messages than the structure of the forum. Young users also seem to give their messages a similar form regardless of the communicative function of the interaction. Furthermore, the form of the messages in the information-oriented functional categories appears to some extent to be connected to the degree of emotivity. The proportion of messages with a so-called neutral form is the biggest in *facts*, smaller in *experiences* and the smallest in *opinions*. Another trend is that *contacts* are typical in forums used by young people. This category also seems to display the largest proportion of messages with an exceptional form. *Socializing*, in conclusion, is characterized by a large proportion of mixed messages, but the frequency of neutral messages is similar to that of those in the *opinions* category.

Concluding remarks on the results touch on how these patterns might reflect the cultural context of the discussions. Various material and societal factors, such as the wide range of participants that is the result of the open and simple nature of the medium and the apparent need for informal information sources like discussion forums (besides formal sources like health professionals and journals) – evidenced by the high rate of information-oriented messages – are put forward. The freedom of the medium also seems to be appreciated, as it allows the participants to express their views freely and in almost whatever form they see fit. However, this does not necessarily mean that they deviate from traditional norms of written language. As for the generalizability of the results to other contexts, an educated guess is that the findings are likely to apply at least in other discussion forums on similar subjects. The thematic broadness found in the material also speaks in favour of diabetes discussions as a successful choice of a case study.

The last part of Chapter 8 concludes the dissertation with some general reflections on the development of written language and makes some suggestions for further research. The novelty of discussion forums on the Web lies primarily in that they constitute new arenas for written communication that are situated in the intriguing intersection between the

public and the private. At the same time, the communication is subject to the same situational and individual variation as is traditional media. The fact that young users seem to be connected to the most unconventional forms of written language may have implications on linguistic development more generally, but it is yet too early to draw any definite conclusions. It is therefore important that research on variants of CMC continues.

Litteratur

- Ahti, Jonna, 2002:** Språkliga drag i finlandssvenska chattkanaler. I: *Språkbruk* 4/2002, s. 12-14.
- Andersson, Erik, 1993:** *Grammatik från grunden. En koncentrerad svensk satslära*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Askeberg, Fritz, 1963:** Stilbegreppet. I: *Ord och stil. Uppsatser om ordkunskap och stilistik*. Lund: Gleerups.
- Askehave, Inger & Swales, John, 2001:** Genre identification and communicative purpose: a problem and possible solution. I: *Applied linguistics* 22(2), s. 195-212.
- Bachtin, Michail, 1997:** Frågan om talgenrer. I: Haettner Aurelius, Eva och Götselius, Thomas (red.), *Genreteori*. Lund: Studentlitteratur. (urspr. uppsatsen skriven 1952-53).
- Bales, Robert F, 1951:** *Interaction Process Analysis: A method for the study of small groups*. Cambridge Mass.: Addison-Wesley.
- Barker, Valerie et al, 2000:** New contexts for relational communication in groups. I: *Small Group Research*, vol. 31, issue 4, s. 470-504.
- Baron, Naomi S, 2000:** *Alphabet to e-mail: How written English evolved and where it's heading*. London: Routledge.
- Barton, Ellen, 2002:** Inductive discourse analysis: discovering rich features. I: Barton, Ellen and Stygall, Gail (eds.) *Discourse studies in composition*. New Jersey: Hampton Press, s. 19-42.
- Baym, Nancy, 1996:** Agreements and disagreements in a computer-mediated discussion. I: *Research on language and social interaction*, 29(4), s. 315-345.
- Baym, Nancy, 1998:** The emergence of on-line community. I: Jones, Steven (ed.), *Cybersociety 2.0. Revisiting Computer-mediated communication and community*. Thousand Oaks: Sage, s. 35-68
- Beuchot, Alberto, 2001:** *Interaction and interpersonal behavior in computer-mediated academic forums*. Monterrey: Tec de Monterrey.
- Bromseth, Janne C.H, 2002:** Public places – public activities? Methodological approaches and ethical dilemmas in research on computer-mediated communication contexts. [www] http://www.intermedia.uio.no/Konferanser/skikt-02/docs/Researching ICTs_in_context-Ch-Bromseth.pdf. Läst 1.4.2004.
- Brown, Gillian and Yule, George, 1983:** *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge university press.
- Buckland, Michael K, 1991:** Information as thing. I: *Journal of the American Society of Information Science*, 42(5), s. 351-360.

- Burnett, Gary, 2000:** Information exchange in virtual communities: a typology. I: *Information Research* 5 (4). [www]
<http://InformationR.net/ir/5-4/paper82.html>. Läst 20.1.2002.
- Bühler, Karl, 1965:** *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Stuttgart: G. Fischer.
- Cassirer, Peter, 2003:** *Stil, stilistik & stilanalys*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Chenault, Brittney G, 1998:** Developing interpersonal and emotional relationships via computer-mediated communication. I: *CMC Magazine* May 1998. [www]
<http://www.december.com/cmc/mag/1998/may/chenault.html>.
 Läst 11.9.2003.
- Cherny, Lynn, 1999:** *Conversation and community. Chat in a virtual world*. Stanford: CSLI Publications.
- Collot, Milena och Belmore, Nancy, 1996:** Electronic language: A new variety of English. I: Herring, Susan (ed.): *Computer-mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam: Benjamin, s. 13-28.
- Condon, Sherri L. och Čech, Claude G, 1996:** Functional comparisons of face-to-face and computer-mediated decision making interactions. I: Herring, Susan (ed.): *Computer-mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam: Benjamin, s. 65-80.
- Covi, Lisa & Kling, Rob, 1997:** Organizational dimensions of effective digital library use: closed rational and open natural systems model. I: Kiesler, Sara (ed.), *Culture of the Internet*. Mahawah, NJ: Lawrence Erlbaum, s. 343-360.
- Crystal, David, 2001:** *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge U.P.
- Dahlström, Mats, 1999:** När är en text? I: *Tidskrift för dokumentation*, vol. 54:2, s. 55-64.
- Danet, Brenda, 1998:** Text as mask: gender, play, and performance on the Internet. I: Jones, Steven G (ed.) *Cybersociety 2.0. Revisiting Computer-mediated communication and community*. Thousand Oaks: Sage, s. 129-158.
- Dijk, Teun A. van, 1977:** *Text and context: explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. London: Longman.
- Dijk, Teun A. van, 1980:** *Macrostructures: an interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition*. Hillsdale, N.J: Lawrence Erlbaum.
- Du Bartell, Deborah, 1995:** Discourse features of computer-mediated communication: 'spoken-like' and 'written-like'. I: Wårvik, Brita Tanskanen, Sanna-Kaisa & Hiltunen, Risto (eds.), *Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference*, Turku: University of Turku, s. 231-239.

- Eggins, Suzanne, 1994:** *An introduction to systemic functional linguistics*. London: Pinter.
- Eggins, Suzanne & Martin, J.R, 1997:** Genres and registers of discourse. I: van Dijk, T.A. (ed.): *Discourse as structure and process*. London: Sage, s. 230-256
- Enkvist, Nils Erik, 1982:** Categories of situational context from the perspective of stylistics. I: Kinsella, Valerie. (ed.), *Surveys I: Eight state-of-art articles on key areas in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 58-79.
- Eriksson-Backa, Kristina, 2003:** *In sickness and in health: how information and knowledge are related to health behaviour*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Eysenbach, Gunther & Till, James E, 2001:** Information in practice. Ethical issues in qualitative research on Internet communities. I: *BMJ*, 323:1103-1105. [www]
<http://bmj.bmjjournals.com/cgi/content/full/323/7321/1103>.
Läst 31.3.2004.
- Fairclough, Norman, 1995:** *Media discourse*. Cambridge & Oxford: Polity Press.
- Ferrara, Kathleen, Brunner, Hans & Whittemore, Greg, 1991:** Interactive written discourse as an emergent register. I: *Written communication*, vol. 8 No1, January, s. 8-34.
- Firth, David R, 2001:** Emergent online communities: the structuring of communicative practices over the Internet. I: *Information systems working paper 2-01*. [www]
http://www.anderson.ucla.edu/acad_unit/info_sys/pdf/wp-2-01.pdf. Läst 29.11.2002.
- Fox, Susannah et al, 2000:** *The online health care revolution: How the Web helps Americans take better care of themselves*. Pew Internet & American Life Project: Online life report. Washington: The Pew Internet & American Life Project. [www] <http://www.pewinternet.org/>
Läst 12.8.2004.
- Fornäs, Johan, 1997:** Cybersounds: //mening/identitet. I: *Nordicom-Information*, 2-3/1997, s. 13-19. [www]
<http://www.jmk.su.se/digitalborderlands/nordicom.htm>.
Läst 11.9.2003.
- Gains, Jonathan, 1998:** Electronic mail – a new style of communication or just a new medium: an investigation into the text features of email. I: *English for specific purposes* 18(1), s. 81-101.
- Galegher, Jolene, Sproull, Lee, & Kiesler, Sara 1998:** Legitimacy, authority, and community in electronic support groups. I: *Written communication* 15(4), s. 493-530.

- Garpenby, Peter & Husberg, Magnus, 2000:** *Hälsoinformation idag och i morgon. Östgötarnas användning av och förtroende för olika informationskällor*. Linköping: Univ. i Linköping.
- Halliday, M.A.K, 1973:** *Explorations in the functions of language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K, 1978:** *Language as social semiotic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya, 1985:** *Language, context, and text. Aspects of language in a social-semiotic perspective*. Geelong: Deaking U.P.
- Halliday, M.A.K., 1985:** *Spoken and written language*. Oxford: Oxford U.P.
- Harrison, Sandra, 1998:** E-mail discussions as conversation: moves and acts in a sample from a listserv discussion. I: *Linguistik online* 1/98. [www] <http://viadrina.euv-frankfurt-o.de/wjournal/harrison.htm>. Läst 25.2.2001.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997:** *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart, 2001:** *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Herring, Susan C, 1996a (ed.):** *Computer-mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam: Benjamin.
- Herring, Susan C, 1996b:** Two variants of an electronic message schema. I: Herring, Susan (ed.): *Computer-mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam: Benjamin, s. 81-106.
- Herring, Susan C, 1996c:** Linguistic and critical analysis of computer-mediated communication: Some ethical and scholarly considerations. I: *The information society* 12, s. 153-168.
- Herring, Susan C, 1998:** Le style du courrier électronique: variabilité et changement. *Revue d'aménagement linguistique* (formerly *Terminogramme*) 84-85 (March), s. 9-16. Engelsk version [www]: <http://ella.slis.indiana.edu/~herring/term.html>. Läst 11.12.2002.
- Herring, Susan C, 2001:** Computer-mediated discourse. I: Schiffrin, Deborah, Tannen, Deborah and Hamilton, Heidi E. (eds.), *The handbook of discourse analysis*. Oxford: Blackwell, s. 612-634
- Herring, Susan C, 2003:** Media and language change. Introduction. I: *Journal of historical pragmatics*, 4:1, s. 1-17.
- Herring, Susan C, 2004:** Slouching toward the ordinary: current trends in computer-mediated communication. I: *New media & society* 6(1), s. 26-36.
- Hiltz, Starr Roxanne, Johnson, Kenneth & Turoff, Murray, 1986:** Experiment in group decision making communication process and outcome in face-to-face versus computerized conference. I: *Human communication research*, 13, s. 225-252.

- Hougaard, Tina Thode, 2001:** Interaktionelle særtræk i chat. I: Kunøe, Mette og Widell, Peter (red.), 8. *Møde om Udforskning af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus universitet. [www]
<http://www.hum.au.dk/nordisk/lokal/pdf/Chat.pdf>.
 Läst 4.1.2003.
- Hård af Segerstad, Ylva, 2002:** *Use and adaption of written language to the conditions of computer-mediated communication*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Höglund, Lars & Persson, Olle, 1985:** *Information och kunskap. Informationsförsörjning – forskning och policyfrågor*. Umeå: Imum.
- Jacobson, David, 1999:** Doing research in cyberspace. I: *Field methods*, vol. 11, no. 2, s. 127-145.
- Jakobson, Roman, 1960:** Closing statement. I: Sebeok, Thomas A. (ed), *Style in language*. New York: Technology Press of Massachusetts Institute of Technology, s. 350-377
- Josephson, Olle (red.), 1997:** *Svenskan i IT-samhället*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Karlsson, Anna-Malin, 1997:** Skrivet ungdomsspråk, finns det? Om datorchatt och internauter. I: Kotsinas, Ulla-Britt, Stenström, Anna-Brita & Karlsson, Anna-Malin (utg.) *Ungdomsspråk i Norden*. MINS 43. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk, s. 147-158.
- Karlsson, Anna-Malin, 2001:** *Svenska chattares hemsidor. 3, Texter och skrift. Visuellt och språkligt*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Karlsson, Anna-Malin, 2002a:** *Skriftbruk i förändring: en semiotisk studie av den personliga hemsidan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Karlsson, Anna-Malin, 2002b:** Genre, hypertext och etnografiskt perspektiv? Om begrepp som hjälp och hinder i utforskningen av nya textkulturer. I: *Human IT*, nr 6/4 2002, s. 49-70. [www]
<http://www.hb.se/bhs/ith/4-02/amk.pdf>. Läst 25.10.2004.
- Karlsson, Anna-Malin & Ledin, Per, 2000:** Cyber, hyper och multi: några reflektioner kring IT-ålderns textbegrepp. I: *Human IT*, nr 2/3 2000. [www] <http://www.hb.se/bhs/ith/23-00/amk.htm>. Läst 28.6.2004.
- Karlsson, Fred, 1998:** *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino. Uudistettu laitos.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1994:** *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kiesler, Sara, 1997:** Preface. I: Kiesler, Sara (ed.), *Culture of the Internet*. Mahawah, NJ: Lawrence Erlbaum, s. ix-xvi.
- Ko, Kwang-Kyu, 1996:** Structural characteristics of computer-mediated language: a comparative analysis of InterChange discourse. I: *Electronic journal of communication*, 6(3). [www]
<http://www.cios.org/www/ejc/v6n396.htm>. Läst 2.12.2002.

- Lagerholm, Per, 1999:** *Talspråk i skrift. Om muntlighetens utveckling i svensk sakprosa 1800-1997.* Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Lina, 2000:** *Internet som stöd, tröst och kritik: praktiker i diskussioner om diabetes.* Opublicerad magistersuppsats, Tema Kommunikation, Linköpings universitet.
- Larsson, Lina, 2002:** Det sunda livet på nätet. I: *Diabetes*, 2/02, s. 28-29.
- Ledin, Per, 1995:** *Arbetarnes är denna tidning. Textförändringar i den tidiga socialdemokratiska pressen.* Stockholm: Stockholms universitet.
- Ledin, Per, 1996:** *Genrebegreppet – en forskningsöversikt.* Lund: Lunds universitet.
- Ledin, Per, 1999:** *Texter och textslag – en teoretisk diskussion.* Lund: Lunds universitet.
- Linell, Per, 1978:** *Människans språk.* Lund: Liber.
- Linell, Per, 1998:** *Approaching dialogue. Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives.* Amsterdam: John Benjamins.
- Longacre, Robert E, 1992:** The discourse strategy of an appeals letter. I: Mann, William C and Thompson, Sandra A (eds.), *Discourse description: diverse linguistic analyses of a fundraising text.* Amsterdam: Benjamins, s. 109-130.
- Lundström, Fredrik, 1997:** Mellan tal och skrift. Om användningen av e-post. I: Garne, Birgitta (red.). *Ut med språket! En bok om språkutveckling och pedagogisk praktik.* Stockholm: Natur och Kultur, s. 142-157.
- Luukka, Minna-Riitta, 1998:** Keskustelua verkossa: sähköpostikeskustelu rekisterinä. I: Luukka, Minna-Riitta, Salla, Sigrid ja Dufva, Hannele (toim.), *Puolin ja toisin: suomalais-virolaista kielentutkimusta.* Jyväskylä: AFinLa, s. 199-218.
- Luukka, Minna-Riitta, 2000:** Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. I: Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (toim.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö:* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, s. 133-160.
- Malinowski, Bronislaw, 1949:** The problem of meaning in primitive languages. Supplement to C.K. Ogden and I.A. Richards, *The meaning of meaning*, London: Routledge & Kegan Paul, s. 296-336.
- Marchionini, Gary, 1995:** *Information seeking in electronic environments.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Martin, Jim R, 1985:** Process and text: two aspects of human semiosis. I: Benson, J. & Greaves, W. (ed.) *Systemic perspectives on discourse, volume 1. Selected theoretical papers from the 9th International Systemic Workshop.* Norwood: Ablex, s. 248-274.
- Maynor, Nancy, 1994:** The language of electronic mail: written speech? I: Montgomery, Michael B and Little, Greta D (eds.), *Centennial usage studies.* Tuscaloosa: University of Alabama Press, s. 48-54.
- Melin, Lars, 1998:** *Vett och etikett i språket.* Stockholm: Norstedts ordbok.

- Melin, Lars, 2001:** Alla dessa tecken. I: *Svenskans beskrivning* 24, Linköping den 22–23 oktober 1999. Linköping : Linköping University Electronic Press, 187-196.
- Metz, J Michel, 1994:** Computer-mediated communication: Literature review of a new context. I: *Interpersonal Computing and Technology*, 2(2), s. 31-49. [www]
<http://www.helsinki.fi/science/optek/1994/n2/metz.txt>.
 Läst 18.9.2003.
- Mickelson, Kristin D, 1997:** Seeking social support: parents in electronic support groups. I: Kiesler, Sara (ed), *Culture of the Internet*. Mahawah, NJ: Lawrence Erlbaum, s. 157-178.
- Moran, Charles and Hawisher, Gail, 1998:** The rhetorics and languages of electronic mail. I: Snyder, Ilana (ed.), *Page to screen*. London: Routledge, s. 80-101.
- Murray, Craig D & Sixsmith, Judith, 2002:** Qualitative health research via the Internet: practical and methodological issues. I: *Health informatics journal*, (2002) 8, s. 47-53.
- Orlikowski, Wanda J & Yates, JoAnne, 1994:** *Genre repertoire: norms and forms for work and interaction*. MIT Sloan School Working Paper #3671-94. [www] <http://ccs.mit.edu/papers/CCSWP166.html>. Läst 16.2.2004.
- Paccagnella, Luciano, 1997:** Getting the seats of your pants dirty: strategies for ethnographic research on virtual communities. I: *Journal of computer-mediated communication* 3 (1). [www]
<http://www.ascusc.org/jcmc/vol3/issue1/paccagnella.html>.
 Läst 15.3.2004.
- Paolillo, John, 1999:** The virtual speech community: social network and language variation on IRC. I: *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol 4, no 4. [www]
<http://jcmc.huji.ac.il/vol4/issue4/paolillo.html>. Läst 15.3.2004.
- Pargman, Daniel, 2000:** *Code begets community : on social and technical aspects of managing a virtual community*. Linköping: Department of Communication, Linköping University.
- Pennbridge, Julia, Moya, Rita & Rodrigues, Lakeshia, 1999:** Questionnaire survey of California consumers' use and ratings of sources of health care information including the Internet. I: *Western journal of medicine* 1999: 171, s. 302-305. [www] <http://www.ewjm.com/>.
 Läst 15.3.2004.
- Postmes, Tom, Spears, Russell & Lea, Martin, 2000:** The formation of group norms in computer-mediated communication. I: *Human communication research*, vol. 26, issue 3, s. 341-372.
- Preece, Jenny, 1999:** Emphatic communities: balancing emotional and factual communication. I: *Interacting with computers*, 12(1), s. 63-78.

- Rafaeli, Sheizaf & Sudweeks, Fay, 1997:** Networked interactivity. I: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 2(4). [www]
<http://jcmc.huji.ac.il/vol2/issue4/rafaeli.sudweeks.html>.
 Läst 18.9.2003.
- Rice, Ronald E & Love, Gail, 1987:** Electronic emotion: socioemotional content in a computer-mediated communication network. I: *Communication Research* 23 (4), s. 507-534.
- Savicki, Victor, Lingenfelter, Dawn, & Kelley, Merle, 1996:** Gender language style and group composition in Internet discussion groups. I: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 2(3). [www]
<http://jcmc.huji.ac.il/vol2/issue3/savicki.html>. Läst 9.12.03.
- Savolainen, Reijo, 1995:** Everyday life information seeking: approaching information seeking in the context of 'Way of life'. I: *Library and information science research*, 17, s. 259-294.
- Schwartz, Candy, 2000:** Digital libraries: an overview. I: *The journal of academic librarianship*, 26(6), s. 385-393.
- Serpentelli, Jill 1992:** *Conversational structure and personality correlates of electronic conversation*. Bachelor's thesis. [www]
http://www.eff.org/Net_culture/MOO_MUD_IRC/serpentelli.conversaion. Läst 28.9.2004.
- Severinson Eklundh, Kerstin, 1986:** *Dialogue processes in computer-mediated communication. A study of letters in the COM system*. Linköping: Linköpings universitet.
- Severinson Eklundh, Kerstin, 1997:** Samtalsmönster i elektroniska nätverk. I: *Svenskan i IT-samhället*. Uppsala: Hallgren och Fallgren, s.119-137.
- Shortis, Tim, 2001:** *The language of ICT: information and communication technology*. London: Routledge.
- Sixsmith, Judith & Murray, Craig D, 2001:** Ethical issues in the documentary data analysis of Internet posts and archives. I: *Qualitative health research*, vol. 11 no. 3, s. 423-432.
- Smith, Marc A, 1999:** Invisible crowds in cyberspace. Mapping the social structure of the Usenet. I: Smith, Marc A & Kollock, Peter (eds.), *Communities in cyberspace*. London: Routledge, s. 195-219.
- Sproull, Lee & Faraj, Samer, 1997:** Atheism, sex and databases: the net as a social technology. I: Kiesler, Sara (ed.). *Culture of the Internet*. Mahwah: Lawrence Erlbaum, s. 35-51.
- Sproull, Lee & Kiesler, Sara, 1986:** Reducing social context cues: electronic mail in organizational communication. I: *Management science*, 32, s. 1492-1512.
- Stubbs, Michael, 1983:** *Discourse analysis. The sociolinguistic analysis of natural language*. Oxford: Blackwell.

- Sudweeks, Fay & Allbritton, Marcel, 1996:** Working together apart: Communication and collaboration in a networked group. In C. D. Keen, C. Urquart, & J. Lamp (Eds.), *Proceedings of the 7th Australasian Conference of Information Systems (ACIS96)*, Vol. 2, s. 701-712. [www] <http://www.arch.usyd.edu.au/~fay/papers/acis96.html>.
Läst 18.9.2003.
- Sudweeks, Fay & Rafaeli, Sheizaf, 1996:** How do you get a hundred strangers to agree: computer mediated communication and collaboration. [www] <http://www.it.murdoch.edu.au/~sudweeks/projecth/>
Läst 1.4.2004.
- Swales, John, 1990:** *Genre analysis. English in academic and research settings*. Cambridge, Cambridge U.P.
- Svenningsson, Malin, 2001:** *Creating a sense of community: experiences from a Swedish web chat*. Linköping: Linköpings universitet. The Thema Institute.
- Svenska skrivregler utgivna av svenska språknämnden, 2000.** Stockholm: Liber.
- Teleman, Ulf, 1979:** *Språkrätt: om skolans språknormer och samhällets*. Lund: LiberLäromedel.
- Teleman, Ulf et al, 1999:** *Svenska Akademiens grammatik, 4: Satser och meningar*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Vakkari, Pertti, 2003:** Informationsförsörjningen och informationsvetenskapen. I: Mäkinen, Ilkka & Sandqvist, Katja (red.), *Introduktion till informationsvetenskapen*. Tammerfors: Tampere U.P.
- Wallén, Göran, 1996:** *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Walther, Joseph B 1992:** Interpersonal effects in computer-mediated communication. A relational perspective. I: *Communication Research* 19(1), s. 52-90.
- Walther, Joseph B & Anderson, Jeffrey, 1994:** Interpersonal effects in computer-mediated communication. A meta-analysis of social and antisocial communication. I: *Communication research* 21(4), s. 460-487.
- Walther, Joseph B, 1996:** Computer-mediated communication: impersonal, interpersonal and hyperpersonal interaction. I: *Communication research* 23(1), s. 3-43.
- Walther, Joseph, B, 2001:** The impacts of emoticons on message interpretation in Computer-Mediated Communication. I: *Social science computer review*, 8/1/01, vol. 19 (nr 3), s. 324-347.
- Wellman, Barry & Gulia, Milena, 1999:** Virtual communities as communities: Net surfers don't ride alone. I: Smith, Marc A & Kollock, Peter (eds.). *Communities in cyberspace*. London: Routledge, s. 167-194.

- Wellman, Barry, 2004:** The three ages of Internet studies: ten, five and zero years ago. I: *New media and society* 6(1), s. 123-129.
- Werry, Christopher C, 1996:** Linguistic and interactional features of Internet relay Chat. I: Herring, Susan (ed.): *Computer-mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam: Benjamin, s. 47-63.
- Wikgren, Marianne, 2001:** Health discussions on the Internet: a study of knowledge communication through citations. I: *Library and Information Science Research*, vol. 23, no. 4, s. 305-317.
- Wilson, Tom, 1999:** Models in information behaviour research. I: *Journal of documentation*, nr 3, 1999, s. 249-270.
- Winzelberg, Andrew, 1997:** The analysis of an electronic support group for individuals with eating disorders. I: *Computing in human behavior* 1997: 13(3), s. 393-407.
- Virtanen, Tuija & Ibolya, Maricic, 2000:** Queries on the Linguist List: A move-structure analysis of a computer-mediated genre. I: Virtanen, Tuija & Ibolya, Maricic (eds.) *Perspectives on discourse. Proceedings from the 1998 and 1999 Discourse Symposia at Växjö University*. Växjö: Växjö University Press, s. 123-143.
- Yates, JoAnne & Orlikowski, Wanda, 1993:** *Knee-jerk Anti-LOOPism and other e-mail phenomena: Oral, written, and electronic patterns in computer-mediated communication*. Working Paper, Cambridge, MIT, Working Paper 3578. [www] <http://ccs.mit.edu/papers/CCSWP150.html>. Läst 19.2.2002.
- Yates, Simeon J, 1996:** Oral and written linguistic aspects of computer conferencing. I: Herring, Susan (ed.): *Computer-mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam: Benjamin, s. 29-46.
- Ågren, Per-Olof, 2000:** Forskningsetik i cyberrymden. I: *Human IT*, 1/2000. [www] <http://www.hb.se/bhs/ith/1-00/poa.htm>. Läst 1.4.2004.
- Öhrn, Ingbritt (2000):** *Livet, identiteten och kronisk sjukdom. En socialpsykologisk studie av unga vuxna diabetiker*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Östman, Jan-Ola & Virtanen, Tuija, 1995:** Discourse analysis. I: Verschueren, Jef; Östman, Jan-Ola & Blommaert, Jan (eds.): *Handbook of pragmatics. Manual*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, s. 239-253.

Bilagor

Bilaga 1: Lista över diskussionsforum i materialet

Webbplats	Forumets namn	Kod
Diabetesförbundet	Debattforum	<i>dfdf</i>
Diabetesförbundet	Gästbok	<i>dfgb</i>
Netdoktor.se	Diskussionsgrupper	<i>nddg</i>
Alltomdiabetes	Erfarenheter	<i>ade</i>
Alltomdiabetes	Ordet är fritt	<i>adof</i>
Diabetolognytt	Debattforum	<i>dndf</i>
Ungdiabetes	Diskussionsforum	<i>uddf</i>
Ungdiabetes	Träffpunkten	<i>udtp</i>

Bilaga 2: Beskrivning av diskussionsteman

Diskussionstema	Beskrivning
<i>Diabetes som sjukdom</i>	
Allmänt	Erfarenheter: diverse allmänna erfarenheter av diabetes
Behandlingar	Fakta: fakta om hur man eventuellt kan bota diabetes med t.ex. celltransplantationer, var man får information om detta, vilka som kan få komma med i försöken Erfarenheter: erfarenheter av behandlingar för senkomplikationer Åsikter: åsikter om möjligheter att få pröva på nya behandlingar
Bekämpa typ 2	Erfarenheter: erfarenheter av att bli frisk från diabetes typ 2
Blodsockervärden	Fakta: fakta om vad som är goda blodsockervärden, hur man uppnår sådana, hur olika faktorer påverkar blodsockret, för låga eller höga blodsockervärden (vilka är symptomen, hur kan man motverka, förändringar i symptomen, påverkan på kroppen) Erfarenheter: erfarenheter av hur man får (misslyckas med att få) goda blodsockervärden (i allmänhet och i speciellsituationer), hur ofta man mäter blodsockret, hur t.ex. feber påverkar blodsockret, hur låga blodsockervärden påverkar kroppen, farliga situationer vad gäller blodsockervärden och hur man kan förebygga dessa, symptom på extremvärden och hur dessa kan förändras Åsikter: åsikter om vad som är ett gott blodsockervärde
Diagnos och symptom	Fakta: fakta om symptomen på diabetes, hur diagnosen ställs, vad som kan orsaka diabetes, diabetes bland olika folkgrupper, vad diabetes innebär, hur man eventuellt kan förhindra insjuknande i diabetes, diabetes i kombination med andra sjukdomar
Forskning	Fakta: fakta om hur diabetesforskningen framskrider Åsikter: åsikter om hurdan forskning man borde satsa på
Senkomplikationer	Fakta: fakta om hurdana senkomplikationer diabetiker kan drabbas av och varför, hur snabbt de kommer, vad som kan öka riskerna Erfarenheter: erfarenheter av senkomplikationer eller uteblivna sådana Åsikter: känslor i samband med komplikationsrisker
Varianter av diabetes	Fakta: fakta om vad som kännetecknar olika varianter av diabetes, var man hittar information om dem Erfarenheter: erfarenheter av att ha olika varianter av diabetes

Vård	Fakta: fakta om hur diabetesvården sköts (ur läkarsynvinkel), vad den kostar Erfarenheter: erfarenheter av hur man kommer in i vårdsvängen Åsikter: åsikter om hur vården fungerar eller borde fungera, hur läkare och dietister bemöter diabetiker, läkares fortbildning
Ärftlighet	Fakta: fakta om vilken risken är att diabetes nedärvs
<i>Livet med diabetes</i>	
Andras inställning	Erfarenheter: erfarenheter av andras inställning till och reaktioner på ens diabetes Åsikter: åsikter om hur diabetes framställs i media, åsikter om och upplevelser av andras kunskaper, inställningar och reaktioner, åsikter om hur man ska bemöta dåliga reaktioner
Anhörigas känslor	Åsikter: känslor i samband med att ens barn får diabetes, åsikter om hur föräldrar bör behandla sina diabetessjuka barn
Bantning	Fakta: fakta om hur man bäst går ner i vikt Erfarenheter: erfarenheter av lyckade viktminskningsförsök, hur man häver känningar då man bantar Åsikter: åsikter om olika bantningsmetoder
Diabetesläger	Fakta: fakta om hurdana läger det finns, hur man får information om dem Åsikter: åsikter om behovet av och vistelsen på diabetesläger
Droger	Fakta: fakta om diabetes i kombination med alkohol och narkotika Erfarenheter: erfarenheter av hur (olika slag av) alkoholhaltiga drycker påverkar blodsockret och hur man gör för att inte få problem; erfarenheter av unga diabetiker som börjar röka; erfarenheter av vad som kan hända om en diabetiker använder narkotika Åsikter: åsikter om diabetikers alkohol- och narkotikaanvändning
Ekonomi	Fakta: fakta om vilka ekonomiska stöd en diabetiker är berättigad till Erfarenheter: erfarenheter av hur man klarat ekonomiska problem Åsikter: åsikter om förslag till indragning av diabetikers ekonomiska förmåner (gratis utrustning och insulin), åsikter om att ta emot ekonomisk hjälp av kyrkan
Försäkringar	Fakta: fakta om vilka regler som gäller för diabetiker i fråga om liv- och sjukförsäkringar Erfarenheter: erfarenheter av försök att teckna försäkringar
Graviditet	Fakta: fakta om hurdana blodsockervärden man bör ha när man blir gravid Erfarenheter: erfarenheter av att vara gravid och föda barn som diabetiker

Informationskällor	Fakta: fakta om vilka sorts informationskällor (webbsidor, broschyrer, böcker) och kontaktforum (på nätet och annanstans) för diabetiker det finns Åsikter: åsikter om behovet och nyttan av olika informationskällor och kontaktforum
Matvaror och ätande	Fakta: fakta om hur olika matvaror påverkar blodsockret, olika matvarors lämplighet för diabetiker Erfarenheter: erfarenheter av hur olika typer av mat påverkar blodsockret, hur man gör när man äter ute eller är på kalas, hur man gör med godis, hur man är inställd till mat, olika slag av sockerfria (och glutenfria) produkter och deras tillgänglighet, hur man får idéer till diabeteslämplig mat Åsikter: åsikter om hur lätt versus fet mat borde märkas ut i affärerna, sockerfria produkters smak, diabetikers godisätande
Piercning	Fakta: fakta om piercningar hos diabetiker Erfarenheter: erfarenheter av att pierca sig som diabetiker
Resor	Erfarenheter: erfarenheter av att resa som diabetiker Åsikter: åsikter om diabetikers möjligheter att resa som andra
Samliv	Fakta: fakta om diabetes och potensmedicin Erfarenheter: erfarenheter av problem i samband med samlivet och hur man kan lösa dessa
Skolgång	Erfarenheter: erfarenheter av hur skolgången fungerat för barn med diabetes
Smycke för diabetiker	Fakta: fakta om hurdana smycken som visar att man är diabetiker det finns, var man får tag i dem
Sport	Fakta: fakta om diabetikers möjligheter att utöva dykning Erfarenheter: erfarenheter av att som diabetiker utöva sporter som dykning och fallskärmshoppning, också golf och långfärdsrullskidåkning Åsikter: åsikter om huruvida diabetiker skall få dyka
Utrustning	Fakta: fakta om hurdan utrustning det finns att få eller som är på kommande, hur man använder den Erfarenheter: erfarenheter av hur olika slag av utrustning och insulin har fungerat, vad som finns att tillgå och hur man kan lösa problem Åsikter: åsikter om vilken utrustning som är bra eller dålig, hurdan utrustning det borde finnas
Vara diabetiker	Erfarenheter: erfarenheter av att ta till sig diabetesdiagnosen Åsikter: känslor i samband med att man blir eller är diabetiker, åsikter om huruvida det är hemskt att drabbas av diabetes, vad som är jobbigt med diabetes, hur öppen man ska vara med diabetesen, hur noga man bör vara, om man kan leva som andra

Bilaga 3: Materialets fördelning på de olika kategorierna i absoluta tal

		neutr.	bland.	exept.	neutr.	bland.	exept.	neutr.	bland.	exept.	neutr.	bland.	exept.	
umgänge	metakomm	2	3				1	1	17	15	2	2	7	3
	småprat	3	6	5	1		8	8	3	5	5	19	51	10
	hälsningar							1	1	5	1	1	12	1
	nonsens	2	12						1				3	
kontakter	e-post	2	4	1	4		11	7	1	1	1	3	3	7
	ICQ						1	1						
	annons										1			
	chatt			1	1		1	1				4	19	7
åsikter	sjukdom	5	10	2	1		2	1	1	1				
	livet	28	35	18	8		40	20	15	18	7	6	11	8
erfarenheter	sjukdom	13	13	7	1		2	1	7	3	7	1		1
	livet	47	54	7	13		10	9	10	2	4	1		
fakta	sjukdom	76	37	8			1	1	12	2	2			
	livet	45	16	6	4		4	2	15	9	4			
	ej diabetes	3	1				1		1	1				
		ämnesvis-allmän			ämnesvis-ungdomar			kronologisk-allmän			kronologisk-ungdomar			

Webben har gett upphov till en flora av nya arenor för skriftlig kommunikation. I den här avhandlingen ges ett bidrag till beskrivningen av den datorförmedlade kommunikationens mångfald i form av en fallstudie av webbaserade diskussionsforum där diabetes är den gemensamma nämnaren. Även detta på ytan homogena material uppvisar en bred variation.

I undersökningen analyseras 1 000 diskussionsinlägg ur tre synvinklar: kontext, funktion och form. Granskningen tar fasta på olika typer av diskussionsforum, diskussionernas informationsförmedlande respektive sociala egenskaper, liksom texternas olika förhållande till en traditionell skriftspråksnorm. Olika kategorier i materialet etableras och mönster i kommunikationen tas fram genom att kategorierna relateras till varandra.

Åbo Akademis förlag
ISBN 951-765-226-7

